

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra bohemistiky

STAROŘÍŠSKÉ OBDOBÍ JANA ČEPA V JEHO
KORESPONDENCI A DÍLE
(edice)

The Period of Stará Říše in the Čep's Letters and Work
(edition)

Magisterská diplomová práce

Natálie Trojková
Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Petr Komenda, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Mnohokrát děkuji Mgr. Petru Komendovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a zprostředkování těžko přístupných pramenů. Rovněž děkuji Markétě Strýčkové za překlad francouzského textu, bez něhož by nebyla edice kompletní.

Obsah

Úvodem	5
Čepova staroříšská mozaika.....	7
Florian jako sdílená hodnota.....	22
Korespondence a memoáry jako literárně-historické prameny (zamyšlení nad vybranými prameny Jana Čepa).....	36
Prameny	45
Použitá literatura	46
<i>Texty s tématem Staré Říše a Josefem Florianem</i>	50
Přípravy ke spolupráci s Josefem Florianem	50
Během návštěvy Staré Říše.....	57
Doba po opuštění Staré Říše	84
Vzpomínky na Starou Říši po smrti Josefa Floriana	118
Ediční poznámka	193
Seznam adresátů.....	205
Anotace.....	207
Resumé	208
Prameny	209
Použitá literatura	209
Elektronické zdroje	212

Úvodem

Uvedenou prací edičně zpracováváme téma „Staroříšské období Jana Čepa v jeho korespondenci a díle“. Naším úkolem bylo shromáždit zásadní texty Jana Čepa týkající se osobnosti Josefa Floriana, jeho vlivu a vydavatelského díla. Vybrané texty, sjednocené tematickým hlediskem, pro nás mají dokumentární charakter, přestože jsme použili i texty literárně estetické (eseje), které v Čepově případě ovšem spadají pod autobiograficky pojaté texty.¹ Na jejich základě jsme chtěli sledovat pro Čepa zásadní centrum osobnostního růstu a tvůrčího vývoje.

Vzhledem k tomuto záměru bylo možné použít různá hlediska, s jejichž pomocí bychom mohli pracovat s dokumenty v rámci jejich možného řazení. Jedním ze způsobů, jak pořádat dokumenty, je hledisko autorské, jež respektuje přání autora textů, dále hledisko komunikační, zaměřené na adresáta/příjemce; jiné je abecední řazení, jež by pro nás mohlo být také přínosné vzhledem k množství editované korespondence, ovšem pozbývalo by své funkčnosti ve sledování komunikačních strategií používaných autorem, a proto jsme zvolili vhodnější typ – chronologický. Jelikož máme pouze jediné vytyčené téma, tj. staroříšské období, bylo zcela jasné, že řazení dokumentů bude přísně chronologické. Tímto jsme zároveň upozadili žánrové hledisko, jež by rozbíjelo kontext vzniku některých textů (např. eseje „Na rozcestí“ souvisí s dopisem pro Jana Zahradníčka, který text uveřejnil v *Akordu*) a potlačilo by viditelnost Čepova osobnostního a literárního růstu. Výhoda výhradně chronologického řazení je tedy v tom, že lze sledovat proměnlivou atmosféru závislou na čase. Vysledovat lze postupné metamorfózy postojů a názorů autora, jeho životního směřování a vývoje v jeho sebevzdělávání.

Z výše uvedeného vyplývají naše úvodní studie edice² osobnosti. Život a dílo jsou u meziválečného spisovatele Jana Čepa nerozlučně propojené. Zvolili jsme proto nejprve cestu, jež sleduje biografické souvislosti („Čepova staroříšská mozaika“), poté

---

¹ Korespondenci a autobiografické eseje zastřešujeme proto názvem ego-dokumenty, přestože některé eseje inklinují k literárněhistorickému pojetí, které by ovšem nebylo možné bez Čepovy osobní zkušenosti s pojednáváním osobnostmi (např. Léon Bloy).

² Vycházíme zejména z praxe *Sborníku Literárního archivu* a jeho „Pokynů pro autory sborníku Literární archiv“ sjednocující dosavadní zkušenosti s ediční přípravou a uvádějící jako vzorovou korespondenci z 24. a 34. čísla zmiňovaného sborníku. Pro knižně vydané dokumenty jmenujme například *František Hrubín – Václav Černý: vzájemná korespondence z let 1945–1953* (ed. Růžena Hamanová, 2004), *Jan Čep – Jan Zahradníček: korespondence z let 1931–1943; 1943–1948* (ed. Mojmír Trávníček, 1995, 2000), *Spiritus agens Aloys Skoumal* (ed. Dagmar Blümllová, 2015) či korespondence Jakuba Demla, již od roku 2016 zpracovává tým pro výzkum korespondence Jakuba Demla při Textologickém a edičním oddělení v ÚČL AV ČR (eds. Daniela Iwashita, Šárka Kořínková, Iva Mrázková ad.). Vyjmenovat bychom mohli přehršel dalších publikací, jejichž zpracování by ospravedlňovalo užití struktury v diplomové práci.

historický kontext zahrnující zejména osobnost Josefa Floriana („Josef Florian jako sdílená hodnota“) a nakonec umístíme pojednání o možnostech interpretace autobiografických pramenů („Korespondence a memoáry jako literárněhistorické prameny – zamyšlení nad vybranými prameny Jana Čepa“).

Čepova staroříšská mozaika

Jan Čep ve svém díle a ego-dokumentech vychází z konceptu dvojího domova, jímž je Čep proslulý. V první řadě se reflektuje život žitý na zemi, reálný a konečný, a zadruhé je to život věčný, uskutečňující se v blízkosti Boha. Ovšem jako první domov je míněn ten, jenž je prozářen Božími světlem. Oba typy sledujeme prostřednictvím času, a to času rovněž dvojího: času fyzicky žitého, který je chaotický, nesourodý, protékající mezi prsty a roztržitý, což souvisí s Čepovou přichylností k existenciální dezorientaci a úzkosti. Druhým pojetím je čas věčný. Ten je vysvobozující z úzkosti, je smysluplný, naplňující, celistvý, neboť disponuje řádem, který mu dává Věčnost viděná v Bohu.

Chápání dvojího života v jeho skutečnostech i zkušenostech jedince je na pozadí času Čepem vyjadřováno například v prozaickém textu „Polní tráva“, kde píše: „[N]áš život je rozdroben v malé šedivé úlomky, rozházené po zemi bez ladu a skladu (...) Nějak to ovšem spolu všechno souvisí a nějaký smysl to má, ale ten je skryt našemu nepozornému zraku, který postřehne jenom věci hmotné a možná vedlejší.“ (Čep 1999: 191) K uvedené citaci se vážou věty také z eseje „Rodný úžas“ ze souboru *Poutník na zemi*, kde Čep ozřejmuje přerod omezeného pohledu v chaotickém čase v uvědomělý čas, čas řádu, a to díky poznání světa skrze vzdělání, jež člověku poskytuje orientaci ve světě a čase: „Ale jak se rozšiřují v člověku obzory poznání zevnějšího, tak by měl růst a prohlubovat se i člověk mravní a duchovní; měl by se zdokonalovat a zjemňovat sám v sobě a ve svých vztazích k druhým lidem, a zároveň s nimi růst v ustavičné přítomnosti tajemství, směrem k poslednímu cíli všeho, co jest. (...) Mezi oblastí ducha a oblastí těla, mezi oblastí času a oblastí věčnosti existuje vztah takové důvěrnosti, že lze nalézt věci nejvyšší ve věcech nejbližších (...).“ (Čep 1998: 20) Pro Jana Čepa je předpoklad, že vše bylo stvořeno pro Věčnost a v ní lze dojít Poznání Tajemství a sblížení lidí ve společenství duší, kde vše dosahuje jednoty, nebo chceme-li, že lidské dějiny jsou smysluplné a jejich naplnění bude ve Věčnosti (Komárek 1998: 35),³ východiskem z chaosu světa. Poznání Božího záměru, jednotu společenství ve Věčnosti a hlavně smysl existence popisuje také v *Zápisích Jiljího Klenu*: „Buďte si vědomi, že každý zaujímáte důležité místo, pro které jste byli schválně stvořeni, a že vás na něm nemůže nikdo nahradit. Každý váš skutek je spočten a vaše jména a vaše podoby jsou stvořeny pro věčnost.“ (Čep 1942: 80)

---

³ Proto je zásadní tvrzení, že „Floriantův nejvlastnější program nebyl literární, nýbrž náboženský“ (Bednářová 2006: 70).

Z výše uvedených výroků lze vyvodit princip chápání světa, resp. života na pozadí času, který budeme ilustrovat na základě metaforického uchopení kaleidoskopu a mozaiky. Kaleidoskop je objekt, který je tvořen výhradně jediným možným průzorem, jak do něj lze nahlížet. Uvnitř jsou pak vidět odrazy úlomků skla, jež jsou proměnlivou změť informací a situací bez jakýchkoli vzájemných vztahů – a to je ona šed' úlomků. Navíc pokaždé, když se s kaleidoskopem zatřese (tzn. že se vyjeví nové skutečnosti či zkušenosti), vznikne nová změť, jež nedává téměř žádný smysl. Člověk si nedokáže propojit nesourodé prvky, nedokáže uchopit realitu či čtený text v jeho komplexitě a zvláště v souvislostech.

Východiskem ze zmatku je proměna perspektivy myšlení tím způsobem, že jedinec nalezne spojitost, vzájemné vztahy mezi prvky poznávané skutečnosti. Přeměna chaotického pohledu na smysluplnou celistvost probíhá, řekněme, prostřednictvím mozaiky. Mozaika, vzato z výtvarného hlediska, je umělecké vyobrazení poskládané z jednotlivých kachliček, kamínků apod. Pro vnímání člověka, resp. způsob, jak poznává okolní svět, je to metoda, již je schopen třídit, pochopit a vysvětlit si konkrétní skutečnosti světa, porozumět příčinám a následkům, provázanosti jednotlivých skutečností. Díky tomuto postupu jsou jednotlivé prvky spojeny do celkového obrazu, který jedinci poskytuje smysl a řád.

Při dospívání, jak víme z autobiografie *Sestra úzkost*, Čep tímto principem mozaiky částečně disponoval, jelikož přebíral zděděnou víru (tj. určitý obraz světa – Věčnost, Poznání Božího záměru), ale postupem času se jeho mozaika roztříštila a stal se z ní chaotický kaleidoskop – tudíž Čep začal o svém vztahu k Bohu pochybovat a v posledním ročníku na gymnáziu došlo dokonce ke krizi víry i životního směřování. Na vysoké škole poté zažil „sesutí“, neboť poznal, že se jeho víra konečně proměnila: „Toto gesto bylo pro mne objevením nového světa, v němž byl svět mého dětství jakoby pohlcen, zahrnut a dovršen. Nacházel jsem znova sama sebe, ale vykročil jsem už na cestu, která mě měla zavést za dosud známé obzory.“ (Čep 1998: 181) Důležitý byl pro Čepa proces sebepoznání a individualizace, neboť právě tyto jevy dokázaly zaměřit pozornost na onen smysluplný čas, a tak jej přiblížit k Bohu.

***

K teorii kaleidoskopu a mozaiky nás přivedlo Florianovo prohlášení: „Snažím se v kaleidoskopické rozmanitosti stvořeného viditelná i neviditelná zachovat jednotu.“ (Florian in: Mlejnek 2000: 50) Proto například Florianovy *Archy* byly vydávány na samostatných listech, aby se mohly tematické celky sdružovat a byly čtenáři stále po

ruce. Dále byly součástí *Nova et Vetera* a *Archů* kartotéční listky, které se připojovaly ke každému číslu. Tyto listky (poznámky, glosy, anotace atd.) měly vytvořit encyklopedii vědění pro každého čtenáře, jenž si měl tyto poznámky třídit podle svých preferencí, čímž si skládal vlastní mozaiku, vlastní obraz světa. Toto studium znamenalo „co nejucelenější vidění pro ně samé“ a taktéž pro život (Fučík 1992: 86). Navíc i Florianovy „osobité názory vždy podněcovaly a provokovaly k diskusím, dialogům a tříbení názorů“ (Orlíčková 1972: 81).

Pro okruh Florianových příznivců z řad katolicky orientovaných spisovatelů, kam řadíme rovněž Čepa, se lze celkovému obrazu Poznání a Věčnosti přiblížit ideou Hory studia, univerzálním vzděláním, neboť jedině ono mohlo být východiskem z duchovní krize moderní doby. Sbírkou knih, přeneseně Hora studia, pracuje s principem hierarchizace hodnot, má podobu pyramidy, v jejíž nejspodnější části jsou základní, smyslem poznatelné vědy,⁴ jako je biologie, fyzika, chemie a další; druhým stupněm je umění a literatura jako projev lidské činnosti; nejvyšší stupeň zaujímá teologie, „jejímž předmětem je řád Milosti, jak se projevuje v liturgii církevního roku, v svátostech a ve třech božských ctnostech, Víře, Naději a Lásce“ (Vašica 1941/1942: 245). Důležitým poznatkem o Florianově myšlení je i prohlášení, že „vědecké poznání zasazoval do posvátného celku lidského poznání, neboť byl správně přesvědčen, že úpadek a bída vědění tkví v tom, když se jednotlivý úsek vyřadí z celistvosti, jejímž jednotícím poutem je Theologie.“ (Voříšek 1942: 32) Je to ona tomistická univerzálnost, jež doprovází celý koncept Hory. Protože jedině budování „pravého universálního řádu poznání“ je předpokladem pro rozvinutí „zdravého a plného duchovního života jednotlivce i společnosti“ (Vodička 1941/1942: 268).

Z pyramidy je jasné, že je zde rozpoznatelný transcendentní charakter. Podotkněme tedy, že katolický okruh intelektuálů s Florianem v čele viděl v mozaice reprezentované Horou studia celkový obraz ve Věčnosti, a proto bylo nutné vše stvořené vztahovat k Bohu. „Kdybychom dovedli být naprosto pozorní, kdyby se naše schopnost citlivosti, rozjímání, vnitřního zření ustavičně nerozptylovala, nýbrž soustřeďovala, kdyby nám toto sjednocení, povýšené do stavu modlitby, dovolilo uchopit konečně samo důvěrné jádro každé bytosti, niternost každé věci, smysl každé lidské tváře a každého setkání – byli bychom schopni rozeznat za závojem tvora skoro

---

⁴ Josef Vašica, užívaje slov Bible, uvádí, že je to „věda obírající se dílem Stvoření, kde [je vše] zřízeno ‚na míře, čísle a váze‘.“ (Vašica 1941/1942: 245)

svátostnou přítomnost Boha, zároveň skrytého a zároveň zjevného. A všechna existence, nám tak neprůhledná, by byla ospravedlněna.“ (Čep 1998: 20)

Aby mohl člověk naplnit koncepci Hory studia, musí se stát věčným studentem, neboť díky své sečtělosti může bádát po Tajemství. Nemíníme tím pouhé a bezúčelné kvantitativní čtení či školské memorování textů – to Florian sám rovněž zavrhoval –, nýbrž čtení, jež má účel v pomoci a v naplňování rámce celkového obrazu světa, rozvíjení čtenářova nadání a schopností.⁵ Zkrátka vytvářet či zprostředkovávat obraz světa skrze každou čtenou knihu. Mlejnek (2000) vidí paralelu Florianova pojetí s pojetím skotského kalvinisty, spisovatele a historika Thomase Carlyla, jenž tvrdí, že se „učíme číst v různých jazycích a v rozličných vědách: učíme se abecedě a slabikování všelijakých knih. Ale místem, kam si chodíme pro vědomosti, ba i pro vědomosti teoretické, jsou knihy samy. Záleží na tom, co čteme, když všichni profesori pro nás učinili, co nejlépe dovedli. Pravou universitou dneška je sbírka knih.“ (Carlyle in: Mlejnek 2000: 29) Tyto texty měly tvořit celek lidské tvorby a lidského poznání.

Podmínkou k vytvoření mozaiky je tedy schopnost kritického rozlišování hodnotného od bezcenného, které je nutné odstranit.⁶ Tento výběr a vztah je oním „sjednocujícím rozlišováním“ (Mlejnek 2000: 29) – v mozaice se musí rozlišovat, ale poté sjednocovat, vytvořit si synapse mezi jednotkami. Podle Rudolfa Voříška měl Florian „intenzivní smysl pro konkrétní poznávání, pro fakta v jejich pravosti a nepokřivenosti lidským výkladem“ (Voříšek 1942: 32). Hodnotné poznání, veškeré knihy, články, poznámky a kritiky jsou „většími, menšími stavebními kameny naukové architektury“ (Fučík 1941/1942: 257). Je však nutné je uchovat v rámci obrazu mozaiky, jejíž jednotlivé kameny jsou ve vzájemném vztahu, vysvětlují se, doplňují. Každá kniha „promlouvá sama za sebe a může zároveň promluvit v celkovém plánu Studia“ (tamtéž). Ve vzájemném vztahu si texty nikdy neodporují, jelikož by došlo k poškození původně zamýšleného obrazu. Ten by se musel přeskládat a vzniklo by tak něco zcela jiného.

---

⁵ Jsou to ony jednotlivé „kamínky“, které jedinec potřebuje k životnímu povolání. A proto se domníváme, že se Čep nestal knězem právě z toho důvodu, že neměl dostatečně rozvinuté schopnosti a dovednosti, jež by jej vedly zrovna touto cestou. A to i přesto, že se účastnil tzv. akademických týdnů na Svatém Kopečku v Olomouci, kde veřejně vystupoval a jeho texty byly blízké formální i obsahové stránce kázání (Komárek 1998: 34). Více podnětů v mozaice směřovalo ke spisovatelství.

⁶ Florian pro eliminaci balastu používal slova „plamenům“ (Vavřík 1942: 43) a komentáře na kartičkách ve sbornících s názvem „Zadina“ a „Vyklizujem“ (Fučík 1992; Stankovič 2008).

Dosáhnout tohoto bodu, obrazu mozaiky je možné pěti navzájem se doplňujícími prostředky:⁷ rozhledem, zájmem, jiskrou, údivem a dialogem. Pro Florianovu ideu je nutné mít rozhled, zajímat se o všechny vědní obory,⁸ domácí i zahraniční literaturu, politiku, encykliky papežů,⁹ historii a s ní spojenou paměť a odkaz předchozích generací. Je ovšem nutné nepřetěžovat pouze jeden stupeň pyramidy. Výstižně tuto tendenci nepřetěžování pojmenoval Bedřich Fučík v *Akordu*, který konstatoval, že je nepřipustný „mor specializace, tj. omezenosti“ (Fučík 1941/1942: 257).

Druhou nutností k vytváření mozaiky je rozhled, z něhož plyne související cit pro výběr informací a vytváření si vztahů mezi jevy, tj. zájem o věčné i časné. Je to spojení všech tří stupňů pyramidy, neboť se spojuje fyzická i duchovní stránka života, jež má vést k celistvému obrazu Věčnosti, kde je život naplněn v Bohu.

Třetí, námi definovaný prostředek třídění je jiskra. Svým hodnotovým systémem dokáže Florian rozeznat v uměleckých dílech jiskru Boží vůle: „jiskry mu dodávaly víry v jakési pankatolictví, které podle něho prostupuje vlastně všechna vsutku umělecká díla ať věřících, či nevěřících.“ (Skácelík 1942: 29)¹⁰ Jiskra v díle se ovšem nachází velmi těžko, její nalezení záleží na intuici čtenáře, někdy je proto zprostředkována až čtenářskou empirií. Podle Floriana se měla v uměleckém vyjádření projevit syntéza s Bohem a díky tomu bylo dílo možné zařadit do mozaiky, neboť bylo schopno dotvořit obraz Věčnosti a splynutí v jednotu. Hledal tedy v umění to, co povznášelo, očišťovalo a vykupovalo, „co jako v pohádce vyslovením jména zbavuje zakletí“ (Skoumal 1941/1942: 260). Čtenáře musí dílo hluboce zasáhnout, oslovit jej.

---

⁷ Tyto „prostředky“ jsme shrnuli skrze četbu textů o Hoře studia od Bednářové (2006), Mlejnká (2000), dále ze sborníku *Úvodem do nového čtvrtstoletí Dobrého díla* (Vyskočil, Albert ed., 1926), z příspěvků v sedmém čísle revue *Akord* (1941/1942) a v prvním čísle revue *Řád* (1942), které se výhradně věnovaly Josefu Florianovi a jeho vydavatelskému dílu. V rozbořech ovšem nejsou nikde tyto prostředky řečeny přímo, jsou pouze imanentní.

⁸ Díky tomu vyšel ve Staré Říši například *Kurs* obsahující teorii relativity od Alberta Einsteina.

⁹ Pro Floriana byla směrodatná hlavně encyklika *Aeterni patris* Lva XIII. z roku 1879 a *Rerum novarum* z roku 1891, v nichž papež vyzýval k prohlubování „poznání spravedlivějšího a pružnějšího sociálního uspořádání světa a soužití křesťanů s těmi, kdo křesťany nejsou“ (Lev XIII. in: Mlejnek 2000: 19) A hlavně filozofovat podle příkladu sv. Tomáše Akvinského, čímž je myšleno osvojování si systému a usilování o syntézu. Odtud plyne Florianovo systémové myšlení, neboť byl schopen porozumět jevům v kontextu většího celku. Každá část má určité vlastnosti a ty se projevují na určitém stupni organizace systému, tj. pyramidy Hory studia.

¹⁰ Smysluplné texty se i těžko nacházely kvůli rozptylu vhodných autorů a jejich zavalení v množství bezcenného materiálu, jak svědčí Čepův dopis adresovaný Durychovi: „Pan Florian totiž těžce nese, že se u nás vzácné síly pořád tříští po všelijakých časopisech a revuech, kde vyběhnou záhy naplano uprostřed obecné plochosti a žvanivosti, a rád by působil obranně i útočně proti této potopě k dávení nutkající ‚kultury‘, jež už hrozí zmásti všecek smysl a zalehnouti celý obzor. Zabloudí sem totiž čas od času nějaké číslo novin nebo nám někdo pošle pár čísel nějaké revue, a jde z toho hrůza, co to teče z tiskáren břečky.“ (dopis č. 14, s. 70)

Dalším prostředkem, jak třídit informace, je Aristotelem definovaný údiv, který je nutný pro stanovení významu jevů, které máme přímo před sebou. Údiv má totiž schopnost přivést člověka k hlubšímu přemýšlení nad obyčejnými jevy, čímž se vyjeví jejich funkce, vztahy, které jsou mezi pozorovaným jevem a jinými věcmi.¹¹ Tento stav myslí se odráží i ve vydavatelově praxi, byl to údiv nad knihou, neboť každá z nich byla tvořena jako ve středověké dílně – nejprve knihu či rukopis zkoumavě přečetl, následně se nad ní Florian zadumal, aby si mohl odpovědět na otázku, zdali knihu vydat, či „vyklidit“, poté se pořizoval překlad, sazba a tisk, aby knihu mohli rozšířit dále. Byla to možnost, jak se zamýšlet nad každou větou a slovem. Proto je Florian považován za učitele, mistra, který vedl dílnu, neboť vybíral, rozmýšlel a předával dále. Sám se ovšem bránil tomuto označení, jak je zřejmé z osobního svědectví Timothea Vodičky: „Já nevyučuji, probouzím.“ (Vodička 1941/1942: 255)

Další z antické filozofie převzatý prostředek poznání je sokratovský dialog. Je to metoda, při níž učitel pokládá otázky žákovi, neboť cílem učitele není poučovat, nýbrž „pomáhat při zrození myšlenek druhým“ (Störing 2007: 115). Jak uvádí Rudolf Černý, byl i Florian „pro mnohé, si fas est, Sokratem“ (Černý 1941/1942: 264), neboť se vydavatel snažil propojit svůj život s životy celého společenství a směřovat k transcendentnu. Sokratovská metoda je dle našeho mínění také způsob dialogu se světem, akce a reakce jedince na okolní svět, což dosvědčuje i dopis Jana Čepa Aloysi Skoumalovi: „Měl jsem zase povídat, co si o tom myslím...“ (dopis č. s.) Byl to jeden z Florianových způsobů, jak docílit kritického závěru, aby se skutečnosti, jevy a události nepřijímaly pouze povrchně, bez jakéhokoli třídění. Požadoval po svém žákovi, aby zaujal nějaký postoj, neboť po vzoru Zjevení sv. Jana zavrhoval ty, kteří byli „vlažní“, tj. měšťáky, kteří se dali snadno ovládat konzumem.

Všech těchto pět prostředků funguje k rozeznávání vhodného a zanedbatelného. Tím se z kvantitativního čtení stává kvalitativní četba (Trávníček 2008), neboť „až to, co čteme, čemu dáváme přednost před něčím jiným, co nás ke čtení dovedlo, kdo jsou naši nejoblíbenější autoři, které jsou naše nejoblíbenější knihy, tedy až toto vše činí ze čtení jako socio-kulturní *stopy* čtení jako socio-kulturní *vzorec*.“ (Trávníček 2011: 117) To, co čteme, utváří naše já, naši osobnost. Preference a hodnoty jsou podle Trávníčka (2011) nutné k zařazení do určité čtenářské komunity, která vybraným knihám přiřazuje váhu, smysl a cenu. Komunitou je i Florianův kolektiv semknutý kolem Staré Říše,

---

¹¹ Není jistě náhodné, že Čep tento prostředek poznání vyzdvihoval taktéž, například v eseji „Rodný úžas“.

jemuž prostřednictvím čtenářských návyků rozvíjel nejen čtenářskou, potažmo mediální, ale i duchovní gramotnost. Studium (četba) mělo rozvíjet lidskou individualitu, čímž stálo v opozici vůči institucionální škole, která podle Floriana v člověku ubíjela svobodného ducha, nivelizovala jeho život. Díky tomu dokázali jeho žáci, následovníci a příznivci vybírat a třídit po vzoru Florianově, co je hodnotné a co nikoli, co do mozaiky zařadit a co odhodit a jaké jsou vztahy mezi jednotlivými knihami a myšlenkami v nich obsaženými a jak se jejich prostřednictvím vztahovat ke světu a Bohu.

Výsledkem je tedy Hora studia, jež se stává sbírkou knih,¹² vlastní knihovnou vědění, z níž může člověk poté čerpat v životě i díle. Avšak poznamenejme, že Florianova knihovna byla pouze *subjektivně sestaveným systémem*, skrze něhož se odrážela jeho vlastní identita.¹³ Po Florianově příkladu si měl každý sám vybudovat vlastní systém, který by byl spojen vnitřním řádem a jehož svorníkem měla být podstata Boha stojícího za vším stvořeným.

***

Výše uvedený princip, jak lze mozaiku skládat pomocí Hory studia, poskytl Florian svým vlastním příkladem i Čepovi, neboť on sám „prozřel“,¹⁴ když pročetl články Léona Bloye ve francouzském časopise *La Plume*. Skrze jednotlivé texty Bloy předal své vědění, svůj celkový obraz světa, plán, jak má mozaika vypadat. Jaké by měl použít „kamínky“, jednotlivé části, si poté Florian, který byl původně učitelem přírodopisu, literátem a hlavně člověkem věřícím, dokázal určit jednak sám, jednak skrze empirii Bloyovu. A to rovněž předal Čepovi. Čep tedy nastoupil na tuto novou, avšak ještě nejistou cestu poznání, na níž umisťuje setkání s Josefem Florianem a návštěvu ve Staré Říši. Josef Florian, ztělesnění „jasnozřivého kapitána uprostřed babylonských zmatků světa, znalého cest do tušeného království veliké vnitřní svobody“ (Čep 1941/1942: 248), byl tím, kdo zaostřil a možná částečně přeskládal Čepův těžko uchopitelný obraz mozaiky světa, k němuž intuitivně směřoval. Mozaikový způsob uvažování a celkový

---

¹² Sbíрка knih nepojímala pouze a jedině Florianem vydávané publikace a sborníky, nýbrž zařazoval i mnohé knihy z jiných nakladatelství, a to domácích i cizích, a rovněž své i cizí rukopisy (Deml 2015).

¹³ A proto před svou smrtí neurčil, co by se mělo stát s jeho vydavatelstvím (Palán 2007), neboť ono bylo pouhým prostředkem, jak naplňovat svou knihovnu. Ta měla být jen vzorem pro ostatní čtenáře, neboť jen zrcadlila Florianovy zájmy a jeho identitu.

¹⁴ Florian objevil svou pravou cestu, jíž se měl vydat a na níž setrval přes veškerá příkoří. Deml (1991) o této cestě píše skrze analogii s hrdým jelenem, kterého se snažili vyplašit několika ranami z revolveru, ale ten se nevyleká, protože právě Florian, Deml a Stříž šli jeho teritoriem. Jelen patřil na ono místo. Stejně tak se různými byrokratickými, politickými a soudními tahanicemi nenechal vyplašit ani Josef Florian.

obraz vytvářený prostřednictvím sbírky knih mu předal během staroříšského pobytu. Florian se snažil jako autorita stabilizovat chaos jedince. Jak ale došlo k Čepovu „probuzení“? Samozřejmě knihami. Florian se mu snažil ukázat, že „síla čtenářů [spočívá] v jejich daru vykládat, propojovat a přetvářet své čtení“ (Manguel 2009: 89).

Ještě před začátkem léta 1926, již po osobním setkání Jana Čepa s Josefem Florianem v Praze v kruhu katolicky orientovaných spisovatelů, začala probíhat intenzivnější komunikace mezi oběma literáty. Florianův spolupracovník, kněz Ludvík Vrána, hledal překladatele pro román *Pod sluncem Satanovým* Georgese Bernanose, na jehož dílo upozornil Bohuslav Reynek, v té době pobývajícím ve Francii v Grenoblu, a doporučoval knihu pro vydání v Dobrém díle, přičemž do Československa rovněž zaslal vlastní francouzský exemplář knihy. Na tento popud Vrána žádal o radu Alberta Vyskočila a chtěl kontakt na vhodného překladatele francouzského textu, načež Vyskočil oslovil Čepa. Díky tomu se Čep poprvé zapojil do vydavatelské činnosti, avšak s nepořízenou, neboť ještě tři dny před Čepovým dopisem, jenž byl datován 28. června 1926 (viz zde dopis č. 1, s. 50), Florianovi psal urgentní dopis Bohuslav Reynek. Ten podotýkal, že jestli Bernanosovu knihu nebude chtít vydat Florian ve Staré Říši, učiní tak Reynek sám se svou ženou Suzanne Renaud na vlastní náklady (Bednářová 2006: 127). Navíc se z dopisu Floriana Čepovi z 9. července 1926 (Jurčková 2007) dozvídáme, že překlad byl ponechán Reynkovi a exemplář knihy mu byl vrácen.

Odmítnutím Čepa jako překladatele Bernanosova románu ovšem nekončí jejich spolupráce, naopak se prohlubuje, neboť je mu nabídnut překlad jiných, a to dokonce i nefrancouzských autorů (Hilaira Belloka, Sherwooda Andersona či Williama Somerseta Maughama). Na všem se měli oba domluvit během letní návštěvy Čepa s přáteli Vilémem Zavadou a Aloysem Skoumalem ve Staré Říši. Nakonec se Čep rozhoduje, že bude pracovat pro vydavatelství místo toho, aby se v září vrátil do Prahy na vysokou školu a dokončil svá studia. Zde začíná Čepův proslulý staroříšský pobyt – od září 1926 do začátku května 1927.

Jak bylo výše řečeno, během pobytu Čepovi staroříšský vydavatel ukazoval, jak se orientovat ve světě hmotném i duchovním. „Četl jsem knihy z Florianovy knihovny. (...) V tu chvíli to byli hlavně básníci: *Kantáta pro tři hlasy* od Claudela, *Jana z Arku* a *Eva* od Péguiho. Dostal se mi také do rukou můj první Romano Guardini, *Posvátná znamení*. Tento autor německého jazyka, ale italského původu a citovosti, mě měl doprovázet po celý život.“ (Čep 1998: 184) Guardini se stal pro Čepa celoživotní

inspirací, z jejíhož zřídla čerpal. Naučil jej bytostnému prožívání modlitby a přijetí a konání oněch viditelných znamení neviditelné milosti (Schafferová 2007). K této Guardiniho výzvě se připojuje také koncept laické samostatnosti a vyspělosti, kterou však nalezneme až v jeho díle *Konec novověku*. Ve výzvě můžeme spatřovat nejen Florianovo naplňování stanovené ideje, ale i Čepovu snahu o seberozvíjení, a to zejména volnočasovou četbou, která zahrnovala filozofy, teology, mystiky a další myslitele. Zároveň ale rozšiřoval svůj obzor o beletristická díla: „Přeložil jsem *pro sebe* několik povídek z Winesburg Ohio a z Triumph of the Egg.“ (Čep 1998: 187; zvýraznila N3)

Čep tedy nebyl pouhým konzumentem Hory studia, nýbrž se stal i jejím rozšiřovatelem, činným pracovníkem. Florian se k němu obracel v případech výběru knih pro zařazení do mozaiky: „Florianovi se velmi líbily a požádal mě, abych z těch dvou knih udělal výbor, který by vyšel v jednom svazku. Potom jsem mu ukázal jeden esej R. L. Stevensona (*Pulvis et Umbra*) z knihy *Across the Plains*. Pak jsem vybral ještě dvě další statě ze stejné knihy nebo z *Virginibus Puerisque*. Také ty později vyšly ve Staré Říši.“ (Čep 1998: 187)¹⁵ Můžeme zpozorovat, jak se Čep postupně přiblížil Florianově technice mozaiky, o níž s vydavatelem diskutoval.

Po opuštění Staré Říše na jaře 1927 a po několika měsících bloudění a neukotvenosti ve světě Čep stále naplňoval vzorec chování vštěpený Florianem – četbu. Činil tak i navzdory skeptickému pohledu na svět, který se mu částečně znovu roztržil jeho odchodem od staroříšského vydavatele. Čtení pro něj bylo i jakýmsi únikem z reality, jak to dokládá ze své zkušenosti i Aleš Palán: „Měl jsem pocit, že čtení neselhává ani tehdy, když jiné metody selhávají. V jakém smyslu? V pomoci. V pomoci od samoty, v pomoci v myšlení, v ujasňování si. Ve vyhrocených situacích je čtení jakási forma modlitby, a to nemusí jít o čtení duchovní literatury.“ (Palán, in Trávníček 2013: 350) Čep imanentně ukazuje ve svých zlomcích autobiografie, jak i po opuštění Staré Říše intuitivně naplňoval Florianovo „probuzení“¹⁶: „několikrát jsem byl zasažen do živého a ta rána, která byla zároveň branou otevřenou k novým, jakoby tušeným obzorům – ta rána se stávala částí mé nejvnitřnější zkušenosti. (...) v té době

---

¹⁵ Čep díky této zkušenosti využil i v nakladatelství Melantrich, kde jej jako externistu zaměstnal Bedřich Fučík v roce 1928. Čepovou náplní práce bylo vybírat vhodná díla k vydání ze zahraniční literatury – francouzské, anglické, španělské, italské a slovinské.

¹⁶ Proto je Stará Říše považována za zlomový bod Čepova života. Například Dagmar Schafferová jej nazývá „formačním elementem“ (Schafferová 2007: 13).

jsem slyšel v oblasti básnické a literární hlasy, které ke mně promlouvaly řečí tak důvěrnou, až se mi srdce trhalo.“ (Čep 1998: 195–197)

Z každého spisovatele, kterého četl, si Čep vytahoval pro sebe důležité poznatky. Od sv. Františka z Assisi to „byla jeho láska k věcem a tvorům stvořeným, spojená v tajemství lásky s utrpením svobodně přijímaným, naroubovaným na bolest Ukřižovaného“ (Čep 1998: 195). Od sv. Augustina Čep přejímal dramatickou konverzi světce, jenž bytostně cítil přítomnost Boha více než vlastní já. V neposlední řadě Čep vyzdvihoval četbu Pascalových textů – jeho „osobní střetnutí se záhadou existence a nekonečných prostorů, a pak v nejhlubším mlčení vesmíru a v srdci každého člověka ten planoucí oheň, který oživuje a zároveň stravuje“ (Čep 1998: 195)

Z množiny beletristických děl je kladen důraz na Alaina Fourniera, Maurice Baringa a Georgette Bernanose. „U Fourniera jsem bezpochyby poznával kraj ztracený a všudypřítomný, pořád hledaný; u Maurice Baringa jeho platonický prvek, úlohu času, který jako by se vyčerpával tím, že odděluje jednu osobu od druhé a osobu samu od sebe a který ve skutečnosti pracuje jen na tom, aby je propojil. Člověk může být nejbliže sám sobě, když si o sobě myslí, že je ztracen. – S Bernanosem jsem prožil aktuálně zneklidňující drama úzkosti v Zahradě olivové, drama nekončící agonie, do kterého už padají první paprsky Vzkříšení.“ (Čep 1998: 196)

Výše uvedené knihy četl mezi lety 1927 až 1935 (Čep 1998: 196). Ovšem ještě v dopise adresovaném Aloysi Skoumalovi ze Staré Říše kvituje Čep Bernanosův román *Pod sluncem Satanovým*,¹⁷ neboť při korigování části Reynkova překladu shledával v textu průlomovost obsahu knihy a významný dopad na veřejnou sféru. Nejprve píše: „Máme tu půl Reynkova překladu *Pod sluncem Satanovým*, čtl jsem to v originále a už dávno jsem nic takového nečetl, chci říct vůbec ještě ne.“ (dopis č. 9, s. 64) V roce 1928 pak píše Florianovi: „Jsem hrozně zvědav, co řekne český národ románu *Pod sluncem* – měl by působit jako zemětřesení, ale kdo ví, kdo ví...“ (dopis č. 26, s. 91) Až nakonec Čep přichází o veškeré své nadšení kvůli chladnému přijetí: „Měl jsem příležitost vyslechnout soukromé úsudky některých „inteligentů“, literátů atd. o knize *Pod sluncem*... a byl jsem zdrcen. Je prý to „ubohoučké“, „staré“, „svaté“, „slaboučké“ atd. Je amen, lidmi už nic nepohne. Člověk se stává takto náramně pesimistickým a začíná uvažovat, nemá-li z toho vyvodit zcela osobní důsledky, zřící se literatury a obrátit se

---

¹⁷ Prostřednictvím knihy se osobně seznámil s autorem, jelikož byl Florianem vyslán do Francie v roce 1928, aby předal českou verzi knihy a vedle toho aby během pobytu získal nové kontakty na hodnotné francouzské autory.

docela někam jinam. Nemohu si pomoci, ale člověka to nevýslovně skličuje, když vidí, jak jeho slovo umírá v naprosté hluchotě.“ (dopis č. 31, s. 95) Důležité ovšem bylo, že zmiňovaný román stál jako jeden z kamenů ve stavbě mozaiky, čímž se text stal součástí jeho osobní knihovny a mohl z ní nadále čerpat inspiraci pro svou tvorbu a svůj život nedbaje názorů okolního světa. Bernanosův přínos tkví v ideji, že „[k]řesťanská životní zkušenost přestává být omezena historicky, přestává být jakousi překonanou výjimkou, zajímavou nanejvýš ze stanoviska estetického. Je to přítomnost věčnosti v čase, přítomnost vtěleného Boha-člověka v lidských dějinách, prožívaná přítomnost tajemství křesťanské víry v každém jednotlivém lidském osudu.“ (Čep 1963)

V Baringově díle Čep vyzdvihuje hlavně dílo *Šálení času* (čes. 1928), které sám překládal. Staví jej na post jednoho ze svých inspiračních zdrojů, neboť četba románu pro něj byla pocitem „radostného setkání“ stejně jako při překladu Pourratova *Kašpara z hor*. Baring byl kamenem v mozaice díky svému pojetí času, který vyjadřoval „rodný živel lidského osudu na zemi“ a který byl „tvůrce přeludného zrcadlení a proměnlivých perspektiv“ (Čep 1993: 61). Nejvíce Čepa spisovatel oslovil zaznívajícím motivem domovské věčnosti, která byla právě oním celistvým obrazem Čepovy mozaiky. Vidina věčnosti je u Baringa spojena s palčivou nostalgií, jež je Čepovi až důvěrně blízká. Vidí v ní totiž onu dvojdmost, jelikož „každý okamžik, každé gesto a každá událost, v své první podobě zcela nepatrná a všední, se rozeznává složitou hrou vzdálených korespondencí. Každý lidský okamžik a každý lidský čin stojí na ostří rovnováhy, která je doprovázena rizikem často smrtelným.“ (Čep 1993: 61)¹⁸ A to vše se vztahuje k Bohu, resp. k Absolutnu, které je nejzákladnějším středem obrazu Čepova světa. Základním stavebním prvkem je Čepovi věčná láska a lidská účast v tomto dvojm domově. Bedřich Fučík vidí v Baringovi odlišnou inspiraci než samotný Čep – inspiraci ženskou postavou Dafné Adeanovou, jejíž přetvořenou verzi vidí opakovaně v Čepových prózách a jejíž vliv cítí také v Čepově reálném životě (viz Fučík 1992).

Domníváme se, že tyto v Čepových svědectvích razantně znějící knihy korespondovaly s jeho každodenním životem, a to zejména v době, kdy se po opuštění Staré Říše seznámil se snoubenkou a pozdější ženou Bedřicha Fučíka – Jitkou Skalákovou, jež byla jeho celoživotní platonickou láskou. Zkušenosti jej nutily k tomu, aby načítal knihy a objevoval, proč nastaly některé situace, proto se například jeho nejoblíbenějším spisovatelem stal Alain-Foumier. S hlavním hrdinou jeho románu *Veliký*

---

¹⁸ To je strážník, jenž Čepa zařazuje do okruhu křesťanského existencialismu.

Meaulnes (česky 1928) se Čep ztotožňoval, jelikož se taktéž zamiloval do manželky svého nejlepšího přítele. Čep viděl v této situaci paralelu s vlastním životem, s platonickou láskou k Fučíkově ženě Jitce. „V prvních letech tohoto přátelství jsem četl Velkého Meaulnesa a teprve mnohem později Dominika. Přirozeně jsem se poznal v postavě Francois Seurela, Meaulnesova přítele, ale postupně jsem také u sebe objevoval výčitky zbloudilého a dvojnásob nevěrného milence. (...) miloval jsem ženu, jejíž přátelství jsem si chtěl za každou cenu udržet; věděl jsem, že ji ztratím, jestliže se jí přiznám k svým skutečným citům. Zároveň jsem však nemohl přemoci svou touhu, aby to věděla.“ (Čep 1998: 192–193)

Je patrné, že zásadní roli u Čepa zastávají obzvláště autoři francouzští. Počátek cesty k literatuře francouzské proveniencie začal již při studiu na gymnáziu, kde četl v originále Chateaubriandovu knihu *Les aventures du dernier Abencérage* (Čep 1998), a poté jeho zájem rozšířily semináře na vysoké škole. V této době ovšem francouzští autoři, jež četl, nebyli těmi, kdo Čepa formovali. Teprve až Florianovo zprostředkování zahájené výše zmíněným Bernanosem a návštěva Staré Říše znamenaly změnu perspektivy, definitivní obrat ke křesťansky orientovaným spisovatelům francouzské literatury.

K této cestě sloužily „kolektivně sdílené předpoklady“ (Nünning ed. 2006: 334), jimiž máme na mysli sdílené hodnoty staroříšského společenství, jež mu zprostředkoval Josef Florian svou knihovnou a překlady. Pro Floriana byly francouzské texty důležité tím, že nesly ideu Francie jako „první dcery církve“, dále propojení regionu a křesťanského života lidí a jejich integrální katolictví a zejména postoj k modernímu světu.¹⁹ Tyto hodnoty převzal i Jan Čep, čímž byl vtažen do budování své vlastní Hory studia. Důležitým předpokladem pro přijetí francouzských textů byla i Čepova znalost francouzského jazyka, díky čemuž pronikl do překladatelského světa a mohl sám vybírat vhodné texty pro stavbu Hory. Rozšiřoval tak své obzory literární i životní, dotvářel si ucelenější obraz vlastního světa.

Výběr těchto francouzských spisovatelů ovšem nebyl náhodný. Podíváme-li se na Josefa Floriana, zjistíme, že k nim dospíval přes intertextuální síť, jejíž počátek Bednářová (2006) klade do Bloyových deníkových textů. V denících Bloy zmiňoval své oblíbené autory, své přátele literáty, např. d'Aurevillyho, Hella, Verlaina, kteří se objevují v knize *Brelan vyobcovaných*; poté následovali Jemmes, Schwob, Lemmonier,

---

¹⁹ Vedle zmíněných hodnot samozřejmě také Bloyova apokalyptická sdělení a odmítání buržoazního způsobu života.

jež také Florian ve Staré Říši postupně vydával. Tímto příkladem se řídil také Jan Čep, rovněž i on postupoval po cestě vedoucí od jednoho autora ke druhému, přičemž mu Stará Říše byla prvotním impulzem.

Síťové propojení je u Čepa realizováno skrze překlady, sebevzdělání, četbu, korespondenční komunikaci i osobní setkávání s francouzskými autory. Například Rouzetovi, jehož stěžejní práce se týkají díla Léona Bloya, píše 17. června 1932: „Co si myslíte o L. Daudetovi jako romanopisci? Našel jsem zde jeden z jeho románů *Srdce a nepřítomnost* a byl jsem zklamán. Zdálo se mi to slabé. Co jsou zač ty *Plameny*? Prosím vás, abyste mě obecně upozorňoval na knihy, které se vám zdají důležité nebo jinak zajímavé.“ (Zatloukal ed. 2016: 85) Ve stejném dopise také referuje o tom, že cítil duchovní spříznění při četbě *Deníku* Mééra de Walcherren, k němuž napsal úvod Léon Bloy. Vidíme onu provázanost textů, jejichž hlavní uzel začíná v díle Léona Bloya a pokračuje k autorům dalším. Čep dbá na doporučení jiných autorů i v písemné komunikaci a rovněž on sám upozorňuje adresáty na významné texty.

Čep si tedy byl vzájemných vazeb vědom, díky čemuž byl schopen propojovat jednotlivé texty a hledat mezi nimi souvislosti. Tuto souvislost lze spatřovat zejména v postoji k modernímu světu. V literární práci francouzských autorů Čep viděl to, jak jeden ozřejmoval svět nebo dopovídal to, co jiný začal. Výslovně to Čep sděluje 6. dubna 1958, kdy byla vysílána esej v programu Svobodné Evropy *Knihy týdne*: „Barbey žil v době duchovně nejednotné, která se rozkládala. Taková doba je vždycky náchylná k extrémům, k individualistickým schválnostem, třeba ve jménu hodnot obecných a nadosobních. Mladý nesnášenlivý konvertita Léon Bloy měl starému Barbeymu za zlé jeho ‚liberalismus‘. Snažil si jej vysvětlit tím, že d’Aurevilly je především básník, že jeho vlastním světem je obraznost. Bylo třeba čekat na Bernanose, který se tolikrát odvolal k milosti a který měl na rozdíl od Barbeyho d’Aurevilly, katolíka devatenáctého století, odvalu, aby ji pojmenoval.“ (Čep 2016: 298)

Jeden každý autor je pro Čepa dílkem v mozaice. A tuto mozaiku lze skládat díky existenci textů, které s sebou nesou obrodu křesťanského života, jež se vyjevuje zejména v době ohrožení historickými událostmi. Za vznikem textu Čep viděl syntézu s Bohem: „Každá tvorba je akt lásky, neoddelitelný od víry a naděje, a když ne jinak, je s nimi básník ve spojení skrze svůj materiál, tedy skrze slovo, které nelze vydědit z příbuzenství se Slovem vytvořivším všechno z ničeho – darmo, pouhým aktem lásky – a vtěleným k věčnému posvěcení tvorstva. Básnickou tvorbu si nelze představit bez tohoto milostného vztahu k věcem, bez hlubokého zálibení, které nacházíme ve styku

s dření a tkanivem věcí stvořených. U kořene básnického činu může být jenom oddání, pokora a potom napětí všech sil ve shodě s rytmem, který pulsuje stvořením.“ (Čep 1993: 197) Tento výrok napsal Čep v odpovědi na Halasův článek Netřeba víry k tvorbě, k čemuž dodává ve zde editovaném dopise Josefu Florianovi následující: „Neboť i když činnost umělecká má cíl sama v sobě a zabírá jinou oblast duchovního života, nelze si představit, že by mohla probíhat u básníka-křesťana v nějakém hermetickém prostoru, aniž by ohrožovala rovnováhu a jednotu lidské osobnosti básnickovy. Je ovšem možné – a není to nesnadné pozorovateli konstatovat –, že na tom jednou prodělá člověk-křesťan, podruhé básník, dokud se nepodaří uskutečnit básnický typ takového Claudela nebo Bernanose (a ještě kolik výhrad u toho druhého!).“ (dopis č. 53, s.) Vidíme, že právě francouzští autoři hrají hlavní roli v Čepově chápání uměleckého světa, jelikož skrze tvorbu, jak vyjevuje Čep, lze vytvořit syntézu s Bohem, resp. synkretismus víry a básnické tvorby, čímž se pro křesťanské spisovatele znásobí účinek. Za tvorbou zmiňovaných autorů viděl slovo Boží, díky čemuž se dokázal vytrhnout ze světa stvořeného a přiblížit se k Bohu. Jejich tvorbou probleskovaly skutečnosti prvního domova.

Závěrem kapitoly

Čep od Floriana přebíral model celoživotního vzdělávání, aby tak dosáhl jednoznačného obrazu světa. Snažil se utříbit si mysl tím, že četl nejen české, ale také jinojazyčné autory, sledoval literární časopisy a snažil se být aktivním členem kulturních periodik (*Akord, Tvar, Obnova, Listy pro umění a kritiku* atd.) nebo vystupoval na každoročně konaných akademických týdnech v Olomouci, kde přednášel své eseje.

Čepova načtená literatura, jeho osobní knihovna se projevovala skrze ono Manguelovo „přetváření“ získaných poznatků. To se vyostřilo u Čepa nejprve sblížením próz a esejí, neboť prózy postupně nabývaly vrstvu meditativně-filozofickou (Med 1999), až eseje jednoznačně převážily.²⁰ Proto se domníváme, že se již v této sféře sblížování uplatnil prostředek, jak poznat celkový obraz světa – údiv. Ten totiž vede k hlubšímu filozofování nad věcmi a skutečnostmi a postupně směřuje k důraznějším úvahám, které přesahují samotnou žitou realitu. Navíc se vyjevuje i prostředek

---

²⁰ Zlomový okamžik v Čepově tvorbě nastává na přelomu 20. a 30. let 20. století (Kubíček 2014), kdy následkem Florianova působení pronikají do Čepovy esejistiky účinnější prvky, oproti dřívější umírněné dikci. Následně od 40. let měly převahu eseje úvahového charakteru, což bylo podmíněno hlavně dobovými společensko-historickými a politickými podmínkami. Po druhé světové válce lze u Čepa najít prvky mnoha významných filozofů, a to zejména na úrovni křesťanského existencialismu (více viz Med 1999; Schafferová 2007 ad.). Meditativní charakter esejí a úvah v Čepově tvorbě přetrvával až do roku 1966, kdy Čep kvůli nemoci skončil s prací pro Rádio Svobodná Evropa a přestal již nadobro psát.

sokratovského dialogu, neboť je Čepova tvorba poznamenána „polemikou s moderním světem bez Boha“ (tamtéž). Patrný je i rozhled, a to nejen v literatuře, nýbrž i v otázkách politických, díky čemuž byl schopen analyzovat a následně syntetizovat jednotlivé jevy, které měly dopad na lidskou společnost (viz Čepovy meditace pro Rádio Svobodná Evropa a eseje psané za druhé světové války). Tyto úvahy byly ovšem dobově podmíněny a nesou známku jistého černobílého uvažování. Spatřovat můžeme i hledání jiskry v dílech, zejména při lektorování v nakladatelství Melantrich, Symposion, Vyšehrad, ale i při výběru knih vhodných pro Starou Říši. Částečné uplatnění „jiskry“ jako prostředku k poznání používal také v exilových letech, když měl vybírat knihy pro mluvené recenze v Rádiu Svobodná Evropa.²¹ A nakonec vidíme i Čepův zájem, který je nutný k poznání věčného i časného, to se vyjevuje v celkovém rozhledu v domácí i cizí literatuře, potažmo kultuře obecně.

Čep svou prozaickou, esejistickou i překladatelskou činností přispěl k rozšíření Florianova konceptu Hory studia. Odkrýval mnohé souvislosti obyčejnému člověku zastřené a zprostředkoval své vidění světa ostatním, aby jim pomohl zorientovat se ve světě způsobem, který mu ukázal Josef Florian, jenž se pro něj stal integrálním prvkem či neopomenutelnou branou do světa francouzské literatury, což se vyjevuje například v eseji „Léon Bloy“, „Na rozcestí“ a v mnohých dopisech. Čepovu mozaiku vyostřenou ve Staré Říši tvořil obraz všeho stvořeného pro Věčnost, v níž lze dojít Poznání Tajemství, sblížení lidí ve společenství duší a ke spáse. Chtěl dosáhnout, stejně jako tomisté, jednoty, harmonie se světem a Bohem.

---

²¹ I když si Gabrielu Marcelovi stěžoval na přehršel nudné beletrie a na ztrátu času nad jejich četbou a při přípravě rádiových programů (Čep 2015).

Florian jako sdílená hodnota

Z předchozí kapitoly vyplývá, jak důležitým člověkem byl Josef Florian pro Jana Čepa. Nyní ale opustíme biografické zkoumání spisovatele a zaměříme se na širší okruh literátů, jejichž zájem a aktivita rovněž souvisí se staroříšským intelektuálem.

Zajímat se budeme o to, jaký význam měl Florian nejen pro ostatní literáty, ale i ostatní příznivce, s nimiž se setkával. Pozornost proto musíme obrátit na určitou, signifikantní množinu textů týkající se osobnosti staroříšského vydavatele, jelikož tyto prameny nejlépe dokládají obraz Josefa Floriana u katolických intelektuálů. Jsou to texty ze tří různých souborů: 1) sborník *Úvodem k novému čtvrtstoletí Dobrého Díla* (Vyskočil, Albert ed., 1926), 2) monotematické číslo revue *Akord* (Zahradníček, Jan red., 1941/1942) a 3) také monotematické číslo revue *Řád* (Lazecký, František red., 1942). V analýze využijeme odlišné doby vzniku pramenů, jelikož sborník editovaný Albertem Vyskočilem vznikl v roce 1926 za života Josefa Floriana a obě revue po smrti staroříšského vydavatele. Dále je důležité klíčové postavení periodik *Akordu* a *Řádu* v kontextu protektorátní kultury. Textovou analýzou posoudíme, jakou funkci Josef Florian zastával výhradně v úzkém výseku kulturní sféry – v okruhu českých katolíků, resp. Florianových obdivovatelů a přívrženců –, neboť právě tyto texty jsou výpovědí o osobních zkušenostech autorů s Josefem Florianem a jeho dílem.

První, čeho si můžeme povšimnout, je, jak Florianova osobnost nabývá znakového charakteru. Při bližším pohledu zjišťujeme, že nejprve je sám Florian tím, kdo vytváří znaky. Těmito znaky jsou jeho činy, práce a postoje, které recipují²² nejen jeho blízcí spolupracovníci, nýbrž i o něco vzdálenější čtenáři skrze osobní zkušenosti s nakladatelem, dále skrze korespondenci či vydávané knihy a sborníky.²³ Jak podotýká Karel Doskočil, Florian „dal za sebe mluvit dílům i článkům z moře“ (Doskočil 1941/1942: 262). Oni recipienti se na druhou stranu opět stávají zprostředkovateli znaků, tentokrát přetvářejícími znaky Floriana na texty o Florianovi či Dobrém díle pro jiné čtenáře. Tím se přetváří prvotní znak, tj. Josef Florian, z produktora na znak samotný, o němž se dále referuje.

---

²² Znaky – v podobě Floriana, jeho skutků a práce – jsou předávány komunikačním kanálem, jímž rozumíme výše zmíněné texty v podobě recenzí, literárněvědných statí či autobiografických esejí, až následně doputují k příjemci, čtenáři, recipientovi. Tento přerod, jak jsme jej nyní popsali, teoreticky vymezuje Roland Posner prohlášením, že člověk „nejen tvoří znaky, jež existují mimo něj jako písmo nebo obrazy (...), ale též dokáže, když to musí být, učinit znak ze sebe samého.“ (Posner 2018: 18)

²³ Podle Pierce je totiž „člověk [...] znkem jen díky tomu, že produkuje znaky“ (Pierce dle Posner 2018: 27).

V úvodní studii *Akordu*, napsanou Jaroslavem Durychem, čteme příznačnou větu: „Smrt Josefa Floriana umožňuje jakýsi odstup od jeho osoby a od díla a tím i potřebné, aspoň časové ocenění jeho významu.“ (Durych 1942: 242) Odstup zde způsobuje přehodnocování a rekapitulaci, což vede k ukotvování postojů katolické komunity. Tyto postoje se promítají do textu tím, že každý spolupracovník, přítel, vyznavač, mecenáš, ale i odpůrce může mít zásadní vliv na utváření obrazu staroříšského nakladatele, neboť si každý po svém interpretuje jeho činy, postoje a charakter, jako by recipienti četli žitou realitu jako mnohvrstevnatý text a interpretovali si jednotlivé jevy jako znaky a o nich znovu referovali.

Sémiotik Roland Posner (2018) pojímá člověka jako znak komplexní, tj. jednak jako fyzicky konstituovaný (pohlaví, tvar účesu atd.), který se stává nositelem nějakého významu, jednak jako vnitřní znak (ideje, postoje, názory atd.). V některých textech týkajících se Floriana můžeme zaregistrovat provázanost této komplexity znaku, neboť mnozí podtrhují jednotu tělesných vlastností v korelaci se slovním výrokem. Takto jej ovšem zobrazují teprve až po jeho smrti, v prvním vybraném souboru textů z roku 1926 je fyzický popis potlačen ve prospěch duchovních hodnot, jež tento znak nese. V *Akordu* se provázanost vyjevuje slovy nejprve Durychovými: „to, co mluvil, byly spíše jen kusé poznámky, které bez blízkosti jeho živých a otevřených očí ztrácejí příliš mnoho ze své podstaty!“ (Durych 1941/1942: 243). A poté slovy Čepovými, který se vyjadřoval o Florianově tváři: „její řeřavení, které v ní pulsovalo jako dech žhavého uhlí, s přílivem a odlivem vnitřního žáru; znal jsem její mužné, ušlechtilé a jemné rysy, pohled jeho krásných modrých očí, které se dovedly dívat tak zkoumavě a přísně, a zase skoro měkce, laskavě, ba otcovsky.“ (Čep 1941/1942: 247) Oči jsou u Floriana jedním z dominantních znakových rysů. V *Řádu* se projevuje tato „hmatatelnost“ či „vizualita“ již na první straně revue, neboť zde byl umístěn fotografický portrét Floriana, na němž vystává tento dominantní rys – nepřítomný, avšak planoucí pohled směřující do dále jakoby přes rameno čtenáře.²⁴ Jako znak fyzický je Florian asociován signifikací částí těla, a to v podobě „ruky otcovské“, když „svěží zrak plane“ (Lazecký 1942: 1) a „nemocné nohy“ (Reyneck 1942: 46). Jaroslav Zaorálek popisuje Florianův „zkoumavý

---

²⁴ Pohled v kontextu Floriana nese zásadní význam: „Florian je přesvědčen, že obraz je pro něho čitelný, průhledný, že jeho oko je jakýmsi radioaktivním zdrojem, který neúprosně proniká obličje a odhaluje podstatu věcí (...). Florianova oční radioaktivita, má tajná rozkoš, láska a přátelství, trochu zapovězené, ale věžící hluboko v krvi“, se stává jakousi cestou k mystické jednotě, pronikáním k pravdě, ke světlu, k podstatě, ovšem pronikáním, které pozorovaného, je-li nablízku, oslňuje, proměňuje, zavazuje. Takový pohled je pochopitelný ve smyslu, který ozřejmili Gabriel Marcel a Simone Weil, prvý v souvislosti se zřením na Krista, druhý při analýze člověka, který se zahleděl do tváře svého bližního a našel v ní to, co ho přesahuje, byl-li upřímný a pozorný až do hloubi duše.“ (Bednářová 2006: 461–470)

pohled jeho klidných očí a tichý úsměv jeho zamýšlených úst, míval jsem dojem: člověk z hor (...); jednoho z těch sukovitých lidí“ (Zaorálek 1942: 25) a v případě Aloyse Skoumala, který popisuje zesnulého Floriana uloženého uprostřed knihovny: „zářila [z něj] vznešenost velmožů (...) v žebráckém přestrojení“ (Skoumal 1942: 49). V souvislosti s pojmáním Floriana jako znaku fyzického se Timotheus Vodička, přítel Čepa, Zahradníčka atd. a jeden z předních přispěvatelů *Akordu* od konce 30. let, vyjadřuje k úmrtí nakladatele v dopise Zahradníčkovi 8. ledna 1942 takto: „Teď, když ty všechny lidské záležitosti, které se přivěšovaly k jeho osobnosti, pominuly, bude tím více vystupovat dobrý příklad, který postavil.“ (Trojková–Jirsa eds. 2017: 82) Vodička svým prohlášením zdůrazňuje oprostění se nejen od pouhé fyziognomie (jak člověk vypadá), nýbrž má na mysli i různé Florianovy vrtochy a osobnostní rysy, které se vážou k živému člověku. Reflektuje proces, při němž se z komplexního znaku vydělují dílčí rysy.

Vedle vnější podoby se ve zkoumaných souborech textů vyjevuje dominantnější označování Floriana jako „vnitřního“ znaku. Nejčastěji se objevuje obraz Floriana jako příkladného křesťana, resp. katolíka, vedle čehož se označuje jako dobrý příklad. Vyzdvihuje se jeho prvenství, samota a chudoba, jež je ověněna až jakousi aureolou, jelikož je současně spojována s chudobou Krista. Florian byl podle autorů textů neobyčejný duch, poutník, objevitel, hrdina, bojovník slovem či křižák. Nesmíme samozřejmě zapomínat také na to, že „[j]ednotlivé znaky získávají svůj význam teprve tím, že stojí v (diferencemi podmíněném) vztahu k ostatním znakům.“ (Nünning ed. 2006: 883) Z definice vyplývá důkaz znakovosti, tedy že postavení jednoho znaku ve srovnání s druhým poukáže na jistá specifika, jimiž zkoumaný znak disponuje. Florian je většinou stavěn na post vedle světců, jako by byl jejich napodobitelem nebo rovnou jedním z nich (Křištof/Kryštof, Florián, Kristus), nebo umístován do pozice významných historických osobností (Kolumbus).

V *Řádu* v textu Karla Schulze je Florian připodobněn ke sv. Křištofovi/Kryštofovi; podobně jej zobrazuje i Jakub Deml ve svých vzpomínkách v několikastránkové knížce *Pout' na svatou horu* (1991). Křištof/Kryštof byl podle legendy muž, jenž hledal své místo ve světě, aby mohl sloužit nejmocnějšímu pánovi. Při setkání s poustevníkem mu bylo řečeno, že tím pánem je jedině Ježíš Kristus jako syn Boha svatého. Nakonec se tedy Křištof/Kryštof rozhodl sloužit tomuto mocnému a našel si své místo – stal se z něj převozník přes řeku, či spíše „přenašeč“. Na vlastních bedrech díky své nadlidské síle přenášel veškerá břemena, čímž se stal symbolem

pomoci, neboť pomáhal lidem nést jejich vlastní náklady a překonával místo nich jejich překážky; pomáhal jim taktéž na druhou stranu břehu – metaforicky řečeno je přiváděl k poznání, k transcendentnu, k božímu učení. Tímto si Krištof/Kryštof vysloužil své postavení jako ochránce poutníků na cestách. Tak je také vnímán Florian v textech *Úvodu do nového čtvrtstoletí Dobrého díla* i v *Řádu a Akordu*, ovšem nikoli poutníků v geografických souřadnicích, nýbrž v souřadnicích duchovních cest, jelikož své příznivce přiváděl k učení a rozšiřování individualizované „univerzity“ (viz výše).

Druhá pozice, do níž je Florian stavěn, je pozice Krista nesoucího kříž. Je tak vyzdvihována jeho jedinečnost a silná vůle v konání dobra pro lidstvo, neopomenutelná je hlavně paralela v obětování se pro druhé, proto je také například popsán jako „jediný mezi námi“ (Skoumal 1942: 49), je „strážným andělem vůle Boží“ (Skácelík 1942: 29) či je postaven do pozice toho, „kdo kráčí po žhavém uhlí“ (Durych 1941/1942: 243), jelikož je zkoušena jeho víra nejrůznějšími příkořími. Anastáz Opasek užil Florianových dvanácti dětí jako symbolu dvanácti apoštolů Kristových. Tím se symboličnost Floriana a jeho života ještě více vyzdvihuje a je brán jako ztělesněný spasitel, obnovovatel mizejícího křesťanského učení.

Posledním ze svatých je sv. Florián, jemuž dal staroříšský pan Florian „záři postavy, která zasahuje“ (Doskočil 1941/1942: 262). Legenda praví, že byl světec po uvěznění, když chtěl vysvobodit jiné křesťany, mučen pro svou víru. A přestože byl bičován, jako byl „bičován“ Josef Florian útrapami byrokratickými a lidskými, nepodleh a nevzdal se své víry v křesťanského Boha, načež byl sv. Florián utopen v řece. Tím se stal světec patronem zvláště hasičů. V této podobě staroříšského vydavatele vidí také Doskočil: „Vyvolával poplach před ohněm, který na jeho kruhu dějin ukazoval obdobu k potopě, a stál připraven hasit, než požár vyrazí viditelně, po boku P. Marie Lasalettské a jejího zoufale věrného vykladače Léona Bloye.“ (Doskočil 1941/1942: 262) Oheň je průvodním jevem apokalyptického vidění světa v Bloyových textech a taktéž i v chápání Florianově (více viz Putna 1998, Bednářová 2006). Jak je zřejmé, snoubí se v textu adorace Floriana jako světce s myšlenkovým světem francouzského spisovatele.

Vedle světců je Florian kladen do historické role Kryštofa Kolumba v básni „Cesta Kolumbova“ Františka Lazeckého, jež byla publikována jako úvod v revui *Řád*. V textu Lazeckého není vedena pouze paralela, nýbrž přímé splynutí obou osobností, identifikace a promítnutí jednoho do druhého. Florian v podobě Kolumbově je

cestovatelem po světě, přestože téměř neopustil Starou Říši,²⁵ prvním objevovatelem nového, ale strádajícím na své cestě. Strádání je chudobou, která tříbí vnímání světa, rozjasňuje pohled, lze vidět neviditelné, tj. dílo Boží. Navíc svírá ve svých rukou „slovo-meč“, „slovo-štít“ a „slovo-pšenici“, a proto Florian hraje roli bojovníka, dobyvatele, ale i obránce a muže krmícího ostatní svými objevy a učením.

Jindy je osobnost Floriana kladena do kontrastu s kapitalistickými nakladateli, čímž se vyzdvihuje Florianova nezištnost, altruismus a zejména nejčastěji užívaný atribut spojený s Florianem – chudoba, resp. fakt, že vydávat knihy lze i z mála, a to knihy hodnotné. Tyto knihy jsou pak použity pro sebevzdělání (viz výše). Tím se vyjevuje kontrast mezi Florianovým stylem učení a mezi konvenčním systémem na vysoké škole. Jako příklad uveďme Skoumalovu výpověď, kde je ukázáno srovnání Floriana se Šaldou. Šalda je líčen tak, že má před sebou rozloženy papíry s poznámkami a ty čte. Skoumal tak nazývá učení v instituci jako „vysokoškolskou parádu“ (Skoumal 1942: 48), jelikož se přednášející honosí svými poznatky, ale nedokáží o nich mluvit soustavně a spatra. Oproti tomu byl Florian podle Zaorálka spíše „peripatetický hostitel“, organizátor, pořadatel, který „rozptyloval mlhy nejistot“ (Zaorálek 1942: 26), byl „člověk vždy správně a řádně poučený“ (Voříšek 1942: 31), ukazatel cest, „neústupný hledač Pravdy“ (Řezníček 1942: 37). Tímto se ukazuje, jak Florian nabádal k učení, ale nechtěl jej mermomocí svým žákům nutit, nýbrž jim jen ukazoval cestu, kterou by se mohli ubírat. A takto vystupuje v *Řádu*. V *Akordu* je označen o něco mírněji – pouze jako „věčný student“, jako muž, jenž třídil a ukazoval orientaci; byl sice učitelem, ale ne v institucionálním slova smyslu, spíše byl původcem díla – Hory studia, univerzální univerzity – a jeho průvodcem.

Druhotná proměna Floriana ve znak, jak jej pojímá okruh katolických intelektuálů, ovšem skrývá i jisté úskalí. Může dojít k mytologizaci znaku či k „nedorozumění o zobrazovaném“ (Posner 2018). Tak se stalo podle Putny (1998) a Bednářové (2006) v případě „obrácení“ Floriana na víru Léona Bloye skrze prvotní četbu francouzské revue *La Plume*, kde byla údajně uveřejněna věta z Bloyova románu: „Do ráje se nevstupuje ani včera, ani zítra, nýbrž dnes.“ Tento mýtus se zřejmě rozšířil skrze Vyskočilův článek o Florianovi z brožury *Úvodem do nového čtvrtstoletí Dobrého díla* (1926), v níž se již ustanovuje několika příspěvky k tématu předběžný obraz

---

²⁵ Jitka Bednářová (2006) poukazuje na koncept cestování, a to jednak v geografickém smyslu, jednak ve smyslu objevování zemí skrze texty. Florian, pokud je nám známo, navštívil ve Francii pouze poutní horu La Salettu, a proto u něj převažuje druhý typ objevování cizích zemí. U Jana Čepa spatřujeme harmonii obou druhů cestování.

Florianův a Staré Říše. Vyskočil ovšem podává pouhý náznak Florianova prozření. Píše pouze „v jakémsi čísle La Plume“ (Vyskočil 1926). Ale tento náznak byl dalšími interprety posléze dotvářen a rozvíjen do jiné, řekněme až pseudokonkrétní podoby. Schulz píše: „Dnes jest již takřka nemožné vmyslit se v jeho začátky, v den, kdy J. Florian, duchovně již předem poznamenán, dostal náhle do ruky číslo sešitu ‚La Plume‘ s článkem L. Bloye, což rozhodlo o všem.“ (Schulz 1942: 7) Nemůžeme ovšem jednoznačně potvrdit nebo vyvrátit následná tvrzení, jelikož nemáme k dispozici dokumenty, jež by se odvolávaly na tento fakt, Bednářová (2006) se však domnívá, že Florian se k bloyovskému obrácení dostával postupně, když pročítal jednotlivá čísla francouzského periodika.

Proměnu Floriana ve znak, resp. symbol integrálního katolictví, pozorujeme již za vydavatelova života, kdy je Durychem mytologizován, neboť jej označuje za „osobu legendy“, jejíž „život a práce jsou jednou z legend nejskrytějších i nejzářivějších, nejslavnějších i nejbolestivějších“ a která je „velká a čestná kapitola českých národních dějin“ (Durych 1926: 1–2). V častém užívání superlativ se ukazuje adorace a stavění Floriana na piedestal katolické komunity, stává se jejím symbolem. Po jeho smrti, tj. 29. prosince 1941, vyšla v katolicky orientovaných revuích *Akord* a *Řád* monotematická čísla zaměřená na zesnulého a jeho dílo. Z přečtení a analýzy obou periodik lze konstatovat, že *Akord*, který vyšel až v dubnu 1942 a jeho přispěvatelé měli více času na přípravu textů než ti z *Řádu*, je mnohem umírněnější ve zmiňované adoraci Florianovy osobnosti. Jednou z determinujících podmínek je zřejmě doba vzniku časopisu (druhá světová válka) a hrozba cenzury, neboť redaktor Jan Zahradníček píše jednomu z přispěvatelů Timotheu Vodičkovi: „Třeba psát opatrně!“ (Trojková–Jirsa eds. 2017: 84). Dalším faktorem je podle nás ne tak „bojovné“ pojetí katolicismu, jako je tomu u přispěvatelů *Řádu*. Zahradníček také píše Vodičkovi: „bude to tam [v *Akordu*] všechno skromnější a také ovšem věcnější než v *Řádu*, a tedy také méně populární.“ (Trojková–Jirsa eds. 2017: 90) Zahradníčkem vedená redakce vypovídá o větší umírněnosti. Přispěvatelé, jak vidno výše v dopisu Vodičkovi, byli směřováni cestou přímější, ne tolik patetickou. Rovněž ale vytvořili obraz Floriana jako křesťana, příkladu, objevitele, hrdiny a vydavatele. Ze všech textů *Akordu* se vymyká text Jana Čepa, a to díky použití expresivnějšího označení Floriana. Čep užil slov „rytíř velkých ideálů“ či „zkušený a jasozřivý kapitán uprostřed babylonských zmatků světa“ (Čep 1941/1942: 248). Druhou výjimku *Akordu* zastupuje příspěvek Karla Doskočila, který přirovnal Floriana ke sv. Floriánovi (viz výše).

Oproti *Akordu* je *Řád* veden cestou metaforičtější, patetičtější, o čemž svědčí také dopis Vodičky Zahradníčkovi: „Nad florianovským *Řádem* jsme s Leošem opravdu podumali a hlavami napotřásali, ale kojíme se nadějí, že to v *Akordu* dopadne líp, že se tam nevyskytne nikdo, kdo by se tak šplhal na kothurny jako Šulcové & Comp. A kdyby, doufám, že to včas bude zadrženo a do vrat nepuštěno. Ale bojím se, že to bude příliš pestré při tolika lidech, z nichž každý píše nevěda co druhý.“ Vodička upozorňuje zvláště na text Karla Schulze,²⁶ kde se objevuje identifikace se sv. Křištofem/Kryštofem a zaznívají slova typu „neohrožený bojovník, seslaný právě ve chvíli, kdy se všem rýsovala prohra a naprostý ústup katolicismu v naší zemi“, „křížácký komthur“, „chudý jako pravý nositel Kříže“, „herold La Saletty“, „poslední křížácký šlechtic“ (Schulz 1942: 6) – to jsou ony „kothurny“, tj. patetická slova Schulzova textu.

Vedle Josefa Floriana jako znaku komplexního se tímto znakem stává i Stará Říše, a to zejména ve vybraném sborníku z roku 1926, což se projevuje i v *Akordu* a *Řádu*. Na první rovině je chápána Stará Říše jako moravská vesnice, jako geograficky vymezená oblast. Na druhé úrovni jde o duchovně a kulturně činné místo, načež se stává rovněž textem, který přesahuje samotný svůj význam, je toposem, geniem loci. Je centrem duchovní obrody, místem přiblížení se k Bohu, místem znovunabytí křehkého vyznání, obratem k duchovnímu životu. Jaroslav Durych ve své eseji popisuje, jak se proměňuje prvotní pohled na navštívené místo, které je označeno jako „poslední stavení“ a „doupě“. Po seznámení s Florianem pak disponuje atributy čistoty, tichosti, odloučenosti (Durych 1926: 13). Lze zpozorovat, že je to místo chápáno současně kontemplativně a zároveň činorodě, například v Schulzově „Hrdinském životě Josefa Floriana“ je věta, že lidé „přešli do světa pravdy jeho staroříšskou branou“ (Schulz 1942: 6).

Provedeme-li syntézu zmiňovaných textů, zjistíme, že všechny jsou subjektivizované, neboť jsou pojímány autobiograficky. Většina pisatelů používá první osobu plurálu, čímž míní katolickou komunitu, nebo tedy alespoň jednu její část. Staroříšský vydavatel Josef Florian je tak „v živém středu rozsáhlého společenství,

---

²⁶ Lze namítnout, že by se mohlo jednat z Vodičkovy strany o zaujatost, neboť jako moralista stál proti Schulzovi v literární kauze o román *Kámen a bolest*, který pražské a olomoucké arcibiskupské diecéze uváděly na indexu zakázaných knih. Román ovšem vyšel až ke konci roku 1942, a proto se domníváme, že nemůžeme považovat zaujatost jako faktor napadání článku, neboť na to je v době publikování článku ještě brzy. Důvodem stále zůstává přehnaná patetičnost.

velmi dynamického, neuniformovaného“ (Renč 1942: 43), přičemž dle Dokulila „poutá vnitřně kruh přátel Dobrého Díla a zavazuje k spolupráci“ (Dokulil 1941/1942: 269).

Kromě symbolické podstaty Josefa Floriana je v převážné části příspěvků patrná nostalgie. Ve sborníku z roku 1926 je spojena s úpadkem duchovních hodnot, s krizí katolické kultury v meziválečném období a s osamoceným obnovitelským počinem Josefa Floriana, který se snažil vybudovat Horu studia (univerzální vzdělání). Na druhou stranu ale zaznívá i naděje do budoucna, že se dílo tvoří pro další generace, objevuje se víra v cesty Boží a vyzdvihuje se význam pro umění a kulturu. Florian je „kapitolou slavnou, jak v smutku, tak i v radosti“ (Durych 1926: 7). V *Akordu* a *Řádu*, vydaných po Florianově smrti, je samozřejmostí nostalgie za smrtí obnovovatele, kulturním hrdinou, neboť bez něj se idea Hory studia a obnova katolické kultury hroutí. Obzvláště v *Akordu* je příznačný článek Jana Čepa „Na rozcestí“, Bohuslava Reynka „Josef Florian a smrt“, Timothea Vodičky „Mlčení s mrtvým“, kde tematizuje „něhu k věcem, jeho smutek a radost nad nimi“ (Vodička 1941/1942: 254). Nejvíce se nese pocit nostalgie ve stylizovaném vyprávění o posledních dvou dnech Josefa Floriana v příspěvku Ondřeje Damborského „Cesta domů“ – Florianova útrpná cesta z nemocnice do rodinného kruhu, kde nakonec zemřel: „jako poutník, jenž dospěl konce své cesty“ (Damborský 1941/1942: 272). V článku Karla Doskočila vyvstává vedle toho i nostalgie vyplývající z obav z konce dějin: „Bude to asi děsivý okamžik i slavný, toto skonání věků, konec dějin, konec času.“ (Doskočil 1941/1942)

V *Řádu* nostalgii za smrtí hrdiny katolického okruhu znázorňuje zejména báseň „Kolumbovo srdce“ Františka Lazeckého, který rozvíjí obraz duše mířící k „hvězdným světům“, kde se dovršuje kruh života – „konec počátku“ – a taktéž se ztrácí v „nepaměti vod“, v nichž se „ztrácí rodný břeh“. Přemísťuje se do posmrtného života přes „zelenavá pole“ a poslední, co lze slyšet, je „důrazný ťukot hole, / ten klepot na srdce, jenž vzrůstá víc a víc“. Tento sluchový vjem neodkazuje pouze na Florianovu zraněnou nohu a neodmyslitelnou pomůcku nutnou k chůzi, nýbrž i na Zjevení Janovo, kde tlukot na dveře otevírá obzory poznání.²⁷ Florianovy počiny v rámci Dobrého díla jsou u mnohých příspěvkatelů považovány za ztracené, nebo jak je u Schulze řečeno, ukončené, neboť Florian „dovršil stavbu všem viditelnou a při tom, podle slov Bloyových, zázračnou.“ (Schulz 1942: 7). Tuto stavbu už nelze zbourat. Opasek zase doufá, že Kristus dal Florianovi nejvyšší vyznamenání, zatímco Jaroslav Zaorálek se

---

²⁷ „Hle, stojím přede dveřmi a tluču; zaslechne-li kdo můj hlas a otevře mi, vejdu k němu a budu s ním večerět a on se mnou.“ (Zjevení Janovo 3, 20)

vrací k minulosti a vzpomíná na první setkání (stejně jako Čep nebo Durych), přičemž podotýká, že takové zážitky „jsou nečekané a nezasloužené dary osudu“ (Zaorálek 1942: 25).

Všechny zde analyzované texty jsou determinovány žánrem (nejčastěji autobiografické eseje, ale i literárněhistorická pojednání – Vašica, Fučík, Skoumal), úmrtím samotného Josefa Floriana a společenským rámcem, ovšem i to se s časem proměňuje, modifikuje a přehodnocuje, což blíže rozebíráme v následující kapitole (pracující s teorií perspektivního zakřivení). Podotkněme, že podle nás je pro 40. léta zásadním společenským rámcem (vedle dalších okolností) hlavně okupace Československa nacistickou armádou, periferní postavení katolického nakladatele jak v geografických souřadnicích, tak i ve sféře kulturní, dále katolická čtenářská obec. Co se týče válečného ovzduší, lze v textech identifikovat alespoň skromné narážky, například v *Akordu* se připomíná, že „žádná kniha, nutná před 40 lety, neztratila nic na životnosti a potřebnosti, ba v *soumraku hodin* berou mnohé na sebe tvář stále aktuálnější.“ (zvýraznila N3; Fučík 1941/1942: 258) Vyzdvihuje se význam Florianovy duchovní velikosti a potřebnosti pro český národ, když Skoumal prohlašuje, že „[k]aždá doba má nabídnuty osobnosti, které potřebuje“ (Skoumal 1941/1942: 262). Bezsporu je zásadní, že v době války je Florian umisťován do pozice nezdolné výzvy, hrdiny a bojovníka, ale také do pozice mučedníka. Jako poslední indicii vedoucí k válce identifikujeme Doskočilovu analogii Bloyovy a Florianovy apokalypsy (viz výše).

V revui *Řád* zaznívaly narážky proti válce v mnohem větší míře než v *Akordu*, bylo to dáno zřejmě větší výbojností a horlivostí přispěvatelů. Žádné válečné skutečnosti ovšem nejsou řečeny přímo, autoři článků užívají metafory, elipsy či paralely s první světovou válkou, mučedníky, skutky svatých, historickými osobnostmi a hrdinými bojovníky. V Schulzově výroku kupříkladu zaznívá, že je Florian: „neohrožený bojovník, seslaný právě ve chvíli, kdy se všem rýsovala prohra a naprostý ústup katolicismu v naší zemi.“ (Schulz 1942: 8) Řečené se jasně váže k počátku 20. století a na Florianovy vydavatelské začátky, ale my v textu můžeme přesto vidět, jak se Schulz obloukem dostává k soudobému společenskému, politickému a historickému kontextu, neboť je Florian označen jako „herold La Saletty“, tedy hlasatel apokalypsy, již byla taktéž druhá světová válka. Opasek poukazuje na činnost Floriana, který „posiloval naše vědomí v *dobách zmatků*.“ (zvýraznila N3; Opasek 1942: 12) Nejvýraznější je svou výmluvností Řezníčkův výčet vlastností Florianova ducha, jemuž přisuzuje množství zásadních atributů: „nepovolující náporům vichřic

zuřivých“, „nepodplatný“, „nezkrotitelný“, „povzbuzující“, „houževnatě odporující“ (Řezníček 1942: 36–39). Bojovnost jako jednu z vlastností opěvuje i Scheinost: „bojoval boj katolictví s liberalismem a se všemi *formami myšlenkového a mravního rozkladu*.“ (Scheinost 1942: 25; zvýraznila N3) Florian tak byl a zůstane podle Zaorálka „vnitřní oporou“ (Zaorálek 1942: 28), která říká: „Není pravda, že *to* jinak nejde, není pravda, že *se proti tomu* nedá nic dělat, není pravda, že *kalný proud doby* je silnější než jednotlivec (...), nýbrž pravda je, že jednotlivec je všechno, že bez jednotlivců není národ nic, že ‚jest slávou býti sám v lidské havěti‘, že člověk, chce-li si *uchovat morální sílu a duchovní zdraví*, musí pobývat na výšinách, na čistém vzduchu a pod vysokou klenbou Ducha (...).“ (Zaorálek 1942: 28; zvýraznila N3). Spolupracovníci Řádu však nepodporovali militantní boj proti válce, nýbrž se snažili pomocí duchovní opory v podobě Floriana vyzývat k mravní neochvějnosti, silnějšímu charakteru a k víře v Boha. Podporovali český lid tím, že ukázali příklad života a síly Josefa Floriana.

V Řádu v textu Jindřicha Středy (vl. jm. Karel VI. Schwarzenberg) můžeme identifikovat hierarchizování překladů vzniklých ve Staré Říši, přičemž na prvním místě byla příznačně uvedena němčina: „Tak je hodno znamenité pozornosti, že z dob, kdy se u nás z němčiny překládala tak přibližně Courths-Mahlerová a pak už jen ti různí kamarádi našich veličin, máme v díle staroříšském možnost seznámit se *se skutečnými cennostmi německé duchovní práce*.“ (zvýraznila N3; Středa 1942: 20) Mohlo by se jednat o ústupek proti cenzuře, aby byla vidět „podpora“ německé strany alespoň při prvotním pohledu na toto jediné monotematické.²⁸

Dalším společným jevem, jenž se objevuje ve všech analyzovaných textech, je důraz na tzv. koncept „tváře“, čímž se rozumí „sebehodnocení a sebeprojekce účastníků komunikace“ (Hirschová 2013: 230), tedy to, jak mluvčí chce, aby byl ostatními přijímán. Podotkněme, že je tomu tak i přes zjevný fakt, že Josef Florian již účastníkem komunikace není, je pouze jejím předmětem; resp. můžeme také tvrdit, že stál na počátku komunikace a byl jejím účastníkem, jenž vytvářel svou vlastní prezentaci, tu poté přebrali jeho příznivci. Koncept se dle Hirschové skládá z „negativní“ (tj. vnucená podoba, chování atd.) a „pozitivní“ tváře (prezentace sebe sama tak, jak si to sám subjekt přeje, jak chce, aby jej vnímalo okolí). V případě textů o Florianovi zjišťujeme,

---

²⁸ Tvrzení by mohla podpořit například poznámka z šestého čísla: „Nezapomeňte na Německý červený kříž! – Složenka číslo 63.000“ v zápatí obálky Řádu 8, 1942, č. 6. Uveďme, že zprvu s nástupem Hitlera k moci jsou v Řádu publikovány protihitlerovské články. Jisté sympatie však projevuje dle Putny (2010) Jindřich Středa (Karel VI. Schwarzenberg) a poté Stanislav Berounský v článku „Co víme o Německu?“ Co nesmíme ale opomenout, je, že v roce 1942 byl *Řád*, ale i *Akord* jedním z posledních katolicky orientovaných kulturních časopisů, které se ještě mohly vydávat (více viz Putna 2010: 566–581).

že se vyzdvihuje zejména tvář pozitivní. Je to dáno jednak komunitou, v níž se jeho obraz konstruuje, jednak dějinnými událostmi a úmrtím nakladatele. Procesem vyzdvihování pozitivní tváře se zároveň vytvářejí také „tváře“ všech přispěvatelů ve třech souborech textů, tedy celé katolické komunity kolem Josefa Floriana. Přejímá se Florianův vzor a ten si katolická komunita přivlastňuje a začleňuje jej do své sebe prezentace. Příklady rolí, které Florian zastával, jsme již uváděli výše, a proto je nebudeme rekapitulovat.

Co se týče tváře negativní, je zjevné, že se uvádí například v souvislosti s odlišně smýšlejícími jedinci, s názory odpůrců, lidí, kteří se nepokusili pochopit počin Josefa Floriana. Autoři vyjmenovávají role Floriana, do nichž ho staví jeho protivníci – Floriana označují jako bibliofila, podivína, zuřivého katolíka, nebo přízviskem „bizarní, snad jedinečný a zajímavý, ale pichlavý a neplodný kaktus“ (Středa /Schwarzenberg/ 1942: 20). Zaorálek ironicky uvádí výčet „jmen opravdu krásných“, jimiž Floriana označovali jeho pobouření nepřátelé, byl pro ně „novodobým písmákem, esthetem, heretikem, panovníčím duchem (...), největším lotrem pod sluncem, hadem, nebezpečným zvláště ženám“ (Zaorálek 1942: 27). Tato označení či „nálepky“, které se vyskytují, jsou také součástí strategie, jak prezentovat Floriana, neboť tím, že jej autoři ukáží v pozici, do níž by se sám Florian neumístil (tj. jeho negativní tvář), ukážou nesprávnost názorů těchto lidí a jejich nepochopení. Takto se Florian znovu postaví do role kulturně a nábožensky činného intelektuála, jenž je příkladný, neboť je „jediný mezi námi“, „živý střed“, nikoli podivínský periferní jev.

S koncepcí tváře proto také souvisí „institucionální rámec“ (Bílek, in Fish 2004), který zajišťuje kontext čtení. Ten je dán vnějšími a vnitřními pravidly vymezeného prostoru, v našem případě v prostoru staroříšských příznivců. Pomocí textů v *Akordu* a *Řádu*, tj. vlivných revuí, se konstitoval způsob, jak „číst“ Florianův význam pro duchovní a kulturní prostředí zahrnující čtenářskou obci. Vytvořila se tzv. interpretační komunita (Fish 2004), tzn. sdílené hodnoty, které následně ovlivňují jednotlivé čtenáře. Tímto se řídí aktivity individuálního recipienta, čímž se formuje výsledný dojem z četby, neboť se pro publikum prostřednictvím interpretační komunity vytváří kontext očekávání, v jehož rámci čtenář dále vykládá dané texty. Na druhou stranu ovšem připomeňme, že autorita komunity není trvale platná v čase, mění se, neboť neexistuje jediný výklad textu. Je to dáno tím, že i samotný kontext je pouhým konstruktem, který je „vytvářený a vnímatelný pouze tím, kdo sdílí daná kontextová východiska“ (Bílek, in Fish 2004: 87). Tomu se také přiklání definice Miloše Klicmana, jednoho z přispěvatelů

sborníku z roku 1926, který podotýká, že Florian neměl čtenářstvo, nýbrž „zasvěcenstvo“. Také proto se nehovoří o masovém čtenáři, ale o obci či komunitě, která se situuje kolem Josefa Floriana. Díky procesu utváření interpretační komunity, za přispění jednotlivých autorů, revuí a jednotné interpretaci Floriana jako znaku, se dle Mlejníka (2000) a Bednářové (2006) obraz staroříšského nakladatele kanonizoval.²⁹

Závěrem kapitoly

Položíme-li si otázku, proč je osoba Josefa Floriana tak uznávaná v nejvýraznějším kruhu katolicky orientované literatury, musíme na to odpovědět následovně: Část katolické komunity Josefa Floriana považovala za svého hlavního činitele. Bylo to jeho zarputilou nábožensko-kulturní činností, jež byla pro autory textů v katolicky orientovaných revuích *Akordu* a *Řádu* a ve sborníku *Úvodem k novému čtvrtstoletí Dobrého Díla* naplňující, smysluplná a zásadní. Svým dílem Florian tlumočil křesťanské učení vedle různorodých starších i soudobých filozofů a vědeckých objevů. Syntetizoval tak poznání materiální i duchovní tradice. Florianova osobnost přemostila propad mezi přírodními vědami a teologií, díky čemuž považovali staroříšského nakladatele za ukazatele směru, který byl v rozpolcené době a v upadajícím biblickém projektu zastřen, byl jejich vlajkovou lodí, jež razila cestu v chaosu světa a ukazovala důmyslný systém fungování celkového poznání. Autoři tak používali Floriana jako symbol vlastního katolictví, jako zastřešující prvek, jak dokazují texty, kde se píše o nepředstavitelnosti katolicismu bez Josefa Floriana, bez něj vznikla mezera, neboť on „obnovoval vše, co hrozí zaniknout“ (Scheinost 1942: 24). Pro Schulze je neodmyslitelné katolictví s významem Florianovy práce: „bez ní by se nejen katolické sebevědomí, ale i katolická čest vrátily do bídy a kalu těch dnů, z nichž je s tak neskonalým úsilím vyvedl.“ (Schulz 1942: 9)

---

²⁹ Kanonický pohled (integrálního katolíka, příkladu a až zbožňované osobnosti) se pokusil rozbít Florianův první a dlouholetý spolupracovník Jakub Deml (tedy taktéž jeden z katolické komunity vzniklé kolem Floriana). Ve vzpomínkové knize *Sedm let jsem u vás sloužil* (Deml 2015), jejíž rukopis byl napsán v letech 1950 a 1951, tj. deset let po Florianově smrti, ale tiskem nikdy nevyšel, a tudíž neměl ani šanci působit na širší okolí, prezentuje Deml Floriana jako výbušný typ zabavující všechny finance (mecenášské dary i výplatu přicházející z jiné než vydavatelské činnosti) a zabírající si veškerý čas spolupracovníků, který by měli věnovat své vlastní „civilní“ práci. Zaznívá ovšem i kladné hodnocení Floriana jako kulturní osobnosti – v tomto Deml nevybočuje z kanonizovaného obrazu.

Jinak je tomu v knize *Rosnička* (1912), která vyšla tiskem poté, co došlo k rozepři mezi Demlem a Starou Říší. Deml se snažil poukázat na křivdu, ránu v životě, kterou mu roztržka se Starou Říší způsobila. Publikoval knihu proto, že Florian na jeho korespondenční výzvy neodpovídal a veřejnou publikaci pokládal za jediný možný způsob, jak něčeho dosáhnout a jak se vyrovnat s nastalou situací. V knize vytvořil odlišný obraz Floriana – jako člověka vyhýbajícímu se odpovědnosti a nevracejícího zapůjčené rukopisy.

Autoři analyzovaných článků také používali osobu Floriana, aby ukázali neochvějnost a sílu víry v Boha v těžké době, aby ukotvili své vlastní postavení v duchovních i kulturních dějinách českých zemí. Byl reprezentativním znakem, díky němuž se katolíci vyčleňovali proti vnějšku – zejména vůči buržoazii, demokratickému a komunistickému proudu a během druhé světové války proti nacistické okupaci. Čteme-li totiž texty *Akordu* a *Řádu* v kontextu druhé světové války, je nutné je vztahovat k soudobé atmosféře. Tím, že přispěvatelé napsali texty, kde vyzdvihli hrdinství a neústupnost zesnulého Josefa Floriana, vytvořili potenciální prostředek, jak se obrnit vůči nacistické nadvládě, jak se bránit proti cizorodému prvku. Byla to forma jakéhosi kulturního odboje, posílením postavení³⁰ a forma semknutí společnosti, aby čtenáři a komunita překonali okupační tíseň. Na základě analýzy textů v *Akordu* a *Řádu* se domníváme, že protektorátní ovzduší zapříčinilo mnohem intenzivnější náhled na osobnost Josefa Floriana, jelikož jak obyvatelé, tak kultura byli ohrožováni německým živlem.

Pro celou českou kulturu je pak Florian přínosný tím, že se snažil o „nakladatelský romantismus“ (Stankovič 2008). Často je totiž vyzdvihován v textech jako chudý nakladatel/vydavatel, čímž tato strana Florianovy osobnosti ukazovala k tomu, že stačí mít nadšení, silnou vůli a víru, aby se člověk stal kulturně činným jedincem. Zároveň by však měl sledovat veškeré soudobé dění, nezajímat se pouze o určitý výsek, ale pojímat vše komplexně. Podstatné bylo také navazování kontaktů s různorodými, ale kvalitními autory a osobnostmi, díky čemuž například implementoval do českého prostředí množství cizojazyčné literatury. Zaštiťoval rovněž snahy literátů, když s jistou neomylností dokázal intuitivně rozeznat hodnotná díla. Podle Františka Skácelíka (1942) byl schopen „jít po stopách vůle Boží“, protože v knihách hledal „synthesu, která mu znamenala jednotu s vůlí Boží“ (Skácelík 1942: 29), přičemž aplikoval tři kritické aspekty na obsah knih: 1) knihy bez syntézy; 2) knihy s malou jiskrou; 3) knihy se syntézou. A právě třetí aspekt pro Floriana byl směrodatný, aby takové knihy vydal a zařadil je do své stavby Hory studia, dle hierarchie hodnot. Podle Řezníčka byl „skeptik v běžné literatuře“ a „atheista k lidské slávě“ (Řezníček 1942: 37), byl pořadatelem chaosu světa, který ze střípků stavěl celek, prostředkem mu byli básníci, kteří byli „nahledatelé za věci a události“ (tamtéž: 38). Florian neobjevoval

---

³⁰ Což se ale minulo účinkem po skončení války, neboť svým vlivným postavením v kulturní sféře a kvůli svým politickým názorům byli Zahradníček a Fučík jako výrazné osobnosti se zásadní působností na velkou část obyvatelstva odsouzeni v 50. letech v monstrprocesu s tzv. Zelenou internacionálou. Totéž se stalo přispěvatelům z okruhu *Řádu* – Berounskému, Kostohryzovi, Renčovi a Voříškovi.

autory, jelikož to byla milost, že „viděl stopu vanoucího ducha“ (Vavřík 1942: 44). Jak můžeme vidět, snoubí se ve Florianově pojetí (ovšem zprostředkovaném Řezníčkem a dalšími) literatury estetické s božským. Protože jak uvádí Čep v „Netřeba víry k tvorbě“,³¹ je nutná trojce láska–víra–naděje, které ovšem nejsou tím jediným, co by automaticky dělalo z křesťana básníka, nýbrž je nutný vztah básníka k věcem, které pojmenovává, a to je projevováno skrze lásku. A to, že Florian poznal kvalitní dílo, jež je syntézou estetického a duchovního, bylo podle Rudolfa Černého tím, že byl přetaveným fondem umělce, neboť zpočátku se Florian snažil o vlastní básnickou produkci v almanachu *Pod jedním praporem*.³²

Podle slov Jana Floriana (syn vydavatele) bylo Florianovo kulturní působení hlavně v tom, že „[o]bdobu svého působení viděl spíš ve velkých umělcích, kteří nesháněli pomocníky, ale svou prací oslovili následovníky. Ti pak nenapodobovali, ale rozvíjeli jejich myšlenky dál.“ (Palán 2007: 104) A proto jej také Jan Čep označil za učitele a iniciátora, neboť pro českou katolickou literaturu měl zásadní postavení. Kulturní zásluhy jsou Florianovi přiřknuty díky tomu, že po odchodu Otty A. Tichého po první světové válce, ukončení autorizace překladů Léona Bloya a příklonu spisovatelů a výtvarných umělců se změnila Florianova nakladatelská strategie, v níž Putna (1998) vede hranici, kdy se Florianův primárně náboženský program přetváří na spíše literárně-kulturní.

Nakonec pouze shrňme: Florian je podle výše uvedeného vnímán ve velké úctě jako sdílená kulturní hodnota, jež se silněji ustanovila zejména po jeho smrti. Jeho model katolicismu je dle Putny (1998) jedním z možných způsobů, jak katolicismus prožívat. Ochotně publikující soukmenovci Florianovi dostali po vydavatelově úmrtí jedinečnou možnost, jak ukotvit Floriana v půdě české země nastálo (tím pádem i sami sebe), aby uchovali kulturní paměť, kterou se snažil svým staroříšským vydáváním zakonzervovat také samotný Florian.³³

---

³¹ Čep, Jan (1936). Netřeba víry k tvorbě. *Akord* 4, 1936, s.14–15.

³² Florian, Josef (1895). Útěcha. *Pod jedním praporem*, 1895, s. 40–45.

³³ Voříšek, Rudolf (1942). Strážce paměti. *Řád* 8, 1942, č. 1, s. 30–33. K zachování paměti se ironicky staví i Jakub Deml, který ukazuje Floriana jako patriarchu Noema stavějícího archu pomocí nakladatelských zájmů a sběratelské vášně: „Florian ovšem chtěl v té arše zachránit tentokrát *evropskou kulturu*.“ (zvýraznil Deml; Deml 2015: 133)

Korespondence a memoáry jako literárně-historické prameny (zamyšlení nad vybranými prameny Jana Čepa)

Korespondence i memoáry, jež bychom mohli zařadit do množiny tzv. ego-dokumentů, se používají jako jeden ze základních podkladů pro literární historii, a to zejména při tvorbě biografii. Otázkou ovšem je, jaký charakter a přínos tyto subjektivně psané dokumenty mají, jestliže pojednávají o téže události? A jak je poté interpretovat? Podle Todorova totiž „neexistují dvě výpovědi s identickým významem, pokud jejich vyjádření postupovalo různým způsobem.“ (Todorov 1967: 20, cit. dle Rimmon-Kenanová 2001: 16) Rimmon-Kenanová (2001) tuto tendenci přisuzuje zvolenému stylu, jazyku a použitému druhu média, což pro naše potřeby shrneme pod kategorií žánru.

K předpokladům Kenanové by si měl badatel doplnit u ego-dokumentů rovněž kontext vzniku textů s ohledem na subjektivizaci, tedy perspektivu, jejímž centrem je u ego-dokumentů autorský subjekt. Dle něj jsou časoprostorově uspořádávány a hierarchizovány veškeré jevy mimojazykové skutečnosti v promluvě (Macurová 1984). Odkazování autorského subjektu textu k aktuálnímu světu nazývá P. A. Bílek (2002, in Müller a Šidák 2012) „re-prezentací“, jež vybízí k autentifikaci, tj. procesu potenciálního přiřazení, kdy se k verbálnímu konstruktů přiřazuje referent, předmět ve světě. Ego-dokumenty jsou právě oním typem textů, u nichž čtenář přijímá výpověď o reálném světě skrze tzv. autobiografický pakt. Dle Lejeauna dochází mezi čtenářem a autorem k „dohodě“, k procesu, při němž čtenář ztotožňuje autorský subjekt v textu s autorem psycho-fyzickým (in Nünning ed. 2006). Díky autentifikaci a autobiografickému paktu pak danou výpověď akceptujeme jako non-fiktivní vyprávění, a proto může badatel pracovat s ego-dokumenty jako s osobním svědectvím o aktuálním světě.

Ovšem vzhledem k vysoké míře subjektivity v podávání informací pouze z autorova pohledu je nutné objektivizovat některá fakta (zdali byl například sled událostí takový, jaký je popisován, nebo jsou-li správně udány časoprostorové okolnosti či jestli byly přítomny opravdu ty osoby, o kterých autor referuje), neboť dle Vlastimila Války se fakta, která jsou v textu zobrazována, mnohdy neshodují ve sféře prožívání a zobrazování reality (Válek 1984). V podobném duchu se vyjadřuje také Milan Hlavačka (2014), který tvrdí především o memoárech, že „[j]eich popis událostí je autentický, představuje jakousi prvotní, nikoliv však vždy bezpodmínečně pravdivou

verzi toho, co se přihodilo.“ (Hlavačka 2014: 313) Vedle memoárů stojící korespondence má přínos v tom, že autor může otevřeně referovat o svém postoji či emocích vůči nějaké věci, situaci či osobě, neboť mu to tento žánr umožňuje. Jak je tedy zřejmé, je při procesu objektivizace podstatných skutečností memoárů a korespondence vhodné nejprve provést jazykovou analýzu a stanovit si žánrová vymezení, jelikož tak identifikujeme ty jevy, které se netýkají principiálně subjektivního postoje autora. Autorův postoj se totiž může s časem a s novými okolnostmi měnit, čímž se vytváří odlišná perspektiva, tedy perspektivní zakřivení. Oddělením osobních názorů poté badatel získá ta fakta, která lze verifikovat vymezením zkoumaných dokumentů vůči ostatním textům téhož autora (vůči jednotlivým dopisům a autobiografickým textům jednotlivě a poté i jako celek vůči jiným adresátům), následně pomocí kontextu vzniku textu (společensko-historické pozadí atd.) a komparace s jinými dokumenty (institucionálními i osobními od jiných autorů; srov. např. Macura 1996: 1, 4). Je tedy nutné pracovat s celým komplexem faktorů při badatelově zpracování ego-dokumentů.

Pro ilustraci řečeného použijeme tři dokumenty Jana Čepa, jež vypovídají o jedné a téže situaci (konfliktu, který zapříčinil odchod Čepa ze Staré Říše v dubnu 1927), ovšem zobrazené ve třech různých textech rozdílným způsobem.

Nejprve Čep událost popisuje v dopisu přímo ze Staré Říše Aloysi Skoumalovi 29. dubna 1927:

Pan Florian si schoval ruce za záda a řekl: „To je Vaše věc – co po mně chcete?“ To znamená, že Antonie je vyhozena. Leží už třetí den a nejlí takřka nic. Katastrofa přišla až dnes. Sňatek a život mimo Dobré dílo a p. Floriana zeje prázdnotou pro ni i pro mne. Snad jí p. F. vezme na milost, když se mne zřekne. Ovšem, já vedle ní tak nemohu žít (a ona vedle mne), protože ji mám rád tak strašně, že jsem toho sám dosud netušil. Teprve teď to vím, když se s ní mám rozloučit navždy. Bože, Bože, Bože...

Z žánrového hlediska je dopis osobního rázu, Čep se obrací na stejně starého přítele Aloyse Skoumala, vzdáleného adresáta, s nímž sdílí téměř stejný situační kontext, neboť Skoumal znal Starou Říši a Josefa Floriana osobně, a tudíž mu může sdělit důvěrné informace. Žánrovou funkcí dopisu sice bývá funkce fatická a referenční, ovšem zde je potlačena ve prospěch expresivní funkce, neboť Čep dává najevo emocionálně vyhocený postoj k nastalé situaci.

Situace je zde nahlížena z bezprostřední časoprostorové blízkosti a znemožňuje odstup a kritické zhodnocení. To zapříčiňuje zvýšenou subjektivizaci, naléhavost a spontánnost sdělení. Subjektivizace vyniká hlavně ve využití vysoké míry expresivity

a naléhavosti sdělení, užitím slov „katastrofa“, „prázdnota“, „milost“, „nemohu žít“ a „strašně“ či zvoláním „Bože, Bože, Bože!“

Na druhou stranu je napodoben zřejmě skutečný výrok Floriana, přímá řeč v tomto dokumentu zvyšuje autentičnost promluvy, její věrohodnost, neboť je možné, že i díky minimálnímu časovému odstupu byla řeč zaznamenána přibližně stejně, jak zazněla ve skutečnosti. Přesto ale může být jen pouhou ilustrací Florianovy reálné promluvy a je ve své formě pouhým zkreslením, neboť se vyjevuje Čepova zaujatost a citové pohnutí. Tento výrok, jež vztáhneme rovněž k Florianově neverbální komunikaci, znamená pro pisatele odmítavý postoj, neboť ruce za zády obecně značí udržení si odstupů. Zároveň tak Florian prezentuje svou moc a nadřazenost, hierarchické nadřazení, což si Čep implicitně uvědomuje, neboť nejen v tomto, ale i v ostatních dopisech označuje standardně Floriana substantivem „pan“ (zde se vyjevuje nutnost pracovat s kontextem i jiných dopisů a nevytrhávat pouze úryvky, které by znamenaly posunutí výpovědi do jiné sféry). Čep po zhodnocení významu promluvy, postoje Floriana, vlastní interpretace situace a apriorního ukvapeného závěru tedy vyvozuje, že je záhodno dát přednost ideji Dobrého díla a prostoru pro fungování Florianova vydavatelství bez osobního vkladu. Na druhou stranu je to projev sebeovládání, neboť se obětoval pro druhé, aby nevznikly další konflikty.

To, jak je Florian nepřímou charakterizován, ovšem nekoresponduje s obvyklým popisem Floriana v jiných dopisech Skoumalovi. V nich Florian vystupuje s konstantně zobrazenými rysy jako duchaplný, velmi kritický a logicky uvažující muž, který se nebojí polemického konfliktu s oponentem, např.: „Jinak bývají občas prudké spory s P. Vránou o věcech morálky a filosofie, při čemž tvář p. Floriana ‚žřítí‘ jako žhoucí uhlí. P. Ludvík se bránívá sv. Tomášem a ještě jakýmisi tlustými svazky, ale p. Florian nemá slitování s jeho ‚rozumkem‘ Končívá to nejčastěji útekem P. Ludvíka.“ (Blümllová ed. 2015: 56) Námí rozebíraný dopis se ovšem vymyká obvyklému schématu zobrazení Floriana. Je možné, že změna charakteristiky vydavatele se liší z důvodu, že se situace týkala privátní otázky a ne obecných kulturních a teologických otázek. Vzhledem k Florianově změně chování, Čepovu emocionálnímu rozpoložení a vyhrocené situaci je jasné, že Čepův závěr zněl: „To znamená, že Antonie je vyhozena.“ a pro Čepa měl Florianův postoj fatální následky.

Čepovy tužby a strach předurčily způsob, jakým si vykládal získané informace, jak je interpretoval pro svá rozhodnutí. I kdyby Čep dokázal rozumově potlačit své zraněné ego a pokračoval by jako spolupracovník ve vydavatelství, nedokázal by

překonat emoční napětí mezi sebou a Antoníí, a proto píše v dopise větu „Ovšem já vedle ní tak nemohu žít (a ona vedle mne)...“ Rozhodnutí odejít od Josefa Floriana je vyjádřeno v jazykové sféře nikoli podkategorií tzv. nezbytnosti voluntativní modality („musím se rozloučit“), nýbrž pomocí podkategorie nutnosti vyjadřující záhodnost odchodu: „mám [se] rozloučit“ (Daneš, Grepl a Hlavsa 1987). Znamenalo to pro něj nedokončení staroříšského duchovně obrodného pobytu, a tedy nenalezení duchovní rovnováhy – právě proto užití slov „katastrofa“ a „život jako prázdnota“ jako popis zmařeného cíle. Odtud plynou jeho následná tápání, melancholie, neustálé návraty k traumatickému okamžiku, který byl reflektován i jeho přáteli, např. Bedřichem Fučíkem jako „staroříšská zadrhlina“ (Hrabal ed. 2003: 19).

Mezi dopisem a autobiografickým textem je časový interval téměř 40 let. V *Sestře úzkosti* utvářené s významným časovým i prostorovým odstupem a v jiné životní situaci (Čepův francouzský exil), je v retrospektivě stejná situace líčena odlišným způsobem:

Vyslechl mě beze slova. Když promluvil, připadalo mi, že chraptí. „Ona byla vždycky taková: snadno se zamilovává. Už se jí to stalo s několika mámi spolupracovníky; dokonce ani sutana ji nezastavila...“

A po chvíli mlčení: „Je pro vás příliš stará; všiml jste si někdy vrásek na jejím krku? Myslil jsem, že máte v úmyslu vstoupit do semináře. A že využijete zdejšího pobytu, abyste si to lépe rozvážil.“

Bylo to tedy „ne“. Bratrovo slovo bylo pro sestru rozhodující; věřila, že je nepostradatelná pro něho i pro jeho dílo. Přijala jeho odmítnutí jako příležitost k oběti a žádala mě, abych se také já na ní podílel. S ní.

Stejná situace je líčena odlišným způsobem, což je dáno několika faktory, a to zejména tím, že je komunikát napsán ve formě eseje (přičemž byl text psán dokonce francouzsky). Už samotná skutečnost, že esej stojí na pomezí publicistického, odborného a uměleckého stylu (Goméz-Martínez 1996), přispívá k tomu, že bude situace líčena jiným způsobem, jak bylo výše předestíráno. Ohled se zde bere na veřejného čtenáře, neboť částečně byly francouzské texty *Sestry úzkosti* publikovány v časopisu *Arena* a český překlad byl čten v *Rádiu Svobodná Evropa* (Trávníček 1993: 290), tudíž je ještě v dopisu dominující funkce expresivní potlačena ve prospěch funkce referenční.

Scéna je zobrazena takřka „realisticky“ s využitím narativních postupů, zejména dialogu, uvozovacích vět a střídání perspektiv. Perspektiva je nejprve Čepova, poté

v přímé řeči Florianova a nakonec Antoniina, čímž autor dosáhl objektivizace vzniklé situace. S objektivizací rovněž souvisí i výběr méně expresivních výrazových prostředků. Objektivizující nadhled je dokonce proveden mírnou ironií, již Florian uplatňuje vůči své sestře výrokem „dokonce ani sutana ji nezastavila“. Mluví je tímto upozaděn ve prospěch Florianovy promluvy, jež charakterizací fyzických i povahových vlastností Antonie zdůvodňuje vydavatelovo zamítavé stanovisko.

Ovšem lze také říci, že využitím uměleckých narativních způsobů autor pozměnil některá fakta, a to zejména charakter Florianovy osobnosti, což může být způsobeno také perspektivním zakřivením, neboť provádí revizi této situace a vlastního směřování. Skrze přímou řeč, v níž Florian uvádí jasné překážky, jež svým významem znamenají odmítavý postoj, je vydavatel Florian nepřímo charakterizován jako člověk moudrý, trpělivý, pádně argumentující a logicky uvažující – lze jej považovat za protiklad emocionálně uvažujícího Čepa. Podíváme-li se na vyznění dopisu, je Florian naopak zobrazen jako jedinec, který se od jakéhokoli rozhodnutí distancuje. Neříká žádná pro ani proti, ale jeho postoj hovoří k Čepovi zcela jasně.

V tomto bodě tedy spatřujeme jistý rozpor, co se týče vydavatelovy úlohy v konfliktu. Mění se interpretace i hierarchie hodnot spojených s předkládanou situací. A proto můžeme říci, že nyní je situace prezentována jako stylizovaný životní zlom, od něhož se odvíjí další autorovy osudy, zachycené v memoárech.

Jak je možné, že se Čepova perspektiva takto razantně proměňuje? Na to by nám mohl odpovědět text další vzpomínkové eseje, ovšem napsané již v roce 1942.

Od jara 1927 jsem se vídal s Josefem Florianem jenom zřídka, za jeho návštěv v Praze; ale cítil jsem vždycky, přes vzdálenosti a přes mlčení, že se ke mně chová jaksi shovívavěji než k jiným, s onou směsí velkomyslnosti, přísnosti a přátelské sympatie, která krčí rameny nad náladovým svěhlavcem, ale nikdy ho docela nespouští s očí.

Setkal jsem se s Josefem Florianem na osudném rozcestí; nedovedu si ani představit, jak bych dnes vypadal, nebýt toho setkání. Nikdo z živých lidí na mne neměl (jako asi na mnoho jiných) takový rozhodující vliv, ať v dobrém, ať v špatném smyslu. Jsem přesvědčen, že bylo jenom mou vinou, nedovedl-li jsem zcela využít přísného a štědrého ponaučení, které mi dal hrdinský příklad jeho krkolomného života, jehož vlastní hluboké tajemství, sláva i bída jsou bezpochyby známy jenom Bohu.

Vzpomínková esej „Na rozcestí“ byla publikována v revue *Akord* v roce následujícím po Florianově úmrtí (29. prosince 1941). Eсей pojednává o návštěvě Staré Říše Janem Čepem a jeho přáteli v roce 1926. Text byl napsán za doby druhé světové války, jejíž kontext rovněž formoval obsahovou stránku. Je brán v potaz katolicky orientovaný modelový čtenář *Akordu*, čímž vyznění textu slouží jako ukotvení hodnot, které Florian zastával. Zároveň se zohledňuje Florianovo i Čepovo postavení v katolickém kulturním prostředí tím, že Čep v eseji referuje o osobnosti Floriana a jeho významu skrze osobní svědectví.

Námi sledované privátní téma konfliktu mezi oběma účastníky se ovšem explicitně neobjevuje, pouze se vyjevují indicie, které by bez předchozího povědomí o dopisu nemohly být rozklíčovány. Náznaky lze spatřovat v posledních větách: „Nikdo z živých lidí na mne neměl (...) takový rozhodující vliv, ať v dobrém, ať v špatném smyslu. (...) bylo jenom mou vinou, nedovedl-li jsem zcela využít přísného a štědrého ponaučení (...)“

Zároveň se ukazuje, že esej na uctění památky Josefa Floriana byla mezistupněm mezi dopisem a textem *Sestry úzkosti*, neboť ukazuje-li se v dopisu vysoká expresivnost, rozjitřenost a naléhavost v bezprostředním čase, je pak v *Sestře úzkosti* zobrazena celá scéna s nadhledem, s trpělivostí a částečnou objektivností. Použitá perspektiva se za dvacet let od napsání dopisu proměnila od čistě expresivního vyjadřování v kritický nadhled. To se projevuje sebereflexí skrze označení sebe samého jako „náladového svěhlavce“ a uvědomění si odpovědnosti za vlastní chování.

Oproti dopisu i *Sestře úzkosti* je Florian charakterizován jako duchovní intelektuál podílející se na významné kulturní činnosti první republiky, bez něhož by nebylo možné dosavadní Čepovo směřování. Je zde ověnčen až jakousi formou aureoly, neboť je jeho osobnost spojena až s patetickým označením „hrdinský příklad“, „krkolomný život“ a s „osudným rozcestím“. Vyzdvihovány jsou ty vlastnosti, které podtrhují nejkladnější významy Florianovy osobnosti vzhledem k jeho nedávnému úmrtí. Takovéto vlastnosti jsou v pozdějších memoárech *Sestry úzkosti* potlačeny ve prospěch umírněnějšího a objektivněji pojatého obrazu Floriana.

Ukázalo se, jak se proměňuje zobrazovaná situace ve třech odlišných textech – zejména proměna perspektivy v souvislosti se zvoleným žánrem a jeho funkcemi byla směrodatná. S tím souvisely odlišně zvolené stylistické a lexikální výrazy. Při komparaci těchto ego-dokumentů vznikl plastický obraz vývoje pisatelovy osobnosti v rámci nahlížení na jedno z neuralgických témat Čepova života, ke kterému se

nejčastěji vracel, což vysvětluje v jedné ze svých esejí: „Tento osten nepřestává bodat... nutká člověka, aby začínal opět a opět. Snad se nám podaří vyjádřit aspoň jednu novou nuanci, jeden netušený vztah mezi věcmi a lidmi. Kroužíme ustavičně kolem jednoho místa, jednoho základního vidění, jako kolem zakopaného pokladu. Snad se nám jej podaří aspoň jednou vybavit z netvárné mlhy...“ (Čep 1993: 33) Odtud plynula návratnost tématu, aby vyjádřil i ty nejmenší detaily, které by mu mohly pomoci vyrovnat se s prožitou skutečností. Chtěl využít všech možností, jak by o své zkušenosti mohl napsat, aby vytanuly veškeré proměnné. Čep se snažil o upřímný obraz ve všech třech textech, vyjádřením sebe sama tak vytvořil svůj proměňující se obraz spisovatele, je vidět vypravěčský um – detailní popis chování osob, jejich citová pohnutí („chraptí“, „věřila, že je pro bratra nepostradatelná“), což lze využít taktéž při interpretacích autobiografických pasáží Čepovy umělecké literatury. Důležité jsou všechny ego-dokumenty také proto, abychom se dozvěděli, jaké místo Florian v Čepově životě zaujímal a jak se proměňovalo nazírání na staroříšského vydavatele, jaké byly pohnutky k odchodu ze Staré Říše a jak se se situací Čep vyrovnával, neboť celkový kontext této události jej posunul směrem, jehož cíl se nacházel v jiných nakladatelstvích a možná i v literární tvorbě.

Pro badatele nastává problém u ego-dokumentů v případě, že některá fakta jsou vyvozována pouze na základě zprostředkovaného sdělení, které se vytváří proměnlivým jazykem. Tím je myšlena proměnlivost a mnohoznačnost přirozeného jazyka – rozdílnost v asociacích slov, jejich významech pro jednotlivce, a ve schopnosti badatele vyvozovat závěry. Proto je důležitá i ona jazyková analýza – badatel je pak schopen sledovat slovo v kontextu celé výpovědi a ostatních textů, čímž může vyvodit význam, který slovo nese.

Provedeme-li revizi textů o staroříšském období Jana Čepa u Mojžíra Trávníčka, Martina C. Putny a Tomáše Kubíčka, zjistíme, že nakládat s ego-dokumenty lze různým způsobem. V životopisu *Pout' a vyhnanství* (1996) Trávníček užil přímé citace onoho dopisu s tématem konfliktu a úryvku z deníku ohledně charakteru vztahu mezi Čepem a Antonií, čímž pouze ilustroval událost a posunul „děj“ života zobrazovaného v biografii vpřed. Jediným komentářem či interpretací bylo, že Čep „[o]dešel kvapně ze Staré Říše“ a „Jan Čep si rovněž nikdy nepřestal vážit Josefa Floriana. (...) Po celý Florianův život se vyrovnával s jeho neobyčejnou osobností, nezastíraje si některé její rozporuplné stránky.“ (Trávníček 1996: 44–45)

Jiný způsob badatelské práce zvolil Martin C. Putna (1998), který svým typickým expresivně kritickým stylem popisuje, jak „se *nebožák* vydal požádat *patriarchu* o její [Antoniiinu] ruku, tento mávl rukou a pravil, že to není první případ, že před Antonii neobstála ani sutana. Čep, *zklamán přízemkem* velezbožné staroříšské stavby, *okamžitě odjel*.“ (Putna 1998: 418, zvýraznila N3) Putna přikládá význam ozřejmění a vyzdvižení záporných vlastností Florianovy sestry, čímž ukazuje Čepa jako „zklamaného přízemkem“, ale to není ani v jednom z ego-dokumentů explicitně řečeno. U Čepa je tematizován spíše vnitřní boj mezi tím, jestli zůstane, vezme si Antonii a mezi nutností odejít, než že by Čep dával najevo své opovržení.

Posledním jmenovaným badatelem je Tomáš Kubíček. Ten interpretoval aféru slovy: „Celá florianovská anabáze (která ostatně končí poměrně brzy, na konci dubna 1927, v důsledku jiného citového vzplanutí)²⁹ [pozn. p. č. 29 Čep se zapletl s Florianovou příbuznou, která byla podstatně starší než on, a požádal Floriana o povolení k sňatku. *Florian* jej namísto toho *přiměl k odchodu* ze Staré Říše.], tak osvětluje Čepovo tehdejší duševní rozpoložení.“ (Kubíček 2014: 44; zvýraznila N3) S Kubíčkovým tvrzením lze do jisté míry souhlasit – v dopisu je postoj Floriana odmítavý a v *Sestře úzkosti* vyjmenovává překážky, které později vedly k odchodu Čepa, tedy jej „přiměl“ k odchodu svým postojem i argumenty.

V komparaci všech tří badatelů lze spatřovat rozmanitost v práci s dokumenty. Každý badatel si fakta interpretoval z takového úhlu pohledu, jakým rozuměl Čepovu subjektivnímu vypravování, jeho postoji a dedukcím, taktéž bylo nutné znát osobnost Josefa Floriana, a právě zde se ukazuje badatelův vědomý, nebo možná i nevědomý postoj k osobnosti vydavatele.

Analýzou tří postupů badatelů se ukázaly možnosti, jak lze v literárně-historických studiích pracovat s ego-dokumenty. Zaprvé, použít citát autora, jak to provedl Trávníček, který se nijak nepokusil události neinterpretovat, aby nedošlo ke zkreslení celé životní události – např. cí vina to byla, že Čep opustil Starou Říši. S tím se ale pojí nebezpečí vytržení nějakého tvrzení z kontextu. A zadruhé, to byla interpretace Čepova subjektivního sdělení u Kubíčka a Putny, což s sebou nese rizika v užití jazykového kódu, který se váže na individuální chápání jazykového uživatele, jeho verbální schopnosti a asociace. Poukázali jsme na nedostatky plynoucí ze subjektivně psaného pramene. Badatel by tedy měl být opatrný a při interpretaci obezřetný, jakým faktům klade větší či menší důraz. Vhodné je konfrontovat osobní svědectví o mimojazykové skutečnosti s dalšími, nejlépe objektivními dokumenty

a nepodléhat subjektivitě autora ego-dokumentů. Záleží ovšem na každém badateli, jakou metodu užije; na druhou stranu je jasné, že nelze získat stoprocentně platná tvrzení, jelikož nové a nové poznatky a různorodé interpretace utvářejí pokaždé jiný náhled na zkoumaný jev, neboť jak jsme uvedli v předchozí kapitole, interpretace podléhá mínění komunity a proměním v toku času.

Prameny

1. *Akord* 9, 1941/1942, č. 7:
  - DURYCH, Jaroslav (1941/1942). Čím byl Josef Florian, s. 242–244.
  - VAŠICA, Josef (1941/1942). Staroříšské studium, s. 244–246).
  - ČEP, Jan (1941/1942). Na rozcestí, s. 246–249.
  - VYSKOČIL, Albert (1941/1942). Znamení, s. 249–251.
  - REYNEK, Bohuslav (1941/1942). Josef Florian a smrt, s. 251–252.
  - VODIČKA, Timotheus (1941/1942). Mlčení s mrtvým, s. 253–256.
  - FUČÍK, Bedřich (1941/1942). Dobré dílo, s. 256–259.
  - SKOUMAL, Aloys (1941/1942). Kritik, s. 259–262.
  - DOSKOČIL, Karel (1941/1942). Dějiny a Studium, s. 262–264.
  - ČERNÝ, Rudolf. (1941/1942). Studium jako stavba, s. 264–266.
  - VODIČKA, Timotheus (1941/1942). Příklad Josefa Floriana, s. 267–268.
  - DOKULIL, Jan (1941/1942). Budoucnost Dobrého díla, s. 268–270.
  - DAMBORSKÝ, Ondřej (1941/1942). Cesta domů, s. 271–273.
2. BLÜMLOVÁ, Dagmar ed. (2015). *Spiritus agens Aloys Skoumal*. Praha: Torst.
3. ČEP, Jan (1993). Na rozcestí. In: *Rozptýlené paprsky*. Praha: Vyšehrad.
4. ČEP, Jan (1998). Sestra úzkost. In: *Poutník na zemi*. Brno: Proglas.
5. *Řád* 8, 1942, č. 1.
  - LAZECKÝ, František (1942). Cesta Kolumbova, s. 1–5.
  - SCHULZ, Karel (1942). Hrdinský život Josefa Floriana, s. 6–10.
  - OPASEK, Anastáz (1942). In memoriam, s. 10–13.
  - CINEK, František (1942). Živý hlas, s. 13.
  - PASTOR, František (1942). Křesťan, s. 14–17.
  - PEŘICH, Leopold (1942). Na Hoře sám, s. 17–19.
  - STŘEDA, Jindřich (1942). Dělník Dobrého Díla, s. 20–23.
  - SCHEINOST, Jan (1942). Zakladatel a obnovitel, s. 23–25.
  - ZAORÁLEK, Jaroslav (1942). Někdo, s. 25–29.
  - SKÁCELÍK, František (1942). Hledač jednoty, s. 29–30.
  - VOŘÍŠEK, Rudolf (1942). Strážce paměti, s. 30–33.
  - HERTL, Jan (1942). Historie, to jest vyhnanství z Ráje, s. 33–36.
  - ŘEZNÍČEK, Zdeněk (1942). Josef Florian a básníci, s. 36–39.
  - RENČ, Václav (1942). Vydavatel Dobrého Díla, s. 40–43.

- VAVŘÍK, Zdeněk (1942). *Objev či vyvolení*, s. 43–45.
- REYNEK, Bohuslav (1942). *Cesty do Staré Říše*, s. 45–49.
- BABLER, O. F. (1942). *Z korespondence Josefa Floriana*, s. 50–51.
- RESLER, Kamill (1942). *Staroříšské tisky*, s. 51–56.
6. VYSKOČIL, Albert ed. (1926). *Úvodem k novému čtvrtstoletí Dobrého Díla*. Praha: Břevnov.

Použitá literatura

7. BEDNÁŘOVÁ, Jitka (2006). *Josef Florian a jeho francouzští autoři*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
8. *Bible* [online]. Dostupné z: <http://bible.patroni.cz/index.php?id=30831>.
9. BÍLEK, Petr A. (2004). Komentář. In: FISH, Stanley (2004). *S úctou věnuje autor*. Brno/Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, s. 80–100.
10. BLÜMLOVÁ, Dagmar ed. (2015). *Spiritus agens Aloys Skoumal*. Praha: Torst.
11. ČEP, Jan (1963). Duchovní a světská literatura. Institut slovanských studií. RSE: *Meditace*, 6. října 1963.
12. ČEP, Jan (1942). *Modrá a zlatá*. Praha: Melantrich.
13. ČEP, Jan (1993). *Rozptýlené paprsky*. Praha: Vyšehrad/Knižní klub.
14. ČEP, Jan (1996). *Hranice stínu*. Brno: Proglas.
15. ČEP, Jan (1998). *Poutník na zemi*. Praha/Brno: Vyšehrad/Proglas.
16. ČEP, Jan (1999). *Polní tráva*. Praha/Brno: Vyšehrad/Proglas.
17. ČEP, Jan (2015). *Kniha týdne*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
18. DANĚŠ, František, GREPL, Miroslav a HLAVSA, Zdeněk (1987). *Mluvnice češtiny 3*. Praha: Academia.
19. DEML, Jakub (1991). *Pouť na svatou horu*. Brno: Petrov.
20. DEML, Jakub (1991). *Pouť na Svatou horu*. Brno: Petrov.
21. DEML, Jakub (2015). *Sedm let jsem u vás sloužil*. IWASHITA, Daniela a KLIMEŠOVÁ, Petra eds. Praha: Dauphin.
22. FISH, Stanley (2004). *S úctou věnuje autor*. Brno/Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
23. FUČÍK, Bedřich (1992). *Čtrnáctero zastavení*. Praha: Melantrich.
24. GOMÉZ-MATÍNEZ, José Luis (1996). *Teoría eseje*. Bratislava: Archa.
25. HAVEL, Rudolf a ŠTOREK, Břetislav (2006). *Editor a text: úvod do praktické textologie*. Praha: ÚČL AV ČR.

26. HIRSCHOVÁ, Milada (2013). *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum.
27. HLAVAČKA, Milan (2014). Memoárová literatura. In: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan a kol. (2014). *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: NLN/FF UK, s. 312–329.
28. HOFFMANOVÁ, Jana (1999). Pragmatický pohled na dopisy Karla Čapka. *Naše řeč* 82, č. 3, s. 113–121.
29. HOFFMANOVÁ, Jana (2013). Soukromý dopis: mezi psaným textem a mluveným dialogem. In: HLADKÁ, Zdeňka a kol. (2013). *Soukromá korespondence jako lingvistický pramen*. Brno: Masarykova univerzita, s. 153–176. ISBN 978-80-210-6140-8.
30. HORA, Petr (2006). Nad svazečkem dopisů Jana Čepa. *Aluze* 10, č. 2, 2006, s. 127–129.
31. HRABAL, Jiří ed. (2003). *Listovní příležitosti – Dopisy Bedřicha Fučíka Mojžířu Trávníčkovi*. Olomouc: Aluze FF UP.
32. CHLUMSKÝ, Jan (2001). *Světcí k nám hovoří...* [online]. catholica.cz. [cit. 25. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.catholica.cz/?a=1>
33. KOMÁREK, Karel (1999). Souvislosti Čepovy epiky a esejistiky. In: Fiala, Jiří, Valouch, František a kol. (1999). *Konference o díle Jana Čepa*. Olomouc 9.–10. března 1998. Olomouc: Danal.
34. KOMÁREK, Karel (2014). *Čep, Durych a několik příbuzných*. Olomouc: Vydavatelství FF UP.
35. KOMENDA, Petr (2008). *Ediční příprava korespondence*. Olomouc: Vydavatelství FF UP.
36. KRAUS, Jiří a HOFFMANOVÁ, Jana (1996). *Písemnosti v našem životě*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-301-9.
37. KUBÍČEK, Tomáš 2014. *Dvojí domov Jana Čepa*. Brno: Host.
38. MACURA, Vladimír (1996). Trnová koruna. In: *Tvar* 7, č. 18 (31. 10.), s. 1 a 4.
39. MACUROVÁ, Alena (1983). *Ztvárnění komunikačních faktorů v jazykových projevech: utváření významové perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova.
40. MANGUEL, Alberto (2009). *Knihovna v noci*. Brno: Host.
41. MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel eds. (2012). *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia.
42. NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří eds. (2006). *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host.

43. ORLÍČKOVÁ, Hana (1972). Osobnost Josefa Floriana a bibliografie vydavatelství Stará Říše. In: *Sborník prací filosofické fakulty Brněnské university*. D 19, 1972, s. 77–86.
44. Palán, Aleš (2007). *Být dlužen za duši: Jan Florian, Gabriel Florian*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-249-7.
45. Palán, Aleš (2013). Čtení dokáže knihu provonět. In Trávníček, Jiří ed. (2013). *Knihy a jejich lidé*. Brno: Host.
46. *Pokyny pro autory sborníku Literárního archivu PNP* [online]. © 2019 Památník národního písemnictví. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/pokyny-pro-autory/>.
47. POSNER, Roland (2018). *Sémiotické studie*. Olomouc: FF UP.
48. PUTNA, Martin C. (1998). *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*. Praha: Torst.
49. RIMMON-KENANOVÁ, Shlomith (2001). *Poetika vyprávění*. Brno: Host.
50. SEKVENT, Karel a ŠLOSAR, Dušan (2002). *Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině*. Praha: Academia.
51. STANKOVIČ, Andrej (2008). *Josef Florian a Stará Říše*. Praha: Triáda.
52. STÖRING, Hans Joachim (2007). *Malé dějiny filosofie*. Vyd. osmé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
53. TRÁVNÍČEK, Jiří (2008). *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Host.
54. TRÁVNÍČEK, Jiří (2011). *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host.
55. TRÁVNÍČEK, Mojmír (1996). *Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa*. Brno: Proglas.
56. TRÁVNÍČEK, Mojmír ed. (1995). *Korespondence 1931–1943. Jan Čep – Jan Zahradníček*. Praha: Aula.
57. TRÁVNÍČEK, Mojmír ed. (2000). *Korespondence 1943–1948. Jan Čep – Jan Zahradníček*. Praha: Aula.
58. TROJKOVÁ, Natálie a JIRSA, David eds. (2017). *Je to s tím Akordem velký kříž*. Olomouc: Vydavatelství FF UP. ISBN 978-80-87898-34-4.
59. VÁLEK, Vlastimil (1984). *K specifičnosti memoárové literatury*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně.

60. VYSKOČIL, Albert ed. (1926). *Úvodem do nového čtvrtstoletí Dobrého Dila*. Praha: Břevnov.
61. ZATLOUKAL, Jan (2001). Čepovy první exilové eseje. *Texty, literární časopis*, podzim 2001, č. 23.
62. ZATLOUKAL, Jan (2016). *Francouzští přátelé Jana Čepa*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
63. ZMĚLÍK, Richard a PLECHÁČ, Petr (2014). *Autorský slovník Jana Čepa* [online]. Olomouc: KBH FF UPOL. Dostupné z: http://slovníkcep.g6.cz/vyhledavani_result.php.

Texty s tématem Staré Říše a Josefem Florianem

Přípravy ke spolupráci s Josefem Florianem

Josefu Florianovi

1

Praha 28. června 1926

Vážený pane,

na vyzvání pana Vyskočila¹ si dovoluji poslat Vám svou adresu. Do 7. července bydlím v Praze 2, Jenštejnská 1, potom Myslechovice u Litovle,² pošta Chudobín,³ Morava.

Román George Bernanose⁴ bych překládal velice rád a učinil bych, seč bych byl. Kromě toho by mi bylo ctí účastnit se nějak Vašeho Dobrého díla.⁵

Těším se na laskavé zprávy a jsem v úctě oddaný

Jan Čep

Aloysi Skoumalovi

2

Myšlichovice 12. července 1926

Milý Aloisi,⁶

Tvůj lístek⁷ jsem ještě dostal v Praze a velmi jsem se pobavil větou, ukradenou nevíím z které pohádky o jednom chytrém člověku a o jednom hloupém člověku, jak ten chytrý

---

¹ Albert Vyskočil (1890–1966), literární kritik a překladatel. Blízký přítel Jana Čepa a rovněž spolupracovník Josefa Floriana. Pro Starou Říši přeložil dílo Thomase Carlyla *Sartor Resartus* (1920).

² Název rodné vsi Jana Čepa. Během let se název pozměňoval – Myšlichovice, Myslichovice a Myslechovice.

³ Byla a stále je nedaleká menší obec v Olomouckém kraji.

⁴ Georges Bernanos (1888–1948), francouzský katolicky orientovaný spisovatel. Jeho dílo bylo pro Jana Čepa velmi zásadní a inspirovalo jej po celý jeho život, zejm. to byla četba románu *Pod sluncem Satanovým* (1928) a *Deník venkovského faráře* (1937), jehož text sám Čep přeložil. S autorem si dopisoval a v roce 1928 se s ním i osobně setkal a spřátelil, ovšem v roce 1935 mezi nimi vzniklo nedorozumění kvůli Čepově nerozhodnosti a váhavosti (více viz Zatloukal 2016: 21–23).

⁵ Dobré dílo je vedle *Studia a Nova et Vetera* dalším názvem ediční řady Josefa Floriana. Jako hlavní ediční řada většinou zastřešuje svým názvem celé pojmenování Florianova nakladatelství. Vydávaná byla od roku 1912 do smrti Florianovy (1941) a obsahovala 142 knih, poté vyšlo posledních 7 knih díky Michaelu Florianovi, ale v roce 1948 z důvodu nástupu politiky zestátnování bylo nakladatelství zcela zrušeno.

⁶ Aloys Skoumal začal své jméno psát s grafémem „ypsilón“ zřejmě po studijní návštěvě Irsku, kde jej údajně okouznil sv. Aloysius z Gonzagy. Poprvé se tak podepsal v Katalogu posluchačů filosofické fakulty, zimní běh 1926–27 (Blümlová 2015).

dával tomu hloupému nosit své svršky, a když se hloupý potil a sténal pod břemenem, utěšoval ho: „Možná, že ti ty staré svršky potom dám, až budu mít jiné...“

Příteli, kdybych si byl jist, že jsi tu větu udělal úmyslně, dovolil bych si Ti k ní gratulovat. Ale takto mám silné podezření, žeš spáchal vtip nechtě. Ač poťouchlý jsi dost i na první možnost a naši přátele z anglického semináře,⁸ prohlašující, že se v Tobě není možná vyznat, mají snad pravdu.

Nu ale hůl jsem vskutku dovezl až do Myšlichovic a celá rodina nad ní stála u vytržení. Podřekl jsem se dokonce, že je to hůl „zbraslavská“, ale pak, uváživ všecky okolnosti, upustil jsem od toho, vykládat jim genezi toho pojmenování. A tak tato hůl zůstala jim nakonec holí tajemnou.

Dnes, v pondělí 12. července 1926 o ¾ na 12 hod. v poledne, jsem dostal 250 Kč státní podpory, a poněvadž pokládám za jisto, že současně obdržel stejnou sumu i náš slavný přítel Vilém Závada,⁹ domnívám se, že našemu výletu¹⁰ nestojí už nic v cestě kromě mých roztrhaných bot, které však slíbil můj dvorní švec za dva dny uvést do náležitého stavu, takže bychom mohli, když byste na tom trvali, vyrazit už ve čtvrtek 15. července. Pokud mě se týče, přimlouval bych se za to, abychom vyjeli až v pondělí 19. července, až bych se trochu nakrmil a vyspal. Příjev totiž domů, byl jsem zvážen a nalezen lehkým, pouhých 53 kg, což jest o 4 kg méně než o Svatodušních svátcích, a na mou výšku (167–8 cm) poněkud příliš málo.

Doufám proto, že od tebe obdržím obratem pošty befél¹¹ s podrobným jízdním řádem a s označením, kdy, kam a jak mám přijet a kde Tě najít a jiné podobné a užitečné informace. Hleď se také dorozumět se Závadou.

Zmínil ses v lístku, že jsi mluvil s dr. Durychem¹² – těším se, že se o tom od Tebe dovím nekonečně víc. – Dnes mi též psal p. Florian,¹³ že Bernanose už dal Reynkovi,¹⁴

---

⁷ Zmiňovaný Skoumalův dopis nebyl publikován v souboru *Spiritus agens Aloys Skoumal*, nemáme tudíž žádná vodítka k jeho existenci.

⁸ Aloys Skoumal i Jan Čep studovali anglistiku na filozofické fakultě v Praze. Jan Čep své vzdělání nedokončil, přestože z něj byl zpočátku nadšen. Stalo se tak z několika důvodů – deziluze, náboženské krize, nesmíření se s prací profesora angličtiny.

⁹ Vilém Závada (1905–1982), básník, překladatel a spisovatel. Blízký přítel Jana Čepa a Aloyse Skoumala. Od roku 1933 byl taktéž jako Fučík, Čep a další zaměstnán v Melantrichu.

¹⁰ Míneň je prázdninová cesta po západní Moravě, při níž byla navštívena Stará Říše. Výprava byla pro Čepa tak důležitá, že se stala bodem obratu, k němuž se několikrát vracel i ve svých esejích a úvahách.

¹¹ Písemný rozkaz.

¹² Jaroslav Durych (1886–1962), katolicky orientovaný spisovatel, dramatik, básník a publicista. Zakladatel katolické revue *Rozmach* (Olomouc 1926). Patřil k literárně výbojnějšímu směru katolicismu, na druhé straně stál mírnější proud kolem Bedřicha Fučíka, k němuž se přiklonil také Jan Čep ve 2. pol. 20. let.

¹³ Tento dopis nebyl bohužel nalezen.

ale že bych si mohl vzít něco jiného, třeba něco z angličtiny (prý Belloka,¹⁵ Sherwooda Andersona¹⁶, Somerseta Maughama¹⁷ aj.) – ale já o těch pánech nic nevím. Psal prýs mu už, že bychom ho navštívili, a že prý budeme vítáni.

Těše se na brzké zprávy od Tebe

Jsem Tvůj

J. Č.

Josefu Florianovi

3 [koncept]

[Myslechovice před 9. zářím 1926?]

Vážený pane,

když jsem odjížděl ze St[aré] Říše, nemyslil jsem, že se loučím na déle než na čtrnáct dní. Kdybych byl věděl, jak to bude těžké dostat se tam podruhé, byl bych jistě uposlechl Vaší rady a zůstal hned.

Pokusil jsem se říci o tom doma, ale záhy jsem se vzdal naděje, že se bude možno dorozumět. Nevím, čím to je, ale za živý svět se mi nechce podařit, abych vysvětlil, oč jde. Tatínek¹⁸ je horlivý lidovec a do smrti nepochopí, jak mohou být katolíci, kteří nejsou organizováni v lidové straně, nechodí na politické schůze strany, na veš[kerá] cvičení „Orla“,¹⁹ reprezentační bály lidové strany atd., jazyky lidskými i andělskými, nic nespravíš. Je to k zoufání. A není divu, když kázání v kostele jsou vlastně úvodníky z lidoveckých žurnálů, se vši jejich hnusnou banálností a se [ctikrádežnou] frazeologií.

Maminka²⁰ je chudák všecka ustrašena, co ze mě bude, když přece to, do čeho se chci dát, není žádné „pevné postavení“ – a pak – tolik se mnou už nachlubila, a co teď řekne lidem, až se jí budou ptát, jsem-li už tím panem profesorem? Tolik bylo všude závisti a teď bude leda škodolibost. Nějakou „literaturou“ nebo čím krásky neohromíš, vždyť knížky a vůbec všelijaké to neužitečné čtení je jen tak pro zábavu, pro ty, kteří nemají co dělat, a věnovat něčemu takovému život je čímsi horším než bláznovstvím.

---

¹⁴ Bohuslav Reynek (1892–1971), katolicky orientovaný básník, překladatel a grafik. Byl silně ovlivněn Josefem Florianem, s nímž začal spolupracovat v mladém věku od roku 1914, zejm. na edici Dobré dílo. Překládal z francouzštiny a knihy ilustroval svými grafikami.

¹⁵ Hilaire Belloc (1870–1953), anglický spisovatel francouzského původu, zastávající liberálně chápaného katolictví. Jeho knihy vycházely v edici Dobré dílo, např. *Čtyři pocestní* (1919) a *Cesta do Říma* (1920).

¹⁶ Sherwood Anderson (1876–1941), americký spisovatel, jehož výbor povídek *Smutní trubači a jiné povídky* přeložil Jan Čep pro Starou Říši v roce 1927.

¹⁷ William Somerset Maugham (1874–1965), anglický dramatik a spisovatel, svým původním zaměstnáním byl lékař.

¹⁸ Jan Čep starší (1874–1930), otec spisovatele Jana Čepa.

¹⁹ Orel je katolická sportovní organizace, jež vznikla na přelomu 19. a 20. století jako alternativa Sokola.

²⁰ Žofie Čepová, roz. Vyplakalová (1879–1963), matka Jana Čepa.

Jakou by tu musil mít člověk výmluvnost, aby to všechno odvalil z cesty?

Ale přesto o tom píšu ne proto, že před tím hodlám ustoupit, nýbrž abych objasnil, proč jsem dosud doma. Je zřejmé, že nemohu chtít za těchto okolností po rodičích peníze, a člověk, který mi je jistou částku dlužen,²¹ odpovídá na mé naléhání zatvrdelým mlčením.

Doufám, že bych mohl přijet až za týden – za jak dlouho, to nebude jenom mou věcí. Prosím Vás proto, abyste mi oznámil, nezrušil-li jste zatím u sebe svého laskavého pozvání.

Je tu ovšem ještě jedna a snad hlavní věc, v níž dosud nemám jasno. Jsem vskutku povolán? Mám dost sil a schopností? Utěšuji se však, že si na tyto otázky odpovím bezpečněji až ve St[aré] Říši.

Jsem doposud velmi neurovaný, nehotový a zbabělý. Cítím, že jsem dosud nepřilehl ke dřevu všemi částčkami svého těla. Bývá ve mně často strašná hluchota a vypráhlost. Bude mi dopřáno, abych uhodil na živý pramen?

Myslím, že jsem hřešil mnoho a nenapravitelně tím, že jsem bral svůj život příliš často jako pouhé provizorium a nic mě netrápí tak, jako nejistota, je-li vskutku naprosto nutno, abych konal to, co konám, nelžu-li něco, čeho necítím.

Měl bych klidnější svědomí, kdybyste byl uhádl raději moje slabosti než moje přednosti, protože nemohu snést pocit, že mě lidé přeceňují.

S tím však, co mohu a čím jsem, dávám se rád a bez otálení.

V hluboké úctě

Aloysi Skoumalovi

4

Myšlichovice 23. srpna 1926

This sheet is to be read privately²²

Milý Lojzi,

souhlasím s Tebou, že na takový nedbalý a prázdný dopis,²³ jaký jsem Ti poslal naposledy, je škoda odpovídat, ale přece jenom při tomto následujícím mám neurčitý stísněný pocit, že se vtírám.

---

²¹ Podle následujícího dopisu Aloysi Skoumalovi by to měl být Břetislav Maria Klika (1884–1958), zakladatel nakladatelství Zátíší, Knihy srdce i ducha, kde vycházely divadelní knihy, poezie a severská literatura; u něj Čep společně s Karlem Muškem vydal svůj překlad G. B. Shawa *Pekelník a Pygmalion* v roce 1926. Překlad měl Čepovi zajistit finanční obnos pro realizaci cesty do Staré Říše.

²² Angl. Tento list je určen k soukromému čtení.

Kromě toho mám Ti teď říci o málo více než v dopise předešlém. Pokračoval jsem v pozdním vstávání a trávil jsem dni v poloviční zatemnělosti, až ve čtvrtek večer jsem zase sletěl z kola a tentokrát se potřískal mnohem důkladněji. Nemluvě o mnoha skrytých bolestech a odřeninách jsem ve tváři tak poznamenaný, že nemohu takřka vyjít mezi lidi. Okolnosti tohoto pádu byly mimoto tak málo čestné, že se rozpakuji svěřit je papíru. Neboť ujišťuji Tě, nebyl to ani zdaleka slavný pád Luciferův.

Škoda, že nejsi tady. Byl bych tak šťasten, kdybych Tě mohl vzít pod paží a nabouchat Ti do zad.

O Staré Říši se mi v noci zdává, ale vsutku nevím, co bych Ti o tom napsal víc. Leda snad to, že dostanu-li se nějak k penězům, počátkem září bych se tam rozjel.²⁴ Budeš ještě v Kroměříži?

Dostanu-li se nějak k penězům: Klika neodpověděl ani na mé poslední *doporučené* psaní a odjinud není naděje. A kromě toho mé zuby jsou jako neodbytný přítel, který nepřestává tlouci...

O Staré Říši plánu nemám. Bojím se, že si ani nejsem vědom celého dosahu věci. Zjevení aspoň nepřišlo. Ale nejsem tak domýšlivý, abych proto ztrácel hlavu. Konečně všechno záleží na tom, dovést se obejít bez opory hotových světských kategorií. „Mít pevné postavení“ zní fráze, vyjadřující ideál našich otců a matek. Kdo jim to může zazlívát? Vážnější jest, že si nejsem jist svými silami, ba snad ani svým odhodláním. Nesmíš zapomínat, že můj náboženský život byl přerušen²⁵ a že tedy u mne je to něco docela jiného než u Tebe. Trápí mě velmi často pocit, že jsem dosud nepřilehl ke dřevu všemi částičkami svého těla, že jsem se dosud neodevzdal bez rezervy. Není nic zhoubnějšího jako pošilhávání po více možnostech najednou.²⁶ – Ale mám pevný úmysl nedát se odstrašit a odmrštit od středu, neboť vím, že jinde není záchrany.

Byl bych rád, kdybys mi něco napsal, ačkoli vím, že každý si musí svou cestičku vyšlapat sám.

---

²³ V souboru *Spiritus agens Aloys Skoumal* nebyl zmiňovaný dopis publikován, je taktéž možné, že se nezachoval.

²⁴ Čepovo prohlášení se stává skutečností, neboť přerušuje své studium na vysoké škole a koncem září se přesouvá do Staré Říše, kde měl spolupracovat s Josefem Florianem na jeho Dobrém díle, pokusit se upevnit svou vratkou víru a nalézt vodítka ke svému životnímu směřování.

²⁵ Podle autobiografie *Sestra úzkost* zažíval Jan Čep krizi víry od posledního ročníku gymnázia.

²⁶ Čep v této nerozhodné době procházel rozcestím, například se rozhodoval, zdali má dostudovat angličtinu, dát se literární cestou či se stát knězem.

Pracuješ hodně? Píšeš? Kdy vyjde příští *Rozmach*?²⁷ Psal Ti někdo ze známých? Psal Ti Závada?

Co dělají kroměřížské slečny? Vidáte se? (Och, vím, že je to nejapná otázka!) Vyříd' jim mé uctivé poručení a pozdrav!

V rychlosti rozchodu na brněnském nádraží jsem Ti zapomněl vrátit hůl a Ty mně kartáč na šaty. Chceš-li tu hůl, nestavil by ses třeba u nás, až pojedeš do Prahy? Ostatně mohl by ses zastavit v každém případě – napiš!

Tvůj

J. Č.

5

[Myslechovice] 8. září 1926

Milý příteli,

dostal jsem dnes Tvůj dopis a usnadňuji si zbaběle situaci tím, že Ti nehodlám děkovat. Bohužel nemohu přesto okamžitě vyjet, protože a) jsem psal teprve v pondělí p. Florianovi a měl bych počkat na odpověď,²⁸ b) nemám spořádány své věci (prádlo atd.), nevím vlastně vůbec, co s sebou mám vzít, a našim jsem o celé věci dohromady nic neřekl, z různých známek však takřka hmatám radikální nesouhlas s touto kariérou, jejíž jméno není žádným ze jmen, označujících lidské důstojnosti.

To všecko znamená ovšem jenom tolik, že se zdržím doma o 2–3 dny déle, čili že vyjedu nejpozději v pondělí 13. září (budu-li totiž mít do té doby Florianův dopis). Najdu Tě ještě tou dobou v Kroměříži? Soudě podle Tvých dosavadních prázdninových plánů a odkladů, těším se, že ano.

Dostal jsem onehdy zářijové číslo *Rozmachu* – nebyl tam tentokrát žádný Durych a žádný Scheinost,²⁹ snad poprvé ab urbe condita.³⁰ – Abych nezapomněl, byl Durych v Kroměříži, nebo nebyl? Nezmiňuješ se o tom.

---

²⁷ Aloys Skoumal měl jako přispěvatel informace o nadcházejícím čísle *Rozmachu*, tj. číslo 12, které vyšlo 1. září 1926.

²⁸ Předpokládáme, že daný dopis (z pondělí 6. září 1926) se nedochoval, neboť nebyl dostupný v edici korespondence Čepa s Florianem od Veroniky Jurčkové (2007). Florianova odpověď se ovšem dochovala, díky čemuž se dovídáme o Čepově žádosti o pobyt, přičemž spisovatel měl jisté obavy, zdali si Florian své pozvání do Staré Říše nerozmyslel.

²⁹ Jan Scheinost (1896–1964), redaktor pražské redakce časopisu *Rozmach*. V těchto letech se ukazovaly názorové rozdíly mezi požadavky a směřováním Jaroslava Durycha v olomoucké redakci a mezi pražskou redakcí v čele s Kuncířem a Scheinostem, přičemž nakonec Durych časopis opustil a založil revui *Akord* v Brně.

³⁰ Lat. od založení města, tj. od založení *Rozmachu* v roce 1923.

Mrzí mne teď, že jsem nepsal do Staré Říše dřív, ale čekal jsem pořád na ty peníze, měl jsem už mnoho plánů, z nichž některé byly takové, že se zdálo, že mi nemohou selhat – ale selhal i ten nejslibnější. Jsem už dost netrpělivý a chtěl bych se už nějak z domova vytrhnout, protože jsem leccos řekl ne sice rodičům, ale bratru a sestře, a ti na mě teď hledí jako na někoho, kdo se odhodlal zaživa pohřbít nebo jít do kláštera. Taková atmosféra se těžko dýše.

Kromě toho podzimní tesknota jaksi člověka svírá a člověk by chtěl utíkat...

Ale abych skončil: oznámím Ti lístkem, kdy přijedu, popř. přijedu bez oznámení.

Kdybys náhodou z Kroměříže odejel, napiš mi.

Srdečně Tě pozdravuje

J. Č.

Během návštěvy Staré Říše

Aloysi Skoumalovi

6

Stará Říše 6. října 1926

Milý Lojzi,

dík za oba dopisy najednou! K prvnímu jsem Ti chtěl skoro gratulovat, zejména k tomu začátku. Soudě podle toho, bude Tvé „Irsko“³¹ veledílem. V záležitosti *Rozmachu* (či vlastně Kuncíře³² a Scheinosta?) na Tebe nechci naléhat, ale dost by mě to zajímalo. Máš už jiného nakladatele?

Ale abych na to potom nezapomněl, vyřídím Ti hned věci, které jsou mi jaksi uloženy. Vzkaž pozdravit Karla Schulze,³³ že se p. Florianovi velmi líbil jeho článek o sv. Tereze³⁴ a že je velmi zvědav na jeho *Dámu*.³⁵ Nemohl-li by mu ji Karel Schulz poslat výměnou za některou knížku Dobrého díla? – Dále řekni p. Vymětalovi,³⁶ aby jaksi – nu, nějak šikovně se ho zkrátka zeptej, co za ten překlad³⁷ chce. – Nebo aspoň pošli jeho adresu. Nebo raději udělej obojí. (Já mám už první kapitolku přeloženu, ale teď toho nechám.)

Dále by se měla učinit úmluva s vydavatelstvy revuí, neposílala[-li] by do Staré Říše po exempláři výměnou za *Kursy*.³⁸ Některé už docházejí, jde snad zatím o *Hosta*,³⁹ *Přítomnost*⁴⁰ (myslí p. Florian, ale bývá v ní teď co?) – porad' se třeba s p. Vyskočilem,

---

³¹ Pravděpodobně měl být text koncipován jako knižní publikace, ale nakonec vyšla pouze stat': Skoumal, Aloys. Cesta do Irska. *Akord* 1, 1923, č., s.

³² Ladislav Kuncíř (1890–1974), pražský nakladatel a redaktor z pražské pobočky *Rozmachu*.

³³ Karel Schulz (1899–1943), spisovatel, publicista a divadelní kritik, jenž působil v letech 1924–1926 v *Devětsilu*, ale poté jej opustil. Proto se přiklonil ke spisovatelům katolického okruhu (zejm. Aloys Skoumal, Bedřich Fučík) a v roce 1927 dokonce konvertoval ke katolicismu.

³⁴ Schulz, Karel – Benetka, Bořivoj. Dopisy svěťice. *Rozmach* 4, 1926, s. 397–407.

³⁵ Schulz, Karel (1926). *Dáma u vodotrysku*. Praha: Ladislav Kuncíř / Rozmach.

³⁶ Ladislav Vymětal (1895–1940), profesor angličtiny. Pro Kuncířovo nakladatelství přeložil z angličtiny Chestertona.

³⁷ Jako nejpravděpodobnější se jeví překlad úryvku dopisu L. Hearnova „O Japoncích a příštích lidech“ (*Archy* 3, 1927, 3 s.), neboť u tohoto příspěvku nebyl jako u jediného uveden překladatel z angličtiny.

³⁸ *Kursy* byly další staroříšskou edicí, jež obsahovala výběry či ukázky naukových textů, většina čísel byla monotematická (např. Kurs einsteinovský). Florian se jejich směřováním za jiná periodika snažil o rozšiřování obzorů svých i čtenářů. S ohledem na nízký rozpočet Florianova vydavatelství byla tato směnná metoda poměrně funkční díky vstřícnosti kulturních osobností (např. Otokar Březina, Aloys Skoumal).

³⁹ *Host* (1921–1929), měsíční periodikum vydávané brněnskou Literární skupinou, v roce 1923 přesunuto do Prahy, blíže k literárnímu okruhu nejvýznamnějších spisovatelů, kde se od čtvrtého ročníku přidávají autoři z okruhu *Devětsilu*. Tento stav neměl kvůli názorovým rozporům dlouhého trvání.

⁴⁰ *Přítomnost* (1924–1939), kulturněpolitické periodikum pro demokratický proud v české kultuře (Tomáš Garrigue Masaryk, Ferdinand Peroutka, Karel Čapek, Václav Černý, Otokar Fischer atd.).

kteřé by tak asi (aspoň relativně) stály za to, snad také některá hudební? Jaké jsou ty moravské *Hudební rozhledy*⁴¹ nebo jak se to jmenuje, rediguje to Vladimír Helfert[?] ⁴² Pokud se Tebe týče, jistě na Dušičky přijed'! Půjdu Ti naproti třeba až do Okříšek.⁴³ Ale ne proto, že jsem snad tady „docela nešťasten“, jak píšeš v „pramenech“. Nechci sice vzbuzovati Tvou závist tvrzením, že jsem „docela šťasten“, ale moc bys mě k podobnému přiznání nutit nemusil. Ale mnohem ošemetnější je přiznat si to sám sobě. Chráním se proto takových otázek.

Překládám Andersona, Stevensona⁴⁴ a toho Belloka (kterého už nebudu překládat).⁴⁵ Pan Florian právě dokončil překlad Blanc de Saint-Bonnetova *Ubývání rozumu* pro příští *Kurs*.⁴⁶ Teď se rozesílá *Kurs napoleonský*⁴⁷ zároveň s *Kursem einsteinovským*⁴⁸ a se *Zázračným lékařem* od de la Serna.⁴⁹ – Jinak se tu zoufale táhne spor o tu studánku, právě dnes jsme zase přijeli od okresního soudu z Telče (já jsem soudil jenom za dveřmi v čekárně) – ale cesta do Telče je překrásná a Telč je pěkné město. Vůbec je tu teď velmi krásně, všude tolik modrého nebe, všude samo nebe, že se Ti chce stáhnout je na sebe a zamuchlat se do něho jako do velikánské plachty. Nebe je tu mnohem blíže než u nás v rovině nebo dokonce v Praze. Cesty tu jdou do nebe, kříže, stromy, koně i lidé rýsují se na modrém pozadí nebe. Silnice jsou bílé a jeřabiny jsou velmi rudé a je tu mnoho studánek a cestiček přes louky. Dále je tu rybník Kladina a plno pramének,

---

⁴¹ *Hudební rozhledy* (1924–1928), muzikologicky zaměřený časopis vydávaný v Brně Vladimírem Helfertem.

⁴² Vladimír Helfert (1886–1945), hudební historik, dirigent a pedagog. Zajímal se o české hudební baroko a další období, vydal množství muzikologických monografií a v hudební sféře byl častým oponentem Zdeňka Nejedlého.

⁴³ Okříšky jsou nedaleká vesnice.

⁴⁴ Robert Louis Stevenson (1850–1894), prozaik a esejista skotského původu. Pro Starou Říši přeložil Čep jeho *Essaye*, které ovšem vyšly až v roce 1938.

⁴⁵ Je možné, že Čep začal překládat Bellokovy eseje, které ale nakonec přeložil a v prvních *Arších* na 16 stranách publikoval Jaroslav Salický (eseje: „Nepřítomnost minulosti“, „Svatý Patrik“, „Věci ztracené“).

⁴⁶ Blanc de Saint-Bonnet (1815–1880), francouzský filozof, který ovlivnil Léona Bloya nebo například d'Aurevillyho a Baudelaira. Zmiňovaný překlad vyšel jako *Oslabení lidského rozumu* v 19. *Kursech* (1927) dedikovaných Emanuelu Fryntovi.

⁴⁷ *Kurs Napoleonský* (1926) Josef Florian zkombinoval ze třinácti textů přeložených z francouzštiny, jež opatřil poznámkami a komentáři. Je možné, že přebíral Bloyovo zaujetí historickou osobností. Putna v této souvislosti tvrdí, že Bloy „vyrábí nové světce nebo skorosvětce (Kryštof Kolumbus, Napoleon, Ludvík XVII.).“ (Putna 1998: 370)

⁴⁸ Pod názvem *Theorie Einsteinova* (1926) byl publikován v 18. *Kursech* výbor z několika textů, z nichž anglický přeložil Jaroslav Skalický, francouzský Josef Florian a německý František Pastor. Skrze toto Florianovo úsilí se do českých zemí dostalo povědomí o Albertu Einsteinovi (1879–1955).

⁴⁹ Ramón Gómez de la Serna (1888–1963), španělský prozaik, novinář a právník. Zmiňovanou knihu vydanou v roce 1926 ve Staré Říši přeložil ze španělštiny Jaroslav Skalický.

a onehdy potmě jsem zabloudil a P. Ludvík⁵⁰ se Schamonim⁵¹ šli po silnici k Hladovu⁵² a křičeli mé jméno do zdejší krajiny. Padalo k zemi jako zrní, dej Bůh, aby setba vzklíčila!

Jinak hráváme za stodolou v míc a chodíme dělat oheň, ale onehdy chtěl jeden pohůnek Evě Florianově⁵³ s dětmi nafackovat. Já jsem tam tenkrát nebyl. To je všecko pro tu studýnku, jaksi se to zarývá pořád hloub do masa.

Jinak bývají občas prudké spory s P. Vránou o věcech morálky a filozofie, přičemž tvář p. Floriana „žíří“ jako žhoucí uhlí. P. Ludvík se bránívá sv. Tomášem⁵⁴ a ještě jakýmisi tlustými svazky, ale p. Florian nemá slitování s jeho „rozumkem“. Končívá to nejčastěji útekem P. Ludvíka.

Než jsem přijel, byl tu zase Mastík⁵⁵ a vytýkal Schamonimu, že neumí německy, načež se odebral přes Itálii do Sv[até] země, kdež se hodlá státi mnichem a jít kázat evangelium mezi Araby.

Promiň mi toto velmi rozházené psaní, to je tím, že nejsem zvyklý psát, když je co říci. Obyčejně jsem psal dopisy a neměl jsem co psát. Je to divné, kde se tu nabere těch novinek, ne?

Vyřid' ode mne *velmi uctivé, upřímné a srdečné pozdravení* p. Vyskočilovi a vem ho na Dušičky s sebou! Pozdravuj též p. Fri(y)ntu⁵⁶ a vem ho taky s sebou a také pozdravuj Viléma a rci mu, že s dychtivostí čekám na jeho slíbený dopis. Těm známým, co se po mně ptají, odpovídá zcela správně, ať činí tak i nadále. Ať pozdravuje Jar[oslava] Tupého⁵⁷ (tomu může říct pravdu, však už mu ji beztoho vyžvanil). Ty pozdravuj ode mne známé členky semináře a řekni jim to, co o mně říká Vilém svým známým.

---

⁵⁰ Ludvík Vrána (1883–1969) kněz, který byl vedle Poláka a Demla jedním z prvních spolupracovníků Josefa Floriana. Dlouhá léta překládal z latiny, dělal korektury knih pro nakladatelství ve Staré Říši a byl pro tamní domácnost a okruh spolupracovníků soukromým knězem.

⁵¹ Albert Schamoni (1906–1945), malíř a grafik, jeden ze skupiny mladých německých expresionistických výtvarníků, kteří působili u Floriana a podíleli se na výtvarné podobě vydávaných děl.

⁵² V Hladově bydlel Florianův bratr Jan (1874–1934), tesař, jenž byl hlavním mecenášem vydavatelství. Ve finančně náročnějších časech zaopatřoval rodinu alespoň materiální pomocí díky své praktičtější obživě.

⁵³ Nejstarší dcera Josefa Floriana Eva (1907–1996), překladatelka, ve Staré Říši se starala o tisky na ručním lisu a další nakladatelské práce.

⁵⁴ Sv. Tomáš Akvinský (1225–1274), scholastický filozof, teolog, učitel církve. Jeho učení bylo důležitým základem pro obnovování katolické kultury, neboť k němu odkazuje papežská encyklika *Aeterni patris* (1879) Lva XII.

⁵⁵ František Mastík (1901–1972), katolický kněz, spisovatel a misionář, vystupoval také pod jménem Jetřich Lipanský nebo Chrysostom Mastík (po vstupu do benediktinského řádu). S Florianem začal spolupracovat po 1. světové válce.

⁵⁶ Emanuel Frynta (1888–1949), překladatel a pedagog, přítel Zahradníčka, Čepa a dalších. Čep podle Blümlové (2015) zřejmě reaguje na Skoumalovo časté psaní varianty Frinta.

⁵⁷ Jaroslav Tupý je podle hrubého odhadu předchozí edice (Blümlová 2015) snad kolega z fakulty.

A přines (nebo pošli) mi *fotografie nových členek!* Nu ale doopravdy mi pošli ještě aspoň jednu nebo dvě fotografie z Náměště (dá-li Ti jaké dr. Šmeral).⁵⁸

A teď už dost. Musím ráno brzo vstávat, snad budu musít zítra z dopuštění Božího ministrovat.

Tvůj

J.

Toto čti až na konec.

Ministrování dopadlo dobře, jen v Confiteoru jsem řekl místo „sanctos Apostolos“ – „beatos“ Apostolos.⁵⁹ Snad mi to svatí apoštolé příliš nezazlí.

Dnes ráno jsem byl s P. Ludvíkem a) u obecního tajemníka, b) u starosty, c) s p. Florianem u starosty. Všecko pro tu soudní při. P[an] Floriana to velmi znepokojuje, chvílemi říká, že se bude ze Staré Říše stěhovat.

Poněvadž je možno, že sám budu musít jednat během toho sporu s úřady, potřeboval bych obnovit legitimaci. Napiš mi, jsem-li už zapsán, abych Ti ji mohl poslat.

Dnes bude zase krásný den.

Ještě jednou pozdravy p. Vyskočilovi, p. Fryntovi, Vilémovi a zejména Tobě. Též Mičanovi.⁶⁰

Tvůj

Jan

7

Stará Říše 18. listopadu 1926

Milý Lojzo,

na Tvůj dopis⁶¹ jsme už velmi čekali, asi jako Ty teď čekáš na můj. Ale nehodlám si dnes moc lámat hlavu. Poslali včera Vilémovi knížky, hled' ho co nejdřív navštívit, aby to snad v návalu nějaké šlechtnosti nevrátil. Až bude chtít zásilku kvitovat, ať píše sl. Antonii Florianové⁶² (p. Florianovi může ovšem také napsat). Ta „nejmenší revue“ bude asi přece jenom vycházet, jenže v podobě jiné, než to bylo původně zamýšleno. Tu

---

⁵⁸ Theodor Šmeral (1884–1940), publicista marxistického směru, pražský intelektuál, přeložil *Kapitál* Karla Marxe a jeho starší bratr Bohumír (1880–1941) byl zakladatelem KSČ.

⁵⁹ Sanctos – lat. svatí; beatos – lat. blažení.

⁶⁰ Jaroslav Mičan spolužák Jana Čepa a Aloyse Skoumala.

⁶¹ Zmiňovaný dopis nebyl publikován v souboru *Spiritus agens Aloys Skoumal* a zřejmě se vůbec nedochoval.

⁶² Antonie Florianová (1878–1956), neprovdaná sestra Josefa Floriana, která mu celý život pomáhala v nakladatelské činnosti, zejména ve shánění finančního zajištění. Antonie zapříčinila Čepův odchod ze Staré Říše.

orientaci, propagaci atd. budou dále obstarávat *Prameny*⁶³ a to nové bude vycházet asi 7× do roka (nebo jak bude látka) a bude se to jmenovat *Archy*.⁶⁴ Budou to oddělené články, přeložené, původní, agenda atd., zkrátka to, co jaksi nejde do *Kursů*, co má být úsečnější a pohyblivější. Snad první vyjde v adventě a budou tam asi věci, jež zbyly z dosavadních publikací. Ale o tom Ti ještě napíši.

Dnes Ti posílám *legitimaci*, dej mi ji potvrdit a pošli mi ji co nejdřív, nejraději obratem, a nemůžeš-li tam dojít sám, dej to někomu známému (nebo neznámému). – Přišel sem taky *Pestrý týden*⁶⁵ a vypadalo to v zdejší ovzduší tak ošklivě, že jsem se až zachvěl pomyšlením... Čí byl ten Stevenson?⁶⁶ – Čekáme na ty časopisy, spakujte to nějak s Vilémem. Procházkovi⁶⁷ už psali a seznam mu poslali, ale z toho Pasionálu⁶⁸ asi nebude nic. – Anderson se už tiskne, a když si Mucha⁶⁹ v Meziříčí přichvátne, mohlo by to být do Vánoc. – Jinak je mi tu *velmi dobře*, až na stálé nepříjemnosti se soudy (p. Florian má odpřisáhnout, že nic nemá), a já, ačkoli se tu takřka s nikým nestýkám, jsem tu lidem trnem v očích a obec dělá obtíže mému domácímu, že prý můj pobyt měl být ohlášen *dva měsíce napřed* (to je přece pitomost, ne? Vždyť jsem jenom podnájemník... atd.).

Nevím, co jsem Ti ještě chtěl napsat, ale už to musím sbalit. Jenom mi, prosím Vás, brzy pište! Pořád se mi zdá, že jsem Ti za cosi zavázán, protože nebýt Tebe... ale neumím Ti to ještě říct...

Pozdravuj p. Vyskočila (už má knížky?) a p. Fryntu a Viléma. Kuncířovi jsem psal a dal jsem poslat dopis z Litovle. Ale doví-li se, že jsem tu, žádná škoda.

---

⁶³ *Prameny* byly ve svých počátcích (1909) nejprve koncipovány jako jednotlivě zařaditelné lístky do univerzální kartotéky „soukromé encyklopedie“. Lístky se vkládaly např. do *Studia* č. 3/1906 a č. 6/1907 či do *Nova et Vetera* od 27. do 46. čísla. Od roku 1919 se začaly vydávat i samostatně jako edice *Prameny* s různorodými charaktery lístků (naukové, liturgické, recenzní atd.). V dopise Čep hovoří o lístcích s oznámením staroříšských publikací.

⁶⁴ *Archy* (1926–1934; 1936–1941; 1945–1948), s různou periodicitou vydávané sborníky, kterých bylo celkem šedesát pět a po smrti Josefa Floriana (1941) vyšlo dalších třináct. Byly realizovány na volných arších v trojitě složené obálce, aby si jejich obsah mohl každý seřadit podle svých preferencí, a tím si vytvořit tematické okruhy. Tímto pořádáním se inspirovali i břevnovští benediktini u svého sborníku *Praporec* (1939–1948). Jan Čep byl uveden jako vydavatel u desátého čísla 1929, přestože již na jaře roku 1927 opustil Starou Říši.

⁶⁵ *Pestrý týden* (1926–1945), nově vzniklý časopis pro intelektuální kruhy nejen s textovým, ale i obrazovým, fotografickým a ilustrovaným obsahem, začal vydávat Karel Neubert s redakčním okruhem (Milena Jesenská, Vratislav Hugo Brunner, Adolf Hoffmaister).

⁶⁶ Nepodepsaný překlad vydaný na pokračování od prvního čísla prvního ročníku po leden druhého ročníku. Stevenson, Robert Louis (1926). *Diamant Velikého Radži*. *Pestrý týden* 1, 1926, 2. 11., č. 1, s. 2 až 2, 1927, č. 4, 26. 1., s. 12.

⁶⁷ Pravděpodobně František Serafínský Procházka (1861–1939), překladatel, básník a redaktor časopisů *Malý čtenář*, *Zvon* a několika sborníků.

⁶⁸ Publikaci se nám nepodařilo dohledat.

⁶⁹ Jan Mucha, tiskař z Velkého Meziříčí, k němuž šel Florian tisknout po rozepři s tiskaři Obzinou a Krylem. Rovněž u něj se dostal do dluhů za tisk publikací.

S pozdravem

J.

Psal mi Vančura z Ameriky.⁷⁰

8

Stará Říše 20. listopadu 1926

Milý Lojzo,

dostali jsme včera Tvou zásilku a děkujeme Ti za ni. Nenadál jsem se, že tak na můj dopis čekáš. Ale znovu se Ti musím přiznávat k pocitu, který jsem už měl tolikrát, co jsem tu, při zprávách z Prahy: chvála Bohu, nic jsem nezmeškal... Ale přesto za zprávy dík a hodně brzo zase piš! A toho shnilého Viléma trochu proháněj!

Především mi však sděl obratem, je-li Ti možno, třeba telegraficky, co znamená anglické (americké) slovo *the movie, movies*.⁷¹ Je to nějaké divadlo nebo kolotoč nebo rvačka nebo komedianti? – Prosím Tě, hodně brzo, nejraději *telegraficky*! Tu legitimaci budu asi potřebovat 3. prosince, jdu totiž za svědka, tak tedy asi za týden.

Při zprávě o *Dvojím domově*⁷² se mi *doslova udělalo špatně od žaludku*. Už jsi to viděl? Je to hodně ošklivé? – A což teprve to, co je uvnitř! Prosím Tě, nečti to – nebo si to přečti co nejdřív...

Pan Florian se velmi nasmál, čta redakční prohlášení *Kmene*.⁷³ To „Credo“! – „Ale ten Štorch-Marien⁷⁴ je hloupý!“ povídal za chvíli. „A ten Scheinost! Že takové plácání podepíše!“

Ale musím zas končit. Píši totiž po obědě ve světnici p. Floriana a vedle se hádají p. Florian s P. Ludvíkem o sv. Bernarda.⁷⁵ Snáší se Bible, konkordance, slovníky, Lotze...⁷⁶ Jen tomu kdybych mohl utéct...

⁷⁰ Zdeněk Vančura je další z Čepových a Skoumalových spolužáků z anglického semináře.

⁷¹ Angl. představení, kino, film. Slovo se objevilo v překladu Bernanosova románu *Pod sluncem Satanovým*.

⁷² Čep, Jan (1926). *Dvojí domov*. Praha: Ladislav Kuncíř. Knižně vydaný soubor povídek obsahoval texty: „Domek“, „Bouře“, „Smrt ševce Nerušila“, „Vzpouza“, „Dvojí domov“, „Kozlovice“, „Dobyvatel“, „Justýnka“, „Peněženka“, „Do města“, „Mámemí“, „Křepelka“ a „Elegie“. Šest z nich („Smrt ševce Nerušila“, „Vzpouza“, „Dobyvatel“, „Justýnka“, „Mámemí“ a „Křepelka“) bylo ve druhém vydání vyřazeno z důvodů, které vyplývají z kritiky Josefa Floriana zaznívajících dále v Čepových dopisech (viz zde). K těmto důvodům Tomáš Kubíček (2014) přidružuje také ohled na celkový tvar díla, neboť právě tyto povídky se vymykají vypravěčskému stylu lépe hodnocených textů.

⁷³ *Kmen*, časopis vydávaný stejnojmenným klubem, tj. Klub moderních nakladatelů *Kmen* (1926–1949), kde se sdružovali nakladatelé, vydavatelé i knihkupci.

⁷⁴ Otokar Štorch-Marien (1897–1974), významný prvorepublikový nakladatel klasické a moderní české literatury, jehož úprava knih v nakladatelství Aventinum (1919–1934) byla rovněž jako u Floriana věhlasná. Vydával také časopisy, např. *Rozpravy Aventina* (1925–1934).

Pozdravuj známé a pošli mi nějak ten význam!

S pozdravem

J.

9

Stará Říše 25. listopadu 1926

Lojzo,

ach, ja, jo, je, Ty kluku, mně se zdá, že místo děkování dostaneš za pačesy! Jeden list! Copak nebylo dvakrát po jednom listě? A kolikpak listů Ty posíláš, he? A ještě to píšeš div ne na veřejných záchodcích, aby si tam mohl každý obejda odlevit! Ach ja, jo, je...

Tedy Tvůj dopis i legitimaci jsem dostal. Všecko jsem dostal. Jen od Viléma pořád nic nedostávám. S tím klukem je to k zoufání! – Pan Florian Ti (myslím) děkuje za lístky i za to ostatní. Napiš, co a kdy Ti máme vrátit. Za jakých podmínek nám chtějí posílat *Host* a *Kmen*? Za ty *Kursy*? – I o tom mi napiš. – Máš tu ještě stará čísla *Hostu* a možná ještě něco. Všechno je schováno a neztratí se nic. – S tím Keyserlingem⁷⁷ to dopadá všelijak. Napiš mi (jen tak pro mě), co o něm vůbec víš. – Ony jsou totiž v tom článku takové moudrosti, jako že Španělé by nepřestali být katolíky, i kdyby přestali být křesťany, nebo tak nějak, a vůbec ta teorie Afriky a pouště atd... Ale z toho si nic nedělej. Tvé věci pro *Archy* jsou vítány, jenže není jisto, jak to s nimi bude, protože zatím není peněz. „Kdybych měl teď na dlani třicet tisíc, do večera bych je rozmetal,“⁷⁸ praví p. Florian o 3. hod. odpoledne. (Večer začíná 4. hod.!)

Dnes ráno jsem zaspal mši svatou a teď prší. Pan Florian čte revues, *Mercury*,⁷⁹ *Nouvelle Revue Française*⁸⁰ a ty Tvé věci a vybírá. Zdá se mi to [jako] ztráta času, ale

---

⁷⁵ Bernard z Clairvaux (1090/1091–1153), francouzský cisterciácký opat, učitel církve hlavně v oblasti pokory před Bohem, podnítil dvě křížové výpravy, nechal vybudovat na sto šedesát klášterů, urovnával roztržky a zejména vystupoval proti herezi.

⁷⁶ Rudolf Hermann Lotze (1817–1881), německý filozof, překladatel, básník, který se také věnoval přírodovědnému bádání. Do filozofie zavedl pojem hodnota – hodnota „dobrý“ a „pravdivý“ mají nadčasové trvání a jsou zahrnuty v množině transcendentálních hodnot, které pojímají oblasti pravdivosti, mravnosti a krásna (Störing 2007). Pro Lotzeho je důležitý úkol filozofie, která má syntetizovat jednotlivá poznání přírodovědných oborů a vytvořit tak kauzální výklad, tedy příčiny vzniku nějakých skutečností.

⁷⁷ Hermann Keyserling (1880–1946), hrabě, německý filozof. Jeho *Knihy manželství* vyšla v českém překladu Otakara Šetky u L. Kočího v roce 1927, o překladu pro Starou Říši se pouze hovořilo.

⁷⁸ Vydávání ve Staré Říši se již od začátku svého vzniku střetávalo s finančními problémy. Aby mohlo vůbec začít fungovat, musel si Josef Florian půjčit od svého bratra 50 korun na vydání prvního svazku Léona Bloya. Finanční problémy přetrvaly až do vydavatelovy smrti.

⁷⁹ *The American Mercury* (1924–1981), americký kulturní měsíčník vydávaný v New Yorku byl koncipován jako přehled a průvodce po literárně-kulturní scéně. Pro Josefa Floriana a jeho nakladatelský počin měl časopis význam v rámci rozšiřování obzorů o americké kultuře a nových dílech, neboť obsahoval literární stati, recenze, seznamy nově vydaných knih atd.

snad to nejde jinak. Chtěli bychom si opatřit *Revue anglo-américaine*,⁸¹ napiš, co to stojí a jak Vy to berete, jestli přímo, anebo od Procházky,⁸² a jestli od Procházky, máte-li na to nějakou slevu, a jestli tak, nemohl-li bys s tím nějak propašovat i naše číslo.

Máme tu půl Reynkova překladu *Pod sluncem Satanovým*,⁸³ čtl jsem to v originále a už dávno jsem nic takového nečetl, chci říct vůbec ještě ne. Ale Reynkův překlad se mi místy moc nelíbí, hlavně proto, že jej budu musít číst a srovnávat s originálem.⁸⁴ „To to dopadne,“ myslíš si, potměšilče! – Však ne, abbé Donissan⁸⁵ nechodil do kina...

Čtu Henriho Pourrata⁸⁶ (beztoho nevíš, kdo to je) a čekám, až mi pošlou *Dvojí domov*. To bude ostuda! Ale čím dřív, tím líp. – Tu Schulzovu knížku dosud nemáme. Za to jsou na měsíc předplaceny *Lidové noviny*.⁸⁷ Pan Florian potřebuje následkem toho víc modrých tužek.

Dnes v noci shledal k nové hrůze, že Scheinost je na *Kmeni* podepsán jako odpovědný redaktor – skoro na téže stránce, kde se inzerují spisy Anatola France.⁸⁸ Měl jsem zase povídat, co si o tom myslím...

---

⁸⁰ *Nouvelle Revue Française* (1908–1943; 1952–dodnes), literárně-kritický měsíčník vydávaný v Paříži. V počátcích revue byl redaktorem zejména André Gide. Publikoval zde například i Jean-Paul Sartre.

⁸¹ *Revue anglo-américaine* (1923–1936), pařížský měsíčník s literárními statěmi, kritikami, historickými pojednáními a literárně-historickými články, vydávaný byl na Sorbonně.

⁸² Skoumal se v té době stal knihovníkem Anglického semináře, díky čemuž mohl Čep a Florian získávat další zdroje informací nejen o vydávaných knihách, ale i časopisech, nových autorech a celkovém kulturním dění. Korespondencí, žádostmi o zasílání nejrůznějších periodik se vytvářela hustě provázaná síť kulturních osobností (viz dále).

⁸³ Bernanos, Georges: *Pod sluncem Satanovým*. Stará Říše: Sklad Marty Florianové, 1928.

⁸⁴ Reynkovy překlady jsou typické „reynkovinami“, tj. básnickými někdy i vymyšlenými slovy (G. Florian in Palán 2007). Pro mnohé čtenáře jsou tyto stylistické výkyvy nepřekonatelnými překážkami kvůli stylistickému ozvláštnění.

⁸⁵ Abbé Donissan je venkovský farář, hlavní hrdina Bernanosovy knihy. Jan Čep zde naráží na předchozí dopis, v němž se dotazoval na anglický výraz *the movie*.

⁸⁶ Henri Pourrat (1887–1956), francouzský regionální spisovatel oblasti Auvergne. Čep si s ním nejprve dopisoval, poté díky tomu, že jej Florian pověřil dodáním přeložených knih vydaných ve Staré Říši, se s ním za své návštěvy ve Francii osobně seznámil, rovněž s Bernanosem a Emmanuelem Mounierem (1905–1950). Dostal se tak do kontaktu s francouzskou katolickou literární společností, v níž setrval dlouhé roky i po odchodu do exilu v roce 1948. O jejich knihách často psával do rozhlasových pořadů *Knihy týdně*, *Meditace* či *Slovo a svět pro Rádio Svobodná Evropa*.

⁸⁷ *Lidové noviny* (1883–1952; 1987–dodnes), původně brněnský deník vzniklý na popud Masaryka, v roce 1920 se rozšířil do Prahy a poté následovaly další regionální pobočky.

⁸⁸ Anatole France (1844–1924), francouzský spisovatel, literární kritik a filozof. Ve svém díle se zabýval střetem antiky a křesťanství, ateismem a vědeckými poznatky. A přestože kladl důraz na duchaplnost, vzájemnou pomoc a humanitu, bylo jeho dílo katolickou církví dáno na *Index zakázaných knih* od 31. května 1922. V kontextu *Kmene* je proto vzniklý názorový střet, neboť byl Jan Scheinost konzervativní katolík, jenž nepřipouštěl liberalismus a odmítal náboženský relativismus, a řadil se do okruhu *Rozmachu*, který spoluzaložil společně s Durychem, Kuncířem a Dostálem. Vztah ke spisům Anatola France jsou tudíž na hraně katolické snesitelnosti, Jan Čep psal v dopisu z 28. listopadu 1942 Janu Zahradníčkovi například toto: „A oplzlý cynik, laciný skeptik Anatole France se zdá čitelný!“ (Trávníček ed. 1995: 272)

Je po obědě, zase spor o jedno místo v překladě Reynkově Schmiedova *Carlose a Nicoláse*.⁸⁹ Mám to neštěstí, že jsem tentokrát proti p. Florianovi. Je to tím horší, že jsem dosud nepřestal být nervózní. – Ale to nic není. Psáním Tetauerovým⁹⁰ jsem byl onehdy dost překvapen, ale co tam píše, jsou samé banality. Rozeznává katolicismus „františkánský“ a katolicismus „bojovný“, mluví cosi o „víře“ či „nevíře“ v člověka, praví, že je v jistém smyslu „taky fanatik“ atd. Zase ukázka, kam to „rozumné“ rozumování vede. Ale dosud mu přiznávám, že má značný smysl pro umění a neumění. Je už tím doktorem, kdybych mu snad psal? Zatím mu vyříd' pozdravení, že mu možná napíši. Co ostatní členové semináře? Mathesius?⁹¹

Napiš brzo, hlavně o té *Revue anglo-américaine* a o všem, také víc o *sobě*, vždyť jsi mi ještě vlastně nenapsal a neřekl ani řádky o *sobě* (nemyslím na několik vnějšností).

Bud' zatím s Bohem

J.

obrat'!!

P. S. Slečna Antonie Tě prosí, abys došel k Haaseovi⁹² nebo do nějakého jiného papírnického závodu a dal sem poslat 20 archů tmavomodré pěnky, jakost taková, jak vidět ze vzorku, který přikládám. – Oni už prý Haaseovi psali a on to spletl. Tedy barva: *tmavomodrá*, jakost, jak přikládám. Dej to poslat třeba na dobírku. Díky předem a pozdrav ode všech!

Je to na nebe k Betlému.

---

⁸⁹ Schmied, Rudolf Johannes. *Carlos a Nicolás*. Překl. Reynek, Bohuslav. Stará Říše: Marta Florianová. Kniha vyšla s dřevoryty Michaela Floriana. Později, v roce 1930, vyšla kniha v překladu Jana Čepa rovněž s dřevoryty Michaela Floriana, ovšem již v nakladatelství Melantrich. Čepův nový překlad v Melantrichu upřednostnili před Reynkovým stylisticky náročnějším textem, který nevyhovoval dětskému čtenáři.

⁹⁰ František Tetauer (1903–1954), překladatel, publicista později podepisovaný jako Frank Tetauer, byl Čepův a Skoumalův spolužák, který byl rovněž knihovníkem. Po něm nastoupil na místo knihovníka právě Aloys Skoumal, díky čemuž získávali ve Staré Říši přístup k širšímu obzoru knižního dění.

⁹¹ Vilém Mathesius (1882–1945), lingvista, literární historik, jeden ze zakladatelů Pražského lingvistického kroužku a české anglistiky, přednášející na Univerzitě Karlově, na jehož přednášky a semináře chodil Čep a jeho spolužáci z anglického semináře.

⁹² Papírnický koncern založený 1836 syny Gottlieba Haaseho ve Vrané nad Vltavou, později přejmenován z Brüder Haase na Pražská papírna, a. s., po roce 1910 papírna fúzovala s firmou Emila Hirsche a v roce 1922 se vmísila do koncernu Akciová společnost pro průmysl papírenský Olšany. Nakonec se v roce 1928 přemístila do vlastnictví Továrny na papír Vraná, Schuster a spol.

Stará Říše 1. prosince 1926

Milý Lojzi,

napiš nám, prosím Tě, co nejdřív, víš-li co o těchto anglických novinkách: Marie Corelli, *Ziska* (Arrowsmith Books),⁹³ Hilaire Belloc, *The Emerald* (táž edice).⁹⁴ Nevíš-li o tom, tak podívej se do nějaké revue nebo tak někam. *Ale* mlč o tom.⁹⁵ Napiš také o té *Revue anglo-américaine* a o těch revuích, cos nám poslal, co a kdy máme vrátit, a o tom Vančurově *Amazonském proudu*,⁹⁶ máme-li Ti ho vrátit (a kdy), nebo je-li náš.

Dostal jsem dnes redakční výtisky *Dvojího domova*, pošlu ho Tobě i Vilémovi co nejdřív. Ten papír obstarals?

Zatím pozdrav!

Tvůj

J.

Stará Říše 6. prosince 1926

Milý Lojzo,

je dnes sv. Mikuláše a krásný zimní den se sněhem. Můžeš mi závidět. Ale to je vedlejší. Hlavně se bojím, že Tě přivedu svou korespondencí úplně na mizinu. Dostal jsem v pátek Tvůj dopis, kde předstíráš, že prýs nedostal vzorek pěnky. Já Ti dám! Kdes to vytrousil? Pěnka nebyla sice modrá, nýbrž bledězelená, ale psal jsem Ti: kup pěnku *jakosti* tohoto vzorku, ale barvy *modré* (vzorek modré barvy jsme totiž neměli po ruce). Nuže posílám Ti dnes znova kousek bledězelené pěnky a jiný kousek modrého papíru. Kup tedy 20 archů pěnky modré jako ten papírek, ale *jakosti* takové, jako ta bledězelená pěnka. Jestlipak teď, nešťastníče, porozumíš! Mám Ti to snad říct čínsky?

Pokud se týče toho „vzkazu“ Tetauerovi, nepamatuji se, psal-li jsem Ti v dopise nějaký „vzkaz“ pro něho, ale to je jedno, dočes udělal. Četls mu i to o tom záchodě? – *Archy*,

⁹³ Corelli, Marie (1913). *Ziska: The Problem of a Wicked Soul*. London: Arrowsmith. Marie Corelli (1855–1924), anglická spisovatelka, jež se ve svém díle zabývala křesťanstvím a pojetím různých mystických jevů. Její literární zaměření odpovídalo vydavatelským snahám Staré Říše.

⁹⁴ Belloc, Hilaire (1926). *The Emerald of Catherine the Great*. London: Arrowsmith. Kniha byla ilustrována G. K. Chestertonem, jenž patřil mezi oblíbence Staré Říše a dalších autorů.

⁹⁵ Jak vidno, Jan Čep přebírá obavy a strasti pracovníka Staré Říše. Již se zahrnuje do Florianova kolektivu a užívá zájmeno „náš“. Stará Říše se potýkala s mnoha konkurenčními nakladatelstvími. Jedním spolupracovníkem byl i na knižním trhu se podílející knihkupec Alois Srdece, který byl ochoten finančně zajistit překladatele pro texty vycházející ve Staré Říši a který zároveň tyto knihy také prodával.

⁹⁶ Vladislav Vančura (1891–1942), spisovatel a dramatik. Čep zde hovoří o spisovatelově povídkovém debutu *Amazonský proud* (Praha: Čin, 1923).

běda, nebudou vycházet. Málo nás, málo nás, a zejména peněz málo. A tak budou as sborníky a *Kursy*. To „Irsko“ pošli. Proč by to nemohlo být ve sborníku? – *Revue anglo-américaine* bys nám mohl poslat na ukázkou, a to celý ročník, máš-li peníze na poštu a můžeš-li tak dalece zneužít svého úředního postavení.

Píšeš mi o Hamletovi⁹⁷ a přiznávám se Ti, že je to první zpráva z Prahy, která mne trochu bodla. Můžeš se na tom trochu popást. Ale když si představím všechno ostatní... Své žalostné tčkání minulého roku, zoufalou tupost a očividné zplošťování dřívějších let, své tápání, své exaltace do prázdna, marně zakrývající jakýsi falešný tón, tu smutnou onanii uprostřed hrnků zasmrazených čajem a vypařujících se pocitů na hnusné noční pajzly, v nichž jsem se nikdy necítil doma a v nichž jsem přece nikdy neměl náležité rovnováhy, neboť rovnováha celé mé bytosti byla ve psí, když si vzpomenu na to hnusné kolísání mezi neřestmi, k nimž nikdy nebylo odvahy, a mezi jakýmsi blbým idealismem, když si vzpomenu na všechno to mrzáctvo, špínu, prázdnotu, nijakost, rozmazanost, celou tu trapnou a zbryndanou existenci, jejíž zdravé kořeny, ukryté hluboko v dětství, jen zázrakem nevyhnisaly – když si na to všechno vzpomenu a vidím pak dnešní bílý a radostný den, obklopený atmosférou tak hojivou a plnou ticha, tu se mi chce brečet a bít se v prsa: „Pane, nejsem hoden...“⁹⁸

Ale ne, ještě není čas mluvit...

Dvojího domova jsem dostal 15 exemplářů, ale už nic nemám, sedm jich zůstalo v rodině (tj. Florianově) a ostatními byli poděleni přátelé Dobrého díla, čímž se jim výjimečně také jednou dostalo díla méně dobrého. Ale co, snad prý to není nejhorší – cosi takového povídal p. Florian – a našli se i lidé, kteří tím byli doopravdy dojatai. Na ostatní kašlu. Vyjma ovšem Tebe, Viléma, p. Vyskočila, p. Fryntu a dr. Durycha. Zeptej se p. Vyskočila, má-li exemplář, jinak bych mu jej poslal. Píši totiž Kuncířovi, aby mi poslal ještě 10 výtisků, ovšem na účet. O tu fotografii mi nepsali, upustivše tak rozumně od beznadějného podniku. Tobě s Vilémem taky mohu poslat až z té druhé zásilky (jestli mi co pošlou – ale proč by ne, když to chci zaplatit? Co je jim po tom, kde jsem?).⁹⁹ Také Tě prosím, abyste dali trochu s Vilémem pozor, kdyby náhodou někdo

---

⁹⁷ Jelikož se Skoumalův dopis nedochoval, můžeme se pouze domnívat, že se jednalo o narážku na divadelní představení. Od 24. listopadu 1926 se v Národním divadle v Praze hrála činohra *Hamlet* v režii Karla Huga Hilara. Hlavní roli ztvárnil Eduard Kohout.

⁹⁸ Stejnou atmosféru Čep popisuje i v povídce „Oči“ (*Cesta 9*, 1927, 15. 4., č. 28, s. 443–444), která je výrazně autobiografického charakteru: „Po dlouhém bloudění cesta stoupala do stráně a končila se u modrého nebe. Nebe bylo všude, až se ho lekal a bil se v prsa: „Pane, nejsem hoden!““ (Čep 2011: 191)

⁹⁹ Kuncířovo nakladatelství bylo pro Starou Říši konkurencí, neboť se s pražským nakladatelem spojil Florianův spolupracovník Antonín Ludvík Stríž a založili spolu Družstvo přátel studia, později Kuncíř přebíral vydávání Bloyových textů, jejichž autorizace byla Florianovi odebrána manželkou zesnulého

o tom v novinách nebo tak plácl, tak pro zajímavost. Cos mi říkal o Ruttovi¹⁰⁰... hnus! Weisse¹⁰¹ neznám.

Viléma prosím, aby mi laskavě napsal. Zeptejte se Jar[oslava] Tupého, jmenuje-li se jeho bratr Josef a bydlí-li v Českých Budějovicích. Objednal si celé Dobré dílo.

Tebe, Lojzi, mockrát pozdravuji a vyřizuji Ti pozdrav od p. Floriana atd. Ten Vyskočil s Fryntou přijedou o svátcích? Nějak je k tomu popožeň. Ne že by mi tady bylo smutno... ale tak. Na svátky domů nepojedu. Poprvé za svého živobytí. Podle takových fakt (kromě jiných) si začínám uvědomovat, že se se mnou vskutku stalo cosi dost vážného. Jen jedné věci mít ještě mnohem, mnohem víc: nedržet se tolik zdí a ještě mnohem méně se vracet k sobě. Ono je toho tolik na světě, když člověk nemyslí pořád na sebe!

Ale už musím k obědu. Bud' s Bohem!

Tvůj

J.

P. S. V pátek jsem byl u soudu za svědka, ale (obrat'!)¹⁰² moc nepomohlo. Florianovi byli odsouzeni a protivná strana (členové obecního výboru) chtějí se odvolávat pro malý trest.

Jsem rád, že Fastrová¹⁰³ není ještě hotova. Ale nevím, bude-li naše knížka do Vánoc. Mucha¹⁰⁴ jaksi nespěchá.

Proti přijetí do Vašeho „kroužku“ nic nenamítám, ale s partnerkou, byť i přespolní, si dělat starosti nemusíte. Jednak by ji to na dálku nebavilo a jednak – no, vzkaž je pozdravit, Mičana, Kočovou¹⁰⁵ a ty ostatní. A přijít sem ovšem můžete – však já Vás nebudu živit.

Se srdečným pozdravem

J.

Bloya. Dalším Kuncířovým konkurenčním bojem bylo vydávání Guardiniho textů, které měly také vycházet ve Staré Říši (Putna 1998). A proto Čep s mírnou averzí konstatuje nevráživost mezi nakladateli.

¹⁰⁰ Miroslav Rutte (1889–1954), spisovatel, redaktor, kritik pohybující se ve filmové branži. Bohužel se nepodařilo dohledat, o jakou situaci šlo.

¹⁰¹ Jan Weiss (1892–1972), spisovatel; stejně jako Jan Čep i on publikoval jedny ze svých prvních povídek v časopisu *Cesta*, kterou redigoval Miroslav Rutte.

¹⁰² Zde byl konec formátu papíru, na něhož Čep psal dopis.

¹⁰³ Jarmila Fastrová (1899–1968), překladatelka; pravděpodobně se zde hovoří o překladu knihy *Temný smích* (Praha: Václav Petr 1927) od Sherwooda Andersona, na němž pracovala s Aloysem Skoumalem.

¹⁰⁴ Často se stávalo, že bez finančního zajištění nechtěli tiskaři Florianovy knihy tisknout (Stankovič 2008).

¹⁰⁵ Lidmila Kočová.

P. P. S. Až uvidíš Gürtlera,¹⁰⁶ zeptej se ho, které *Kursy* mu chybí. Poslali prý mu dva poslední a nevědí, má-li také dřívější a chce-li je.

P. P. P. S. Toho papíru 20 archů, ale do Vánoc! Hořejší informace odpadají, protože jsme našli modrou pěnkou. Tedy 20 archů takové pěnkou, která následuje. Přilepili jsme to, abys to zas neztratil.

Jaroslavu Durychovi

12

Stará Říše 10. prosince 1926

Vážený pane doktore,

odpusťte mi, že Vás obtěžuji věcí celkem malichernou. Ale už je to venku a nedá se s tím zatím nic dělat. Vím, že mi schází mnoho, ne-li všechno. Vím, že všechnu námahu mi zbývá vykonati. Ale řekl jste kdysi, že hledáte v takových začátečnických knížkách „aspoň něco, skoro nic“, a byl bych Vám vděčen, kdybych se časem od Vás něco o tom dozvěděl.¹⁰⁷

Jsem už od konce září ve Staré Říši a snažím se tu trochu narovnat svou pokřivenou páteř. Pokud jsem i jinak užitečný, nevím. Ale vím, že si zdejšího pobytu nezasluhuji.

Prose ještě jednou za prominutí, že obtěžuji, zůstávám v úctě

Jan Čep

Aloysi Skoumalovi

13

Stará Říše 16. prosince 1926

Milý Lojzi,

psal jsem Ti už lístek a dopis a na obojí jsi mi dlužen odpověď. Začínám se už bát, že se to ztratilo nebo že se na mě doopravdy zlobíš nebo kdovíco. Nedostal-lis ten dopis! Byl psán asi na sv. Mikuláše, napiš mi, abych věděl, na čem jsem. Nebudu Ti sice opakovat,

---

¹⁰⁶ František Gürtler (1906–1971), spisovatel, redaktor, publicista a scénárista.

¹⁰⁷ O *Dvojím domově* se Durych vyjádřil pouze ve svém dopisu, jenž byl publikován v *Arších* – Durych, Jaroslav. Milý příteli... *Archy* 5, 1927, o Letnicích, arch věnovaný Janu Čepovi, 12 s.

Obsah dopisu zní následovně: „Milý příteli, děkuji Vám za vzpomínku a nic se nebojte! Vaši knížku jsem dostal v Praze od Scheinosta a přečetl jsem si ji hned ve vlaku; budu ji číst ještě jednou. Chválil jsem ji už několika lidem ústně, což ode mne znamená více, než když něco chválím písemně, neboť písemně bývám jako kritik poněkud měkko srdcí, zvláště k mladším nebo slabším. V mnohých prózách se forma i nazírání Vaše zdá už býti definitivní, což může ale nemusí býti nebezpečno – v tak mladém věku a v počátcích. Poznávejte všechno a nevzdávejte se sebe! Jakob zápasil s Hospodinem a byl za to nazván Izrael. Buďte zdrav! Váš oddaný Jaroslav Durych.“

co v něm bylo (ani to všechno nevím), ale byl tam ten vzorek na tu modrou pěnkou na Betlém a Vánoce jsou pořád blíž. Kromě toho jsem tam *žádal Viléma, aby mi laskavě napsal*. Protože však ani ta žádost neměla výsledku, je to nový důvod, proč si myslím, žeš dopis neobdržel.

Dnes už píšu trochu s obavou, že jsi už na svátcích, a ne-li Ty, tedy jistě Vilém. Ten mi dělá starosti. *Nebude-li už v Praze, pošli to za ním!*

Posílám Vám ty knížky. Tu Šnobrovu¹⁰⁸ dej Vilémovi, ať mu ji nějak dodá. Dal mi totiž kdysi své básně, a tak abych mu to oplatil... Dostal jsem včera milý dopis od dr. Durycha. Byl snad tyto dni v Praze? Mluvil jsi s ním? – Poslední číslo *Rozmachu* dopadlo prapodivně.¹⁰⁹ Ten likvidující článek Durychův,¹¹⁰ Scheinostovy loajální banality,¹¹¹ Benetkovy¹¹² nehorázné stupidnosti: „Durych... si vyhrnul rukávy... vzal sekerku (!), která dělala mnohým tulpasům žaludeční křeče (!)... *byl hrůzou uveden v soptění*“ (kdyby mně nebylo líto papíru, smál bych se tomu na desíti arších). Pana Floriana však sympaticky zaujal článek podepsaný *B. Dlouhou*.¹¹³ Není to snad Běla Pečenková-Dlouhá, co psala básně do *Života*?¹¹⁴ Víš-li o ní, kdo jest, kde a co dělá, napiš nám, a nevíš-li, hled' se to dovědět, p. Florian by s ní třeba navázal.

Kromě toho se Tě mám zeptat, našel-li bys tolik času, možnosti, příležitosti atd., abys dal v Praze zhotovit razítko pro Dobré dílo. Už Janouch¹¹⁵ je tam dal dělat, ale pak to poslal a cestou se to ztratilo. – Po Tobě se zatím neřádá nic, než abys napsal, byl-li bys s to zařídit potřebné kroky.

Tu neděli před sv. Mikulášem a asi dva dny potom bylo krásně a sníh, ale pak až do teďka bláto, bláto... Dnes však už zas skvěle mrzne a chumelí se, jak když se čerti žení.

---

¹⁰⁸ Jan Šnobl (1901–1989), spisovatel, taktéž studoval na Univerzitě Karlově (1920–1925) a stejně jako Vilém Závada a další ve 20. letech publikoval v časopisu *Host*.

¹⁰⁹ *Rozmach* 4, 1926, č. 19/20, 15. 12.

¹¹⁰ Durych, Jaroslav (1926). Odezvy. *Rozmach* 4, 1926, č. 19/20, 15. 12., s. 626–627. Durych píše o nařčeních, která se týkala jeho osoby a názorů.

¹¹¹ Nepodařilo se dohledat.

¹¹² Bořivoj Benetka (1903–1970), spisovatel, publicista, redaktor a historik. Článek se jmenuje *Katolík*. *Rozmach* 4, č. 19/20, 15. 12., s. 612–617. Článek pojednává o katolickém směru *Rozmachu* a jeho redaktoru Durychovi.

¹¹³ Běla Dlouhá (1879–1950), provdaná Pečenková, spisovatelka, překladatelka, učitelka. Jako další z okruhu *Rozmachu* se řadila ke katolickému proudu české literatury.

¹¹⁴ *Život* (1921–1948), jednou ročně vydávaný časopis Umělecké besedy, zájem zde kladen na okruh výtvarného umění, literatury a hudby.

¹¹⁵ Jaroslav Janouch (1903–1970), překladatel z polštiny, spisovatel a reaktor, jehož směr v životě a kariéře určil pobyt u Josefa Floriana a spolupráce s ním.

– Byl tu onehdy pan Lískovec¹¹⁶ (ten, co upravuje staroříšské knihy), milý člověk, nemá „škol“, vypravoval o Rusku atd.

Ale máš už smůlu: dopisuji to zase „vpředu“ a nemohu sehnat myšlenky dohromady. Jsem trochu rozladěn některými věcmi, o kterých těžko psát. Jsem náramně zvědav, jak to všecko dopadne. – Abych nezapomněl, ty *Archy* přece jenom vyjdou. Dnes jeli do Okříšek pro Annu Kateřinu Emmerichovou.¹¹⁷ S tím Andersonem to jde jaksi pomalu. – Buď s Bohem a piš, piš, piš!

Tvůj J.

Jaroslavu Durychovi

14

Stará Říše 8. ledna 1927

Pane doktore,

nejprve Vám děkuji za Váš milý dopis, jehož jsem se nenadál a který mě velmi povzbudil.

Dnes však Vám mám psát o jiných věcech. Pan Florian si stěžuje, že se ke korespondenci nemůže dostat, a to, co teď píšu, píšu z jeho vnuknutí. Chystá totiž novou periodickou publikaci – *Archy* –, které mají vycházet sedmkrát do roka („v adventě, o Vánocích, Hromnicích, Velikonocích, letnicích, o žních a o vinobraní“) a budou obsahovat eseje atd. asi tak, jak tomu bylo ve sbornících, jenže tady to má být pohyblivější, má to ostražitě mířit na všechny strany a uprostřed současných literárních atd. publikací zametat cestu *Kursům* a Dobrému dílu. *Archy* budou mít formát *Kursů* (které budou ovšem vycházet dál), ale každá věc v nich bude oddělena, ať už to budou 4 strany (dvojlist) nebo 8 stran, 12 stran atd. Celkový rozsah podle potřeby a látky. K Hromnicím vyjdou 3 čísla najednou („adventní“, „vánoční“ a „hromničné“) a budou tam překlady z Valéryho,¹¹⁸ Belloka,¹¹⁹ stať o Unamunovi,¹²⁰ Čajkovském,¹²¹

---

¹¹⁶ Antonín Lískovec (1894–1949), knižní grafik, spolupracovník Staré Říše, Ladislava Kuncíře či Vyšehradu.

¹¹⁷ V Okříškách na Třebíčsku byla tiskárna

¹¹⁸ Valéry, Paul. Palma. Překl. Florian, Josef. *Archy* 1, 1926, 4 s.

¹¹⁹ Belloc, Hilaire. Nepřítomnost minulosti; Svatý Patrik; Věci ztracené. Překl. Skalický Jaroslav. *Archy* 1, 1926, 16 s.

¹²⁰ Vallis, Maurice. Miguel de Unamuno. Překl. Zaorálek, Jaroslav. *Archy* 1, 1926, 29 s. K tomu se připojuje komentující poznámka Josefa Florian s názvem Vyrozmnění uveřejněná ihned po zmíněné kritické studii.

¹²¹ Suvorovskij, N. Čajkovskij a hudba budoucná. Překl. Ryšavý, Ladislav. *Archy* 3, 1926, 16 s.

Sherwoodu Andersonovi,¹²² homilie sv. Bernarda,¹²³ překlad z Ungarettiho,¹²⁴ Honnerta¹²⁵ atd. Vzadu bude p. Florianova „Agenda“ a poznámky o knihách.¹²⁶

A tu Vás mám za p. Floriana požádat, nechtěl-li byste se toho podniku nějak účastnit.¹²⁷ Pan Florian totiž těžce nese, že se u nás vzácné síly pořád tříští po všelijakých časopisech a revuích, kde vyběhnou záhy naplano uprostřed obecné plochosti a žvanivosti, a rád by působil obranně i útočně proti této potopě k dávení nutkající „kultury“, jež už hrozí zmásti všecek smysl a zalehnouti celý obzor. Zabloudí sem totiž čas od času nějaké číslo novin nebo nám někdo pošle pár čísel nějaké revue, a jde z toho hrůza, co to teče z tiskáren břečky. Nejhorší je to ovšem s naší tzv. „katolickou“ kulturou, kde co chvíle omílají Starou Říši (a Jar[oslava] Durycha), ale tak, že je člověk na rozpacích, mluví-li to z těch lidí taková neuvěřitelná blbost nebo ďábelská zlomyslnost nebo nějaké obludné spáření obojího.

Tak nám např. P. Josef Puller¹²⁸ onehdy poslal balík výstřižků z Lid[ových] listů,¹²⁹ mezi nimiž je už šesté (!) pokračování článku jakéhosi Josefa Fořtela,¹³⁰ a je strašné, co ten člověk tam bere jmen nadarmo, aniž zná tíhu jediného z nich. („Chodí kolem pyramid a každé dá s velkomyslnou ledabylostí šňupku,“ praví p. Florian.) Plete všechno dohromady: Zeyera, Bicka,¹³¹ Březinu, Bloya, svatováclavskou záložnu atd.,¹³² Florian, Deml,¹³³ Krlín,¹³⁴ Otto Albert Tichý (znáte tu nechutnost, která se jmenuje „Per aspera

---

¹²² Text zmiňovaného autora nevyšel.

¹²³ Clairvaux, Bernard de. Svatého Bernarda opata Řeč o Adventě Páně a o šesterém významu jeho. Překl. Vrána, Ludvík. *Archy* 1, 1926, 11 s.

¹²⁴ Překlad textu Giuseppeho Ungarettiho (1888–1970) nebyl publikován.

¹²⁵ Honnert, Robert. Žádost a Radost. Překl. Florian, Josef. *Archy* 2, 1926, s. 1–5. K tomuto textu se váže ještě odpověď Honnerta na anketu, kterou přeložil Jan Čep, s. 6–8.

¹²⁶ V prvních dvou číslech *Archů* se objevuje oddíl „Z agendy J. F.“ Ve zmiňovaném třetím čísle k Hromnicím L. P. 1927 jsou k některým textům připojeny Florianovy poznámky: Post scriptum. K Rozanonově básni Zde jest jakési tajemství, 2 s; Pod Čáru. K některým místům Čajkovského, 1 s.

¹²⁷ Jaroslav Durych do *Archů* přispěl konfesijním textem s názvem Poetika (*Archy* 6, 1927, 24 s.).

¹²⁸ Josef Puller (1889–?), kněz.

¹²⁹ *Lidové listy* (1922–1945), deník, do roku 1938 tiskový orgán katolické Československé strany lidové, poté Strany národní jednoty a nakonec od roku 1939 orgán Národního souručenství. V roce 1933 se stal šéfredaktorem Jan Scheinost.

¹³⁰ Josef Fořtel (1890–1977), katolický kněz, spisovatel, redaktor kalendářů.

¹³¹ Bick, Josef (1880–1952), německý filolog, ředitel Rakouské národní knihovny, během 2. světové války vězněn v Dachau a Sachsenhausenu.

¹³² Svatováclavská záložna (1872–1902), lidový peněžní ústav zřízený Katolickou besedou na podporu aktivit církve. V roce 1902 ovšem zkrachovala a v roce 1903 byli v soudním procesu obviněni za podvod a zpronevěru Jan Drozd, Václav Kohout, Emanuel Hercík a Bedřich Pekelánder. O celé aféře v dané době referovaly *Národní listy*.

¹³³ Jakub Deml (1878–1961), katolický kněz, spisovatel a spolupracovník Josefa Floriana. Starou Říši opustil kvůli rozepři s Florianem ohledně zanedbávání kněžských povinností a zamítnutí publikace některých textů.

¹³⁴ Josef Krlín (1895–1973), redaktor, překladatel a spisovatel katolické orientace.

ad astra“?)¹³⁵ – je mu všechno jedno. A ovšem Jaroslav Durych a *Rozmach*. (Mluví tam o Vašem „komunisticko-anarchistickém krédu“.) Chcete ještě pošklebnější vyduté zrcadlo? Aspoň kdyby v tom bylo vidět úmyslnost, jen špetku ducha – ale tohle je cosi tak plazivého a slizkého, že se člověku obrací žaludek, má-li na to šlápnout. Kolikrát se tam opakuje slovo „katolicismus“ – tak dlouho, že už asi pisatel ani čtenář nevědí, co to vlastně je –, a k tomu ještě „barokový katolicismus“, který prý nám už nestačí, a hledají prý se „nové formy zbožnosti“.

„Kdyby bylo takové nějaké zařízení, aby se mohl smáčknot na stole knoflík a hned by se zapjal elektrický proud, utrhł bych tomu Fořtelovi zaživa obě uši,“ praví p. Florian.

Jiný výtečník, Vilém Bitnar,¹³⁶ mluví tam potom o svém kolegovi – výtečníku Fr[antišek] Dohnalovi,¹³⁷ který prý si získal obrovských zásluh o českou kulturu tím, že je ctitelem Arnošta Hella.¹³⁸ A zase tam mluví ten Bitnar o „florianovském období hellovské orientace, neseném jmény Josef Florian, *Otto Albert Tichý a Josef Krlín*“ (!!!). A jiný jakýsi mladík tam kopuluje dr. F. X. Nováka¹³⁹ a Josefa Florianiana (oni píší „Floriána“) – ach, zrovna nedávno sem přišla Novákova knížka *Církev a stát*,¹⁴⁰ plná protestantské moudrosti a tvrdohlavého učení, že nynější státy a jejich hlavy jsou z milosti Boží (encyklika Bonifáce VIII.¹⁴¹ „Unam sanctam“ však nenašla milosti před očima páně doktorovými...). – A dále Krlínův článek o Vás,¹⁴² trapný svou banalitou a nemožností...

Pan Florian si s tím neví rady. Odpovídat na to prý by dovedl jedině způsobem, naznačeným v případě Fořtelově, a neodpovídat, když to přece čte tolik lidí, nemajících dost rozeznávacích schopností, a když mu to posílají s jakýmsi tázavým gestem, jako by čekali, co tomu řekne? Jakou formu najít, aby se trefilo na hlavičku této potměšilé obludě? Nechat to tak, když člověk vidí, jak se mu všechno pod rukama obrací

¹³⁵ Lat. Přes překážky ke hvězdám.

¹³⁶ Vilém Bitnar (1874–1948), literární historik, redaktor a spisovatel katolické orientace, přispěvatel *Akordu* a dalších periodik.

¹³⁷ František Dohnal (1876–1956), katolický kněz, spisovatel, kritik, redaktor.

¹³⁸ Ernest Hello (1828–1885), francouzský spisovatel, publicista, překladatel a filozof křesťanské orientace. Jeho kniha vyšla v roce 1920 ještě v rámci Studia u Josefa Florianiana (Arnošt, Hello. *Divné příběhy*. Stará Říše: Studium).

¹³⁹ František X. Novák (1859–1935), katolický kněz, jenž psal teologické stati.

¹⁴⁰ Novák, František X. *Církev a stát*. Olomouc: nákladem Jednoty duchovenstva arcid. olomoucké, 1926.

¹⁴¹ Bonifác VIII. (1235–1303), vl. jménem Benedetto Gaetano. Jeho encyklika *Unam sanctam* (1302) obsahuje rozdělení světské a duchovní moci, přičemž ta duchovní, jíž disponuje papež, je silnější a nadřazená nad světskou moc, kterou pouze propůjčuje papež králům. Bonifác tuto moc připodobňuje ke Kristu a jeho zástupci Petrovi čili k následným papežům.

¹⁴² Zmiňovaný článek se nám nepodařilo dohledat, nejbližším publikovaným textem byl: Krlín, Josef (1929). Jaroslav Durych, Na horách. *Lidové listy* 8, 1929, č. 94, 21. 4., s. 11–12. Alespoň z této recenze na první svazek Durychových spisů víme, že Krlín píše o durychovském textu pateticky a „z katolických pozic vytýká dvě nemravná místa.“ (Kudrnáč, Komárek a kol. 2000: 536).

v nezoufavší směšno? Jak Vám asi bylo, když jste četl v posledním *Rozmachu* článek Bořivoje Benetky¹⁴³ („Durych... vyhrnul si rukávy, vzal *sekerku*, která *dělala* mnohým ťulpasům *žaludeční křeče*, a pustil se do práce... V neděli šel do kostela, ale *hrůzou byl uveden v soptění...*“)?

Nechtěl byste tyto skrčky připíchnout na špendlík, až by se kroutili jako červíci, a to třeba hned pro druhé nebo třetí číslo *Archů*? Psal mi cosi Skoumal o Vašem ne dost pevném úmyslu pokračovat v dosavadní spolupráci s pány Scheinostem, Kuncířem atd. (a dá se leccos vyčíst i z Vašeho článku v posledním *Rozmachu*¹⁴⁴ a v *Rozpravách Aventina*),¹⁴⁵ a že byste měl chuť a plán k jakési kritické akci – nešlo by snad něco počíst v těchto *Arších*?¹⁴⁶ Pan Florian totiž netrvá na tom, aby se to celé dělalo a vycházelo tady¹⁴⁷ – ovšem měl by jisté požadavky o formě atd., jejichž zachování by vymáhal –, mohlo by se to však umístit i jinde, hlavní je, aby to zabralo hodně široko a aby to proniklo.

Pokud jde o politiku, myslí p. Florian, že ta je věcí činu, nikoli traktátů, a zdá se mu, že v tom nelze dělat nic jiného než ukazovat groteskno nynějších „vladařů“ a „událostí“, a myslí, že v té věci vynikáte velikým uměním. Vůbec by bylo mnoho co dělat a panu Florianovi není lhostejno, jak se rozhodnete.

Tady se začíná s brožováním 3. dílu et. A[nny] K[ateřiny] Emmerichovy a Blanc de Saint-Bonnetova kusu *O ubývání rozumu*,¹⁴⁸ tisknou se povídky Sherwooda Andersona *Smutní trubači* a po nich přijde Bernanosův román *Pod sluncem Satanovým* v překladě Reynkově – úžasné dílo.

Mám Vám vyřídít ode všech uctivé a srdečné pozdravy a já se k nim velmi upřímně připojuji.

Očekáváme dychtivě Vaši odpověď.

Jan Čep

---

¹⁴³ Viz pozn. 112.

¹⁴⁴ Viz pozn. 110.

¹⁴⁵ Durych, Jaroslav (1927). Bezkydy, čili jak vznikají rukopisy. *Rozpravy Aventina* 2, 1926/1927, č. 5, 18. 11., s. 50–51.

¹⁴⁶ Durych do *Archů* vydaných o letnicích žádným článkem nepřispěl. Byl otištěn pouze jeho dopis adresovaný Janu Čepovi, v němž se zmiňuje o *Dvojím domově*. Viz pozn. 107.

¹⁴⁷ Možnost přesunu *Archů* do Prahy. Florian se snažil o rozšíření působnosti. Tento strategický tah se ovšem nepodařil a *Archy* až do konce své působnosti zůstaly ve Staré Říši.

¹⁴⁸ Viz pozn. 46.

St[ará] Říše 11. ledna 1927

Pane doktore,

nedočkavše ani Vaší odpovědi, jdeme k Vám už s druhým „tématem“: nechtěl byste napsat do některých *Archů* něco proti krematoriím a spalování mrtvol tak, aby se zjevila příšerná grotesknost této buržoazní módy? Vzpomínáme si totiž na jeden Váš článek v *Rozmachu*,¹⁴⁹ odpovídající na jakousi výtku *Nár[odního] osvobození*,¹⁵⁰ v němž jste se přiznával, že nejste lékařem tolik, abyste přísahal na ledajakou vědeckou „pravdu“, a myslím tedy, že nebudete hájit spalování mrtvol „ze zdravotních důvodů“. Formu a výši celé věci byste si mohl volit bez ohledu na vyspělost nebo nevyspělost čtenářů (mohl byste si to třeba držet hodně „vysoko“). Snad nám nezazlíte, že Vás s těmito věcmi obtěžujeme, a těšíme se na zprávy.

J. Čep

Aloysi Skoumalovi

Stará Říše 18. ledna 1927

Milý Lojzo,

když jsem Ti už nepsal tak dlouho, nechtěl bych, aby se teď naše dopisy minuly. Ale utěšuji se tím, že nevyunikáš tak náramnou horlivostí v psaní, aby tato možnost byla příliš pravděpodobná.

Tvou vánoční zásilku jsem dostal právě na Štědrý den, uprostřed naprosté likvidace všeho zaživacího ústrojí. Ležel jsem až do večera s pocitem, že mám útroby rozsápané do krvava, a s blahým vědomím, jak jsem si tak hezky odšvindloval štědrovečerní půst... Večer jsem se přece dotáhl nahoru a sedě v koutě v hromadě pokrývek, naslouchal jsem s štěstím poněkud odříkavým vůni ryb (pan Hoch¹⁵¹ z Telče jich poslal ale deset) a občasným povzdechům p. Floriana: „To se máme!“ Hostů nebylo ani o Štědrý večer, aniž kdy jindy. Mrzlo, na cestách bylo vysoko sněhu, takže se dalo vyjít jenom kousek po silnici, a to ještě za okolností poněkud neobvyklých, totiž

¹⁴⁹ Článek nebyl blíže určen. Mohlo by se ovšem jednat o články uveřejněné v roce 1926 ve čtvrtém ročníku *Rozmachu*: Nejde o J. Vodáka (č. 2/3, 1. 3., s. 74–78), Nynější fáze protikatolického boje (č. 4, 15. 3., s. 113–116), Katolická cesta IV (č. 8, s. 225–234; č. 10, s. 289–296; č. 11, s. 321–327; č. 14, s. 417–426) či Na legionářstvo přišly divné časy... (č. 14, s. 442–423).

¹⁵⁰ *Národní osvobození* (1924–1938; 1945–1947), politicko-kulturní deník, vznikl na podkladu Času, Legionářského směru a Československých novin.

¹⁵¹ Nepodařilo se zmiňovanou osobu identifikovat.

s vynaložením značné námahy na vytahování nohou ze závějí. Ale to bylo dobré a v lese bylo krásně.

Zato od Třech králů začalo tát (tady říkají „tajíť se“) a je tomu týden, co jsme byli s Metodějem¹⁵² a s Michaelem¹⁵³ v Telči pro lyže, a ještě než jsme došli tam, byli jsme úplně promoklí a celou cestu nazpátek jako bychom šli po kolena vodou. Ale nikdo z nás neležel. Od té doby zůstaly propasti nebeské i pozemské otevřeny a Staré Říši čouhají už z bláta jenom kalenice.¹⁵⁴ Kromě toho ustavičná mlha, vlhko deroucí se až do střev, zamlklost, tíseň, občasná nevysvětlitelná napětí atd. Slečna Antonie leží už pátý den v horečce a včera nebylo možno sehnat ani tolik peněz, aby se mohl poslat korespondenční lístek... Nevím, kdy budu moci odeslat tento dopis, nedonese-li dnes ráno pošta peníze. Já nemám nic, Klika mi (ovšem) nic neposlal, ač jsem schválně před svátky psal, Kuncíř taky nic.

Onehdy tu byli komedianti, měli stát tři vozy zrovna před „Pelikánov[ými]“ (tj. tam, co já bydlím, zeptej se na to Gabriela,¹⁵⁵ až sem přijedeš), děti běhaly v blátě a sněhu s nahými krky a lýtky, bez košil, ženské v děravých sukních, a mužští s rukama v kapsách chodili okolo vozů a mračili se. Večer seděli na schůdcích a zpívali s ubohou sentimentalitou smutné odrhovačky.¹⁵⁶ Za tři dny jeli zase dál, topíce se v blátě. Mám tu stát na almaře láhev brandy (dar p. Floriana) a chtělo se mi vypít to najednou a někam se propadnout.

Durychův dopis sem šel z Olomouce čtyři dni. Žádali jsme ho o spolupráci v *Arších* a slíbil něco poslat, ovšem od *Rozmachu* se prý nemůže tak najednou utrhnout, chce prý jim tam letos napsat řadu článků o K[arlu] Čapkovi, Sovovi, Švejkovi atd.¹⁵⁷

Těž jsme psali p. Vyskočilovi¹⁵⁸ a P. Strakošovi¹⁵⁹ a Ty zkus poslat to „Irsko“ – nebo máš-li něco jiného. K Hromnicům mají vyjít 3 čísla *Archů* najednou zároveň s druhým

---

¹⁵² Metoděj Florian (1904–1987), grafik, ilustrátor, hudebník. Jeho výtvarné začátky započaly ve sbornících *Nova et Vetera*, knihy, jež zpracovával, jsou i v dnešní době velmi ceněné.

¹⁵³ Michael Florian (1911–1984), další z dětí Josefa Floriana, působil jako grafik. Již ve svých šestnácti letech vytvořil dřevoryty pro ruční tisk knihy *Carlos a Nicolás*. Svými grafikami a zejména ex libris se proslavil i v zahraničí. Některé z knih jsou ceněny jako bibliofilie

¹⁵⁴ Zast. a dial. vrcholky střech kryté doškem z kalené hlíny.

¹⁵⁵ Gabriel Florian (1924–2011), syn Josefa Floriana, varhaník, restaurátor.

¹⁵⁶ Některé tyto dojmy zpracoval Čep motivicky v *Letnicích* a v povídce „Cikáni“.

¹⁵⁷ Durych, Jaroslav (1927). Svět Karla Čapka. *Rozmach* 5, 1927, č. 1, 1. 2., s. 1–23. O Švejkovi vyšel článek Český pomník. *Rozmach* 5, 1927, č. 4, 15. 3., s. 97–105; a o Antonínu Sovovi Kurs retrospektivy. *Rozmach* 5, 1927, č. 6, 15. 4., s. 161–174. Dále vyšel článek Asimilace Františka Langra. *Rozmach* 5, 1927, č. 10, 15. 6., s. 289–302; Posledním literárně zaměřeným článkem v *Rozmachu* byl o Jindřichu Vodákovi: Anděl kapitální. *Rozmach* 5, 1927, č. 12/13, 20. 8., s. 353–385.

¹⁵⁸ Albert Vyskočil v *Arších* publikoval devět básní: „Na moře“, „Poutník“, „Ze zavřeného deníku“, „Návrat“, „Za městem“, „Mozart“, „Za šera“, „V tišině“ a „Měsíc“ (*Archy* 7, 1927, 8 s.). Na 7. svazek *Archů* navazuje číslování v 10. *Arších*, kde Vyskočil publikoval básně další.

(čtvrtým) dílem A[nny] K[ateřiny] Emmerichovy a s kusem Blanc de Saint-Bonneta z *O ubývání rozumu*. Mucha s Andersonem zle vězí a Reynkův překlad Bernanose se ještě netiskne. P[an] Florian vyjednává s Fromkem¹⁶⁰ (Fromek se totiž sám nabídl) o společné vydání. Zároveň si chce vzít do komise všechny staroříšské knihy.

Z Tvého posledního dopisu kvičí skutečná bolest. Ale mohu-li Ti něco přát, tedy bych přál to, abys Ty ždal marně, a ne naopak (snad ani ne obapolně). Není nic horšího, než být zamilován jen napolo nebo dvojace a ne dost rozhodně. A vidět toho druhého, jak... Ostatně takové případy se snad ani nestávají. Protož nemluvme zbytečně!

Já se mám dobře.

A nevím už, co psát.

Ach, to hlavní! Příkládám Ti lístek p. Floriana, nemohl-li bys ty *Filologické listy*¹⁶¹ někde vypůjčit a na několik dní je sem poslat. Nemáš-li peněz, tak prý by Ti poslali (ovšem až je budou mít...).

Do *Archů* má p. Florian přichystáno několik odsudků několika literárních novinek i původních i přeložených. Bude tam totiž rubrika „Vyklizeno“ a bude v ní Dessaignes,¹⁶² Muir,¹⁶³ Bár,¹⁶⁴ Erenburg,¹⁶⁵ Seifert¹⁶⁶ atd.

Vilémovi vyříd', že ty časopisy, které prý zamluvil, sem nedocházejí (nepřišel ještě ani *Host*, aniž co jiného). Zdá se mi, že jsem viděl v Telči nové Nezvalovy knihy,¹⁶⁷ co je to? Můj *Dvoji domov* obstál až na „Justýnku“,¹⁶⁸ tuto nicotnou prózičku, kterou jsem už

---

¹⁵⁹ Jan Strakoš (1899–1966), katolický kněz a zároveň literární historik a kritik, překladatel. Publikoval v *Akordu*, *Rozmachu*, *Řádu*, *Tvaru* a dalších periodikách. Čep s Florianem se jej snažili získat rovněž pro *Archy*, kde uveřejnil např. článek In margine Durychovy „Kouzelné lampy“. *Archy* 4, 1927, 4 s.

¹⁶⁰ Jan Fromek (1901–1966), jeden z pražských nakladatelů a knihkupců, s nimiž Josef Florian spolupracoval. Kniha *Pod sluncem Satanovým* vyšla ze stejné sazby rovněž v Odeonu jako 5. svazek edice Kosmopolis. Oproti staroříšskému vydání mu chybí portrét autora a věnování Otokaru Březinovi (Stankovič 2008: 176).

¹⁶¹ *Listy filologické* (1874–dodnes), vědecký časopis orientovaný na klasická studia. Je jedním z nejstarších vědeckých časopisů u nás. Důležitý časopis pro Floriana z hlediska literárního a jazykového.

¹⁶² Georges Ribemont-Dessaignes (1884–1974), francouzský dadaisticky, později surrealisticky orientovaný spisovatel, výtvarník a autor libret.

¹⁶³ John Muir (1838–1914), americký přírodovědec a spisovatel literatury faktu o americké přírodě. Za Čepova působení ve Staré Říši nevyšly žádné jeho knihy v češtině.

¹⁶⁴ Zdeněk Bár (1904–1980), český spisovatel, literární kritik a historik, debutoval v roce 1922 a jeho raná tvorba byla poetického ražení.

¹⁶⁵ Ilja Erenburg (1891–1967), ruský prozaik, básník expresionistické a symbolistní poetiky, novinář a překladatel ze španělštiny a francouzštiny. Ukázky jeho textů vyšly například v *Rozpravách Aventina* v roce 1931.

¹⁶⁶ Jaroslav Seifert (1901–1986), spisovatel angažovaný ve 20. letech v KSČ, ale v roce 1929 vyloučen.

¹⁶⁷ Vítězslav Nezval (1900–1958), stejně jako Seifert i on byl poetisticky zaměřený spisovatel. Čep píše zřejmě o knihách *Básně na pohlednice* (Praha: Štorch-Marien, 1926), *Nápisy na hroby* (Praha: J. Otto, 1926) a *Dobrodružství noci a vějíře* (Praha: Žikeš, 1927).

¹⁶⁸ Přestože povídku „Justýnka“ publikoval pod svým jménem v *Moravsko-slezském deníku* (příloha Besedy, 7. 2. 1926) a zařadil ji do svého knižního debutu *Dvoji domov*, vyřadil ji v následujících vydáních. Rozhodl se tak učinit nejen kvůli Florianově kritice, ale i kvůli odsouzení z dobových recenzí,

už chtěl vyhodit, a nevím, z jakého milosrdenství jsem ji tam nechal – a oči p. Floriana teď skoro zažřily rozhorlením – nu co dělat, jinak se líbily nejvíc „Kozlovice“, „Mámení“ a „Elegie“ – za Pana Petra¹⁶⁹ Ti děkuji, ale ještě jsem ho nečtl. Říkal však p. Florian, že umíš velmi dobře překládat, jenom slovo „přesnídávka“ se mu nelíbí.

S tím razítkem kdyby to mohlo být co nejdřív, budou se brzo rozesílat knížky.

Piš brzo!

Tvůj

J.

17

Stará Říše 9. února 1927

Milý Lojzo,

především Ti oznamuji radostnou zprávu, že Tvůj dopis, psaný 8. února, dohonil cestou balík, poslaný o den dřív, a že si mu sed pod křídlo, a tak přišly spolu. – Proti tomu „plus“ na Tvé straně mám jisté námitky, ale necht', měj si je!

Ta Götzova kritika¹⁷⁰ je čtením spíše trapným než zajímavým, jako ta moje „Křepelka“.¹⁷¹ Krutě milosrdný osud mě odvedl z Prahy, abych se nemusel dívat do tváří lidí, kteří tu kritiku (a mou knížku) četli. – Ale co, Götz má pravdu (až na tu „Peněženku“) a mě to celkem nebaví. „Mimochodem“, ten z *Demokratického středu*¹⁷² přibalen nebyl, posli mi třeba jenom výstřižek, myslíš-li, že to stojí za to. – S tím Andersonem¹⁷³ budete jistě venku dřív, Mucha posílá korekturu průměrně jednou za půl roku. – Ale teď si vzpomínám, že Ti mám odpovídat ještě na minulý dopis a s hlubokým povzdechem jej jdu hledat.

Nuže – „mé dlouhé mlčení“ – no táák – hyjé! – kára už zase stojí! Vidiš, dru se, až se potím, a ne a ne ji vytlačit. Co budem dělat, Lojzo?

---

v nichž kritici přirovnávali Čepův až vyhrocený lyrismus a expresivní ladění této povídky ke stylu Durychovu, navíc je v povídce odlišná koncepce vypravěče splývajícího s postavou. To potvrzuje rovněž Mojmir Trávníček, který se domnívá, že Čep pocíťoval expresivnost jako rušivou, a proto ji tlumil, což dokazuje na změnách názvů povídek (viz Trávníček 1996: 8).

¹⁶⁹ Překlad Aloyse Skoumala: Belloc, Hilaire: *Neuvěřitelný příběh pana Petra*. Praha: Ladislav Kucíř, 1926.

¹⁷⁰ František Götz (1894–1974), literární historik, kritik, překladatel, mluvčí expresionisticky zaměřené Literární skupiny a spoluredigoval časopis *Host*. Do *Národního osvobození* přispěl referátem „Slib“, jenž pojednává o *Dvojím domově* Jana Čepa: Götz, František: Slib, in: *Národní osvobození* 4, 1927, 2. 2., č. 32, s. 3.

¹⁷¹ „Křepelka“ je stejně jako „Justýnka“ další z vyřazených povídek v dalších knižních vydáních.

¹⁷² *Demokratický střed* (1923–1934; 1938), pražský týdeník vydávaný Františkem Fouskem a později Zdeňkem Chytillem. Obsahově se zabýval politickým životem v ČSR. Recenzi na Čepovu prvotinu napsal Zdeněk Kalista pod názvem Kronika naší drobné prózy (*Demokratický střed* 4, 1927, 4. 2., č. 15, s. 4).

¹⁷³ Viz pozn. 16 a 103.

Ptáš se mne po mých plánech – kamaráde, to je těžká věc, když nevím, co se mnou bude za dvě hodiny. Ale dejme tomu, že by nebylo nic (což je velmi možné, neboť osud bývá někdy krutě a ironicky milosrdný) – nuže přemýšlím o tématech příštích próz (vyhýbaje se úzkostlivě „křepelkám“ a „Justýnkám“, což se mi *ve skutečnosti* daří mnohem méně),¹⁷⁴ účastním se korektur (s nevalnou chutí a ještě nevalnějším zdarem), sem tam přeložím nějakou drobnůstku, kterou dostanu od p. Floriana, a jako hlavní překlad pro tuto dobu mám před sebou Henriho Pourrata román *Gaspard des Montagnes*.¹⁷⁵ Dále se hodlám pustit do španělštiny a chci napsat Vilémovi, a proto to raději napíšu i Tobě, abyste se mi tam poohlédli po nějaké španělské gramatice, říkal jednou Zdeněk Bár, že jakousi má, nechtěl-li by mi ji na čas půjčit. Ale kdyby to mohlo být brzo – lituji, že jsem si nepřispíšil, abyste mi to byli mohli dát do toho balíku. S tím Norem¹⁷⁶ na to nehoří, chtěl jsem jen, aby pan Florian si přečetl aspoň několik stránek uznané mladé české prózy. Toho Dessaignese – *Klec* – tu máme už dvakrát – chtěl jsem *Pštroso*¹⁷⁷ –, ale nechte to běžet. Čí je Hergesheimer¹⁷⁸ a Montherlant?¹⁷⁹ *Za Sobce*¹⁸⁰ p. B[řetislavu] M[arii] Klikovi uctivě děkuji a na „likvidaci“ mého dluhu se upřímně těším.¹⁸¹

Dále se mne ptáš: Zapsat Tě, či nezapsat? – Och, Horatio, to je otázka!¹⁸² Jednak už nejsem osvobozen a kolokvia ze sv. Kateřiny¹⁸³ nebo Josefa Severina Resende¹⁸⁴ či

---

¹⁷⁴ Zřejmě myšleny později publikované prózy „Kdo ví, zdali se sejdeme“ (*Cesta* 9, 1926/1927, č. 45/46, s. 691–694) a „V předvečer neznámé katastrofy“ (*Černá země* 3, 1926/1927, č. 8, s. 242–245).

¹⁷⁵ Pourrat, Henri: *Gaspard des montagnes*. Lyon: H. Lardanchet, 1924. Čepův překlad Pourratova díla ovšem vyšel až v roce 1932 jako *Kašpar z hor* v Melantrichu, kde Jan Čep pracoval od února 1930 jako lektor a překladatel.

¹⁷⁶ A. C. Nor (1903–1986), vl. jménem Josef Kaván, spisovatel, literární kritik a publicista, jehož *Opilé povídky* (Praha: V. Petr) vyšly v roce 1926 a o rok později vyšel román *Raimund Chalupník* (Praha: Svoboda a Solař Roman, 1927).

¹⁷⁷ Ribemont-Dessaignes, Georges: *Ano a ne, čili, Klec v ptáku*. Praha: Jan Fromek, 1926; *Pštros se zavřenýma očima*. Praha: Aventinum, 1925.

¹⁷⁸ Joseph Hergesheimer (1880–1954), americký spisovatel známý svým povídkami naturalistického ražení o dekadentním životním stylu americké společnosti. Čep zde miní knihu *Cytherea* (Praha: Aventinum, 1926) přeloženou Jarmilou Fastrovou a s obálkou Josefa Čapka.

¹⁷⁹ Henry de Montherlant (1895–1972), francouzský spisovatel. Jelikož není k dispozici odpověď Aloyse Skoumala, můžeme pouze podotknout, že se může jednat o tři různé knihy: *Ráj ve stínu mečů* (v překladu Františka Sedláčka; Praha: Aventinum/Štorch-Marién, 1926), román *Zápasníci s býky* (v překladu Františka Sedláčka a Vladimíra Kučery; Praha: Miloš Procházka, 1927) či román *Sen* (v překladu Alberta Vyskočila; Praha: Rudolf Škeřík).

¹⁸⁰ Meredith, George. *Sobec*. Přel. Josef Hruša a Zdislava Procházková. Praha: B. M. Klika, 1926.

¹⁸¹ Zřejmě Čep myslí svůj překlad dvou textů pro B. M. Kliku – text G. B. Shawa *Pygmalion a Pekelník*, jejichž překlad zřejmě dokončil Karel Mušek, a tím byl „zlikvidován dluh“.

¹⁸² Parafráze Shakespeareova Hamleta ukazuje, jak bylo pro Čepa těžké rozhodnout se, zdali dokončit vysokoškolská studia.

¹⁸³ Sv. Kateřina (1347–1380), italská řeholnice od dominikánů, významná mystička. V Dobrém díle vyšly v roce 1912 *Listy sv. Kateřiny Sienské*, v roce 1915 *Život sv. Kateřiny Sienské* od R. Kapuanského a v *Kursech* vyšel text Josefa Mayera *Fysiognomie sv. Kateřiny Sienské*.

¹⁸⁴ Osobnost tohoto jména se nám nepodařilo dohledat.

sv. Ignáce z Loyoly¹⁸⁵ by mi byla málo platná – a pak vůbec – má to ještě smysl? A kde vezmu na zápis peníze? Oh, halím si hlavu tógou a Ty si představ hloubku ticha, které následuje.

Zmiňuješ se mi o své návštěvě – nemohlo by to být co nejdřív a zároveň s Vilémem? Když ne dřív, aspoň o Velikonocích? Nedal by si Vilém říct? Psal jsem mu už o tom, ale neodpověděl mi. Uznávám – peníze – ano –, ale ty snad nějak seženete.

Karel Schulz je velmi milý hoch, ale tu svou knížku nám přece jenom mohl poslat. Nedostal bys ji někde vypůjčit?

„Piš mi, co čteš, co Ti napadá za myšlenky“... (citování je znamenitý způsob, jak vyplnit papír). Čtu velmi mnoho, to je vlastně největší položka v mém celodenním zaměstnání (aspoň od jisté doby). Četl jsem A[nnu] K[ateřinu] Emmerichovou, *Život Melaniin*,¹⁸⁶ Mir[on]ovy *Obrazy z utrpení Páně*,¹⁸⁷ Thompsonova *Sv. Ignáce* – a ptal jsem se smutně, je-li jaká střední cesta mezi svatostí a zavržením. Tak vidíš, jsem heretik. Čtu i „zábavnou“ literaturu a jako tam i zde většinou doháním staré nedostatky. Barbey d'Aurevilly,¹⁸⁸ Pourrat, Silvestre,¹⁸⁹ Benson,¹⁹⁰ Trakl,¹⁹¹ Dymov,¹⁹² Čechov¹⁹³ atd. A napadá mi za myšlenky, že je to se mnou všelijaké.

Fyzicky se cítím velmi sláb, vstávám ráno s údy jako rozdrcenými (ač v poslední době mi tvrdí, že prý už ztrácím svou průhlednou barvu) – to však není celkem má věc. Víš, to je zvláštní, či je to vlastně věc takový lidský život. Nemohu říct, že bych se už byl kdy v životě k něčemu sám rozhodl – a přece se se mnou pořád cosi děje (neodvažuji se

---

¹⁸⁵ Sv. Ignác z Loyoly (1491–1556), kněz, mystik a zakladatel řádu Tovaryšstva Ježíšova. V roce 1922 ve Staré Říši vyšel jeho životopis od Francise Thompsona v překladu Jaroslava Skalického.

¹⁸⁶ Melanie Calvatová (1831–1904), pasačka ovcí, jíž se ve Francii na hoře La Saletta zjevila Panna Maria. Pro Starou Říši je lasalettské zjevení důležitým bodem, neboť předpovídá apokalypsu, jíž byl Florian uhranut. Kniha, o níž Čep píše, je *Život Melaniin*. Stará Říše: Dobré dílo, 1914.

¹⁸⁷ Gabriel Miró Ferrer (1879–1930), spisovatel španělského původu, publicista a vystudovaný právník. *Obrazy z utrpení Páně*. Stará Říše: Marta Florianová, 1925.

¹⁸⁸ Jules Barbey d'Aurevilly (1808–1889), francouzský spisovatel a kritik katolického směru. Ve Staré Říši vyšly například jeho knihy *Historie beze jména* (1910), *Myšlenka uvolnění* (1911), *Očarovaná* (1916) a *Stará milenka* (1923).

¹⁸⁹ Armand Silvestre (1837–1901), francouzský spisovatel. Za první republiky vyšel *Život pro smích* (v překladu Karla Vrány; Praha: E. Šolc, 1920) a *Nahé povídky* (v překladu Karla Lekeše; Vršovice: Toužimský, 1923) a před vznikem ČSR vyšly u I. L. Kobra například *Boty a Hlasovací lístek* (1906), *Chytla ho za slovo* (1906) či *Unešené spodky* (1907).

¹⁹⁰ Robert Hugh Benson (1871–1914), anglický kněz a spisovatel, od anglikánské církve konvertoval ke katolicismu. Ve Staré Říši vyšla jeho kniha s názvem *Historie Richarda Raynala poustevníka* (1916).

¹⁹¹ Georg Trakl (1887–1914), rakouský expresionista, jehož texty byly právě díky působení Josefa Floriana nesený do českého prostředí, neboť ve Staré Říši vyšel překlad *Básní Jiřího Trakla* (1917) od Bohuslava Reynka.

¹⁹² Ossip Dymov (1878–1959), ruský spisovatel. Jeho román *Vlas* vyšel ve Staré Říši v roce 1918 s překladem Františka Odvalila a v roce 1927 vyšel *Běžící od kříže* (Praha: Štorch-Marien).

¹⁹³ Anton Pavlovič Čechov (1860–1904), ruský spisovatel. V ČSR vyšly například *Povídky* (Praha: J. Otto, 1927), *Nudná historie* (Praha: J. Otto, 1927), *Drama na lovu* (Praha: Přítel knihy, 1927) a další.

říct, že „pořád něco dělám“...). Snad je má úloha v tom, abych se nevzpíral. – Uznávám však všechno nebezpečí takového filozofování, a proto honem meditaci uzavírám.

Kouřím tu víc než kdy jindy. Zacházejí tu se mnou všichni tak laskavě, až se z toho cítím někdy stísněn. Vedle p. Floriana musí být člověk ovšem vždycky sám k sobě velmi desinteresován, ale nemohu Ti vykládat, proč v jistých situacích může být laskavost zejména z jeho strany více než záhadná. Představ si, že chodíš po podlaze v ustavičném vědomí: možná, že je pod prkny pekelný stroj – ale kdoví, možná také, že ne...¹⁹⁴

Slečna Antonie je už zdráva (totiž jen do jisté míry) – říkals něco Štěrové?¹⁹⁵ Poslali sem zásilku všelijakých věcí, z nichž jsem obdržel dva pomeranče a krabičku sletových cigaret. To razítko došlo a mám Ti *velmi* poděkovat a ještě cosi vyřídit, ale už jsem to zapomněl, připíšu Ti to po obědě.

Těš se, že dostaneš v nejbližší době – ovšem že ne dřív, než do týdne, snad i později – zásilku knih a první tři *Archy*. Durych slíbil článek, ale dosud neposlal,¹⁹⁶ a P. Strakoš nám dal svolení, abychom přetiskli jeho článek z *Fujary* [o] *Kouzelné lampě*.¹⁹⁷ Jak jste s tím daleko?

Pan Florian (a ještě víc Metoděj) velmi litovali, že nemohou na *Messiáše*¹⁹⁸ – deficiente pecu. –¹⁹⁹ To je svízel.

Jo, tak je po obědě a teď ten vzkaz: buď tak laskav a zajdi ještě k tomu Pištorovi²⁰⁰ a dej sem poslat (s účtem a složným lístkem) ještě dva polštářky na barvu červenou a zelenou, jakož i lahvičky s těmito dvěma barvami a také láhvičku barvy černé (tedy dva polštářky – červený a zelený – a tři láhvičky – červenou, zelenou a černou).

Dále Ti mám vyřídit, že to razítko hrozně dobře tiskne a že Ti za obstarání moc děkují atd.

Tvůj J.

¹⁹⁴ Čep si začíná vytvářet jistý kritický nadhled na osobnost Josefa Floriana, již jí není zcela uchvácen.

¹⁹⁵ Biografická data se nepodařilo dohledat.

¹⁹⁶ Viz pozn. 127.

¹⁹⁷ *Fujara* (červen–prosinec 1926), měsíčník pro literaturu a kulturu vydávaný v Břeclavi Františkem Vavříkem, vyšla pouhá tři čísla, redakční kruh tvořili Karel Nekula, Josef Sekera a Jaroslav Zatloukal. Měsíčník se měl zaměřit na slovanství a podpořit jej vůči dobytelské západní kultuře. Po ukončení *Fujary* vznikl měsíčník *Tvar*, do něhož Čep přispíval a který se snažil spojit s *Archy* Josefa Floriana. Čep zde má na mysli Strakošův příspěvek: In margine Durychovy Kouzelné lampy. *Fujara*, 1926, č. 2, s. 33–35. Text je ovšem podepsaný pseudonymem St. Rak. Je to recenze na Durychovu knihu *Kouzelná lampa* (Praha: Kuncův 1926).

¹⁹⁸ Zřejmě divadelní představení.

¹⁹⁹ Lat. nedostatek peněz.

²⁰⁰ Pištora – pražský výrobce razítek.

10. února

P. S. Ukázalo se, že Ti vlastně ty knížky mohou poslat hned, a tak jsem s dopisem počkal. *Archů* Ti posílají zatím první číslo, druhé a třetí bude už také co nejdřív. Kovárnů²⁰¹ a *Klec* a *Rozpravy* hned vracíme, *Rozpravy* posílá nám Štorch na výměnu, *Klec* – tu máme – a k úsudku o Kovárnovi stačilo p. Florianovi několik stránek. – Důstojný pán²⁰² říkal, že se ještě nedostal k tomu, aby Ti poděkoval – což jaksí tímto činím já. – Konečně Tě prosí, abys knížky odevzdal na jejich adresy – je prý to označeno na balíčcích.

18

Stará Říše 29. dubna 1927

Milý Aloisi,

je to asi poslední dopis, který píšu ze Staré Říše. Je po všem. Zajdi, prosím Tě, k Šmídovi²⁰³ (Vavřík²⁰⁴ prý přijede do Prahy až 4. května) a zeptej se ho, nemohl-li bych se u nich do prázdnin ubytovat. Peníze za byt bych snad nějak sehnal. O „studiích“ ovšem nemůže být zatím ani řeči, neboť při pouhém pomyšlení na univerzitu, přednášky, koleje atd. pocítuji strašný a nevyličitelný hnus. Zprav též Viléma.

Milý, milý příteli, nevěděl jsem dosud, co je to bolest, co je to hrůza rozloučení. Člověk o tom píše, žvaní, ale necítí nic...

Pan Florian si schoval ruce za záda a řekl: „To je Vaše věc – co po mně chcete?“ To znamená, že Antonie je vyhozena. Leží už třetí den a nejí takřka nic. Katastrofa přišla až dnes. Sňatek a život mimo Dobré dílo a p. Floriana zeje prázdnotou pro ni i pro mne. Snad ji p. F[lorian] vezme na milost, když se mne zřekne. Ovšem, já vedle ní tak nemohu žít (a ona vedle mne), protože ji mám rád tak strašně, že jsem toho sám dosud netušil.²⁰⁵ Teprve teď to vím, když se s ní mám rozloučit navždy. Bože, Bože, Bože...

Zatím mi nepiš, o svém příjezdu Tě zpravím telegramem.

J.

---

²⁰¹ František Kovárna (1905–1952), spisovatel, překladatel, výtvarný teoretik a kritik. Čep se zde zmiňuje o knihách *Bojácni a rváč* (Praha: F. Svoboda, 1926) a *Živí a mrtví* (Praha: Sfinx, 1926).

²⁰² Ludvík Vrána, viz pozn. 50.

²⁰³ Zdeněk Šmíd (1908–1989), básník, literární kritik, publicista a překladatel ze španělštiny, zároveň spolupracovník Josefa Floriana a přítel Aloyse Skoumala.

²⁰⁴ Zdeněk Vavřík (1906–1964), spisovatel, publicista, překladatel a knihovník, Skoumalův spolužák z knihovnické školy.

²⁰⁵ Přestože se Čep nejprve zajímal o dceru Josefa Floriana, nakonec přistoupil na vztah s Antonii Florianovou. Ovšem po nedostatečném projednání a odstupu Josefa Floriana se rozhodl odejít ze Staré Říše, aby se dostal mimo vliv Antonie a z okruhu tíživé atmosféry.

Jaroslavu Durychovi

19

Stará Říše [<29. dubna>] 3. května 1927

Pane doktore,

nevím, nebudete-li se na mě hněvat, ale já za to opravdu nemůžu, aspoň ne docela. P[an] Florian dal tisknout pro svatodušní *Archy* jednu mou prózu, a protože vzadu zbylo ještě místo, hledal, co by tam ještě otiskl, a tu se mu namátl Váš dopis²⁰⁶ – dal jsem mu jej totiž číst –, a tak jej poslal do tiskárny, ať prý to svedu na něho, kdybyste se snad proto mrzel. Věc je už hotova, a tak, možno-li se tak ještě vyjadřovat, žádám Vás aspoň o dodatečný souhlas (jde o dopis, kterým jste mi odpověděl na zaslání *Dvojího domova*). Prosím Vás, nezlobte se tedy na mne – možná, že můj příští dopis bude už datován odjinud než ze Staré Říše.

S uctivým pozdravem

Jan Čep

---

²⁰⁶ Viz pozn. 107.

Doba po opuštění Staré Říše

Aloysi Skoumalovi

20

Myšlichovice 27. srpna 1927

Milý Lojzo,

posílám Ti ty překlady,²⁰⁷ odešli to do St[aré] Ř[íše] co nejdřív. Jak ses dostal domů? Sešli jste se s panem Gellnerem?²⁰⁸ Nebyls otráven návštěvou v Myšlichovicích? – Ten klíč od kufru jsme nenašli, musili jsme vypáčit zámek. Napiš mi, mám-li Ti poslat ty knihy do Kroměříže, nebo až do Prahy. – Ten Kovárna mi dosud nepsal, ani ten inženýr.²⁰⁹ Nevím, zda seženu peníze pro první dobu v Praze. Dostal jsem sice dnes honorář z *Dem[okratického] středu*²¹⁰ a z *Cesty*,²¹¹ dohromady asi 200 Kč, ale co to je, když mám děravý klobouk a jsem už 120 Kč dlužen bratrovi.²¹² – Je tu pořád zima, jsem podivně nervózní a vůbec v náladě neveselé, a proto Ti dnes víc nebudu psát. Jaks naložil s tím rukopisem?²¹³

Tvůj J. Č.

P. S. Pozdravuj sl. sestru²¹⁴ a piš mi brzo!

21

[Slapy] 1927

Milý Lojzo,

dej, prosím Tě, ml. Zavadovi²¹⁵ zmocnění, které přikládám, a kdyby snad formulace nebyla správná, opravte to, popř. doplňte. Ale ať to vyzdvihne pokud možno co nejdřív.

---

²⁰⁷ Čepovy překlady textů pro *Archy*: Mercier. Naše babičky (*Archy* 6, 1927, 2 s.); Lanoč, Julien. Dva blázni na váze (*Archy* 7, 1927, 4 s.); Villardová, Leonie. Sherwood Anderson (*Archy* 8, 1927, 7 s.); Goll, Ivan. Dnešní umění (*Archy* 8, 1927, 2 s.).

²⁰⁸ Bližší údaje se nepodařilo dohledat.

²⁰⁹ O dotyčném se nepodařily dohledat informace.

²¹⁰ Čep publikoval glosu: „Angloirská prosa“. *Demokratický střed* 4, 24. 6. 1927, č. 35, s. 7. Z dopisu datovaného 19. července 1927 redaktorovi *Demokratického středu*, Zdeňku Kalistovi, se dozvídáme, že text svěřil Čep Skoumalovi, aby jej udal v některém z tehdejších periodik, aby získal co nejdříve peníze na obživu (fond Zdeňka Kalisty, LA PNP).

²¹¹ V *Cestě* vyšly tři jeho prózy: „De profundis. *Cesta* 9, 1926/1927, č. 20, s. 309–311; „Kdo ví, zdali se sejdeme. *Cesta* 9, 1926/1927, č. 45/46, s. 691–694; „Oči“. *Cesta* 9, 1926/1927, č. 28, s. 443–444.

²¹² Dlužen byl buď bratru Antonínovi (1907–1937), nebo Václavovi (1908–1985), jenž spolu s Bedřichem Fučíkem přeložil Čepovu *Sestru úzkost* (Řím: Křesťanská akademie, 1975).

²¹³ Jelikož nebyl Skoumalův dopis publikován, nebo se vůbec nezachoval, lze pouze říci, že rukopisem mohla být míněna některá z povídek, které chtěl Čep publikovat. Od srpna 1927 připadá v úvahu povídka „Noc filipojakubská“ (Tvar 1, 1927, č. 7, s. 129–132) nebo „Husopas“ (Tvar 1, 1927, č. 9/10, s. 199–204).

²¹⁴ Marie Skoumalová.

²¹⁵ Jaroslav Závada (1907–1964), bratr Viléma Závady, překladatel, rozhlasový a nakladatelský redaktor, literární kritik a historik a taktéž jako jeho bratr patřil mezi přátele Čepa a zejména Skoumala.

Nezapomeňte mi také podat zprávu, až bude potřebí podniknout nějaké kroky, pokud se týče té žádosti do Městské knihovny²¹⁶ atd. – Psal dnes Škeřík; lituje, že večírek nemohl být tuto středu, protože Vančurova paní byla dosud kdesi pryč, a teď už přijela, takže Vančura už není tak volný a termín večírku tedy závisí od něho. Kdo ví, kdy to bude. Ten misál bys mi mohl raději poslat poštou (ale ne aby se potom ztratil, pro Boha!). Hádej, kdo byl ve St[aré] Říši? Plíva!²¹⁷ To čumíš! Přišel prý a ptal se po mně. Když slyšel, že tam už nejsem, nechtěl prý ani jít dál, ale pak si dal přece říct a zůstal tam dva dny. To víš, jak jsem tomu rád, zvláště vydával-li se za mého intimního přítele, jak se dá s největší pravděpodobností očekávat. Hned u dveří nezapomněl zdůraznit, že se zná se Zavadou a – s Tebou! To se divíš! Škoda jen, že ve St[aré] Říši už asi zapomněli, že je to ten, co jsme o něm říkali při Tvé poslední návštěvě, že se stal fizlem. – A[ntonie] mi píše, že prý se, jak se jí zdá, s panem Florianem „moc neshodoval“. Byl by věru div. – Skoro zároveň s ním přišel tam také Janouch²¹⁸ a přivezl si dvě kočky. Hosté se scházejí, myšlenky stále černější. Co myslíš, neměli bychom jít o prázdninách zase někam na vandr? Ovšem se St[arou] Říši je tentokrát amen, aspoň pro mě. P[an] Florian mi dosud nepsal.

Přijed' do Slap²¹⁹ nebo piš!

Pozdravuj mockrát Viléma a naved'te Nezvala a Vyskočila, aby navedli Škeříka, aby navedl Vančuru, abyste sem mohli brzo přijet!

J.

---

²¹⁶ Po opuštění Staré Říše nastala u Čepa doba hledání živobytí, jednou z alternativ byla práce v Městské knihovně v Praze, další byla pozice v knihovně ministerstva sociální péče, místo redaktora v Rozmachu u Kuncíře a Durycha, k nimž se ovšem Čep nechtěl z názorových důvodů a v rámci přátelství s Florianem přidat, dokonce měl nastoupit jako učitel na obchodní škole v Praze, ale tato zkušenost Čepa „vydělila“ (Trávníček 1996: 47). Nakonec se živil jako spisovatel z povolání a na přímluvu literárního kritika, esejisty a spisovatele F. X. Šaldy (1867–1937) u ředitele nakladatelství Bedřicha Fučíka jako lektor pro Melantrich.

²¹⁷ Nebylo nalezeno.

²¹⁸ Jaroslav Janouch (1903–1970), spisovatel, redaktor a překladatel. Ve 20. letech byl v okruhu katolicky orientovaných spisovatelů a v roce 1931 spolu s Josefem Heydukem založil *Blok*, literárně-kritický časopis.

²¹⁹ Ve Slapech pobýval Čep u Emanuela Frynty, s nímž se znal přes Alberta Vyskočila.

Jaroslavu Durychovi

22

Praha 31. září 1927

Vážený pane doktore,

nepsal bych tohoto dopisu, kdyby to záleželo jenom na mně, čímž ovšem neříkám, že bych za jiných okolností mluvil jinak – myslím totiž, že bych nemluvil vůbec.

Jde o jakýsi časopis, tedy o věc, jíž takřka nerozumím, a zdá se mi, že starosti o tyto věci lze mi s klidným svědomím přenechat jiným lidem, nemám organizačních a zakládacích potřeb ani schopností, ale shlukly-li se už okolnosti tak, jak se shlukly, myslím, že není dobře hrát si na němého.

(Prosím Vás, pane doktore, píši v kavárně a v situaci, jež mi brání formovat jakoukoliv myšlenku – promiňte mi neurovnanost těchto řádků!)

Četl jsem Váš dopis p. Vyskočilovi, kde se zmiňujete o časopise, který má vycházet u Kuncíře náhradou za *Rozmach*,²²⁰ má být „aspoň zčásti časopisem nakladatelským“, dále pravíte, že jste měl za to, „že jsme už s Kuncířem dohodnutí“ – a že pokud jde o ten nový časopis, máte už slíbenou účast P. Strakoše, Skoumalovu a mou.

Jsem si vědom, že nejsem taková kapacita, abych mohl dělat drahoty a psát všelijaké dopisy – jsem si toho vědom a opakuju znova, že bych tohoto dopisu nepsal, kdyby šlo jen o mně –, ovšem do *Kuncířova nakladatelského časopisu bych za žádných okolností přispívat nemohl*. Pokud se týče mého slibu, šlo tenkrát (při mé první návštěvě v Olomouci 6. července) o nějaký příspěvek do *Rozmachu* před jeho likvidací po odchodu Scheinostově z redakce. Při druhé návštěvě jsme o věci vůbec nemluvili, zejména ne o nějakém příštím časopise po zániku *Rozmachu*.

Je mi toho velmi líto, ale nemohu jinak. Za každé takové podnikání – ať už je to *Tvar*, ne ten nynější, nýbrž ten budoucí – nebo cokoli jiného, gravituje výslovně nebo mlčky kolem St[aré] Říše, což při spolcích s Kuncířem je přece předem vyloučeno. Myslím, že Kuncíř nemá žádné přednosti před ostatními nakladateli – slovo „katolický“ pozbývá přece úplně smysl ve spojení se slovem „nakladatel“ a vydělávat na Barbeyi d’Aurevillym nebo Jaroslavu Durychovi by dovedl Vilímek²²¹ nebo [Rajman]²²² stejně

---

²²⁰ Z politicko-kritického a kulturního *Rozmachu*, jehož vydávání trvalo od roku 1923 do roku 1927, vytvořili Durych, Dostál a Kuncíř tentokrátě kulturně zaměřenou revui *Akord* (1928–1933; 1934–1939; 1939–1948), jejímž cílem bylo obrodit křesťanské duchovní hodnoty. Na konci 30. let se redaktorem *Akordu* stal Jan Zahradníček s redakčním okruhem a mnohými přispěvateli nejen katolické orientace. Jak *Akord*, tak i revue *Řád*, jež také navazovala na *Rozmach*, vycházely ze staroříšských východisek.

²²¹ Josef Richard Vilímek (1860–1938) byl synem zakladatele vydavatelství Josefa Richarda Vilímka (1835–1911), po němž firmu převzal v roce 1885. Vilímek se stal nakladatelem, knihkupcem a tiskařem

dobře – naopak, má proti nim vlastnosti značně nesympatické, k nimž zajisté nejste slepý, ale neuvěřitelně a nevysvětlitelně shovívavý. Konečně do toho se nemůže nikdo plést. Zdá se však, že p. Kuncíř Vás podvedl, když Vám napovídal, že jsme dohodnuti, aspoň já jsem s ním nemluvil od polovice května – a ostatní snad sotva víc.

Pokud jde o *Tvar*, jsem k němu značně skeptický a do této doby mě s ním pojily takřka jen věci osobní, známost s P. Janem²²³ a Milošem Dvořákem²²⁴ – kdežto k p. Kuncířovi nemám ani těch osobních s citových vztahů, a předpokládat u p. Kuncíře zájmy ideové bylo by myslím věci takřka směšnou.

Píšu velmi nahonem a jsem hrozně rozptýlený, jsem totiž v Praze už šest neděl a teprve od zítřka začnu vlastně bydlet – a nespěchal bych tak, kdyby nebylo Vašeho čekaného příjezdu do Prahy. – Opakuju, jsem si vědom, že moje zdráhání je komické při nepatrnosti mého umění, tím spíše, že žiju v situaci, kdy nevím, budu-li v blízké době vůbec schopen jakékoliv práce, ale mlčet by, myslím, bylo horší.

V nejhlubší úctě oddaný

J. Čep

Josefu Florianovi

23

Myslechovice 14. dubna 1928

Pane Floriane,

odpusťte mi, že tak dlouho neodpovídám, odstonával jsem si zase své jarní horečky a měl jsem všelijaké trampoty se stěhováním a všelijaké jiné mrzutosti, a tak jsem musel odložit na neurčito spoustu věcí.

Pokud se tedy těch *Smutných trubačů* týče, nebudu moci bohužel sám mnoho udělat, jednak že už teď v Praze natrvalo nebudu a jednak že jsem nadán naprostou neschopností k sjednávání jakýchkoli obchodů, ale pokusím se učinit něco

---

se stejnojmenným podnikem, jeho produkce se zaměřovala na populární četbu. V době okupace byl jedním z pracovníků Bedřich Fučík.

²²² Pravděpodobně Jan Rajman (1882–1965), umělecký knihař, člen Svazu výtvarných umělců. Jeho otec Josef Rajman založil v roce 1875 v Rožďalovicích knihařskou dílnu. Od roku 1925 ji Jan spoluvlastnil se svým otcem a rozšířili ji o obchod s knihami a papírem. V této době se zde knihy vydávaly pod jménem Jenda Rajman a ve 30. letech se zde vázaly knihy pro nakladatelství Melantrich. Za svého knihařského studia (1909–1911) u pražského knihaře Ludvíka Bradáče se rožďalovický knihař osobně seznámil s Jakubem Demlem a dalšími významnými osobnostmi, např. Mikulášem Alšem.

²²³ Jan Strakoš viz pozn. 159.

²²⁴ Miloš Dvořák (1901–1971), literární kritik, pedagog, patřil do redakčního okruhu *Tvaru* (1927–1932) a *Akordu* (1936–1940). Blízký přítel Čepa, Zahradníčka, Fučíka, Demla a dalších. Zabýval se především dílem Jakuba Demla a Otokara Březiny.

prostřednictvím lidí, kteří v tom umějí líp chodit. – Nějaký čas jsem knížku viděl za výkladem u Srdce²²⁵ a u Borového,²²⁶ ale pak se ztratila a nevím, jestli ji už prodali, nebo co s tím je.

Velmi jsem litoval, že jste nemohl číst *Vigilie*,²²⁷ byl bych rád, kdyby se Vám aspoň trochu líbily.

Budu asi do konce dubna v Myslechovicích (pošta Chudobín u Litovle) a pak přes květen a červen snad v Berouně²²⁸ u Prahy. – Kdybych Vám snad mohl být v něčem na prospěch, potřeboval-li byste nějaký překlad nebo něco takového, rád bych Vás takovým způsobem odškodnil za svou nemohoucnost ve věci, o kterou jste mne žádal.²²⁹

S uctivým pozdravem

Jan Čep

P. S. Knížky, které jste v poslední době vydali,²³⁰ znám vesměs od Skoumala, a poněvadž se teď ustavičně stěhuju, bude snad líp, když je zatím budu mít u Vás schovány.

24

Beroun 26. května 1928

Pane Floriane,

vím, že jsem Vám měl už dřív psát, abyste nebyl v nejistotě, zda knížky došly. Došly v pořádku a časem si je přečtu a co nejdřív Vám budu hledět něco poslat. Toho Quiller-Couche (*The splendid spur, Skvoucí ostruha*)²³¹ jsem četl už ve Staré Říši a říkal

---

²²⁵ Alois Srdce (1888–1966), pražský knihkupec a nakladatel, zaměřoval se na vydávání kvalitní a osvětové četby (např. Friedrich Nietzsche, Sigmund Freud), domácí i zahraniční produkce a bibliofilii.

²²⁶ František Borový ml. (1874–1936), syn Františka Borového (1844–1907), zakladatele stejnojmenného nakladatelství (založ. 1877) s původním zaměřením na vědeckou literaturu; po roce 1912 se nakladatelství přeorientovalo na moderní českou tvorbu, zejména avantgardu po roce 1918 a vydávalo například časopisy Kmen, Přítomnost. Ve 30. letech splynulo s koncernem Lidových novin Jaroslava Stránského, ale zůstalo pod svou značkou až do roku 1949.

²²⁷ Čep, Jan. *Vigilie*. Praha: Rudolf Škeřík, 1928. Knižní vydání reflektovali například Antonín Matěj Píša, Pavel Eisner, Bedřich Fučík, Miloš Dvořák (bliže viz bibliografie Kubiček 2014: 183–184).

²²⁸ Mojmir Trávníček (1996) se domnívá, že ubytování zde bylo poskytnuto zásluhou prof. Jana Bartoše. Motiv Berouna jako jeden z autobiografických prvků se objevil ve *Tváři pod pavučinou* (na pokračování časopisecky *Ve službách královny*; knižně Praha: Vyšehrad, 1941).

²²⁹ Blíže neurčená žádost, která byla pronesena buď ústně při setkání v Praze, nebo nedochovaným dopisem.

²³⁰ V roce 1927, vedle Čepova překladu Andersona, vyšly v Dobrém díle pouze čtyři další knihy: *Poslední dnové ctihodné Anny Kateřiny Emmerichové, Levana a matky žalu, Carlos a Nicolás, Život a pochvala svatého Cyrila, učitele slovanského národa*. A v roce 1928 *Život svatého Otce Antonína...* a *Pod sluncem Satanovým*.

²³¹ Arthur Thomas Quiller-Couche (1863–1944), anglický spisovatel, literární kritik a historik, publicista, editor antologie anglické poezie Oxford Book of English verse 1250–1900, jež ovlivnila a inspirovala

jsem Vám, myslím, už tenkrát, že to sice není špatné, avšak že se nevystačí s metodou, jíž lze znamenitě dělat malé povídky, na věci delší. Stálé hromadění detailů s užitím co možná nejprostší psychologie a skutečných myšlenek působí u románu jednotvárně a nakonec to omrzí. Zmiňujete se o Stevensonovi²³² – chcete to tisknout v *Arších* nebo v samostatném svazku? V druhém případě bych k tomu rád přidal ještě asi tři věci (o žebrácích, o kráse míst pustých a o tom, jak se dělá román).

Děkuji Vám za posilu obsaženou v posledních větách Vašeho dopisu²³³ a jsem s uctivým pozdravem

Jan Čep

P. S. *Pod sluncem* už vyjde? – Vyšel od Bernanose druhý román, vlastně jeho první díl, *L'Impostûre*,²³⁴ četl jste to už? Prý se o to „zajímá“ Kuncíř.

25

Čáslavice 31. srpna 1928

Pane Floriane,

jsem už přes týden sotva tři hodiny cesty od Staré Říše. Je tu totiž v Čáslavicích na prázdninách doktor Bedřich Fučík²³⁵ (ten z *Tvaru*, má tu rodiče) a jsem jaksi jeho hostem. Váš lístek putoval víc než týden, ale konečně mne přece našel.

Ty knížky pošlete laskavě do Myslechovic (pošta Chudobín u Litovle), nejsem si totiž docela jist místem svého příštího pobytu,²³⁶ ale naši doma vždycky vědí, kde jsem. Z těch knih, co jste mi poslal do Berouna, jsem přečtl Belloka a poznamenal jsem si, co bych asi překládal – bohužel nemohl jsem se do toho pustit hned, protože jsem se

---

následující generace spisovatelů. Quiller-Couche, A. T. *The splendid spur*. Vyd. 1. Great Britain: Cassell & Company, 1889.

²³² Viz pozn. 44.

²³³ Zmiňovaný dopis nebyl nalezen.

²³⁴ Bernanos, Georges. *L'Impostûre*. Paris: Plon, 1927. Český překlad pořídil Jan Čep: *Odpadlík*. Přetvářka, díl I.; Radost, díl II. Praha: Štorch-Marien 1931. Kniha vyšla zároveň v nakladatelství Aventinum ve stejném roce a taktéž s Čepovým překladem.

²³⁵ Bedřich Fučík (1900–1984), literární kritik a editor, jenž soustředil kolem sebe množství katolicky orientovaných literátů, a to zejména díky tomu, že byl redaktorem *Tvaru* (1927–1931), *Listů pro umění a kritiku* (1933–1934) a mezi lety 1929–1939 literární a obchodní ředitel v nakladatelství Melantrich, poté pracoval pro nakladatelství J. R. Vilímek, Vyšehrad a Universum. Od roku 1974 s Vladimírem Binarem pořádal samizdatovou edici Rukopisy VBF, v níž vyšly spisy Jana Čepa a dalších spisovatelů.

²³⁶ Nejistotu pobytu osvětluje Bedřich Fučík, který udává nejen výčet míst, na nichž Čep pobýval, ale také vysvětlení Čepova počínání: „Nikde se necítil doma. Prchal z místa na místo, nikoli kontemplativní poutník svých básní, nýbrž štvanec zběsilého světa. Stará Říše, Beroun, Modřany, Slapy, Praha jih, Praha východ, Praha západ, Praha sever, Praha střed, Frenštát, Uherské Hradiště, Paříž, Francie jih u Bernanose, Francie jihozápad, Auvergne u Pourrata.“ (Fučík 1992: 221). V Čáslavicích se zdržel díky Fučíka několik týdnů, jelikož mu je chtěl Fučík ukázat se všemi jejími divy, aby poznal jiný kout Moravy, o níž Čep psal pouze z jednoho malého bodu Hané (viz Fučík 1992: 219).

uvázal v jeden výdělečný překlad. Rád bych Vám poslal něco co nejdřív, také toho Stevensona.

Nepojedete někdy do Třebíče nebo do Budějovic?²³⁷

Učím se španělsky, snad z toho časem (dá-li Bůh) také něco vykvete.

Vy tam asi máte [v] tuto dobu hodně hostů. Byl jsem předevcírem v Třebíči a šel jsem kolem tiskárny Čapkovy – vzpomínal jsem, jak jsme tam byli před dvěma lety ugovat listy sv. Kateřiny. Tisknou je dodnes, že?

Zdržím se v Čáslavicích (pošta Kojetice u Třebíče) asi do 10. září, pak pojedu do Myslechovic.

S uctivým pozdravem

oddaný

Jan Čep

26

Myslechovice na sv. Františka z Assisi 1928²³⁸

Pane Floriane,

přijel jsem teprve včera večer domů a naši za mnou posledních čtrnáct dní žádnou poštu neposílali, protože o mně nevěděli – nepsal jsem jim, protože jsem myslel, že už už pojedu domů, a zatím se mé toulky den ode dne prodlužovaly –, a tak Váš dopis ležel u nás a čekal, čemuž jsem velmi nerad.

Děkuji mnoho za adresy, ale do té Francie²³⁹ pojedu až asi za čtrnáct dní – nebude to pozdě na odevzdání knížky?²⁴⁰ Váš návrh, abych navštívil nejdříve tu paní Guyotovou,²⁴¹ je velmi moudrý, a svěříte-li mi Vaše knihy, rád bych k ní zašel. Do Prahy předtím také ještě pojedu a zdržím se tam asi tři dny, to bych Vám ještě napsal, kdy to určitě bude, kdybyste tam snad [v] tu dobu také zrovna byl. Fučíkovi jsem psal a napíšu mu ještě, příležitost je vskutku lákavá a bylo by škoda nechat si ji ujít. Ale protože lidé vždycky dělají věci raději polovičatě než doopravdy, zdá se mi, že jest

---

²³⁷ V Třebíči byla tiskárna Emanuela Čapka, kde se tiskly některé staroříšské tisky včetně řečených *Listů sv. Kateřiny* (1929), které měly být druhým vydáním z roku 1912. Ve zmíněných Moravských Budějovicích byla zase tiskárna Viktora Dvořáka, u nějž se rovněž tikly některé knihy ze Staré Říše.

²³⁸ Tj. 4. října.

²³⁹ Čepova první návštěva Francie byla prodchnuta nejen službou pro Starou Říši (odevzdání knih), ale i Čepovým nutkáním změnit prostředí, utéci před dosavadním životem a tápáním. Čep odjel 29. října 1929 a zpátky se vrátil ke konci listopadu. Setkal se se svými oblíbenými a duchovně spřízněnými autory.

²⁴⁰ Odevzdat měl česky přeloženou knihu *Pod sluncem Satanovým* přímo samotnému autorovi Georgesu Bernanosovi při návštěvě ve Francii.

²⁴¹ Bližší informace nebyly nalezeny.

hojně důvodů k zdrženlivosti, pokud totiž jde o Fučíka a slečnu Skalákovou²⁴² (je to jeho nevěsta). Zajímalo by mě také, zmínil-li se už Fučíkovi o tom pan Vyskočil, když jste spolu o tom mluvili²⁴³ – a zajímalo by mě, jak je to vlastně s tím financováním *Tvaru*, či jsou to vlastně peníze. Ovšem jenom pokud jde o *Archy*, jinak mi do toho nic není.

Ten pan Michaux²⁴⁴ jel asi nebo pojedje do Prahy na veletrh, je prý tam také oddělení pro výstavu české knihy, kde „přední“ čeští nakladatelé jako Štorch-Marien, Srdce, Fromek atd. ukazují své výrobky.

O tom *L'Imposture* jsem slyšel, že se o autorizaci ucházel Kuncíř, ale jednání jaksi nevedlo k cíli – říkal mi to pan doktor Vašica,²⁴⁵ ten by možná věděl (od doktora Durycha), jestli snad tento „katolický“ nakladatel přece už tu autorizaci nemá v kapse. Ale to bych se konečně dověděl i od Bernanose. Jsem hrozně zvědav, co řekne český národ románu *Pod sluncem* – měl by působit jako zemětřesení, ale kdoví, kdoví...

S uctivým a srdečným pozdravem

Jan Čep

---

²⁴² Jitka Skaláková (1903–1987), překladatelka z němčiny, od roku 1929 manželka Bedřicha Fučíka. Jan Čep byl nejprve do Fučíkovy snoubenky a později i manželky celý život zamilovaný, což se projevilo taktéž v jeho tvorbě, a to v *Etudách pro paní J.* (1986), které začal psát již v létě 1929 a poslední dopsal po Vánocích 1931 (Trávníček 1996: 52–53). Jinde je jeho hořkosladký cit k osudové ženě poznat z rukopisných dedikací Čepových knih: „Slečně Jitce Skalákové, která v sobě nosí nebezpečnou vzpomínku na ráj dětství, tuto šílenou knížku, Jan Čep / Praha 7. III. 1929“ a druhá v Hranici stínu „Paní Jitce Fučíkové z pobytu na této straně hranice stínu a s nekonečným smutkem její Jan Čep / Praha 27. dubna 1935“ (PROVENIO, knihovna Národního muzea, 2018, online, cit. 7. 1. 2019).

²⁴³ Čep zde usměrňuje Florianův plán o bližší spolupráci Fučíka se Starou Říší, který mu předložil 19. září 1928: „Dost možná, že bych se tam [do Prahy] též dostal, abych promluvil s panem Fučíkem a vyložil mu výhody, jichž právě by se dalo využití z nynějšího podivného shluku okolností v tiskárně Trnkové v Třebíči. Jen trošku peněz a slavně bychom tam vtrhli. Mohla by ta jeho milá nebo známá, nebo jak to je, býti tištěna jako hlavní redaktorka. Má pěkné jméno, možná že by ji to těšilo, když je studovaná a práci už bychom za ni vykonali s pohotovým personálem tiskárny. Největší výhodou by bylo to, že máme k dispozici na sklad dům paní Trnkové. Když ne jinak, aspoň mu napište a připravujte cestu.“ (Jurčeková ed. 2007: 27) Z Fučíkovy vzpomínkové eseje „Kulhavý kurýr“ ovšem zaznívá nevědomost z chystaného plánu: „Poprvé jsem o tom ani nezvěděl. Na ten nápad přišel Florian, když mu společný přítel obou stran, vždycky růžově bájeslovný Albert Vyskočil, napovídal, že se budu ženit, že mám bohatou nevěstu (...). Jenže z té fantasmagorie ho vyvedl reálný Jan Čep (...). Pozvání ke spolupráci mi tenkrát tedy nedošlo.“ (Fučík 1992: 78–79) Po šesti letech učinil Florian při osobním setkání druhou nabídku spolupráce, o níž Fučík již věděl. Fučík se ovšem spolupráce vyvaroval, neboť znal „krize osobně kruté a bolestné – a rozchody se všemi jeho dosavadními spolupracovníky. Ani s námi dvěma by to nedopadlo jinak...“ (Tamtéž: 79)

²⁴⁴ Henri Michaux (1899–1984), belgicko-francouzský nakladatelský redaktor, spisovatel, malíř, ovlivněn jezuitskou výchovou a zájmem o mysticismus.

²⁴⁵ Josef Vašica (1884/1968), kněz, literární historik zaměřující se zejména o barokní literaturu, slavista, profesor na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. Byl jedním ze spolupracovníků a mecenášů Josefa Floriana.

Myšlichovice 15. října 1928

Milý Lojzo,

pykám strašlivě za nepředloženost, s kterou jsem Ti projevil ochotu, že se ujmu překladu *Vzpoury na Bounty*.²⁴⁶ Abych se přiznal, učinil jsem tak jen v tom klamném domnění, že jest už pozdě. Ty však sis velmi pospíšil a listonoš mi odevzdal knížku, když jsem byl na cestě do Kroměříže. Nevrátil jsem se ovšem, ale ty promeškané tři dny mi zle scházejí. A vůbec, jsi-li ovšem s to, abys chladně uvažoval, představ si mou situaci:

1. Do konce září jsem měl odevzdat překlad *Černého šípu*,²⁴⁷ a mám toho teď právě třetinu. Není nikterak možno, abych to dokončil, protože už *musím* do té Francie, a pak mám na krku ještě ten překlad pro Škeříka,²⁴⁸ a nezbývá tedy, nežli uvažovat, jakým způsobem se z toho vyvléci, popř. komu to předat. Je toho škoda, protože kdybych na tom byl mohl pracovat až do odjezdu, byl bych to možná dokončil a tu zálohu bych byl pravděpodobně také nějakou dostal, kdežto teď je z toho jen nenapravitelná brynda.

2. Ten překlad *Vzpoury* není nikterak nejlehčí,²⁴⁹ je tam zastaralá a těžkopádná syntax a spousta námořnických výrazů, jež nemohu zjistit, protože nemám slovníků, a celá místa jsou mi tak z větší části nesrozumitelná (jedno takové místo jsem Ti opsal, pokus se přeložit *podtržená* slova a věty).²⁵⁰

3. Je už nejvyšší čas, abych do té Francie jel, mám tam vzít od p. Floriana knížky a nerad bych to prodlužoval, a kromě toho zima je na krku.

4. Do Prahy nemohu přijet dřív než ve středu 24. října, mám-li s sebou ten překlad přivést, a to ještě předpokládá, že budu překládat denně 20 stránek – což sám považuji za takřka vyloučeno.

---

²⁴⁶ Barrow, John. *Vzpouřa a loupežné přepadení na královské lodi Bounty*. Překl. Čep, Jan a Jílovská, Staša. Praha: Václav Petr, 1929.

²⁴⁷ Stevenson, Robert Louis. *Černý šíp*. Překl. Čep, Jan. Praha: Rodinná knihovna, Henning Franzen, 1929. Kniha s Čepovým překladem vyšla taktéž v roce 1931 v Melantrichu.

²⁴⁸ Baring, Maurice. *Šálení času*. Praha: Rudolf Škeřík, Symposion, 1929. Od Maurice Baringa (1874–1945), anglického spisovatele, přeložil pro Škeříka Čep spolu s Timotheem Vodičkou (1910–1967) další román – *Cestu do neznáma* (1936). Čep napsal o Baringových česky přeložených knihách recenze: Maurice Baring: Suknice sešívána. *Tvar* 4, 1931, č. ¾, s. 192–193; Maurice Baring: Cesta do neznáma. *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 7, s. 175–176. Ve svých meditacích pro Rádio Svobodná Evropa vyzdvihuje Baringovu autentičnost a uměleckou úroveň textů.

²⁴⁹ S ohledem na časovou tíseň a náročnost překladu byla nutná spolupráce s již zmíněnou překladatelkou a redaktorkou Stašou Jílovskou (1898–1955), roz. Stanislavou Procházkovou.

²⁵⁰ K dopisu byl přiložen anglický text z knihy.

Předkládám Ti tyto nesnáze k uvážení a chtěl bych od Tebe slyšet nějaké rozumné slovo nebo radu, hlavně pokud jde o toho *Franzena*.²⁵¹

Co je s tím plánem týkajícím se spojení *Tvaru* a *Archů*? Psal jsem o tom Fučíkovi už dvakrát, ale ani mi na to neblafl. Jednali jste vůbec o tom? Byls ve Staré Říši? Mluvili jste o tom?

Napiš mi co nejdříve!

Tvůj

J.

Josefu Florianovi

28

Myslechovice 19. října 1928

Pane Floriane,

jak vidíte, jsem ještě doma, což Vás asi nepotěší, spěcháte-li s odevzdáním knížek ve Francii. Roztahal jsem totiž o prázdninách část svého stipendia, takže to teď musím shánět jinak, a tím jsem se zdržel. Do Prahy přijedu ve středu 24. října k večeru a zdržím se tam asi do neděle a v pondělí 29. října bych se vydal na cestu. Budu těch pár dní u Skoumala (Břetislavova 10/2, Praha 3), kdybyste snad do Prahy nepříjel a chtěl mi ještě něco sdělit (nezmiňujete se v posledním dopise o *L'Impostûre*).

Od Fučíka nemám přímých zpráv, ač jsem mu psal dvakrát, ale dnes mi píše Skoumal, že Vás jménem *Tvaru* zval do Prahy k „sjednání“. Patrně se tedy o tom už radili.

Prosím Vás tedy za prominutí, jestliže Vám působím nepříjemnosti svými průtahy, a těším se, že Vás v Praze ještě uvidím. Má vnější i vnitřní situace není teď valně utěšená. Ale člověk je sám vinen – kolikrát ani neví čím.²⁵²

Váš

J. Čep

P. S. Děkuji mnohokrát za knihy, došly v pořádku. Po návratu z Francie Vám pošlu překlady, za jejichž ustavičné marné slibování se už stydím.

J.

---

²⁵¹ Míněno je nakladatelství Rodinná knihovna, Henning Franzen (1927–1930) se zaměřením na populární díla světové produkce; nakladatelství nemělo dlouhého trvání vzhledem ke svému způsobu prodeje (masová inzerce, subskripce a posílání výtisků zdarma; více viz Zach, Aleš 2018, heslo „Rodinná knihovna“).

²⁵² Tento pocit reflektuje při popisu Čepa i Pourrat v dopisu příteli Gachonovi: „je tak jemný, tak plachý, působící neustále jako by se něčím provinil“ (Zatloukal 2016: 28).

Praha 25. října 1928

Pane Floriane,

přihodil se mi malér, páčil jsem před odjezdem z Myslechovic všelijaké papíry a spálil jsem s nimi pravděpodobně také Vaše lístky s francouzskými adresami. Buďte, prosím, tak laskav a pošlete mi je ještě jednou, ale kdybyste to mohl udělat hned, chtěl bych totiž v pondělí už (konečně) odejet, nepřiplete-li se mi ještě něco do cesty. Jsem na těch pár dní u Skoumala²⁵³ (Praha 3, Břetislavova 10/2). Vy do Prahy teď nepříjedete?

S uctivým pozdravem

J. Čep

Georgesi Rouzetovi

30

Paříž 7. listopadu 1928

Vážený pane,²⁵⁴

mám Vám předat balíček od pana Floriana ze Staré Říše, a to je důvod, proč se Vás opovažuji obtěžovat. Byl byste tak laskav a označil mi místo a čas, kde bych Vás mohl nalézt? Mám všechn čas pro sebe, zařídím se zcela podle Vašich možností.

Odpusťte mi, vážený pane, moji smělost.

Jsem Váš věrný služebník

Jan Čep

Josefu Florianovi

31

Myslechovice 27. prosince 1928

Pane Floriane,

dostal jsem ještě v Praze Váš lístek i vánoční tisk, za který mnohokrát děkuji. Budu v Myslechovicích patrně až do 6. ledna; napište mi, když by se Vám hodilo nějakým způsobem zařídit schůzku – ale jen v tom případě, nebude-li Vám to příliš svízelné.

²⁵³ Čep 23. srpna 1928 domlouval skrze dopisní lístek setkání se Skoumalem v pražské kavárně, kde se setkali předešlý rok, když Skoumal přijel o Dušičkách z návštěvy ze Staré Říše.

²⁵⁴ Georges Rouzet (1903–1967), belgický spisovatel pobývající v té době v Paříži, skrze Léona Bloya se spřátelil s Florianem a byl prvním francouzsky píšícím autorem, s nímž se Čep ve Francii setkal.

Pokud se týče té známky,²⁵⁵ ptal jsem se na to pana Vyskočila a jednoho právníka (toho pana Rabocha²⁵⁶ z Berouna), a oba mi slíbili, že mi při tom pomohou, jenže o svátcích se na úřadě nic nepořídí, musíme počkat až po Novém roce. Ten Raboch mi také slíbil, že mi sám žádost napíše, protože pro úřady je pohodlnější, když je taková věc psána jejich ustáleným žargonem. Možná také, že se bude nutno uchýlit pro dobro věci k některým úskokům, zejména nevysvětlovat příliš široce ideu *Archů*, naopak, hledět spíše vzbudit zdání, že je to periodický časopis nebo revue jako jiné, a bude asi nutno, aspoň pro úřady a pro začátek, označit jako datum vycházení některý den měsíce, buď prvního, nebo patnáctého, nebo prvního každý druhý měsíc atd. To bude, myslím, třeba vytisknout na vnější obálku aspoň pro první dvě čísla, na vnitřní obálce (popřípadě i na vnější kromě označení předchozího) bude ovšem moci zůstat datum dosavadní (epifanie, Hromnice...) a vycházet to ovšem bude moci kdykoliv, toho si už nikdo nevšimne, jen pro pohodlí úřadů, aby aspoň při prvních dvou číslech bylo kromě našeho data uvedeno i datum jaksi „civilní“.

Rád bych také věděl, jestli jste Vy dostali nějaké vyřízení, když jste se o tu známku ucházeli, a z jakého důvodu jste byli odmrštěni, abych se při stylizaci té žádosti, popřípadě audienci, které prý jest potom každý žadatel ještě osobně podroben, vyhnul údajům, které by mohly v „pánech“ vzbudit podezření. Málo naplat, je i pro nás pohodlnější, budeme-li takto nenápadni a zdánlivě jako jiní, když nemůžeme doufat, že změním režim. Však čtenáři a ti, co věci rozumějí, budou vždycky vědět, na čem jsou. Měl jsem příležitost vyslechnout soukromé úsudky některých „inteligentů“, literátů atd. o knize *Pod sluncem...* a byl jsem zdrcen. Je prý to „ubohoučké“, „staré“, „svaté“, „slaboučké“ atd. Je amen, lidmi už nic nepohne. Člověk se stává takto náramně pesimistickým a začíná uvažovat, nemá-li z toho vyvodit zcela osobní důsledky, zřici se literatury a obrátit se docela někam jinam. Nemohu si pomoci, ale člověka to nevýslovně skličuje, když vidí, jak jeho slovo umírá v naprosté hluchotě.²⁵⁷

S uctivým pozdravem

J. Č.

---

²⁵⁵ Poštovní známka nutná k distribuci *Archů* jako periodického tisku s novinovou sazbou. Čep s Florianem proto řeší byrokratické podrobnosti dle Tiskového zákona vydaného 17. prosince 1863 a platného v novelizované podobě až do poloviny 30. let 20. stol.

²⁵⁶ Nebyly zjištěny životopisné údaje.

²⁵⁷ To byl další políček pro Čepovo spisovatelské směřování. Florian, projevuje se stále jako duchovní průvodce a zkušená a zapálená kulturní osobnost, se jej proto snažil povzbudit a poradil mu, aby nehleděl na názory oněch lidí a stále se věnoval své bohubilé činnosti spisovatele a překladatele.

Modřany²⁵⁸ 15. července 1930

Pane Floriane,

schovávám si vždycky psaní dopisů na volnější chvíle, až by mne netlačily ze všech stran všelijaké nepohodlné, skoro zbytečné věci, ale dopadne to obyčejně tak, že míra odkládání je už dovršena a já se pro hanbu vůbec už neodvážím psát, anebo si k tomu konečně musím sednout uprostřed té všelijaké nepříjemné a skoro zbytečné práce, nechci-li, abych si svým mlčením někoho docela odradil.

Ten Kuncíř vyvedl opravdu věc nepěknou, ale ještě jinak, než Vy píšete. Opravoval jsem totiž text *Axela*²⁵⁹ tak, že jsem vpisoval své korektury červeným inkoustem na okraje a mezi řádky exempláře. Z toho vznikly místy rébusy dost zamotané a žádal jsem proto výslovně Kuncíře, že si budu dělat korektury tisku sám. Kuncíř mi však nejenom korektury neposlal, nýbrž mi ani neoznámil, že kniha už vyšla. Nahlédl jsem do toho jen tak u Fučíka a zdá se mi, že si korektor opravdu nevěděl s mými opravami rady a že z toho povstaly místy úplné nesmysly. – Co se týče toho ujednání, či jméno tam bude uvedeno, pamatuji si jenom na ústní rozhovor s Vámi, písemně to od Vás nemám (aspoň ne v té korespondenci, kterou mám po ruce).

Pokud jde o ty španělské autory,²⁶⁰ chtěl bych především vědět to, co se Vám самому zdá pozoruhodné (a co byste popřípadě rád viděl přeloženo) – a rád bych měl i nějakou knihu, máte-li doma nějaké a mohl-li byste mi je půjčit.

Před týdnem se k Vám vypravovali na návštěvu pan Frynta s panem Vyskočilem a doufám, že Vás našli při lepším zdraví, než jak jste mi v květnu psal.²⁶¹ Já pojedu zítra domů do Myslechovic (pošta Chudobín u Litovle) a pobudu tam do konce července. Jinak jsem zase v Modřanech (u Prahy, Pod Vinicí 807).

²⁵⁸ Modřanskou lokalitu dalšího z mnoha Čepových pobytů zajistil Bedřich Fučík u matky své snoubenky Jitky Skalákové. Zde se s Jitkou velmi, ale přesto z její strany platonicky sblížil, přestože byla zasnoubena s Fučíkem.

²⁵⁹ Villiers de l'Isle Adam, Auguste. *Axel*. Paris: Quantin, 1890. Kniha francouzského spisovatele a předchůdce symbolismu Augusta Villierse de l'Isle Adam (1838–1889) vyšla s překladem Josefa Floriana ve Staré Říši již v roce 1915; druhé vydání poté vydal v roce 1930 Kuncíř taktéž s Florianovým překladem, ale již s jazykovou úpravou Jana Čepa, jehož jméno ovšem není uvedeno, přestože o to Florian žádal. V Arších zazněl Florianův názor...

²⁶⁰ Při osobním setkání v Praze se Čep svěřil Florianovi, že rozšířil své portfolio jazyků, a tudíž mohl být využit i na španělské překlady. V dopisu z 22. října 1930 Čepovi Florian navrhuje překlad pro Melantrich *Historia verdadera de la Conquista de la Nueva España* od španělského conquistadora a kronikáře Bernala Diaze del Castilla (1495–1584). Čep jej ovšem nepřeložil a první překlad tohoto díla vyšel pro Odeon až v roce 1980 od Lud'ka Kulťa.

²⁶¹ Florianův dopis z 24. května 1930 (viz Jurčeková 2007: 41). Zdravotní obtíže zahrnovaly bolesti nohy zraněné ve vězení již v roce 1913 (více viz Stankovič 2008, Bednářová 2006).

Za šest neděl po tatínkově smrti²⁶² jsem byl na pohřbu babiččině²⁶³ (byla to matčina matka, bylo jí 84 let, umřela u nás) a asi za nových šest neděl na svatbě sestřině.²⁶⁴ Je mi po tom všem, jako když po strništi zafičí vítr a je konec hrám.

Tatínek umíral dlouho a těžce, v hrozných bolestech. Přijel jsem domů deset dní před jeho smrtí a viděl jsem jeho zápas až do konce. Měl kromě srdeční vady chronický zánět ledvin (prý následek malárie, kterou si utržil na vojně, jak říkal doktor) – a umřel na pozvolnou otravu krve močovinou. Zaopatřen byl ještě před mým příjezdem, za úplného vědomí. Bylo mu necelých 56 let. Jmenoval se Jan (Křtitel).

Ty Vaše námitky proti oné próze z *Dvojiho domova*²⁶⁵ jsem už dávno pochopil a uznal, jako tolik jiných věcí od té doby, co jsem odjel 4. května 1927 ze Staré Říše.²⁶⁶

Odpusťte mi, že jsem tak dlouho na Váš dopis neodpovídal, a Bůh Vám dej hodně zdraví!

Jan Čep

33

Modřany 7. listopadu 1930

Pane Floriane,

jel jsem na Dušičky domů a nedostal jsem se už předtím k tomu, abych Vám se Stevensonem poslal i dopis. Včera jsem dostal Vaše druhé psaní a odpovídám na ně raději hned, aby mi to zase nezplesnivělo.

Na to špatné užívání „mne“, „mně“ a „mě“ v *Purpurové zemi*²⁶⁷ mě upozorňoval už pan doktor Vašica, který je právě v Praze. Nečetl jsem už svůj překlad po vytištění a nemám ani po ruce exemplář, abych se na to mohl podívat, ale stalo se to patrně většinou tím, že jsem původní *mě* (4. pád) opravoval v korekturách po předložce na *mne*, přičemž mi sazeč *n* vsunul, ale *ě* zapomněl opravit na *e*. Pokud jde o 2. pád, jsem ovšem bez omluvy. S tím překládáním je to zpropadená věc: kdyby člověk přeložil sto knih, bezvadného překladu se snad vůbec nedodělá. Takovýchle „hnidy“ jsou ovšem tím

---

²⁶² Jan Čep starší, otec, zemřel 22. ledna 1930, u čehož byl přítomen i jeho syn. K této události se mnohokrát vracel (např. Čep 1998: 97–98; 116–120) a použil ji i jako autobiografický prvek – Trávníček (1996: 56) upozorňuje, že „početná umírání (...) jsou variacemi a opakovanými prožitky tohoto loučení s člověkem nejbližším.“

²⁶³ Příjmením Vyplakalová. Bližší životopisná data se nepodařilo dohledat.

²⁶⁴ Stará Říše (1903–1978), provdaná Skládalová. S o jedenáct měsíců mladší sestrou si Čep podle vlastních slov hojně dopisoval.

²⁶⁵ Míňena próza „Justýnka“.

²⁶⁶ Stará Říše tedy byla předělem ve vidění Čepova světa reálného, intelektuálního i duchovního.

²⁶⁷ Hudson, William Henry. *Purpurová země*. Překl. Čep, Jan. Praha: Škeřík, 1930.

trapnější v překladech jinak slušných. „Jestlipak to nechce hříchu?“, říkávají u nás, když člověku nějaká taková zpropadená maličkost kazí práci.

Co se týče té předmluvy k *Pokladu na ostrově*,²⁶⁸ nemám ji sám za žádné veledílo. O Stevensonovi by se daly říct jinačí věci! Ale představte si, že právě překládáte od rána do večera Bernanose, že v tom vězíte až po uši a že přitom dostáváte od nakladatelství den co den expresní urgence, vymáhající na Vás předmluvu k Stevensonovi. I musíte zavřít Bernanose, číst od rána do večera Stevensona (od rána do večera, několik dní za sebou samého Stevensona!), a potom psát rukama nohama předmluvu. Je vlastně div, že na tom tu udýchanost není celkem vidět. Mně samotnému tedy ta předmluva nedostačuje (člověk je za takových okolností, když musí takovou věc dělat uprostřed jiné práce, náchylný autorovi spíše ubrat nežli přidat) a Vašim výtkám se podrobuji bez repliky.

Přeložil jsem už oba svazky Bernanose (*L'Impostûre* i *La Joie*, z *L'Impostûre* byla po přání autorově vynechána druhá část), a vyjde to u Štorcha-Mariena, který to vyfoukl Kuncířovi. „Čert jak ďábel!“²⁶⁹ říká náš lid.

Jsem těmi překlady už trochu (kdybych se směl přiznat, řekl bych „náramně“) unaven a chtěl bych dělat něco vlastního. Ale v životě je tolik protivenství...

Děkuji Vám, pane Floriane, za oba Vaše dopisy. Každé Vaše slovo mě osvěží a vzpruží. Budu rád, když mi budete mít zase brzy co napsat. Přeji Vám hodně zdraví!

Váš

J. Č.

34

Modřany 24. listopadu 1930

Pane Floriane,

dostal jsem balík Vašich knih a zkusím, budu-li s to, abych s tou hrdinskou španělštinou něco spravil. Ty slovníky bych si nějaký čas nechal, mám sice také slovník, ale ne vždy dostatečný. Tu Herediovu²⁷⁰ předmluvu Vám také přeložím.

---

²⁶⁸ O prázdninách 1930 tvořil Čep úvodní studii, již si vyžádal Fučík, k překladu Stevensova románu *Poklad na ostrově* (Praha: Melantrich, 1930), kvůli němuž musel znovu nastudovat celé Stevensonovo dílo. Florian ocenil Čepův překlad i studii v *Arších*: A přestože se Čep tímto překladem zařadil mezi přední překladatele mladé generace, vznikl v roce 1967 překlad Aloyse Skoumala pro Odeon, tentokrát se známějším názvem *Ostrov pokladů*.

²⁶⁹ Jakubu Demlovi se Čep svěřil v dopisu z 23. července 1930 ohledně svého postoje k jistým nakladatelstvím, a to sice v souvislosti s překladem Bernanose pro Štorch-Marieno nakladatelství: „Ale nám konec konců nezbyvá, než abychom šli za autory, neohlížejíce se na nakladatele.“ Tuto ideu razil i při překladu Stevensona pro Rodinnou knihovnu.

Panu Rouzetovi jsem poslal minulý týden dopis a balík. Ten jeho článek²⁷¹ bych třeba přeložil, kdybyste mi jej poslal, a tu báseň bych dal přeložit Zahradníčkovi.²⁷²

Psal jsem už dvakrát Bernanosovi (podruhé rekomando), chtěje od něho vědět jisté věci, týkající se mého překladu jeho knih, ale nemohu od něho dostat odpověď. Se slavnými lidmi je věru kříž.

S uctivým pozdravem a s přáním mnoha zdraví

Jan Čep

P. S. Na spojenectví s Kuncířem v souvislosti s tou španělskou kronikou (aniž v jiných věcech) nikterak nepomýšlím.

Jakubu Demlovi

35

[Modřany březen 1931?]

[...]

Vzpomínám často na Tasov,²⁷³ na paní doktorovou,²⁷⁴ netrápí-li ji bolesti a není-li jí příliš dlouhá tahleta mokrá a syrová zima, s nebem věčně zataženým. Musí ustavičně ležet nebo chodit? Představuji si, jak vypadá svět z Vašich oken, zahrada pod sněhem, cesta okolo plotu s dvěma kolejami a s několika lidskými šlápotami, které hned zase zapadnou, a pak potok a zasněžená pole na svahu a holé stromy podél silnice k Meziříčí. Jak je ten les za Vaší zahrádkou asi obtížený sněhem, jak jsou ty stromy sehnuté a tiché! A co se asi k Vám na zahrádku slétá vrabců a sýkorek a strnadů a chocholoušů (u nás jim říkají „trbělky“)! Právě dnes se chumelí, všechny obzory jsou zataženy, chuchelská stráž s kostelíčkem se rýsuje za tou pohyblivou záclonou jenom jako stín a pás řeky je tmavý mezi bílými břehy. Ale co je pod tou bělostí bláta! Kdyby člověk stoupal na pole, zavřelo by se to asi nad jeho temenem jako minulost plná hanby.

Slyšel jsem, že Miloš Dvořák je doma a že Vás občas navštěvuje. Bývám s ním v duchu u Vás a vzpomínám si na ten podzimní den, když mě k Vám naposledy vyprovázel tím

---

²⁷⁰ José-María de Heredia (1842–1908), francouzský parnasistní básník a knihovník narozený na Kubě.

²⁷¹ Není známo, jaký článek je míněn.

²⁷² Zahradníček od Rouzeta nepřeložil žádnou báseň pro Starou Říši.

²⁷³ V Tasově u Jakuba Demla strávil Čep v roce 1928 čtrnáct dní, přičemž mu Deml byl duchovní oporou a dokázal s ním souznít v recepci rozporuplných vlastností Josefa Floriana, jelikož s ním Deml do roku 1910 spolupracoval a poté se od sebe distancovali na deset let (více viz Stankovič 2008; Deml 2015). Čepovi proto napsal dedikaci do své knihy *Rosnička* (Tasov: Pavla Kytlicová, 1927) se slovy: „Básníku Janu Čepovi, aby ochutnal počátky naší samostatnosti.“ (Trávníček 1996: 50).

²⁷⁴ Pavla Kytlicová (1874–1932), roz. Balíková, manželka lékaře Vladimíra Kytlici, přítelkyně, mecenáška a vydavatelka díla Jakuba Demla. Mezi lety 1921 až 1932 pobývala v Tasově, kde napsala svůj pětidílný román *Rodiče a děti* (1927–1931).

údolím podél řeky do Vanče, a pak na naše rybolovy na Poříčí, jak voda tiše tekla mezi vrbami, odnášejíc mrtvé listí, jak celé údolí den ode dne tichlo, řídlo, a jak to sirobné ticho občas rozřal výkřik ledňáčka, doprovázený modravým bleskem. A jak jsme se pak vracívali prokřehlí k dědině, polní cestou trochu vyhloubenou, zahliněnou podzimmními pracemi, ženouce před sebou poštmistrovy krávy. Pamatujete se, jak nás jednou p. poštmistr kousek předešel a Vy jste ho pak nepoznal, když jsme ho zase dohonili? – „Tak kam, kam? Take do Tasova?“ – „Take, take!“ na to on. Vtom jste ho už poznal a strnul jste ohromením. A pak jste se dal do smíchu. Potom jsme se zastavili u Demlů²⁷⁵ na těch zavináčích, ale přecenili jsme se: ani Vy, ani já jsme jich nedojedli. A doma jsme si honem vyplachovali ústa, aby paní Kytlicová nepoznala, jak jsme se spustili. Musím už těch vzpomínek nechat, jak bych se do toho dostal, nebylo by tomu konce. Děkuji Vám tedy ještě jednou mnohokrát za knížky (Vám i paní doktorové) a ty XV. *Šlápěje*²⁷⁶ Vám vrátím, jen co o ně napíšu domů. Já se Vám, bohužel, nemohu zatím ničím odvděčit, je to se mnou zlé, velmi jsem zmalomyslněl, zdá se mi, že už nic nedovedu. Snad vyjde začátkem března můj překlad Bernanosa, ten Vám potom pošlu. Jsou u Vás ještě ty milé babičky?²⁷⁷ Řekněte jim, že na ně také velmi často myslívám a že jim přeji na světě všeho dobrého. Domníval jsem se, že na mne zanevřely, a jejich lístek mi udělal velikou radost. Schovám si jej na památku. Psal mi Miloš, že prý Marie²⁷⁸ u Vás namalovala velmi krásné věci,²⁷⁹ a nic mě to nepřekvapilo. A co Františka?²⁸⁰ Ta už je asi veliká, už bych ji ani nepoznal. Vždyť to už budou na jaře čtyři léta, co jsem odešel ze St[aré] Říše. – Nejsou-li už u Vás, musíte bezpochyby s mým vzkazem počkat, až zase přijdou, jinak asi není způsobu, jak jim jej vyřídit.²⁸¹ Milé paní doktorové přeji mnoho zdraví, síly a důvěry v Boha a Vás, důstojný pane, pozdravuji uctivě a srdečně.

Váš oddaný

Jan Čep

---

²⁷⁵ Míněn zřejmě bratr Josef Deml.

²⁷⁶ Deml, Jakub. *Šlápěje XV*. Tasov: Pavla Kytlicová, 1930.

²⁷⁷ Nenalezeny.

²⁷⁸ Marie Florianová (1909–1998), později Stritzková.

²⁷⁹ viz Deml Sedm let jsem u Vás sloužil

²⁸⁰ Františka Florianová (1917–1995), restaurátorka, ilustrátorka, malířka. Pro ni napsal Čep pohádku „Holubi princezna“, jež byla ovšem vydána až po Čepově smrti v souboru *Červený muškát a jiné prózy* (Šternberk: Sternberg, 2011).

²⁸¹ Narážka na ne příliš vřelé vztahy se Starou Říší.

Josefu Florianovi

36

[Modřany před 3. dubnem 1931?]

Pane Floriane,

posílám Vám ve spěchu Bernanosova *Odpadlíka*. Z prvního dílu (*Přetvářka*, *L'Impostûre*) je část vynechána, a to po přání autora, který také chtěl, aby oba romány (*L'Impostûre* a *La Joie*) vyšly najednou jako celek. Pro oba byl zvolen jednotný titul *Odpadlík*, podle německého *der Abtrünnige*, který autor schválil. Poznávám to, abyste se nad tím třeba nepozastavoval, četl-li jste obě knihy v originále. Překlad byl prací velmi obtížnou a mé síly leckdy slabé, takže nevím, jak jsem vlastně pochodil.

Pozdravuji Vás mnohokrát.

Váš

J. Čep

37

Modřany 7. dubna 1931

Pane Floriane,

sáhl jsem dychtivě po Vašem dopise, ale byl jsem zklamán, když jsem se dověděl, že jste Bernanose ještě nečetl. Rád bych si totiž na tom překladě zakládal a hrozně rád bych slyšel, že jste s ním spokojen. Ale musím se trochu krotit, máte asi důležitější anebo dotěrnější věci na starosti.

Já jsem se kurýroval se žaludkem, na rentgenu mi v něm našli žaludeční vřed a pak mi vstříkovali do žíly injekce. Bůh ví, bylo-li to co platno. O svátcích mě zase rozbolely zuby, až jsem celý otekl. Moje „aleluja“ znělo tedy trochu huhňavě. Ale patrně jsem si to zasloužil.

Vzpomínal jsem často na Vás, jak jste přestáli zimu a hlavně to zimavé jaro a jak je s Vaším zdravím. Mluvívám tady občas s panem Stritzkem.²⁸² Říkal, že se podívá o svátcích do Staré Říše, a tak se těším, že od něho něco o Vás uslyším.

Kuncír mi poslal tisíc korun za *Axela* a deset překladových exemplářů. Dva jsem už rozdál (Halasovi²⁸³ a P. Zárubovi),²⁸⁴ ostatní bych Vám poslal. Jeden je na „lepším“ papíře. Snad nějaký similibjapan.²⁸⁵

---

²⁸² Otto Stritzko (1908–1986), malíř, grafik a ilustrátor spolupracující s Josefem Florianem, jehož malířsky nadanou dceru Marii (1909–1998) si vzal.

Píši dnes halabala, mám ještě horečku, jak mi ráno doktor vymačkával hnis z dásní. Ale přece se mi nechce odkládat s tímto dopisem, třeba v něm není zhoła nic kromě projevu uctivé a srdečné sympatie. Bůh Vám dej hodně zdraví!

Váš oddaný

J. Čep

P. S. Nevím, psal-li jsem Vám, že se mi vdávala před rokem sestra. Mají už dítě, pokřtili je František.

38

Modřany 13. května 1931

Pane Floriane,

bál jsem se, že onen dryáčnický prospekt²⁸⁶ a blbé inzeráty nakladatelství Melantrich odpudí od mé knížky i těch několik málo lidí, pro které je vlastně psána a na kterých mi záleží, a Váš lístek, byť sebestručnější, byl tedy pro mne překvapením tím radostnějším. Nemusím Vás snad ujišťovat, že v té barnumské reklamě nejenom nemám viny, ale že se to všechno stalo proti mé vůli a že mi to mou knížku úplně zprotivilo a odcizilo. Co se týče toho „blahobytu a zaopatření na celý život“ nebo dokonce „na několik pokolení“, není to také nijak skvělé a celý můj honorář bude sotva stačit na to, abych za něj mohl být v létě dva měsíce na venkově. Tajemství té reklamy vězí v tom, že nakladatelství má tzv. propagační oddělení, která má za úkol nadělat kolem každé knížky, která se vydá, tolik hluku, aby si jí „obecenstvo“ všimlo a hodně ji kupovalo. Je přitom zcela vedlejší, je-li to Neubauer,²⁸⁷ Maurois,²⁸⁸ Dostojevskij²⁸⁹ nebo Čep, hodí-li se ten rámus ke stylu a atmosféře té knihy, nebo nehodí. Autor je proti tomu bezmocný.

---

²⁸³ František Halas (1901–1949), básník, jehož veršů si Florian velmi cenil. Čep se s Halasem seznámil během svých vysokoškolských studií a nadále s ním udržoval přátelské vztahy. Halas se již na přelomu 20. a 30. let zajímal o staroříšské texty; v roce 1930 Florian vybízel Halase, aby jako redaktor *Kvartu* prosadil řazení textů na volných listech po vzoru *Archů*.

²⁸⁴ Asi Karel Záruba (1865–1951), katolický kněz, kulturní pracovník a znalec církevní hudby.

²⁸⁵ Druh bezdřevného bílého papíru, napodobenina kvalitnějšího japonského, jenž připomíná svým povrchem hedvábí.

²⁸⁶ Propagace Čepovy knihy *Zeměžluč* (Praha: Melantrich, 1931). Knihu recenzovalo množství kritiků, např. Šalda, Götz, Fučík, Píša, Novák.

²⁸⁷ Vilém Neubauer (1892–1966), autor románů pro dívky a románů pro ženy, řazen pod tzv. brakovou literaturu. V Melantrichu mu vyšly romány *Filosofka Mája* (1927), *Osada mladých snů* (1930), *Pískle* (1931).

²⁸⁸ André Maurois (1885–1967), francouzský spisovatel, autor beletrizovaných životopisů slavných osobností.

²⁸⁹ Fedor Michajlovič Dostojevskij (1821–1881), ruský spisovatel řadící se do ruského realismu, publicista, filozof. V Melantrichu vyšlo množství jeho knih, např. *Bratři Karamazovi* (1929), *Zločin a trest* (1930), *Běsi* (1930) či *Idiot* (1931).

Lopotím se také už týden s *Anežkou Berkovou*,²⁹⁰ ale nejsem dosud ještě ani v polovici. Vzpomínám si, jak se pan doktor Durych před nějakým časem rozčiloval na d'Aurevillyho, že se musil „uctivě nudit“ nad jeho několika tlustými svazky – netuše, že rází výstižné slovo pro duševní stav čtenářů svých vlastních knih.

Váš příjezd to Prahy mi ohlašoval pan Stritzko, ale pak jsme Vás čekali marně. V sobotu byla zase otevřena výstava francouzského umění v Umělecké besedě,²⁹¹ ale ještě jsem tam nebyl a nevím tedy, čím se liší od poslední výstavy v Mánesu.²⁹²

Děkuji Vám ještě jednou za Váš lístek a jsem s přáním mnoha zdraví

Váš oddaný

Jan Čep

Jakubu Demlovi

39

Lavigerie ve Francii 16. června 1932

Důstojný pane,

poslali mi sem do Francie²⁹³ Váš lístek z Dalmácie.²⁹⁴ Po svatodušních svátcích byl v Praze p. Florian a říkal, že od Vás dostal lístek z jihu, a už předtím bylo v kterýchsi novinách, že Vám lékař doporučuje jižní podnebí. Píšete, že chcete být už 6. června v Tasově; dej Bůh, abyste se vrátil docela zdravý a duševně silný, abyste mohl říci, co ještě máte říci.²⁹⁵

„In memoriam“²⁹⁶ paní Pavly Kytlicové je příliš stručné a daleko tam není všechno, co bych mohl napsat o nebožce a o jejím díle. Ale právě že je to jen „In memoriam“.

---

²⁹⁰ Durych, Jaroslav. *Paní Anežka Berková*. Praha: L. Kuncíř, 1931.

²⁹¹ Umělecká beseda – nejstarší umělecký spolek založený 1863 významnými českými umělci (Smetana, Mánes, Hájek, Purkyně, Erben ad.). Meziválečná doba bylo období hojné aktivity spolku, od roku 1926 pořádala Umělecká beseda řadu výstav, koncertů a jiných aktivit; za vedení Viktora Dyky se v literárním odboru soustředili právě spisovatelé, jako byl Zahradníček, Durych, Kalista.

²⁹² Mánes – spolek výtvarných umělců, jenž byl založen roku 1887 a odkazoval k dílu Josefa Mánese. Vydával měsíčník *Volné směry* (1896–1949) a v roce 1930 byl přímo pro spolek postaven komplex budov určených zejména na výstavy.

²⁹³ Rok 1932 je provázen Čepovým druhým pobytem ve Francii, na konci května opět uniká svým zmatečným náladám a nestálostí, a to nejprve do Paříže a poté přes Tours, Angoulême do Lavigerie u St. Saturnin.

²⁹⁴ Po smrti Pavly Kytlicové 29. ledna 1932 podnikl na jaře Deml ozdravnou návštěvu v Dalmácii.

²⁹⁵ Smrt přítelkyně Demla zasáhla nebyvale velkou silou. V *Zapomenutém světle* (1934) se o tomto svém stavu rozepisuje: „[M]ilovala mne jako matka. V celém svém životě u žádného člověka nenašel jsem tak hlubokého a tak širokého porozumění pro své dílo a pro své neřesti jako právě u Pavly Kytlicové. Co tyto řádky píšu, ona je přítomna, neviditelná, a vnuká mi, co mám psát“ (Deml 1934: 13–14).

²⁹⁶ Čep, Jan. In memoriam. *Tvar* 4, 1931, č. 5/6, s. 291–292.

Dovedu si představit, jakými vrstvami pohnula její smrt ve Vaší duši a jak změnila linii Vašeho obzoru. Po Ot[okaru] Březinovi²⁹⁷ paní Kytlicová.

Já, jak vidíte, jsem ve vyhnanství, ve vyhnanství sice dobrovolném, ale tím přísnějším. Než jsem odjel, říkal mi p. Florian: Čemu chcete utéci? Sobě? Sobě neutečete. Vidím dnes sám, že jsem poněkud příliš spoléhal na vnější práci času a dálky a že hlavní bitvu musím vybojovat sám v sobě. Blížím se třicítce, době zralosti, a cítím chabost a prozatímnost své situace. Umění? Literatura? Necítím se dost robustní, abych se odhodlal k tomu řemeslu, a literatura, jak se tomu slovu obyčejně rozumí, mi nebude nikdy vším. Básník? Mívám chvíle náramné nejistoty, a teď, když bych měl nabírat sílu k dílům nejintenzivnějším, cítím se málem vyschlý. Je to snad jen vina mých nervů, které jsou čím dál chatrnější? Cítím hroznou prázdnotu tohoto času, paralýzu lidského rozumu, a srdce se mi svírá pohrůzkou nevýslovných pohrom. Vy jste vyjádřil jednou provždy tuto hrůzu umírajícího života a věčné samoty. Myslil jsem pro sebe na různá řešení, slovo „kněz“²⁹⁸ se často vyskytuje v mých úvahách. Ale jsou jistá pouta příliš silná, vidění volných cest obrostlých polním kvítím, potřeba mrhat volně časem... Vábivé jsou představy života klášterního, ale zase mě mrazí pomyšlení na duchovní prostřednost nynějších řeholí (P. Braitto,²⁹⁹ někteří naši jezuité – a o ostatních se nedá skoro uvažovat...). Důstojný pane, odpusťte mi tyto starosti, které se Vám možná s výše a z hloubky Vašich zkušeností už budou zdát malicherné. Dej Vám Bůh hodně zdraví a dušeních sil!

Váš J. Čep

P. S. Já tu budu asi až do konce srpna.

---

²⁹⁷ Otokar Březina (1868–1929), vl. jm. Václav Jebavý, básník, esejista, Demlův velmi blízký přítel, díky němuž se dal v roce 1896 na cestu kněžství; spolupracovník Floriana, jemuž půjčoval cizojazyčné knihy, lektor pro staroříšské nakladatelství. Čep a jeho přátelé jej navštívili při příležitosti 60. narozenin. Březinovo úmrtí 29. března 1929 zasáhlo Jakuba Demla stejně intenzivně jako smrt Pavly Kytlicové.

Deml publikoval *Listy Otokara Březiny Jakubu Demlovi* (Tasov: Jakub Deml, 1932) a v roce předchozím vydal kontroverzní vzpomínkovou knihu *Mé svědectví o Otokaru Březinovi* (Praha: Rudolf Škeřík, 1931).

²⁹⁸ Podle vlastní výpovědi se Čep (1998: 159–160) vnitřně rozhodoval studovat na kněze již v mladém věku, ovšem finanční zajištění rodiny by nepokrylo osmileté studium a internát, proto byl Čep přijat v roce 1914 na gymnázium. V posledním ročníku pak cítil duchovní krizi, jež se s ním táhla až do vysokoškolských studií, a proto hledaje řád a duchovní pomoc vstoupil do služby k Florianovi, později v roce 1934 zakotvení a nutnost řádu hledá ve Francii u Pourrata (Zatloukal 2016: 25). Po smrti otce (1932) našel jeho deník z první světové války, kde bylo napsáno „Prosím jen svého syna Jana, je-li mu to možno, by se obětoval stavu kněžskému (...).“ (Trávníček 1996: 56) I to bylo důvodem, proč si Čep stále pohrával s myšlenkou kněžské kariéry. Sám o tom taktéž píše v dopisu Janu Franzovi 7. září 1933 (fond Jana Franze, LA PNP) a na jiném místě v *Sestře úzkosti* je také patrný vliv četby a Čepových překladů Bernanosových románů *Odpadlík* a *Deník venkovského faráře*, v nichž taktéž vystupuje postava kněze, ta inspirovala Čepa i v jeho prozaické tvorbě, zejm. v *Hranici stínu*.

²⁹⁹ Silvestr Maria Josef Braitto (1898–1962), olomoucký dominikán, literární kritik, překladatel, zakladatel a redaktor revue *Na hlubinu* a edice *Krystal* v Olomouci, překladatel, jedna z předních osobností katolického života v ČSR, byl „protivníkem“ Josefa Floriana kvůli svému postavení v církevní instituci.

Lavigerie 17. června 1932

Milý příteli,

velmi jste mě dojal, když jste okamžitě odpověděl na můj poslední dopis a když jste prokázal tak velký zájem o mé ubytování, zdraví atd. Docela jsem již uvykl odlišným životním podmínkám, než v jakých žiji tam, v naší zemi, vzpomínka na ni je pro mne zdrojem něhy zcela neznámé, když se v ní nacházím, dokud dýchám její vzduch.³⁰⁰

Myslím si přec, že nebude-li mít moje cesta a můj pobyt zde jiného užitku, poslouží mi k tomu, abych navrátil spravedlivější proporce věcem, jejichž obraz byl poněkud narušen zájmy přesprávanými a osobními. „Před čím chcete utéci?“, ptal se mě pan Florian, když jsem mu oznámil svůj úmysl odjet.³⁰¹ „Před sebou samým? Před sebou nelze nikdy utéci.“ – Je to prastará pravda, ale nikterak zastaralá, a jsem nucen si ji ověřovat den co den. V jistém smyslu na sebe účinek mé současné izolace nemůže nechat dlouho čekat: je-li člověk sám, není v pokušení dopřávat si snadná uspokojení.

Kromě majitelů domu nemám příležitost pohovořit si s nikým jiným: vesničané jsou zde nedůvěřiví a poněkud uštěpační, mluví napůl svým nářečím a příliš rychle na to, abych jim mohl porozumět, a konečně moje vrozená plachost mi brání v tom, abych s nimi vyhledával kontakt. To, co mi kazí radost ze zdejšího pobytu, je strašný nedostatek kněží v tomto kraji. Malé farní kostelíky, povětšinou působivé stavby z 12., 13.–16. století, chátrají v té nejsmutnější opuštěnosti, podléhají pozvolna triumfálnímu nájezdu kopřiv a trní. Kostel v St. Saturninu, který je naším farním kostelem, je celý týden zavřený kvůli nedostatku kněží. Pouze v neděli přijíždí autem kněz ze sousední farnosti, ve spěchu odslouží mši a pospíchá sloužit další v ještě vzdálenějším a rovněž opuštěném kostele. A pro celkové vykreslení tohoto žalostného obrazu: počet účastníků mše bychom mohli spočítat na prstech svých dvou rukou, ledaže by nám vystačila ruka jedna, kdybychom nepočítali děti.

---

³⁰⁰ V dopisu ze 19. srpna 1932 Čep odkazuje na Florianovy korespondenční kontakty s Rouzetem v kontextu politické angažovanosti Action française a situace v ČSR: „Jos. Florian Vás patrně zpravuje o ponižující situaci českých katolíků. Stačí si ostatně připomenout, že naše záležitosti řídí dva svobodní zednáři Masaryk a Beneš. Laické školství u nás páchá nemalé škody než ve Francii.“ (Zatloukal 2016: 90)

³⁰¹ Florian se zde objevuje znovu v postavení rádce a průvodce řádem světa se snahou usměrnit Čepa a ukotvit jej.

Přečetl jsem již všechna čísla *Sešitů L[éona] B[loye]*,³⁰² která jsem dostal a jsem tím natolik zaujat, že se tam cítím jako doma, cítím z toho všeho, že *Mea res agitur*.³⁰³ Váš článek³⁰⁴ se mi velmi líbil. Podařilo se Vám nepostřehnutelně vystihnout oba génie, každého v jeho vlastní sféře, a pak diskrétně načrtnout splnutí jejich poutí za naším horizontem v domově věčném. Musel jste se s dílem L[éona] B[loye] seznámit velmi intimně.³⁰⁵

Přečetl jsem *Deník M[eera] de Walcheren*,³⁰⁶ jenž ve mně rozezvučel ty nejnítěrnější struny, téměř bych mohl říct, že jsem při četbě cítil jisté duchovní spříznění. Chtěl bych vědět, co ještě po *Deníku* napsal.

Tak jsem opět u svého bibliografického výzkumu.

Kdo je onen pan Debout, autor předmluvy k *Dopisům L[éonu] B[loyovi] Jeanu de la L[aurencie] a F[rédérikovi] Brou?*³⁰⁷

Znáte ve francouzštině nějaký *Život svaté Anděly z Foligna*³⁰⁸ a francouzské vydání jejich *Spisů*? Nevíte snad něco o onom knězi a básníkovi (vlámském, holandském?) Guidu Gezelovi,³⁰⁹ o němž ve svém deníku mluví M[eer] de Walcheren?

Co si myslíte o L[éonu] Daudetovi³¹⁰ jako romanopisci? Našel jsem zde jeden z jeho románů *Srdce a nepřítomnost*³¹¹ a byl jsem zklamán. Zdálo se mi to slabé. Co jsou zač ty *Plameny*?³¹² Prosím Vás, abyste mě obecně upozorňoval na knihy, které se Vám zdají důležité nebo jinak zajímavé.

---

³⁰² *Cahiers Léon Bloy* (1924–1939), periodikum vydávané Josephem Bollerym, znalcem a sběratelem díla Bloya.

³⁰³ Lat. je to má věc/záležitost, je mi to blízké.

³⁰⁴ Nepodařilo se dohledat.

³⁰⁵ Čep v následujícím dopise ze 17. července 1932 v postskriptu sděluje svůj záměr: „Napadla mě onehdy smělá myšlenka, že to budu já, kdo snad, nevím kdy, napíše kapitolu ‚L. Bloy a J. Florian‘. Nemyslím však, že by se to mohlo stát za života posledně jmenovaného.“ (Zatloukal 2016: 88) Čep opravdu zmiňované eseje napsal (viz zde, s. 133–150, 163–166).

³⁰⁶ Pieter van der Meer Walcheren (1880–1970), holandský básník, kněz. Zřejmě Čep míní knihu, jež vyšla ve francouzštině s názvem *Journal d'un converti* (Paris: G. Crès, 1917 / druhé vyd. Paris: L. Téqui, 1924) s úvodem Léona Bloya.

³⁰⁷ Jacques Debout (1872–1939), vl. jm. René Roblot, francouzský spisovatel, katolický kněz. Jeho předmluva se nachází v knize s názvem *Lettres de Léon Bloy à Jean de La Laurencie et à Frédéric Brou* (Paris: Bloud et Gay, 1927).

³⁰⁸ Angela de Fulginio (1248–1309), italská řeholnice, patronka františkánských terciářů, nazývána „učitelkou teologů“. Její spisy obsahují rozjímání nad evangelijní vzdělaností a obrácení se. Ve Francii vyšlo *Le livre de l'expérience des vrais fidèles* (Paris. E. Droz, 1927).

³⁰⁹ Guido Gezelle (1830–1899), belgický spisovatel píseční vlámsky, publicista, katolický kněz.

³¹⁰ Léon Daudet (1867–1942), francouzský politik, spisovatel, publicista.

³¹¹ Daudet, Léon. *Le Cœur et l'Absence*. Paris: Ernest Flammarion, 1920.

³¹² Daudet, Léon. *Léon Daudet, de l'Académie Goncourt. Flamme, Polémique et Polémistes*. Paris: Bernard Grasset, 1930.

Drahý příteli, chci Vám výslovně říci, že je pro mne velkou radostí a skutečnou útěchou to, že Vás cítím u sebe v této Francii, zároveň pro mě tak sladké a tak hořké, i přes stovky kilometrů, které nás oddělují.

Myslím, že jste mi říkal, že pan R[ené] Lacroix³¹³ píše také pro *Sešity L[éona] B[loye]*. Mohl byste mi sdělit, v kterých číslech nutno hledat jeho článek (články)? Píše také jinam? Ještě jednou mu vyříd'te, že jej z celého srdce pozdravuji.

A Vám, drahý příteli, vřele tisknu ruku a netrpělivě očekávám Vaš příští dopis.

Má uctivá poklona pánům rodičům.

Jan Čep

Josefu Florianovi

41

Praha 24. listopadu 1932

Pane Floriane,

děkuji Vám mockrát za dopis. Byl jsem teď hrozně zapřažen – s překladem Pourrata a se svou knížkou³¹⁴ – a teprve dnes to mám troch z krku. Také mě mořila chřipka.

Od Bernanose jsem konečně dopis dostal a dokonce jsem s ním mluvil. Bydlí teď docela na jihu, na francouzské Riviěře, prý kvůli zdraví své paní, ale stěžuje si přesto na velikou rozptýlenost atd. Ty mé domněnky o Reynkovi³¹⁵ byly bezpochyby liché. Ostatně o Bernanosovi by byla jiná kapitola. Je to Francouz skrz naskrz proniklý národní hrdostí a na slovanské národy a nářůdky ve střední a jižní Evropě se dívá jako na změt', která ponouká k zoufalství. – Mimo Poláky, ovšem.

Také s Pourratem jsem mluvil. Já sám jeho podobiznu nemám, ale snad by se našlo něco tady v nakladatelství, ovšem jenom nějaký výstřižek z *Nouvelles Littéraires*.³¹⁶ Je vysoký, černovousý (nechává si vousy růst), ale nevypadá ve skutečnosti tak robustně jako na těch portrétech. Je bledý a pohublý, mluví pomalu a tiše – skoro bych řekl, že má slabé plíce. Sám mi bez ptaní řekl, že je katolík („pratiquant“), ačkoli měl v mládí

---

³¹³ René Lacroix à l'Henri, další Bloyův obdivovatel.

³¹⁴ Během francouzského pobytu psal Čep povídku „Jakub Kratochvíl“ (in: *Letnice*. Praha: Melantrich 1932).

³¹⁵ Z dopisu Josefa Floriana se dozvídáme, že existovala nějaká domněnka o nedorozumění mezi Reynkem a Bernanosem: „Že by pan Reynek nějak křivě psal Bernanosovi, to nemyslím.“ (Jurčková 2007: 65)

³¹⁶ *Les Nouvelles littéraires* (1922–1985), francouzský literární a umělecký časopis.

období skepse.³¹⁷ (Vypadá teď tak na čtyřicet.) Je ženat, má paní hezkou a velmi přirozenou a asi tříleté děvčátko.

Bernanosova paní je dáma velmi mondénní, s rysem jisté arogantnosti, ale kdoví, člověk se může mýlit. Mají tři děti, nejstaršímu děvčeti je asi třináct, chlapci jedenáct a malé dceruše asi tři léta. Bernanos byl za války aviatikem a teď jezdí na motocyklu jako blázen. „Kdyby mě tak viděl starý Bloy,“ smál se, „ten by klel!“

Rouzetovi budu psát co nejdřív, ten člověk je nenasytný. Ale velmi mu rozumím, rozdává sympatie tak upřímně a štědře, jako po nich touží.

Z toho dopisu otiskněte, co se Vám hodí.³¹⁸ Toho de la Sernu³¹⁹ bych si rád přečetl. Ale kdyby to bylo pro Vás spojeno s výlohami, mohl bych to dát na účet nakladatelství, jen kdybych věděl, kde to vyšlo. Nebo máte Vy spolehlivého dodavatele?

Se srdečným a uctivým pozdravem

J. Čep

42

Praha 1. února 1933

Pane Floriane,

chtěli jsme Vám poslat ta jablka, ale obchodník nás ujišťoval, že by to v těch mrazech najisto zmrzlo, a tak jsme chtěli počkat, až to trochu povolí. Dnes je první den mírněji, snad to tedy už půjde.

Pan profesor Vašica tady není trvale, odjel kolem 15. ledna zase do Olomouce a Vaše korektury už jistě dávno má.

*Sarn*³²⁰ se mi velmi líbí, jen sem tam se objeví stopa ženské preciozity, ale celkem ne mnoho. Doporučím to k vydání, ale prý se teď bude i v Melantrichu vydávat méně knih.

Co se týče Leona Bloya, byla by to veliká věc, ale je tady mnoho pánů a všechny věci jsou velmi nejisté...

Kdybyste chtěl tu Lacretellovu³²¹ předmluvu hned, bez zřetele na to, vyjde-li kniha česky nebo ne, poslal bych Vám ji zároveň s Vaším francouzským exemplářem.

---

³¹⁷ Pourrat má s Čepem společnou mladistvou skepsi ve víře. Možná i díky tomu se s Pourratem tak snadno spřátelil (Zatloukal 2016).

³¹⁸ V *Arších* nebyl zmiňovaný dopis publikován.

³¹⁹ Viz pozn. 49. Rok před datací tohoto Čepova dopisu vyšla kniha *Torero Caracho* (překl. Slabý, Rudolf Jan a Jiřina, Václav, Praha: Aventinum, 1931).

³²⁰ Webb, Mary. *Sarn*. S úvodem Jacquese de Lacretella, Paris: B. Grasset, 1930. V českém vydání knihy anglické spisovatelky Mary Webb (1881–1927) zní název *Dům u vody* (z angl. originálu *The Precious Bane* překl. Kučerová, Anna, Praha: Melantrich, 1937; později román vyšel v českém překladu pod názvem *Vzácný jed*).

Myslím, že je teď u Vás zima a sníh, a že jste ze všech stran zachumláni. Neřádí u Vás chřipka?

Pozdravuji Vás srdečně a přeji Vám mnoho zdraví.

Váš oddaný

J. Čep

P. S. Poslal jsem Vám před Vánoci *Kašpara z hor* a svou knížku. Dostal jste to?

43

Modřany 8. února 1933

Pane Floriane,

měl jsem radost z Vašeho lístku. Dopis, o kterém se zmiňujete, jsem opravdu nedostal.

Je mi to také divné; nepamatuji se, že by se mi byl kdy nějaký dopis ztratil.

Jsem rád, že jsem se u Vás na to odhodlal výslovně zeptat; byl bych jinak považoval Vaše mlčení za výraz „kritiky“ nepříznivé.³²²

Ta jablka jsme Vám už už posílali, ale loďař (tady se prodávají v zimě jablka na takových korábech na řece) to zase nechtěl balit, že prý je teď zaměstnán povodní. Ale snad už zítra někoho seženeme, kdo by to zabalil, a budeme to moci konečně odeslat.

Pane Floriane, proslýchá se tady, že dovršujete 10. února šedesátku. Nechtělo se mi tomu věřit, ale já sám mám od 31. prosince už třicet let a nedivil bych se tedy, kdyby to druhým utíkalo tak jako mně. Buď jak buď, přeji Vám k další práci hodně zdraví a Božího požehnání.

Váš oddaný

Jan Čep

P. S. Toho Lacretella Vám budu hledět poslat co nejdřív. – Ty anglické texty³²³ Vám překládám, jak si přejete, doslova; k definitivnímu překladu bych musil znát „ducha“ těch autorů, který dodává zvláštního odstínu slovníku.

P. P. S. Posíláme Vám zase nějaké víno, abyste zase nemusil bádát, kdo a odkud.

---

³²¹ Jean Charles Dominique de Lacretelle (1766–1855), francouzský historik a publicista, člen Francouzské akademie věd. Ve Staré Říši nevyšla ani výše zmiňovaná kniha, ani Lacretellova předmluva.

³²² Čepovy obavy pramenily ze zkušenosti s Florianovým mlčením, jež staroříšský nakladatel uplatňoval jako významotvornou formu komunikace. Stejnou zkušenost zaznamenává i Jakub Deml (viz Deml 1991; 2015) či Timotheus Vodička (Vodička 1942) či Albert Vyskočil (Vyskočil 1942).

³²³

Modřany 17. března 1934

Pane Floriane,

přeji Vám k jmeninám, aby Vám Bůh dal hodně zdraví tělesného i duchovního a aby Vás zachoval až do úrody z Vaší práce.

S upřímným pozdravem

J. Čep

P. S.

Vyřizoval mi Hertl něco o překladě z Alastaira (?).³²⁴ Je na to snad už pozdě? Říkal mi také, že se Vám líbil můj článek v *Listech*,³²⁵ ale že zato máte výhrady k „Některým cestám poesie“ v *Akordu*.³²⁶ – Jsem sám nerad, že jsem to tiskl – byla to improvizace, kterou na mně vymámil P. Strakoš – ale přece bych rád věděl, týče-li se Váš nesouhlas obecných idejí nebo autorů, o kterých se tam zmiňuji. (Slyšel jsem například, že jste změnil své mínění o Bernanosovi,³²⁷ a nic bych se nedivil, kdybyste měl něco například proti *Princesse de Clèves*.)³²⁸ Ten článek ostatně vyšel se spoustou tiskových chyb, které mnohdy fatálně porušují smysl.

J. Č.

Modřany 11. dubna 1935

Pane Floriane,

v textu *Hranice stínu*³²⁹ je několik velmi mrzutých chyb a nedopatření. Na straně třicáté deváté je například řeč o „dvanácti“ zastaveních Křížové cesty a na straně dvě stě

³²⁴ Alastair (1887–1969), vl. jm. Hans Henning Otto Harry Baron von Voigt, německý tanečník, ilustrátor, fotograf, básník a překladatel.

³²⁵ *Listy pro umění a kritiku* (1933–1937), kulturní časopis katolicky orientovaných umělců vycházející v Melantrichu; hlavními redaktory byli Bedřich Fučík a Vilém Závada. Text, o němž Čep hovoří, je esej: Svoboda a nesvoboda. *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s 14–15.

³²⁶ Čep, Jan. Některé cesty poesie. *Akord* 1, 1. 1. 1934, č. 1, s 7–11. Florian vytýkal, že je to primárně psáno jako přednáška pro publikum, tudíž by vynechal některé pasáže v psané formě a jiné pasáže by kvůli jednotné formě taktéž vynechal (viz Jurčeková 2007: 72)

³²⁷ Z dopisu Jana Franze (Doležal ed. 2006) ze dne 7. září 1933 vyplývá, že podle Reynka, u něhož byl Franz na návštěvě, se Florian jednak nemístně vyjadřoval o zrušené účasti Bernanose na Akademickém týdnu v Olomouci, jednak o Bernanosově politickém smýšlení. Z Florianova dopisu se ovšem dozvídáme, že pisatel svůj názor na Bernanose nikterak nezměnil, pouze by mu vytkl jeho „překotnost ve věcech politiky“ (Jurčeková ed. 2007: 76), neboť spolupracoval s Action française. Navíc se Florian později dozvěděl, že neúčast byla zaviněna Bernanosovou nehodou na motorce.

Čep během své další návštěvy ve Francii v roce 1934 Bernanose osobně navštívil. Janu Zahradníčkovi o tom píše „Fučíkovi Ti asi říkali, že jsem mluvil s Bernanosem, a že kulhá, a ne ledajak; kulhá tak, že je na něho mnohem svízelnější podívaná než na Floriana (...).“ (Trávníček ed. 1995: 51)

³²⁸ *Princess de Clèves*, kniha, jejíž původní vydání bylo anonymní (1678), později bylo autorství přisuzované Madame de La Fayette. Ve 30. letech vyšla ve Francii reedice knihy.

³²⁹ Čep, Jan. *Hranice stínu*. Praha: Melantrich, 1935.

dvacáté šesté, druhý řádek shora, stojí „dočasná“ naděje, místo „časná“. Prosím, abyste si laskavě tyto idiotismy opravil.

Poslal jsem Vám tuto knížku s velkým ostychem. Byl bych rád, kdyby se Vám na ní líbilo aspoň několik stránek.

S uctivým a srdečným pozdravem

Jan Čep

46

[Stará Boleslav] 18. července 1935

Srdečný a uctivý pozdrav z pouti do Staré Boleslavi.

J. Čep

47

Modřany 19. července 1935

Pane Floriane,

rád bych se Vám omluvil, že jsem nechal uvíznout překlad Pouvoirvillovy *Sv. Terezie*.³³⁰ Byl jsem od jara velmi unaven a mnohonásobně rozptýlen – ale hlavně jsem měl pochybnosti o knize samé, kterou jsem chtěj nechtěj ustavičně v duchu srovnával se *sv. Terezií Ghéonovou*.³³¹ Víím, že jde o dvě knihy, které mají ráz a cíl různý – ale jedno se mi zdá jisté: Ghéonova kniha je napsána dobře, totiž člověkem, který umí psát, kdežto kniha Pouvoirvillova je plna falešné literatury, falešné rétoriky, falešné poezie – a nemůže ji rozhrěšit z těchto chyb okolnost, že zdánlivě nechce být literaturou, poezií atd. Je to divný osud těchto knížek, které si zdánlivě nekladou – při psaní – ambice zřejmě umělecké. Poněvadž psát bez umění není možno, i když jde především o zbožnost a zdokonalení duše, berou za vděk jenom vnějšími manýrami pseudoumění, které nepřesvědčuje. Neboť k tomu, aby byl autor práv svému záměru, by bylo třeba zvláštní prostoty a intenzity ve vidění, v cítění a ve výraze – a to už je zase umění.

---

³³⁰ Albert de Pouvoirville (1861–1939), francouzský básník, překladatel, mystik a orientalista. Jeho kniha se v originálu jmenuje *Sainte Therese de Lisieux, protectrice de peuples*. Paris: Edition du Lys, 1934.

³³¹ Ghéon, Henri. *Sainte Thérèse de Lisieux*. Paris: E. Flammarion, 1934.

Co se týče míst, kde je řeč o Francii a jejích patronech, o duchovních představitelích národa atd., byly myslím tyto věci vyjádřeny už mnohem líp a silněji – Bloyem, Péguyem³³² atd.

Posílám Vám knížku Ghéonovu, abyste si ji prohlédli. Možná, že se mnou nebudete souhlasit, ale tolik je, myslím, jisto, že kniha Ghéonova je autentičtější a jde člověku víc do živého.

Kdybyste se přesto raději rozhodl pro Pouvourvillu, rád bych Vám vyhověl.

Jedu zítra domů. Má se u nás stavit příští týden Fučík s autem, a snad bychom se pak podívali k Vám. Bylo by to možné?³³³

Zatím Vás srdečně pozdravuji a přeji Vám hodně zdraví a duchovní svěžesti a síly.

Váš

Jan Čep

Janu Zahradníčkovi

48

Ambert 24. října 1935

Milý Jendo,

posílám Ti srdečný pozdrav z Auvergne.³³⁴ Viděl jsem dost věcí cestou přes Mety, Verdun, Remeš, Lyon, Arras a Amiens. Taková procházka po bojištích je pořád dost poučná. Budu Ti o tom jednou vypravovat, dá-li Pán Bůh. Dnes se mi zrovna nechce psát – je mi v té Auvergni trošku zima, ale utěšuji se tím, že v Praze to asi není lepší. Vzpomínám na Tebe, jak snášíš nové zaměstnání. Dej Beďovi ten fascikl s příspěvky pro *Almanach*³³⁵ – v tom nejhořejším šuplíku napravo. Nechal jsem ještě na stole

---

³³² Charles Péguy (1873–1914), francouzský spisovatel řadící se k francouzské katolické moderně, kritik a filozof, přítel Alaina-Fourniera; o svatých patronech psal tzv. křesťanská mystéria ve volných verších.

³³³ Přesto Jan Čep od svého odchodu ze Staré Říše roku 1927 již Floriana v jeho rodné vesnici nenavštívil.

³³⁴ Další francouzská návštěva, tentokrát od října do prosince. Primárním motivem cesty bylo rozšířit čtenářský obzor a vyhledat vhodné knihy pro melantrišskou edici knihovny světových románů, jíž byl Čep redaktorem. Po pobytu ve Francii navštívil i Španělsko a nakonec odjel za Bernanosem do Palma de Mallorca, kde se s Bernanosem rozkmořil kvůli odmítnutí výuky jeho dětí a odjel, což bylo únikem před tíživou atmosférou. Od té doby Bernanos zarputile ignoroval veškeré Čepovy dopisy.

³³⁵ *Almanach Kmene* (1930–1937; 1948), platforma Klubu moderních nakladatelů Kmen pro aktuální knižní produkci, literární články, úvahy a různorodá pojednání. Ročník, jež Čep na žádost Fučíka redigoval, měl nést název *Rodný kraj*, k vydání ovšem z nedostatku příspěvků a soudobé atmosféře 30. let nedošlo. Oslovenými přispěvateli, kteří odmítli účast, byli F. X. Šalda, Durych, Dvořák, Strakoš; jako jediný napsal svůj text Jakub Deml, ten jej vydal po rozšíření pod stejným názvem *Rodný kraj* (Tasov: Marie Rosa Junová, 1936).

Aragonovy *Basilejské zvony*,³³⁶ které po mně chtěl Florian. Dej je Hertlovi;³³⁷ piši mu, aby to dal poslat do Staré Říše ještě s jinými knihami.

Kdekdo říká, že chladna přišla letos předčasně. Snad se to ještě změní, ačkoli je také možné, že to už zůstane. Potáhnu asi dále k jihu jako vlaštovka. Nějakých čtrnáct dní to však tady budu musít vydržet, na to jsem dal Pourratovi slovo.

Je u nás něco nového? Ty se bezpochyby s nikým nevidáš. Neměj mi za zlé tento nicotný dopis a nepřihlížeje k jeho obsahu přijmi jej jako důkaz toho, že na Tebe doopravdy myslím. Tisknu Ti zatím upřímně ruce.

Tvůj J. Č.

Josefu Florianovi

49

Modřany 11. ledna 1936

Pane Floriane,

byl jsem tři měsíce ve Francii v Palmě na Mallorce a vrátil jsem se v pondělí před Štědrým dnem. Viděl jsem nejprve několik měst na severu (Mety, Verdun, Remeš, Leon, Arras, Amiens), potom jsem byl několik dní v Paříži a pak skoro měsíc v Ambertě v Auvergni. Odtamtud jsem jel do Roussillonu a pak přes Barcelonu do Palmy, kde teď žije Bernanos.

Váš dopis za mnou poslali do Barryuls-sur-Mer v Roussillonu (u Perpignanu). Měl jsem radost z Vašeho účastenství o mne – Vodičkův referát³³⁸ si musím teprve pořádně přečíst.

---

³³⁶ Louis Aragon (1897–1982), francouzský spisovatel, díky seznámení s Andréem Bretonem se sblížil se skupinou surrealistů, poté se přiklonil k socialistickému realismu. Zmiňovaná kniha, *Les cloches de Bâle* (Paris: Denoël et Steele, 1934), vyšla česky v překladu Quida Paličky (*Basilejské zvony*. Praha: V. Čejka, 1935).

³³⁷ Jan Hertl navštěvoval Starou Říši poměrně pravidelně. Svědčí o tom například dopis Janu Zahradníčkovi z 15. září 1934 poslaný z Čepova probíhajícího pobytu v Paříži. Čep píše o Hertlově nadšení: „Hertl mi píše nadšeně o své návštěvě u Floriana, byl prý tam pět dní. (Asi na zpáteční cestě?) To kontrastuje dramaticky s Tvou suchou poznámkou, že mimo tu novou chalupu tam není nic nového. Obávám se, že kdybych tam teď šel, mluvil bych spíše jako Ty – ale přesto bych slyšel rád něco víc. Co Florian mluvil – a o čem? A jakýs měl povšechný dojem z věcí vnějších?“ (Trávníček ed. 1995: 56–57)

³³⁸ Timotheus Vodička (1910–1967), katolicky orientovaný spisovatel, literární historik, kritik a esejista, nakladatelský redaktor. Osobně znal Floriana i ostatní protagonisty katolického literárního milieu. Patřil mezi zakladatele revue *Řád*, byl blízký olomouckým dominikánům, publikoval v *Akordu za Zahradníčkovy redakce* a spolupracoval s ním během svého působení v břevnovském klášteře, kde redigoval *Praporec*, jenž ve druhém ročníku přebral Florianovu koncepci *Archů* jako samostatných listů. Zmiňovaný referát: Vodička, Timotheus. K novým knihám Jana Čepa a Jana Zahradníčka (Hranice stínu – Jeřáby). *Řád* 2, 1935, č. 8, s. 468–473.

Než jsem odjížděl, svěřil jsem knížku Pouvoirvillovu – aspoň jsem se tak domníval – doktoru Hertlovi, aby Vám ji poslal s Aragonem. Teď jsem však zjistil, že ji mám tady v Modřanech, a jsem velmi na rozpacích, jak se Vám za to omluvit.

Posílám Vám svou prózu,³³⁹ kterou si ode mne vyžádali – prostřednictvím jednoho známého – pražští bibliofilové (členem spolku je např. také Emanuel Frynta). Psal jsem ji loni v březnu, z velké únavy po dokončení *Hranice stínu* – ale snad se mi tam podařilo aspoň několik vět.

Má „nemoc“ záleží v chronickém bolení hlavy, nebo spíše v pocitu, že mám za čelem jakousi překážku, kterou musím při každém hnutí myšlenky s námahou odhrnovat a prorážet – a v pocitu únavy, která však nemá žádného opodstatnění v organismu (srdce, plíce atd. mám naprosto zdravé). Myslím, že je to jakási neurastenie, kterou bude nutno přemáhat systematickým cvičením vůle. Ostatně v poslední době je to trochu lepší.

Přeji Vám do nového roku hodně zdraví, svěžesti těla i ducha a Božího požehnání. – Nepřijedete někdy do Prahy?

Pozdravuji Vás zatím srdečně a jsem Váš oddaný

Jan Čep

P. S. Vypravoval jsem o Vás Pourratovi a ten Vám chtěl mermomocí nějak projevit svůj zájem a svou sympatii. Dostal jste jeho dedikovanou knížku?³⁴⁰

50

Modřany 18. března 1936

Pane Floriane,

mrzí mě, že jste byl v Praze tak dlouho, a přece jsme se nesetkali. Já tam teď vůbec málo jezdím – odtud to trvá autobusem a elektrikou nejméně tři čtvrti hodiny –, a tedy se už nevyskytuji tak často ani v Melantrichu, ani u Fučíků. Jednou jsem tam jel na Fučíkův vzkaz, ale Vás asi zrovna něco zašlo, a podruhé jsem zase já nemohl k té paní Štechové,³⁴¹ protože jsem slíbil zrovna na tu chvíli návštěvu jinde a nepodařilo se mi ji zrušit. Ke všemu mi onehdy říkali v Modřanech na poště, že se tam někdo ptal na můj

---

³³⁹ Čep, Jan. *Ponocný*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1935. Poté byla próza zařazena do sbírky *Modrá a zlatá* (Praha: Melantrich, 1938). Florian k *Ponocnému* v dopisu ze 14. ledna 1936 píše svůj názor: „má moc utěšlivou: bylo mi pak velmi klidně. Jen bych radil, aby k nějakému definitivnímu vydání byla rozšířena o důležitý odstavec, jenž by byl vložen mezi odstavec poslední a předposlední. Musel jsem si ho jaksi vnitřně sám dodělat, a to jsem mohl, protože mám noční zkušenosti, ne sice ponocného, ale jiné odrůdy nočního ptactva.“ (Jurčeková 2007: 86)

³⁴⁰ Pourrat, Henri. *La cité perdue*. Paris: Editions Spes, 1935.

³⁴¹ Nepodařilo se dohledat.

byt, a já mám strach, nebyl-li jste to náhodou Vy. Byl jsem ten den sice doma, ale odpoledne jsem se potloukal asi dvě hodiny okolo modřanského potoka, a když jsem se vrátil, nikdo v domě mi neříkal, že by mě tu byl kdo hledal. Sejdeme se tedy až v létě ve Staré Říši, dá-li Bůh.

Zatím Vám přeji k jmeninám hodně zdraví a síly, a aby se Váš svatý patron přimlouval za zdar a rozkošacení Vašeho díla (zakořeněno je dobře a hluboko) a za duchovní a tělesné blaho Vaše i všech u Vás doma.

Váš oddaný

Jan Čep

51

Modřany 22. prosince 1936

Pane Floriane,

je mi líto, že jsem s Vámi nemohl v Praze víc mluvit. Před cestou do Staré Říše mě vždycky v poslední chvíli zadrží všelijaké úvahy a skrupule, a v Praze také není pro mne vhodná půda. Ovzduší debat a polemik mě dělá vždycky dráždivým a vyčerpává mě.

Zatím Vám přeji – Vám, sobě i nám všem – radostných svátků Pokoje.

Váš

J. Čep

52

Slapy 17. března 1937

Pane Floriane,

přeji Vám k jmeninám hodně zdraví a Božího požehnání k práci.

S uctivým a srdečným pozdravem

Jan Čep

P. S.

Odstěhoval jsem se do Slap u Prahy, ale v pašijovém týdnu budu doma v Myslechovicích.

Myslechovice 24. března 1937

Pane Floriane,

něco s mou „odpovědí“ Halasovi nebude asi v pořádku, lze-li ji interpretovat tak, jako bych činil umělecké nadání a umělecké dílo závislým na teologálních ctnostech. (Ostatně zdá se mi, že říkám na jednom místě výslovně, že „ani ony tři nestačí na to, aby udělaly básníka z nebásníka“).³⁴²

Kdyby někdo chtěl vynaložit tolik dobré vůle, aby mé reakci na Halasovo heslo porozuměl, uvědomil by si nejspíš, že nedorozumění vězí v naší rozdílné situaci: básník-křesťan, který se snaží uskutečňovat – jakžtakž – křesťanství v svém životě, a básník, který nemá tohoto impedimenta.³⁴³ Neboť i když činnost umělecká má cíl sama v sobě a zabírá jinou oblast duchovního života, nelze si představit, že by mohla probíhat u básníka-křesťana v nějakém hermetickém prostoru, aniž by ohrožovala rovnováhu a jednotu lidské osobnosti básníkovy. Je ovšem možné – a není to nesnadné pozorovateli konstatovat –, že na tom jednou prodělá člověk-křesťan, podruhé básník, dokud se nepodaří uskutečnit básnický typ takového Claudela nebo Bernanose (a ještě kolik výhrad u toho druhého!).

Nechtěl jsem tedy popírat možnost umělecké tvorby bez víry křesťanské. Zdálo se mi však – a zdá se mi to dosud (nevím, znáte-li článek Halasův, na který jsem reagoval) –, že si Halas poněkud příliš zakládá na svém „umu“ a že se holedbá, tvrdí-li, že se všechny „city“ dají vymyslet. Myslím také, že u kořene každého básnického početí je akt velmi rozdílný od duchovní pýchy a záporného uzavírání v sebe.

Vlastní odpovědi Halasovi bylo tedy jenom tohle poslední. Dopustil jsem se té chyby, že jsem si nedovedl docela odmyslet situaci svou – a mnoha jiných. Halas však také nebyl v právu, když *svou* situaci zevšeobecňoval.³⁴⁴

³⁴² Halas, František. Netřeba víry k tvorbě. *Lidové noviny*, 19. 10. 1936. K tomu Čep: Netřeba víry k tvorbě. *Akord* 4, 1936, s. 14–15; a rovněž vyjádření Bedřicha Fučíka v *Listech pro umění a kritiku*.

³⁴³ Lat. překážka, závada.

³⁴⁴ Čep si byl vědom své i Halasovy rozdílnosti v chápání básnické tvorby, proto ve své odpovědi Halasovi v *Akordu* upozorňoval na to, že nelze zevšeobecňovat chápání teorie tvorby básnického slova, neboť každý prožívá moment tvůrčí činnosti rozdílně – u různých skupin lidí jsou reality odlišné z důvodu chápání a prožívání světa. Čep navazoval na svou interpretaci Šaldovy výuky na vysoké škole: „Dělal spojovací znaménko, když už ne přímo rovnítko, mezi zkušeností uměleckou a zkušeností náboženskou, chápanou bezpochyby ve smyslu idealistickém. Byl v tom ostatně zbytek křesťanských názorů či spíše katolické víry, třebaže se doopravdy sblížil s katolicismem až na konci svého života.“ (viz zde, s. 167)

Dám Vám poslat *Dům u vody*. Je to překlad románu, který znáte ve francouzském překladu pod titulem *Sarn* (v angličtině se to jmenuje *The Precious Bane*). Claesovu knížku Vám poslali?³⁴⁵

Děkuji Vám za přání k svátkům a přeji Vám také slavných Velikonoc. Můj dopis ze Slap jste dostal? (Píšete, že dáváte panu Rouzetovi mou „modřanskou“ adresu.)

S uctivým a srdečným pozdravem

J. Čep

---

³⁴⁵ Ernest Claes (1885–1968), belgický vlámský spisovatel. Kniha: *Syn po tátovi*. Překl. Faltová, Lída. Praha: Melantrich, 1937.

Vzpomínky na Starou Říši po smrti Josefa Floriana

Aloysi Skoumalovi

54

Myslechovice 24. ledna 1942

Milý Aloysi,

začínám tím, čímž Ty skončil: Bůh Vám dopřej hodně radostí s dcerkou; dcerka Vám rozhodně chyběla, Vám rodičům dcerka a chlapcům sestřička.³⁴⁶ Zdá se mi přirozené, že se jmenuje Ludmila (jednak po naší velké Pšovance³⁴⁷ a jednak asi po kmotřence?).

S tou Geversovou³⁴⁸ je to tak: bratr³⁴⁹ byl po Novém roce tady, dře se ještě pořád s nějakou cihlou pro Novinu,³⁵⁰ a zase nás už oba bombardovali s něčím od Neuberta.³⁵¹ Musil se rozhodnout, a protože s Geversovou to nebylo jasné (také o tom *Cristu fra i muratori*³⁵² ještě nic nevěděl), napsal asi, že jejich nabídku přijímá. Píší mu ještě, zda se zavázal definitivně, nebo ne; kdyby ano, nedalo by se už nic dělat.

Ten Brocchi³⁵³ má opravdu slušnou úroveň, ač na náš vkus je to ovšem zase trochu po italsku místy vznešeně – rétorické, někdy i citově přexponované. (Např. na jednom místě umírá stará paní, matka dospělých dětí, a ty přinutí svého švagra, manžela jedné z dcer, slavného zpěváka, aby se jí pro poslední radost nastrojil po řadě do kostýmů svých nejslavnějších rolí, a pak jí taky zazpíval, už nevím co; zdá se mi, že z Borise Godunova...)³⁵⁴

---

³⁴⁶ Ludmila Skoumalová (1942–, dcera Skoumala, později provdána Hanzlíková, po otcí překladatelka z angličtiny a nakladatelská redaktorka. Další zmíněné děti byly skladatel a textař Petr Skoumal (1938–2014) a taktéž překladatel a k tomu filolog Jan Skoumal (1932–2000).

³⁴⁷ Sv. Ludmila (?–921), světice a mučednice, jejíž otec Slavibor byl knížetem z kmene Pšovanů se stejnojmenným sídlem (údajně nynější Mělník).

³⁴⁸ Marie Greversová (1883–1975), belgická spisovatelka píšící francouzsky. Zde se hovoří o překladu románu *Madame Orpha ou La Sérénade de Mai* (Paris: l'Illustration, 1933), který ovšem vyšel až v překladu Václava Renče jako *Paní Orfa* (Praha: Vyšehrad, 1946).

³⁴⁹ Václav Čep.

³⁵⁰ Novina Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské (), nakladatelství a publikační orgán agrární strany. Jedním z jejich redaktorů a překladatelů byl spisovatel Václav Renč (1911–1973). Václav Čep pro nakladatelství překlátil italský román *Mlín na Pádu* Riccarda Bacchelliho (Praha: Novina, 1942).

³⁵¹ Karel Neubert (1894–1973), nakladatel, pokračovatel rodinné nakladatelské činnosti, viz také pozn. 65. Práce bratrů Čepových se nepodařilo dohledat, je možné, že právě pro toto nakladatelství nevznikla žádná publikace.

³⁵² Lat. Kristus mezi zedníky.

³⁵³ Virgilio Brocchi (1876–1961), italský spisovatel, jehož dílo *Il destino in pugno* (Milano: Mondadori 1942) nabízel jako návrh pro český překlad Čep Skoumalovi 3. ledna 1942 (viz Blümlová 2015: 239).

³⁵⁴ Boris Fjodorovič Godunov (1552–1605), ruský car. Míneho ovšem bylo Puškinovo zpracování *Boris Godunov* ve formě historické tragédie z roku 1885.

Jinak to není vyloženě katolické, ale Braitu si to pochvaloval, poněvadž se tam bere velmi vážně rodina, manželská věrnost atd. A *není* tam znát ideově-politické ovzduší italské z posledních let předválečných. – Myslím, že celkem je to opravdu slušná věc a že byste si to mohli dovolit.

Horší je to s mým rukopisem³⁵⁵ pro letošek; nemohu slíbit, že budu něco mít, i když tu Geversovou dělat nebudu; *do prázdnin to jistě nebude*; důvody, hlavně vnitřní, jsem Ti v posledním dopise naznačil.

V *Zeměžluči*³⁵⁶ nebudu mnoho měnit, skoro nic; snad by mi stačily až korektury. – Nesehnali byste nějakou *Hranici stínu*? Mám doma jenom starý ošuntělý exemplář, kterého bych použil jako pracovního, a ten nový bych si nechal.

Štorm³⁵⁷ přišel dnes, podívám se na to. Tumlera³⁵⁸ taky pošlu (cenzura!). Co *Vykonavatel*? Prošel?

Přeji Vám ještě jednou všem hodně zdraví a statečné mysli, longanimitatis atd.³⁵⁹

Váš

J.

P. S. Četl jsem Tvůj podpis na pozdravu z pobytu staroříšského. Hryže mě, že jsem se tam nedostal, ačkoli zase... Když se tak podívám na těch uplynulých patnáct let!

Janu Zahradníčkovi

55

Myslechovice 3. ledna 1942

Drahý Jendo,

Tvá báseň³⁶⁰ na mne měla podivný účinek: cítil jsem sice ihned, že je to ohromná báseň, že patří rozhodně k vrcholům Tvé tvorby, ale takřka vzápětí jsem se proti ní vzbouřil.

---

³⁵⁵ V roce 1942 publikoval pouze několik textů v revue *Akord* a jeden text v *Na hlubinu*.

³⁵⁶ Čep, Jan. *Zeměžluč*. Třetí vydání, Praha: Vyšehrad, 1941.

³⁵⁷ Buď Břetislav Štorm (1907–1960), esejista a výtvarník spolupracující se Starou Říší, jehož díla vyšla v dané době i ve Vyšehradu, nebo by to mohlo být mylně zapsáno jméno německého spisovatele Theodora Storma (1817–1888), jehož prózy vyšly také v roce 1942 a v jiných dopisech se o nich Čep i Skoumal zmiňovali.

³⁵⁸ Franz Tumler (1912–1998), rakouský spisovatel. Pravděpodobně se hovoří o německém originálu knihy *Der Soldateneid* (München: Albert Langen, 1939). Druhé zmíněné dílo je *Der Ausführende* (München: Albert Langen, 1937), jež bylo zřejmě navrženo na překlad, ovšem nikdy kvůli protektorátnímu režimu nevyšlo.

³⁵⁹ Lat. velkodušnost.

Rozumíš, příčina je hluboko ve mně, je to má malá víra a má zbabělost; bouřím se hned, když mi někdo druhý mluví o samozřejmosti a nutnosti oběti jako o části našeho údělu pozemského a křesťanského (a českého); oběti vlastního života.

Já vím, že je tomu tak, že to jinak nejde; ale přece mě dráždí (říkám to s hanbou a k svému pokoření), když to slyším okolo sebe poučně ze všech stran, od Braita, Vodičky, Grubra,³⁶¹ a zejména když přitom zahlédnu v Grubrových očích onen podivný dojímavý svit, který dosvědčuje, že mluví pravdu a že je sám *ochoten a hotov*, teď, okamžitě, každou chvíli. A zároveň a vzápětí dovede tak rozšafně a věcně promluvit o znamenitých vlastnostech vína, slivovice a tabáku...

Stalo se, že byl o svátcích u mne (byl jsem předtím několik dní v Hradišti a potom jsem měl ještě tady hosty a byl jsem už unaven a vším znechucen) a pokouje lulkou a rozvalen na mé pohovce (maže mi hrubými střevíci koberec), bručel mužný souhlas nad Tvou básní a nad veršem, že „jako tenkrát nic nelze bez krve...“

A tu, ačkoli jsem cítil, že má pravdu a že Tvá báseň je v každém směru veliká a krásná, tu jsem se opět vzbouřil a jal jsem se mu proti své vůli a lepšímu poznání a cítění namítat všelijaké její technické a vedlejší nedokonalosti, a když jsem se cítil neodvratně porážen jeho argumenty, snížil jsem se tak, že jsem se ho pokoušel odpravit několika nefér ranami do podbříšku; řekl jsem mu, že je diletant, to jest vlastně hlupák, a že básním nerozumí.

Toho jsem se už konečně sám zhrozil, dal se na ústup a jakžtakž přiznal svůj omyl. Rozešli jsme se v dobrém.

Když jsem si potom Tvou báseň v tichu znovu přečetl, nemohl jsem v ní při nejlepší vůli najít ani jednu intonaci, ani jeden rým, které by připomínaly klišé; (mám-li už říci všechno, snad jen dvě: „hniloba naspěch má“, to charakteristické spojení substantiva jaksi zemitého se slovesem spíše abstraktním, lze-li tak říci, a rým „adventu – slaven tu“); jinak veskrze poctivá a slavná básnická pravda, vyvěrající z hluboce prožívaných duchovních skutečností – a tady je patrně můj kámen úrazu: cítím se jaksi vyvržen z tohoto světla, bázlivý, nedůvěřující a závistivý.

„...v té zemi severákem do klubička sváté

jak v dětství Václavově tenkrát poprvé...“ atd. atd. až do konce, ano, ale –

„a bude světlo veliké...“

---

³⁶⁰ Zahradníček, Jan. Cestou k jesličkám. In *Akord* 10, 1941/1942, č. s. Přestože byla báseň publikována až v roce 1942?, byla napsána pro předchozí rok, tj. 1941. V té době ovšem neprošla vírem cenzury.

³⁶¹ Leoš Gruber (1913–1995), právník, úřední a překladatel, blízký přítel katolicky orientovaných spisovatelů. Po své emigraci se roku 1948 stal redaktorem Radia Svobodná Evropa.

Tady mé zbabělé srdce kolísá. Zdá se mi, že cokoliv jsem kdy napsal pobožného, je lží, a netroufám si už vzít péro do ruky. Píšu zároveň Skoumalovi, že nedodám rukopis, jehož slib ze mne pro letošní léto vylákal, poněvadž nemám napsanu ani řádku a vůbec nemám zdání, o čem bych psal.

A teď, prosím Tě, jednu prosbu: nepsal jsem Ti to všechno proto, abys mě utěšoval, vyvracel nebo mi lichotil; tím by mi zpomoženo nebylo; anebo bys mi odpovídal a ulehčoval sebesnižováním atd., tím by mi bylo zpomoženo ještě méně. Nezbyvá než nést svůj osud, i s těmi poučnými hlasy, které mi to ustavičně připomínají mezi zbožným slovem a mlasknutím jazyka nad lulkou a vínem (jak jsem nespravedliv!).

Dostal jsem v úterý 30. prosince telegram od kounického Braunera,³⁶² že umřel Florian. Cítil jsem takřka jako svou povinnost jet mu na pohřeb, ale pak se mi podařilo zachránit svou lenost všelijakými výmluvami na špatné spojení, mráz, závěje atd., takže jsem neslavně zůstal doma. Vy jste asi byli?³⁶³ Byl bych rád, kdybych se dověděl něco o jeho smrti, pohřbu atd. Nebylo snad člověka, který by byl způsobil v mém životě osudnější převrat, ve smyslu dobrém i špatném.

O souvislostech kolem ankety *Českého slova*³⁶⁴ nevíš nic? Viděl jsem tam také odpověď Fučíkovu, ač dost šikovnou. Je continue à trembler.³⁶⁵ A co víc, mluví se o mobilizaci (smísit krev). Lze si myslit všelico.

Ta Bochořákova³⁶⁶ svatba má být v sobotu desátého, ale nejraději bych tam už nejel a nic o tom a o podobných věcech neslyšel.

Prosím Tě, vylož si mou nynější situaci, jak chceš; jenom nehledej stůj co stůj vysvětlení pro mne příznivé.

A teď si ani netroufám poděkovat Ti za přání, tím méně Ti odpovědět stejnou.

Ale nějaký dopis mi, prosím Tě, pošli; nemusí to být odpověď na tento.

Tvůj J.

---

³⁶² Bohumil Brauner mecenáš Staré Říše.

³⁶³ Míňen byl Zahradníček a Jan Dokulil (1910–1974), katolický kněz a spisovatel, na jehož faře v Uhřinově Zahradníček pobýval a odkud spolu redigovali revue *Akord*. Na pohřeb, konaný 1. ledna 1942, jel ovšem jen Zahradníček, ale ve Staré Říši se sešla početná skupina Florianových příznivců a přátel, např. převor Anastáz Opasek, kněz Jan Malý, Jan Hertl, Karel Schulz, překladatel František Pastor, vikář Bohumil Opatrný či bratři Vokolkové.

³⁶⁴ *České slovo* (1907–1945), deník vydávaný Melantrichem, redaktorem byl Fedor Soldán (1903–1979), který měl zřejmě na starosti i zmiňovanou anketu.

³⁶⁵ Fr. Stále se třesu.

³⁶⁶ Klement Bochořák (1910–1981), katolicky orientovaný básník a autor literatury pro děti, přítel okruhu Čepa a Zahradníčka, přispíval do *Akordu*, *Řádu* a dalších periodik.

Myslechovice 8. ledna 1942

Drahý Jendo,

bojím se, že se od Tebe hned tak nedočkám zpráv, a proto Tě spěchám, štván svým svědomím, ještě jednou ubezpečit, že Tvoje báseň nijak nezavinila výbuch mé sentimentální zbabělosti. Opakuji znovu, že je to báseň velká a krásná (přečetl jsem ji od svého posledního dopisu ještě několikrát), a zejména počínajíc veršem „Bez vás jen němý stesk...“ mě víc a víc jímá za srdce a za obraznost, až do konce. Úkon básnický tvůrčí se v ní snoubí a stupňuje věděním, *viděním* a životem křesťana; je skutečně vyvážena ze zdrojů živé křesťanské obraznosti, tak jak o tom snil pro budoucí francouzskou literaturu Claudel; je to vidění zároveň složité i nekonečně prosté, tak jak je to právě v povaze křesťanských skutečností. Tvůj výraz, monumentální a zároveň důvěrný, obnažený a zároveň bohatý smyslem v několika rovinách, je docela jedno tělo s Tvou látkou; zní zcela samozřejmě.

Že jsem o tuto báseň (vlivem okolností snad do jisté míry polehčujících) klopýtl, je jenom znamením, že je ve mně něco v nepořádku, že se takto prozradila dlouhá skrytá (a snad skrývaná) vnitřní krize. Ale co nabrečím – čím méně slov o tom, tím líp.

Dostal jsem Braunerův lístek z Florianova pohřbu s Vašimi podpisy. Měl bych rád nějakou zevrubnější zprávu, co a jak tam bylo, ale to by asi bylo příliš mnoho psaní... Mrzel jsem se na sebe, že jsem přece jenom taky nejel... ale přiznám se, že jsem se také trochu bál těch truchlících přátel a ctitelů, nemluvic o některých členech rodiny, Bůh mi odpusť. Ještě jsem neposlal nikomu kondolenci a rozmýšlím se, komu ji poslat. (Nevím také, co bych do ní napsal; než nějakou plochou frází, raději nic.)

Na sobotu mi oznámil Klement B[ochorák] svou svatbu, už takřkajíc definitivně; mezitím jsem se dověděl od P. Braity, že v sobotu do Brna nemůže – a dnes přišel dopis od sl. Julie Halířové,³⁶⁷ že se svatba v sobotu koná; a tak jsem musil telegrafovat, věděli, že Braito nepojede, anebo budou-li to mít s jiným knězem. Taky zábava.

[...]

Na Štědrý den jsem měl fixní ideu, že mi přijede v noci nevítaná návštěva a pozve mě s sebou; a tak jsem špatně spal; a představ si, že jsem slyšel z jedné schizmatické země latinskou půlnoční mši; potěšilo mě to velmi.

---

³⁶⁷ Julie Halířová, budoucí manželka Klementa Bochořáka.

Čtu teď ten nový překlad *Hamleta*³⁶⁸ a srovnávám jej slovo za slovem s originálem. Ty barokní obrazy jsou mi celkem proti mysli – mou mateřskou řečí by nebyl barok –, ale nad některými místy se tají dech, málo platno. Ten muž měl cosi „dans le ventre“.³⁶⁹ A jak mu byly běžné jisté cesty a termíny katolického myšlení!

Jinak nedělám pořad ještě nic, ač mám mít hotov do konce ledna překlad Kněžny clèveské pro ELK. (Však po mně už za to sekl Vodička šikmým pohledem a zdvihl varovně a pochybovačně prst; zdá se, že to zas není dobře křesťanské.)

Co děláte v Uhřínově v těch metelicích? Ozývají se čím dál tím častěji hlasy, že půjdeme nanejmeně kopat atd.;³⁷⁰ je potřeba lidí. Zatím třídím zásobu svých teplých ponožek a trik.

Jak je s Vaším topením?

Co říkal Albert v Staré Říši?

Už raději skončím, milý Jendo. V posledním *Řádu* je próza Jaromíra Johna.³⁷¹

Můžeš-li, nepohoršuj se nade mnou a piš brzo!

Tvůj J.

57

Myslechovice 11. března 1942

Drahý Jendo,

posílám Ti pár vět o Florianovi,³⁷² neboť bys mě jinak trestal nekonečným mlčením. Nemohl jsem dříve, poněvadž jsem se dal do překladu *Princesse de Clèves* pro ELK a chtěl jsem to mít z krku; odesílám rukopis zároveň s tímto dopisem Tobě.

Ta *Kněžna* mě strašně zklamala: to odporné hraní s láskou, ty malicherné záhyby citů, to nepravděpodobné zúžení životního zoru jenom do tohoto zrcadla! A jak to strašně kontrastuje s pozadím nynějšího času! A jak člověk chápe francouzskou revoluci! A kde bylo tenkrát křesťanství – ačkoli se paní de Clèves ustavičně ohání „ctností“! Jaká to byla *mrtvá konvence*! Jak to zní lživě! Jak teď chápou kterousi poznámku Bernanosovu

---

³⁶⁸ Shakespeare, William. *Hamlet*. Praha: Fr. Borový, 1941. Pro překlad bylo použito jméno Aloyse Skoumala, který ovšem jen zaštitil E. A. Saudka, jenž měl kvůli svému židovskému původu problém publikovat.

³⁶⁹ Fr. v břiše.

³⁷⁰ Hrozící nasazení do kopání vojenských zákopů.

³⁷¹ Jaromír John (1882–1952), vl. jm. Bohumil Markalous, publicista, spisovatel, pedagog, výtvarný kritik. V *Řádu* byla publikována část stejnojmenné povídky: John, Jaromír. Eskamotér Josef. In *Řád* 7, 1941, č. 10, s. 505–516.

³⁷² Čep, Jan. Na rozcestí. In *Akord* 9, 1941/1942, č. 7, s. 246–249. Viz zde následující text. Sedmé číslo *Akordu* bylo věnováno celé Josefu Florianovi, taktéž celé lednové číslo *Řádu*.

i Vodičkovu pokrúcování hlavou! Ale jak to, že to vím teprve teď? Ta otázka mě skličuje víc než zklamání samo. A nemohu už teď zabránit, aby to nevyšlo s mým jménem.

S Vodičkou je to divné: rozešli jsme se s tím „verdiktem“, jak jsem Ti říkal, a vzápětí mi poslal po Grubrovi na posouzení svůj nový rukopis (věci z okruhu *Větru a vody*).³⁷³ Není to vlastně nic nového, ale něco to je, a může to být užitečné. Ale ta důvěra ke mně a k mému úsudku! Ta velkomyslnost! Ale jsou mezi těmi prózami některé, které prozrazují neočekávané vrstvy smutku v autorově srdci.

Také od sl. Johanky Pražské³⁷⁴ jsem dostal dlouhý dopis; klade mně i sobě („Přišla jsem si k Vám pro vedení životem zkušeného muže“) spoustu otázek o „problémech týkajících se celého lidstva“, které stojí „mimo věk, mimo pohlaví, mimo prostředí“, a vytýká mi, že můj poslední dopis vyzněl „rozpačitě, nejistě“. To má člověk z toho, že se zdráhá říkat do očí peprnou pravdu.

Zima vychází na pokračování, a tak zatím není naděje, že bychom se uviděli. Škoda! Ale i tady už málem nemáme čím topit. Jinak jsem tuto chvíli hlavně fyzicky unaven z té překladatelské dřiny. Dostal jsem také dnes lístek ze Švýc[arska] (dat[ován] 2. února [19]42) s pozdravem (skrže jednoho Švýcara) od H[enri] P[ourrata]. Umřela prý jim v květnu [19]40 nejstarší holčička na spálu (bylo jí 11 let).

Měl bych Ti toho ještě mnoho co psát (ostatně nic konkrétního), ale jsem jako podupán. O olomouckých čtyřech³⁷⁵ nevím bohužel nic nového. Od Vilímkových nemáš zpráv? Pochybuji velmi; a kdyby, neprojdou ty boty, mučení atd.

Buď hodně zdrav, drahý J., a napiš mi, prosím, hodně brzo a hodně moc. Pozdravuj P. J[ana] D[okulila] a sl. B[radáčovou]. Pěkně děkuji za misijní lístek.

Tvůj J.

58

Na rozcestí

Začalo se to onou klikatou studentskou cestou ve třech, která nás vedla – Viléma Z[ávalu], Aloyse S[koumala] a mne – někdy koncem července 1926 z Kroměříže přes Vlčák a Buchlov do Hradiště, odtamtud do Blatnice a potom nazpět přes Kyjov,

³⁷³ Vodička poslal ukázky textů z poválečně vydaného souboru *Vítr a voda* (Tasov: Marie Rosa Junová, 1946). Některé z textů vyšly také časopisecky v 9. ročníku *Akordu*.

³⁷⁴ Zřejmě jedna z obdivovatelek Čepa, s nimiž si dopisoval. Jednou z nich byla i Věra Šmídová, Čepovy dopisy pro ni byly publikovány v souboru *Před námi tma a mráz* (Praha: Torst, 2004).

³⁷⁵ Dominikáni, již byli zatčeni gestapem a odvedeni.

Dambořice, Rajhrad a Brno na západní Moravu. Z Náměště jsme se dostali jakousi nekonečnou oborou do Dalešic a potom přes Jaroměřice do Moravských Budějovic. Tam nám přišel školník v studentské noclehárně ponejprv na to, že nemáme nikdo v pořádku turistickou legitimaci – jenom Vilém měl jakousi, jenže zněla na jméno jeho bratrance a byla rok stará –, ale skončilo to přijatelným kompromisem.

Ráno jsme vyrazili po dlouhé a široké silnici, lemované lipami, jilmy a jeřáby, většinou jaksi řídkými a odranými, směrem k Želetavě. Vím, že jsem tam kdesi zahlédl tabulku s nápisem Martínkov, a vzpomněl jsem si na autora *Kukátek a Otrávené růže*.³⁷⁶

Silnice se pohybovala v hadovitých vlnách, nahoru dolů, předjížděly nás vozy pod plachtami a na polích stála ještě zelená žita. Potom začalo pršet, a pršelo a pršelo. Vilém měl děravé střevíce a voda mu za chvíli prosakovala při každém došlápnutí dírkami na tkaničky; já jsem měl promokavý gumák, který mi nechával při jistém stupni vlhkosti svou vnitřní polevu na šatech, takže jsem jej musel obracet gumovou stranou nahoru. Aloys nám dodával odvahy suchým vtípem; tohle putování bylo jaksi jeho záležitostí, a zejména teď jsme se dostali na území, jehož fyzickou i duchovní mapu znal jenom on. Do želetavské hospody jsme došli úplně promoklí. Když jsme se za hodinu nebo za dvě vydávali na poslední etapu své víc než týdenní pouti, pršelo ještě; až teprve nahoře na Kasárnách se mraky roztrhaly a vznesly vysoko v studené ocelové barvě. Prošli jsme Markvarticemi; ukázala se červená věž staroříšského kostela; po levé straně chudobinec, po pravé pazderna, potom hřbitov.

Bylo třeba projít „městečkem“ až docela nahoru k „Punčochářovým“. Josef Florian nás vítal na zápraží, v jakési kryté chodbě, a potom se před námi vystříдалo množství tváří, vroubících naši cestu do oné zadní místnosti s výhledem na hladovskou silnici, s příhradami knih, s harmoniemi a s Rouaultovými³⁷⁷ obrazy na stěnách.

***

S tváří Josefa Floriana jsem se setkal už jednou v Praze, právě nedávno před těmi prázdninami, a znal jsem už to její řeřavění, které v ní pulzovalo jako dech žhavého uhlí, s přílivem a odlivem vnitřního žáru; znal jsem její mužné, ušlechtilé a jemné rysy, pohled jeho krásných modrých očí, které se dovedly dívat tak zkoumavě a přísně, a zase skoro měkce, laskavě, ba otcovsky.

---

³⁷⁶ Václav Kosmák (1843–1898), spisovatel, katolický kněz, publicista, narozený ve zmíněné obci Martínkov. Vedle fejetonů *Obrázky z kukátek* (o nichž se Čep zmiňuje, psal autor i obrazy ze života, z nichž Čep jmenuje *Otrávenou růži*).

³⁷⁷ Georges Rouault (1871–1958), francouzský malíř a grafik expresionistického a fauvistického ražení. Florian začal k moderním francouzským umělcům směřovat již v desátých letech, kdy vyšly první dva svazky *Nova et Vetera*. Několikrát také uveřejnil Rouaultovy grafiky, malby i studie.

Nepamatuji se, co jsme mluvili to první odpoledne; byli jsme unaveni, zkřehlí a hráli jsme si nohy v papučích, které nám podstrčili místo našich promoklých střeveců. Obklopila nás nenadálá bílá čistota tohoto prostředí, v kterém se spojoval duch naprosté chudoby se zlatým odleskem jakéhosi nepochopitelného vnitřního bohatství, štědrosti. Měli jsme i v té malé uzavřené místnosti s tlustými zdmi a nízkým klenutým stropem – „To tady býval chlév,“ ukázal hostitel rukou – intenzivní pocit, že jsme i s okolní krajinou, omženu i na vrcholku léta melancholickým dechem podzimu, vyzdvižení do ovzduší podivného léčivého ticha, do kterého zaléhaly jenom z veliké dálky neladné zvuky světa v sobě rozdvojeného. Co tam vábívalo, tady přestalo vábit; tato samota se zdála plna vnitřních dobrodružství, s cestami rozhozenými do prostoru nedozírných nadějí.

Sobecké mládí se ani nepozastavilo nad tím, že se s ním tady zachází jako s opravdovým člověkem, že se na ně vyplývá tolik času a pozornosti; sobecké mládí to tehdy shledávalo samozřejmým; vždyť i samo sobě bylo středem vesmíru, cítilo v sobě zdroj neprojevených a nezměřených sil.

Zároveň ovšem mělo potřebu sloužit, a hledalo rytíře velikých ideálů, zkušeného a jasnozřivého kapitána uprostřed babylonských zmatků světa, znalého cest do tušeného království veliké vnitřní svobody. Jaké pokušení, vzdát se dosavadního veselého putování, vrhnout se střemhlav nejistotě vstříc, strhat za sebou všechny mosty, nevrátit se už do vyježděných kolejí včerejšího života, uniknout nepohodlnému břemeni všedního dne!

***

Vzpomínám si, že oba mé kamarády odvedli na noc dolů do „chalupy“, kdežto já jsem spal ve Florianově knihovně, přehrazené stěnou knih, sahající až do stropu. Ráno mě probudilo ostré kohoutí zakokrhání, a když jsem otevřel oči, setkal jsem se s jásavým slunečním paprskem, třesoucím se na gotických modřích a červeních Rouaultova obrazu nad mým lůžkem.

Byla neděle, mešní introit se začínal slovy „*Cum clamarem ad Dominum...*“;³⁷⁸ slyším jej jako dnes: introit desáté neděle po Svatém Duchu.

Když jsme příštího dne odcházeli do tichého opálového světla pohorské krajiny, věděl jsem, že se ještě vrátím; ale nevěděl jsem, že budu musit opět odejít a hledat znovu a na vlastní pěst cestu do toho tajemného království, do kterého jsem se pokusil vniknout

---

³⁷⁸ Lat. s pláčem k Pánu.

jaksi úskokem, zadní brankou; a že do něho musím donést břímě všedního času na svých vlastních neochotných ramenou.

Od jara 1927 jsem se vídal s Josefem Florianem jenom zřídka, za jeho návštěv v Praze; ale cílil jsem vždycky, přes vzdálenosti a přes mlčení, že se ke mně chová jaksi shovívavěji než k jiným, s onou směsí velkomyslnosti, přísnosti a přátelské sympatie, která krčí rameny nad náladovým svéhlavcem, ale nikdy ho docela nespouští z očí.

Setkal jsem se s Josefem Florianem na osudném rozcestí; nedovedu si ani představit, jak bych dnes vypadal, nebýt toho setkání. Nikdo z živých lidí na mne neměl (jako asi na mnoho jiných) takový rozhodující vliv, ať v dobrém, ať v špatném smyslu. Jsem přesvědčen, že bylo jenom mou vinou, nedovedl-li jsem zcela využít přísného a štědrého ponaučení, které mi dal hrdinský příklad jeho krkolomného života, jehož vlastní hluboké tajemství, sláva i bída jsou bezpochyby známy jenom Bohu.

Kéž může zřít do věčného Světla očima lačně rozevřenýma!

Věře Procházkové³⁷⁹

59

Myslechovice 27. března 1943

Milá slečno Věro,

musil bych si vyčítat, že jsem Vás vyvrátil z Vaší životní jistoty, kdybych neměl za to, že nynější Váš duševní zmatek je stavem přechodným a hlavně že Vaše předchozí jistota nebyla jistotou pravou a trvalou a že by byla podlehla prvnímu silnějšímu nárazu, ať by byl přišel z kterékoli strany.

Znám trochu tyhle věci z vlastní zkušenosti. Vyrostl jsem v rodině pravděpodobně mnohem důsledněji náboženské než Vy; náboženská praxe katolická mi byla od dětství samozřejmou denní skutečností; a přece přišel čas, že jsem se vlivem školy, okolí atd. zakolísal a že jsem se domníval, že už ani v Boha nevěřím. Na několik let jsem vůbec náboženskou praxi – tj. modlitbu a svátosti – opustil. Teprve v posledních dvou letech univerzity (1925–1926) jsem se k ní zase vrátil, pod tlakem jistých osobních zkušeností, vlivem hlubšího studia a z popudu některých setkání, která musím pokládat za prozřetelnostní. Ačkoli šlo u mne vlastně jenom o návrat, nebyl to pouhý návrat k dětské víře; nevracíme se nikdy na místa, kterými jsme už jednou prošli; musíme vždycky o poznání výš a o zkušenost hloub. U Vás, která jste vlastně do sebe nevsákla

---

³⁷⁹ Věra Procházková (1923), provdaná Šmídová, pedagožka a publicistka. Byla jednou z obdivovatelek uznávaného spisovatele, u něhož hledala rady do života a své kariéry.

tuto jednoznačnou duchovní atmosféru, by šlo o konverzi úplnou, která nemusí být těžší než cesta těch, kteří si ověřují staré základy, často smazané a nezřetelné. Nemohu ovšem říci, zda u Vás dojde ke konverzi, jak a kdy. Veliký básník francouzský Paul Claudel uvěřil kdysi naráz, náhlým vnitřním osvětlením, a přece mu to trvalo ještě celá čtyři léta, než poklekl k zповědnici. U jiných to bývá proces mnohem zdlouhavější, po etapách takřka neznatelných a oklikami velmi namáhavými; a nemusí to být doprovázeno žádným otřesem citovým. Víra není jenom cit; je to akt celé duchovní bytosti, vůle, rozumu i citu; je to odpověď milosti Boží na naši ustavičnou a opravdovou touhu.

Mluvíte o náboženských horizontech, které jsem Vám poodhrnul, jako o „propastech děsu a hrůzy“. Milá slečno Věro, to je proto, že křesťanství tak málo znáte. Ovšem, život není jenom smyslové a citové opojení z přírodních nálad; skutečnosti nynějšího světa nám to dotvrzují až příliš názorně. Tragika, utrpení jsou tajemně zasnoubeny se samou podstatou našeho osudu na zemi; ať děláme, co děláme, v nějaké formě je přijmout musíme (ačli nejsme takovými zvířátky, jako Vaše spolužačka na žlutém papíře, líbezná možná na omak, ale s duševním obzůrkem slimáčím). Není pro tuto tragiku jiného výkladu než křesťanská nauka o prvním pádu, oné tajemné vzpouře proti Bohu, která zasadila všemu stvoření ránu smrtelnou. Byla to katastrofa tak děsná, že mohla být napravena jenom smrtí samého Syna Božího. Touto smrtí byla kletba sňata, ale jenom jaksi v naději, duchovně; nikoli materiálně, nikoliv bez naší účasti. V jistém smyslu visí Kristus na kříži stále a bude viset až do konce časů, do konečného vyrovnání. Lidé a všechno stvoření trpí a sténají dosavad, jak praví sv. Pavel.³⁸⁰ Jenže nebýt utrpení Jeho, bylo by lidské utrpení marné a neplodné. Rozdíl mezi zoufalou bolestí nevěřících a bolestí křesťanskou je v tajemství lásky, která spojuje Krista s věřícími, dělá z nich jaksi jedno tělo (znáte onu báseň Verlainovu ze *Sagesse*?).³⁸¹ V tom utrpení je zahrnuto anonymní utrpení všech ubohých, utlačených, na duchu slepých, kteří ani třeba nevědí, že jsou Kristovi, poněvadž o něm nikdy neslyšeli nebo od něho byli vzdáleni vinou křesťanů zpronevěřilých, křesťanů-farizejů a jidášů.

Ale tohle přece není pohled, který by horizont života zatemňoval, naopak. Stvoření, byť dědičné raněné, se skví stále odrazem původní krásy a slávy, kterou v něm např. umění (to je jeho nesmrtelná úloha) odhaluje jako trosky ztraceného Ráje a slib slávy věčné, do

---

³⁸⁰ Sv. Pavel je brán rovněž jako apoštol, přestože k původním dvanácti nepatřil. Jeho význam spočívá v obrácení se na křesťanskou víru, když se setkal s Kristem při cestě do Damašku.

³⁸¹ Paul Verlaine (1844–1896), francouzský prokletý básník a symbolista. Čep zmiňuje jeho dílo *Sagesse*, které vyšlo v českém překladu Bohuslava Reynka jako *Moudrost* (Brno: J. V. Pojer, 1929).

kteře jednou vstoupí proměněno, aby bylo přímo účastno oslňujícího bytí v Bohu. Teď vidíme všechno v zrcadle a v podobenství – per speculum in aenigmate³⁸² –, praví tž sv. Pavel, a potom uvidíme tváři v tváři.

Nechci na Váš, milá slečno Věro, nečasně naléhat; nevím, kdy přijde Vaše chvíle (ale přijde, budete-li chtít); Bůh si s každým hospodaří podle svých úmyslů, nám neznámých a často nesrozumitelných. Ostatně tyto věci se nedají vyřídít několika improvizovanými dopisy.

Jenom bych Váš chtěl poprosit – a radím Vám to upřímně –, abyste se stůj co stůj nenamáhala nějakým násilným a urputným přemýšlením; lepší je pomodlit se občas Otčenáš, i když se ve Váš ozývají pochybnosti. Obava, že tím „zbytečně hřešíte“, je zase jaksi puritánská. Nemyslete na to, že Váš nynější stav je nebo byl jaksi nějak hříšný; vždyť Vaše jednání vycházelo vždy – pokud je to lidsky možné – z dobré vůle, o které Bůh jistě ví. Postačí zatím, když se budete chtít modlit k Bohu takovému, jaký opravdu je – i když to teď nevíte –, a když ho budete prosit, abyste ho takového poznala. Víc zatím dělat nemůžete. Uvidíte, že se za nějaký čas sama podíváte, jakou cestu jste už urazila.

Nebudete se zlobit, když Váš trochu osobně pokritizuju? Cítím u Váš jakousi napjatě racionalistickou tendenci, cosi lehce pedantského, co není v souladu s Vaší vlastní ženskou podstatou. Působí to trochu pravítkovitě, jako urputný úkol. Je přece přirozenější mít za to, že žádný kategorický imperativ našeho subjektivního mravního vědomí nemůže mít závaznost skutečnosti nám objektivně dané a námi poznatelné. Jsme sice částí světa, ale Bůh a svět jsou mimo nás, a my si je svým vědomím nevytváříme, jak nás mátlá německá idealistická filozofie po Kantovi.³⁸³ Poznáváme je částečně už svým přirozeným rozumem, zčásti skřze víru, poznáním zjeveným. Proč modloslužebničit svým subjektivním domyslům, o kterých se beztoho za chvíli přesvědčíme, že je to šat vypůjčený?

Přeji Vám, slečno Věro, hodně síly, opravdovosti, pokory a pomoci Boží ve Vašem hledání. Buďte co možná klidná a neukvapujte se.

Váš

J. Č.

---

³⁸² Lat. nejasně jako v zrcadle.

³⁸³ Immanuel Kant (1724–1804), německý filozof zabývající se etikou.

P. S. Už mi nezbylo místo, abych Vám řekl něco o dopise Vašeho přítele. Je to jistě hodný hoch, plný snivého tušení, ale ještě bez pevnějších kontur. Zato té dívce by se nebyla stala křivda, kdyby nebyla studovala. Tím, čím je, mohla být i bez maturity.

Aloysi Skoumalovi

60

Myslechovice 7. listopadu 1945

Milý Aloysi,

vracím Ti ten dominikánský traktát,³⁸⁴ jehož překlad jsem mohl opravit a udělat srozumitelnějším jenom místy. Věc je těžká sama o sobě, a hýbat už hotovou větnou stavbou překladatelovou je dvojnásob obtížné. (Tichý ustrnul na stylistických bizarnostech doby staroříšské.) Překlad některých slov je skutečným oříškem: např. scholastický termín l'appétit, appetitus.³⁸⁵ – Udělal jsem, co jsem mohl, jsa ještě pořád spoután a zaneřáděn šlemy a mazy nevyлéčené chřipky.

Pozdravuje

J.

61

Hlas Francie

Hlas kulturní Francie zněl vždycky naší generaci a několika generacím předchozím jako hlas krásné víly. Promlouval k nám od samého mládí z trosk lucemburské gotiky, okouzloval nás nostalgicky v obnovených obrazech Zeyerových a nám, kteří jsme prošli ovzduším Staré Říše, pronikl do krve se jmény Ernest Hello, Barbey d'Aurevilly, Villiers de l'Isle-Adam, Léon Bloy, Charles Péguy, Paul Claudel. Tato jména, ke kterým se později připojilo několik jmen dnes už také slavných, Alain-Fournier, Jacques Rivière,³⁸⁶ Mauriac, Bernanos a mnoho jiných, se stala neodmyslitelnou součástí našeho duchovního majetku, orientačními značkami našeho vnitřního světa. Dohovoříváme se s těmito lidmi – přes rozdílnost časových, společenských a politických podmínek, z kterých vyrostli oni, a podmínek, z kterých bylo určeno růst nám – jako s těmi, kteří

---

³⁸⁴ Zmiňovaný nepojmenovaný traktát ve Vyšehradu nevyšel. Místo něj vyšla v roce 1946 ve Vyšehradu dvě preludia pro varhany Otty Alberta Tichého: *Svatební preludium* a *Ejhle, oltář Hospodinův září*.

³⁸⁵ Fr. a lat. touha.

³⁸⁶ Jacques Rivière (1886–1925), francouzský spisovatel, literární a hudební kritik, vydavatel, redaktor a ředitel časopisu *Nouvelle revue française*, přítel Alaina-Fourniera a Paula Claudela.

mluví naším rodným jazykem, jako se svými staršími bratry, kteří mají za sebou delší a hlubší zkušenost než my a jsou nadáni větší jasnozřivostí než my.

Není pochyby, že hladina intelektuální a umělecké tvorby českých katolíků stála v devatenáctém století hodně nízko. Náš náboženský a církevní život churavěl dlouho josefinským dědictvím a trpěl v ochromujícím stínu „katolické“ monarchie habsburské. Věčně mladá a všecko pronikající síla evangelia a křesťanské tradice se u nás jaksi rozlévala po mělčině a dávala se uvězňovat neplodným konzervatismem. Duchovní život českých katolíků se vyznačoval podivnou a nepřirozenou bázlivostí, nedůvěrou k vyšším a upřímnějším projevům složité moderní skutečnosti, k intelektuálním a uměleckým hodnotám vůbec. Český katolicismus se stával jenom záležitostí „lidu“, v kterém se jeho hodnoty pomalu rozkládaly a planěly. Byl odříznut od světa i od kulturních vrstev vlastního národa. Čeští katolíci ztráceli důvěru sami v sebe a neuvědomovali si cenu, vznešenost a životnost svého duchovního dědictví, které jim padalo z rukou nezužitkováno.

Stále zřejmější bude časem význam díla Josefa Floriana, ačkoli jméno tohoto zcela výjimečného člověka a křesťana není napsáno na titulním listě ani jedné knihy. Florian se pokládal za učitele a inspirátora, nikoli za spisovatele. On, muž z lidu a zároveň intelektuál žijící v moravské vsi způsobem venkovana, a zároveň jako na křižovatce nebo v srdci duchovních cest moderní Evropy, překlenul podivuhodným a pro budoucnost trvalým způsobem propast mezi ochočeným, odbarveným a zmechanizovaným náboženstvím „lidových vrstev“ a vysokou kulturní oblastí „intelektuálů“. Byl první z laických Čechů našeho století, kteří si uvědomili plnou a věčnou hodnotu katolického náboženství a žili jím zcela samozřejmě, pokorně a hrdě. Byl výjimečně citliv k jeho vyzařování do všech oblastí kulturního života a zejména do oblasti umění. Na této rovině se setkal s dílem a viděním velkých katolických Francouzů, jejichž jména jsme před chvílkou uvedli, namnoze jeden z prvních, a stal se prostředníkem našeho trvalého příbuzenství s nimi.

Je zajisté pravda, že Francie, bohatá, svobodná a kulturní země, se vyvíjela jinak než země naše a že i její náboženská historie a zkušenost je jiná než naše. V našem duchovním životě není například už dávno cítit účast šlechty, a neznáme u nás vlastně nic, co by mohlo být obdobou buržoazního prostředí, v kterém vyrostl a které kritizuje takový Mauriac. Existují bezpochyby ještě mnohé jiné rozdíly mezi Francouzi a námi, mezi předpoklady a možnostmi našimi a jejich. Nedostává se nám jejich psychologické a intelektuální jasnozřivosti a odvahy, jejich schopnosti vyhrotit myšlenku v logický

konflikt s osvobozujícím rozsvícením, jejich smyslu pro proporce a skladebnou formu, pro vysokou architektonickou linii, která se přitom neochuzuje o odstín a o lyrickou melodii, jejich umění říci všechno, ale nikoli mnohomluvně. My jsme často triviální a bezradně obšrní tam, kde oni cílevědomě vybírají bez újmy plnosti a upřímnosti, vymýšlíme problémy a dramata, která u nich samozřejmě existují nebo rostou z dané situace. Francouzský literát má ovšem jaksi zadarmo mnoho věcí, které si musí Čech teprve pracně získávat a formovat. Kolik samozřejmé techniky přechází u nich neznatelně z jednoho autora do druhého, z díla do díla! Tato výhoda může být ovšem zároveň nevýhodou, a je-li u nich snadné být autorem slušné úrovně, je dvojnásob neskutčné nad tuto úroveň vyniknout.

Utrpení posledních časů, jejichž lisem prošla a prochází Francie důkladněji než mnohé jiné země, bezpochyby smažou hmotné a zevnější rozdíly mezi národy, obnaží v nich ve všech samo jádro člověka a přispějí, doufejme, k bratrství všech lidí na zemi. Věříme, že národ, který vždycky vynikal takovou upřímností a odvahou k pravdě, ale zároveň tak živým smyslem pro tajemství lidského osudu na zemi a tak pronikavým pohledem do jeho metafyzických hlubin, zaujme i v budoucnosti přední místo mezi národy. My čeští katolíci hledíme i nadále s důvěrou k svým starším francouzským bratřím, kteří nám už rozsvítili tolik světél a přinesli tolik posilu v malomyslnosti a bezradnosti. Naše hmotná a časná cesta není táz jako jejich; jako křesťané však žijeme z týchž skutečností duchovních a jazyk Pascalův³⁸⁷ a Claudelův je i jazykem naším.

Zakončím větou ze svého otevřeného dopisu Claudelovi,³⁸⁸ napsaného po mnichovské katastrofě: „... my, kteří známe i milujeme Francii v její tradici nejhlubší, rytířské a křesťanské, v její nejčistší inspiraci duchovní a tvůrčí, my od ní nebudeme moci nikdy odpadnout. Budeme v ní vždycky vidět nejstarší dceru církve, ohnisko křesťanského ducha a evropské kultury, které vyzařuje z jejího slavného a naivního, věřícího a hrdého středověku na umění a na život všech zemí a všech věků.“

---

³⁸⁷ Blaise Pascal (1623–1662), francouzský vědec, teolog, filozof a spisovatel. Ve Staré Říši vyšlo: Guardini, Romano. Pascalova vnitřní chvíle. Překl. Pastor, František. *Archy* 19, 1931.

³⁸⁸ Čep, Jan. Lettre d'un catholique tchéque à Paul Claudel. *La Revue de française de Prague* 17, 15. 12. 1938, č. 80/82, s. 82–87. Česky in: Zatloukal, Jan ed. (2016). *Francouzští přátelé Jana Čepa*. Brno: CDK, s. 213–217.

Léon Bloy

Jméno Léona Bloy, který byl znám za svého života dost úzkému okruhu čtenářů, ať přátel, ať nepřátel, začíná nabývat od jeho smrti v předposledním roce první světové války čím dál tím víc rezonance; a je jistě příznačné, že svědectví tohoto neobyčejného spisovatele, vizionáře, věštce a především velikého křesťana, svědectví, výstrahy a kletby za jeho života většinou nechápané, dušené a odmítané, zazněly zejména uprostřed nedávných pohrom hlasem a slovem tak podivně blízkým, pravdivým a srozumitelným.

Ve Švýcařích, kam se za minulé války uchýlovali francouzští autoři se svými svobodnými publikacemi, vyšlo několik svazků studií o Léonu Bloyovi a vybraných textů z jeho díla; a je zajímavé, že se tam tento literární i společenský vyděděnec, osamělý poutník Absolutna a nevděčný žebrák, jak sám sebe nazýval, objevuje naráz ve společnosti těch nejlepších a nejvybranějších duchů, jaké zrodila francouzská minulost i přítomnost.

Českým čtenářům není jméno Bloyovo jménem neznámým; je u nás spojeno se jménem a dílem podivuhodného Čecha a křesťana, Josefa Floriana ze Staré Říše na Moravě, kterému byl Bloy do značné míry osudem nebo aspoň zrcadlem a ukazovatelem cest, hlasem, který mu objevil jeho vlastní poslání v prostředí po některých stránkách tak rozdílném od prostředí francouzského, ale po mnoha stránkách zase tak nápadně a bolestně shodném; neboť oba tito autentičtí, elementární, nelomení křesťané žili v témž klimatu zvlažnělého a osláblého křesťanství moderního, obklopeni světem skepse, nevěry, hlouposti a slepoty, světem řítícím se tvrdošíjně do katastrofy. O vztazích obou mužů mluví Bloyovy deníky, např. svazek nadepsaný *Neprodajný*, v kterém se líčí setkání Bloyovo s Florianem na La Salettě v srpnu 1906.

„Objímám ho po francouzsku, ba po perigordsku, což ho zřejmě překvapuje a uvádí do rozpaků,“ poznamenává Bloy o svém přivítání s českým přítelem, kterého doprovázel kněz P. Polák.³⁸⁹ – A o tři dni později čteme v Bloyově *Deníku* tyto řádky:

„Odchod našich dvou Moravanů. Doprovázíme je co nejdále a díváme se za nimi, jak nám mizejí, s pocitem rozdírajícím srdce, jako by to bylo na celý život, na celý život v tomto bolestném světě.“

Bloy měl pravdu: toto tělesné setkání bylo jejich první a poslední na tomto světě.

³⁸⁹ Josef Polák (1880–1907), katolický kněz, spisovatel a překladatel z angličtiny a francouzštiny, vedle Demla první ze spolupracovníků Florianových.

Letošní rok,³⁹⁰ v kterém vzpomínáme stých narozenin Léona Bloya a zároveň stého výročí události, bez které není rozumět ani životu ani dílu Bloyovu, Zjevení plačící Panny na hoře la salettské, je bezpochyby vhodný k tomu, abychom si připomenuli – aspoň zběžně a kuse – některá hlavní témata tohoto díla a uvědomili si aktuálnost jeho poselství. Dříve si však ještě zběžně připomeňme aspoň některá hlavní data Bloyova života.

Léon Bloy se narodil 12. července 1846 v Périgueux. Jeho otec byl inženýr, ateista, zato matka, původu španělského, byla hluboce věřící. Bloyovo mládí bylo bolestné a neukázněné. Jeho studie brzo uvázly. Kreslil a zkoušel psát tragédie. Sám praví, že velmi brzo ztratil víru. Od osmnácti let byl zaměstnán v Paříži jako soukromý úředník a prožíval stavy vnitřní revolty, nenávisti k Ježíši a k jeho církvi. V třidvaceti letech se setkal s Barbeyem d'Aurevilly, který ho, podle jeho vlastních slov, přibil svým lehkým šípem jako zbožnou sovu k zářícím vratům církve Ježíše Krista. V roce sedmdesátém se zúčastnil jako franc-tireur³⁹¹ války prusko-francouzské (z těchto válečných zkušeností čerpá svazek povídek *Krvavý pot*).³⁹² Potom byl nějaký čas zaměstnán u advokáta v rodišti, a v Paříži jako úředník drah. Rok [18]77 je pro něho památný tím, že se seznámil s neobyčejným knězem Tardifem de Moidrey,³⁹³ který ho zavedl na Salettu a zasvětil do symbolické exegeze Písma. Po smrti tohoto vzácného přítele r[oku] [18]79 upadl v bídu hmotnou i duchovní. Je to období plné hrubých vnitřních zmatků, poznamenané složitým a drásavým stykem se ženou, která přešla do autobiografického románu *Zoufalec*³⁹⁴ pode jménem Veroniky (Anne-Marie Roulet).³⁹⁵ R[oku] 1882 Veronika zešílela.

V těch letech začíná vlastně Bloy teprve svou literární kariéru pohybuje se mezi uměleckou bohémou, přispívá – většinou krátce – do různých časopisů a strádá duševně i hmotně. Jeho bída dosahuje chvílemi krajně představitelných mezí a drží se ho bezmála celý život, doprovázena chronickým neúspěchem jeho knih. Do té doby spadá

---

³⁹⁰ Tj. 1946.

³⁹¹ Fr. partyzán.

³⁹² Bloy, Léon. *Sueur de sang*. Paris: E. Dentu, 1893.

³⁹³ René Tardif de Moidrey (1828–1879), francouzský katolický kněz, jeden z propagátorů lasalettského zjevení.

³⁹⁴ Bloy, Léon. *Zoufalec*. Překl. Florian, Josef. Edice Dobré dílo. Osvětlimany: A. L. Stříž, 1913.

³⁹⁵ Anne-Marie Roulet – bývalá prostitutka obrácená na víru; Bloyovo setkání s ní jej odklonilo z přímé náboženské cesty a přivedlo jej k spisovatelskému povolání a prožívání čistého katolicismu.

také jeho styk s druhou ženou, Berthou Dumontovou,³⁹⁶ známou jako Clotilda první částí *Chudé ženy*.³⁹⁷ Umřela r[oku] 1885 na tetanus.

V r[oku] 1890, tedy jako čtyřiačtyřicetiletý, se Bloy oženil s Johankou Molbeckovou (!),³⁹⁸ dcerou dánského básníka (je to Clotilda 2. částí *Chudé ženy*). Jejich život byl životem stálé bídy, bloudění z bytu do bytu, opuštěnosti fyzické i mravní. Teprve asi od r[oku] 1905 změklo a oteplilo se poněkud lidské ovzduší okolo Léona Bloy, a to zásluhou několika oddaných přátel, zejména známého geologa Pierra Termiera,³⁹⁹ spisovatele René Martineaua,⁴⁰⁰ sochaře Broua,⁴⁰¹ malíře Rouaulta, nakladatele Mercuru Alfreda Valletta⁴⁰² a jeho ženy, spisovatelky Rachildy, filozofa Jacques Maritaina⁴⁰³ a jeho ženy Raïssy,⁴⁰⁴ kteří konvertovali Bloyovým přičiněním a kterým byl B[loy] kmotrem, stejně jako Holanďanům Petru a Kristýně Van der Meerovým⁴⁰⁵ atd. Umřel 3. listopadu 1917 v oktávě Dušiček v pařížském předměstí Bourg-la-Reine, v domě, v kterém bydlel až do r[oku] 1914 Charles Péguy.

Léon Bloy se narodil jako básník, a to básník výjimečných darů, kterému bylo „krásné slovo vlastním a přirozeným světlem myšlenky“. Zároveň to byl křesťan, křesťan z nutnosti jaksi organické, konstituční. Mladistvá epizoda jeho tzv. nevěry a revolty proti Církvi mohla jenom utvrdit a prohloubit jeho základní duchovní situaci. Mimoto se zdá – sám na to dělá v svých denících a dopisech víceméně zřetelné narážky – že se mu dostalo na počátku jeho obnoveného náboženského života jakéhosi mimořádného osvícení, ba jakýchsi slibů a záruk, které mu byly po celý život zdrojem zvláštních

---

³⁹⁶ Biografické údaje nebyly nalezeny. Existuje pouze zmínka, že se jednalo o „temnou epizodu“ Bloyova milostného života.

³⁹⁷ Bloy, Léon. *Chudá žena*. Stará Říše: Studium, 1908.

³⁹⁸ Johanne Charlotte Molbech (1859–1928), dcera Christiana Molbecha (1821–1888), dánského spisovatele a překladatele Danteho *Božské komedie*.

³⁹⁹ Pierre Termier (1859–1930), francouzský geolog, jeho spisovatelská činnost zahrnuje odborné a populárně naučné texty. Za protektorátu u nás vyšel jeho populárně naučný výbor *Sláva země* (Praha: Vyšehrad 1939) nejen o geologické historii, objevech, ale i mýtech a záhadách, např. o Atlantidě.

⁴⁰⁰ René Martineau (1866–1948), francouzský spisovatel, bibliofil a Bloyův přítel.

⁴⁰¹ Frédéric Brou (1862–1925), francouzský malíř a sochař. Ve Francii v roce 1927 vyšla jeho a Bloyova korespondence. Josef Florian vydal na ručním papíře Brouův portrét Léona Bloya vytvořenou leptem.

⁴⁰² Alfred Vallett, šéfredaktor knihovny Le Mercure de France, podle níž byl pojmenován i symbolistně a dekadentně zaměřený časopis vydávaný od roku 1890 – časopis byl jedním z francouzských periodik, která Josef Florian sledoval a z nichž čerpal texty pro vydávání ve svém nakladatelství. Vallett byl rovněž manželem francouzské povídkářky Marguerite Eymery (vystupující pod pseudonymem Rachilde), jejíž povídky *Voditel vlčic* vyšly také ve Staré Říši.

⁴⁰³ Jacques Maritain (1882–1973), francouzský filozof zaměřený na katolickou orientaci tomistickou a personalistickou, rovněž se věnoval politickým a estetickým tématům.

⁴⁰⁴ Raïssa Oumansoff (1883–1960), francouzská básnířka a filozofka ruského původu, se svým manželem se seznámila na studiích na Sorboně. Vychovávána byla jako židovka, ale v roce 1906 konvertovala společně s Maritainem ke katolicismu.

⁴⁰⁵ Pieter van der Meer (1880–1970), nizozemský spisovatel, který se po smrti své manželky, Christine Verbrugghe (1875–1953), v roce 1953 stal knězem, ale ke katolicismu konvertoval již v roce 1911 díky Léonu Bloyovi.

hlubokých radostí, ale také zdrojem nekonečných muk a trýznivých výčitek. – „A co ty, Léone Bloy?“ ptal se sám sebe na prahu stáří. „Bylo ti dáno, aby ses stal světcem, a ty ses stal literátem.“ – Ona základní zkušenost, která stojí na samém začátku jeho duchovní cesty a předznamenává celý jeho další život a tvorbu, je nepochybně rázu mystického. Užívám ovšem toho slova s jistým omezením. Jeho žák a kmtřenec Jacques Maritain poznamenává, že se v něm spojovala a často srážela privilegia křesťana a básníka, a to v stavu skoro čistém. Jako básník byl Bloy netrpělivě žádostiv vidět a hmatat věci neviditelné, o kterých věděl, že existují, a ke kterým pronikal hlubokou intuicí. Jako básník toužil po smyslově přístupných a hmatatelných znameních Boží slávy, kterých se nedovedl vzdát, aby hledal v kontemplaci čistě duchovní Toho, který je nade všecek obraz a nad každou myšlenku. To bylo u něho kořenem dramatu velmi bolestného; cítění tajemství, samo o sobě vznešené a čisté, se u něho často vyjadřovalo obrazy, blesky a temnotami příliš hmotnými. Aby se v něm vyvážily tyto kontrastující a neúměrné dary, k tomu by bylo bývalo třeba svatosti v přímém slova smyslu, a sám Bloy si toho byl první vědom. „Víc než třicet let,“ praví ke konci života, „toužím po jediném štěstí, po svatosti. Výsledek ve mně budí hanbu a strach. Zbývá mi jenom to, že jsem často plakal, jak řekl Musset.⁴⁰⁶ Nemám jiného pokladu. Ale plakal jsem tolik, že jsem touto látkou velmi bohat. Když člověk umírá, odnáší si právě jenom to: slzy, které prolil, a slzy, které kvůli němu vyplakali jiní, kapitál krásy a blaženosti. Podle těchto slz bude člověk souzen...“

Vraťme se však k oné prvotní a klíčové zkušenosti Bloyově, která ho pohroužila naráz do středu křesťanského tajemství a poodhalila před ním záclonu se skutečností a souvislostí ohromujících a nevyslovitelných. Bloy se vynořil z této zkušenosti navždycky oslněn, raněn láskou, která nepřestala nikdy krváčet, [a] s neukojitelnou žízňí vtělit do slova do obrazů vidění, které se před ním poodhrnulo.

Každý básník je svým konstitučním založením, zvláštním rázem svého nadání předurčen k tomu, aby viděl a vyjadřoval, aby zejména zdůrazňoval jednu z mnohonásobných podob světa Stvořeného, jednu tvář nevyčerpatelné a v své úplnosti nepoznatelné skutečnosti. Tato jeho základní vize se stává krystalizačním jádrem, kolem kterého se skládá a organizuje všecka jeho zkušenost, a z tohoto intenzivního, byť nutně částečného poznání tryská ono zvláštní nezaměnitelné slovo, ono specifické poselství, které je básnickovým majetkem a kořistí, které může pronést právě jenom on

---

⁴⁰⁶ Alfred de Musset (1810–1857), francouzský básník, dramatik a prozaik doby romantismu.

a nikdo jiný. Také poznání mystikovo, které ovšem proniká za skutečnost jevů a smyslů, do oblasti jsoucna absolutního, nese pečeť této jedinečnosti a nezbytné částečnosti, neboť jeho nositelem je konec konců zase jenom stvořený lidský subjekt, držený ještě hranicemi času a těla. Ten, kdo by byl s to poznat skutečnost absolutní, tj. Boha, takového, jaký je sám v sobě, stal by se sám Bohem. I když tedy jsou vize mystiků pravdivé, je v nich obsažena jenom část, jenom jedna stránka skutečnosti; mohli do sebe pojmout jenom to, co se jim odhalilo, co byli schopni a připraveni pojmout, nač stačila míra jejich vytržení z podmínek poznání přirozeného; jenom to, co se zlíbilo Bohu jim odhalit.

Vidíme, že mystická zkušenost jednotlivých vyvolených se většinou soustřeďuje na jedno tajemství, které stojí jakoby ve středu jejich vize: u někoho je to tajemství Nejsvětější Trojice, u jiného tajemství Kristova člověčenství nebo jenom jedna etapa tohoto člověčenství, třeba Jeho utrpení a smrt, nebo tajemství Jeho lásky k lidem, Jeho Nejsvětější Srdce, Jeho přítomnost v svátosti oltářní, tajemství posledních časů a Kristova druhého příchodu na svět, tajemství Boží spravedlnosti a Božího milosrdenství atd.

Vidíme-li Léona Bloya jako básníka poznamenaného – s vymezením, které jsme naznačili dřív – zkušeností mystickou, byť třeba fragmentární, pochopíme, že i jeho vidění se soustřeďuje kolem jistých částečných faktů Boží skutečnosti a nesmírného Božího dějství, odrážejícího se v střepinách naší stvořené lidské skutečnosti jako v podobenství a záhadě. Bývá-li řeč mystiků často jaksi plochá, nejasná a koktavá – neboť ztroskotávají na marném úsilí vyjádřit skrze hmotný obraz a časnou kategorii našeho poznání to, co přesahuje všechny naše smyslové představy a přirozené poznávací schopnosti –, vtěluje Léon Bloy, básník nadaný mimořádnou mocí nad slovem, svou vizi v slova a v obrazy nádherly vpravdě oslňující. Avšak právě tato básnická afinita s obrazy vzatými ze světa stvořeného, ze zkušenosti lidské, a umělecká rozkoš z nádherného plastického tvaru může u něho být někdy příčinou jistého nedorozumění, jistého porušení rovnováhy mezi zahlédnutým a vyjádřeným, na které už narazil Jacques Maritain.

Středem Bloyova duchovního světa je Kristova smrt na kříži a Jeho dílo výkupné. Kristus potíci se krví v Getsemanech z úzkosti nad těmi, za které umře snad nadarmo, Kristus zbičovaný a pošlapaný do prachu jako červ, visící na kříži s pažemi rozpjatými od východu na západ, obklopený posměchem a rouháním, zatímco se slunce zatmívá a skály pukají, Kristus vyrážející svůj poslední děsivý výkřik, vylévající svou krev do

poslední krůpěje za všechny, kdož se narodili a narodí od začátku do konce časů – to je pro Léona Bloya ústřední událost lidských dějin. Je to událost v jistém smyslu ustavičná, tak jak je ustavičná v kontemplaci mystiků, kteří se skrze ni spojují – nenasytnou žádostí lásky nadpřirozené – s utrpením Spasitelovým a účastní se tak jako praví údové Kristova mystického Těla díla výkupného. Kristus trpěl za naše hříchy, za všechny hříchy každého z nás; a každý jednotlivý hřích každého z nás je novým úderem ostatních řemíků do rozdrásaného těla Boha-Člověka, každý náš hřích zaráží hlouběji trnovou korunu do jeho hlavy.

Budeme mít příležitost zmínit se o Bloyově symbolickém chápání historie a času, v kterém jsou všechny události jaksi současné a ustavičně přítomné, a z nichž každá je znamením děje absolutního, přítomného ve věčnosti.

I v tomto smyslu je Ukřižování událostí našeho času. Golgota s křížem zaraženým do skály se tyčí uprostřed nás. My všichni přibíjíme ustavičně Krista na kříž a držíme Ho na něm svými hříchy, pýchou a lhostejností svých neobřezaných srdcí, svou nevěrou nebo svou vírou a zbožností výsměšnou, svými rouhavými dobrými skutky, založenými na zásadě, že „Bůh toho od nás tolik nežádá“, tj. že nás nežádá celé, že si můžeme nechat něco pro sebe, pro svou osobní bezpečnost a pohodlí. Tváříme se, že jsme křesťany, ale zatím se pečlivě zajišťujeme proti nevítaným zásahům z oblasti nadpřirozena, proti nepohodlným nárokům Lásky absolutní, která po nás chce všechno, poněvadž sama dává všechno. Tím obludně prodlužujeme Kristovu agonii a oddalujeme dovršení díla výkupného, naplnění času, druhý příchod Kristův a Jeho království.

Pro Léona Bloya byl rodným ovzduším kalvarské tragédie křesťanský středověk; středověk, doba víry silné a naivní, středověk naivně hřešící, ale zároveň naivně a upřímně milující a kající, středověk prožívající všemi silami duše tajemství víry a zapálený touhou po uskutečnění slávy Boží na zemi. Proháněli se po něm démoni všech možných ukrutností a hrůz, ale byli nakonec spoutáni ve velké architektuře jeho duchovního řádu tak jako chrliče zadržené do pilířů jeho katedrál. Věci tam měly svá pravá jména, neřest se nemohla trvale vydávat za ctnost, nespravedlnost a otroctví za svobodu. Středověk věděl, co je to krása, odlesk nepředstavitelné slávy Boží, zachycený do melodie chorálního zpěvu, do sršícího ohně vitráží, do modří a zlata knih a miniatur. „Silou své lásky poznal středověk,“ praví B[loy] v *Spáse skrze Židy*,⁴⁰⁷ „že Ježíš je ustavičně ukřižován, že ustavičně krvácí, ustavičně umírá... Kristovo utrpení mu bylo

---

⁴⁰⁷ Bloy, Léon. *Spása skrze židy*. Překl. Florian, Josef. Stará Říše: Josef Florian, 1911.

tak naléhavě přítomné, Kristova krev ještě tak teplá, tak rudá, a v jeho uších ještě hučel ohavný křik těch, kteří se domáhali Jeho odsouzení.

Aby s Ním lépe trpěli, tiskli se k jeho bolestné matce, která drží na klíně mrtvého Syna a vytrhává kleštěmi z Jeho hlavy tvrdé trny, které do ní byly zaraženy. Tys plna bolesti, matko naše, Panno Maria! K čemu přirovnat bolest tvou? O quam tristis et afflicta!

Velut mare contritio tua. Fac, ut portem Christi Mortem. Passionis fac consortem, et plagas recolere.“⁴⁰⁸

Pochopíme, že tomu, kdo takto cítil středověk jako rodné klima své duše, bylo úzko uprostřed moderního věku, který se postupně zařídil tak, jako by nebylo Boha ani Kalvárie, anebo se proti němu obrnil důmyslným systémem výsměšného farizeismu.

„Bůh,“ praví Léon Bloy o světě, v kterém je mu souzeno žít, „je nepřítomen v městech, na venkově, v horách i rovinách. Je nepřítomen v zákonech, ve vědě, v umění, v politice, ve výchově i v mravech. Je nepřítomen dokonce i v životě náboženském, a to v tom smyslu, že ti, kdož ještě chtějí být jeho důvěrnými přáteli, nemají žádnou potřebu Jeho přítomnosti.

Bůh jest nepřítomen, jak tomu nebylo nikdy. Znamé místo žalmů, které nahánělo hrůzu starým Hebrejcům, ono „ne dicant gentes: ubi est Deus eorum,“⁴⁰⁹ je konečně uskutečněno.

Bez nadpřirozeného života, od kterého se národy čím dál víc vzdalují, nelze ani pojmout touhu po vidění Boha. Bylo řečeno, že lidé čistých srdcí jsou blahoslaveni, poněvadž uvidí Boha. Nuže, ať žijí srdce nečistá, srdce prohnílá, obydlená havětí démonů. Ovšem ti, kteří se pokládají za křesťany, nemluví takto; ale nutnost jejich každodenní volby má často tento smysl.“

Bloy viděl, že evangelium ztrácí mezi lidmi sílu, že přímý a žhavý smysl jeho poselství je tlumen, že se křesťané proti příkazu Písma „přizpůsobují tomuto světu“ a ochromují tak v sobě účinky života nadpřirozeného. Zrada těch, kteří se nazývají údy Kristovými, byla Bloyovi nejobludnějším skandálem moderního věku, pramenem zoufalství, které v něm rozpoutávalo přívaly patetických kleteb, požáry apokalyptické výmluvnosti a bičující ironie. Křesťan, který se stal buržoou, zabezpečeným celou soustavou rezerv proti neúprosným požadavkům Absolutna, mu byl neskonale nelidštější obludou než nevěrec, který žije bez Boha, poněvadž o Něm nic neví. Křesťan, který odřikává

---

⁴⁰⁸ Lat. Ó, jak smutná a sklíčená. Jako moře žalu tvého. Přijmi, prosím, lásku mou. Maria má, kéž Ty sama dáš mi nést smrt Krista Pána, přijmout ránu za ranou.

⁴⁰⁹ Lat. Kde jest nyní Bůh jejich.

slova modlitby, aniž spoléhá pevně na to, že mu bude dáno, zač prosí, aniž vůbec potřebuje, aby Bůh splnil jeho prosby, je pro Bloya Kristovým katem, tvrdším a cyničtějším než farizejové, kteří pokrúcovali hlavami pod křížem.

Těmto ztučnělým křesťanům, kteří nepotřebují Nadpřirozena ba naopak, kterým je Nadpřirozeno nemilým vyrušením, nepřestával vrhat v tvář slovo evangelia: *Vae vobis divitibus quia habetis consolationem vestram!*⁴¹⁰ Neboť oni nechtějí mít nic s oním absolutním Chudým, který visí na kříži nahý, který žízni po jediné věci, po jejich lásce. Zařídili se jakoby natrvalo ve věcech této země, z kterých berou své potěšení, nestarajíce se o to, že chlemtají svatokrádežně krev ukřižovaného Chudého a všech chudých tohoto světa, kteří jsou s ním spojeni tajemným souručenstvím. *Krev Chudého*⁴¹¹ je název jedné z nejstrašnějších knih Bloyových. Každý požitek, každé jmění, které přesahuje míru toho, čeho je nutně třeba k životu, je kompenzováno utrpením a bídou někoho jiného, a bude jednou vyúčtováno do poslední slzy, do posledního neslyšeného vzdechu. Bloy neustával prohlašovat, že obludné pohoršení chudého, kterým se provinila moderní doba, volá na sebe – zároveň se zločinem obecné nevěry nebo víry farizejské – strašlivé pohromy, neboť váhy spravedlnosti musejí být vyváženy. Sám si žádal naplnění spravedlnosti ze všech sil své lásky a volal je vši strašlivou nádherou své výmluvnosti.

„Bůh trpí toto všecko,“ křičí Bloy, „až do tohoto večera, který by mohl být. ‚Velikým večerem‘, jak říkají nemluvnata anarchie. Zatím však je ještě den. Jsou teprve tři hodiny, to je čas obětování Chudého. Otroci dolů a továren ještě pracují. Miliony paží se namáhavě napínají na celé zemi pro požitek několika lidí, a miliony duší, udušených úzkostí této dřiny, žijí dále v nevědomosti o tom, že je Bůh, žehnající těm, kteří je drtí: bůh prostopášnosti a elegance, jejíž ‚jho je sladké a břímě tak lehké‘ pro utiskovatele.

Je pravda, že existují různá útočiště pro ubožáky: opilství, prostituce těl, sebevražda nebo šílenství. Proč by neměl tanec pokračovat?

Není však útočiště pro hněv Boží. To je žena štvaná a hladová, před kterou se zavírají všechny dveře, pravá poběhllice pouště, kterou nikdo nezná... Svíjela se přede všemi prahy, doprošujíc se přístřeší, ale nenašel se nikdo, kdo by měl slitování s hněvem Božím.“

Obrazy Bloyovy, často paradoxní a divoce ironické po způsobu některých textů Starého zákona, mohou děsit duše slabé nebo pokryteckou samospravedlnost farizejů;

---

⁴¹⁰ Lat. Ale běda vám bohatým, nebo vy již máte potěšení své.

⁴¹¹ Bloy, Léon. *Krev chudého*. Edice Studium. Stará Říše: Josef Florian, 1911.

v kontextu Bloyově odpovídá jejich zdánlivá rouhavost nesnesitelnému pro něho cynismu ducha buržoazního, který je mu tím odpornější, nese-li náter křesťanský. Bloyův hněv, který často metá blesky omračujících hyperbol, je výrazem jeho žízň po spravedlnosti, která je sestrou jeho trpící lásky. Jeho vlastní život, rozbouraný tolíkerou bídou, byl neméně autentickou potravou jeho hněvu než podívaná, kterou mu skýtala současná společnost.

Máme-li ovšem na očích celý kontext jeho díla, je nám zřejmo, že tento rozhněvaný chudý je neméně dalek oněch sociálních reformátorů a revolucionářů, kteří slibují chudým ráj na zemi a chtějí jej uskutečnit tím, že zevšeobecní ideál nevěřícího buržoy. Bloy je příliš proniklý vědomím původu lidského utrpení, které sahá až k onomu aktu prvotní neposlušnosti pod stromem vědění dobrého a zlého, a jeho odpověď ateistickým revolucionářům, kteří chtějí oklamat nekonečnou žízeň chudých, otrásá sloupy jejich ekonomických teorií a plánů. Slovo evangelia „Chudé budete mít vždycky mezi sebou“ otvírá pro něho propasti, nad kterými zmlká každé slovo.

„Ptáme-li se Boha, odpovídá, že Chudý je On sám: *Ego sum Pauper*,“ píše L[éon] B[loy]. Stvoření se jeví jako květ nekonečné Chudoby; a svrchovaným dílem Toho, koho jmenujeme Všemohoucím, „bylo, že se dal ukřižovat jako lotr v naprosté hanbě.

Andělé mlčí a třesoucí se Démoni si rvou jazyk, aby nepromluvili. Jenom idioti posledního století se opovážili vysvětlovat toto tajemství. A než je pohltní propast, prochází se Chudoba klidně se svou maskou.“⁴¹²

Chudí jsou především lidem Božím. Je to nesmírné tápající stádo těch, kteří ani nevědí, že je Bůh, a kteří nevědí, že každý z nich má duši, která má cenu tak velikou, že se pro každého z nich vtělil sám Bůh, aby za něho mohl umřít v nejhroznějších mukách.

Chudými jsou Bloyovi všechny duše šlechtné a schopné odříkání a oběti. Chudoba je mu onen stav duše svlečené před Bohem do naha a úpějí láskou. „Chudé budete mít vždycky s sebou!“ Je kletbou lidské pýchy a slepoty, že chudí, opravdoví chudí, jaksi propadají sítem všech režimů a všech sociálních a hospodářských reforem, a že nejsebevědomější pokusy o napravení sociálních křivd, pokusy založené jenom na novém uspořádání věcí hmotných, bývají nevyhnutelně doprovázeny křivdami novými, často skrytými a lidsky neléčitelnými, utrpením časně nezhojitelným, jehož žeň bude žata až na věčnosti.

---

⁴¹² Lat. jsem chudý.

Bloy zajisté nemohl a nemínil posloužit receptem, jak naráz napravit křivdy světa; je přesvědčen, že společnost bez Boha, ať jakákoliv, na sebe volá nevyhnutelné tresty Boží.

„Nebude-li se chtít můj lid podrobit,“ řekla plačící Matka Boží na La Salettě, „budu nucena upustit ruku svého Syna.“ Toto poselství, adresované především národu francouzskému, ale skrze něj všem národům světa, zejména všem křesťanským národům světa, nalezlo podivuhodnou ozvěnu v díle Bloyově, které je do velké míry vlastně jeho názorným rozvedením a mnohonásobnou orchestrací. Bloy sledoval s úděsem a s nebetyčnými výkřiky poraněné lásky a apokalyptického hněvu, jak hluché uši nastavují lidé a především sami křesťané srdcervoucím prosbám, výstrahám a pohružkám Svaté Panny, a jak se dělají slepými k prvním náznakům blížících se pohrom, nutíce tak Boha, aby zrušil podmíněnost ohlášených trestů.

Před rouhavou netečností svých současníků hořel netrpělivostí, aby viděl splněny Boží hrozby, aby Bůh promluvil zřetelně a zjevil se konečně k hrůze a zahanbení těch, kteří se posmívají Jeho bezmocnosti na kříži, a k slávě a ospravedlnění věrných.

„Francie má mnoho odpykávat,“ psal za první světové války, „neboť tolik opovrhovala slzami své Paní. Odpykává už bezpochyby v tomto okamžiku, ale odpykává bez lítosti...“

Smrt, zmrzačení nebo nejstrašnější zajetí dvou milionů Francouzů jako by bylo v tomto směru naprosto neúčinné. Výstrahy všeho možného druhu, ba i tak strašlivě začínající naplňování nejautentičtějších předpovědí nez mohly nic. Francie i nadále nechce Boha. Teoretický ateismus u nevěřících, praktický ateismus u věřících. Jednomyslné odmítnutí uvěřit v Nadpřirozeno, a tedy v trest.

Bude tedy třeba, aby se stal tento trest docela strašlivým? Od Vogés až na konec záp[adních] Flander je fronta jediným hřbitovem. Celá Belgie a všechny naše severní departmenty jsou popleněny, poskvrněny, umučeny od nejhnusnějších barbarů. Zdá se, že to nestačí. Rozum zbavený víry je v takové agonii, že už není s to vidět příčiny.“

„Víme však,“ dodává vzápětí na jiném místě, „že není bolesti bez sousedství Božího.“

Bloy nebyl s to vidět události své doby fenomenologicky, jenom v jejich bezprostředních a hmotných příčinách a souvislostech, v logice tzv. politiky, oddělené od celkového kontextu lidských dějin. Celé lidské dějiny od Prvního pádu přes Kalvárii až do konečného rozuzlení druhým příchodem Syna Božího byly pro něho dramatem plným smyslu.

Hned Caïn Marchenoir, autostylizovaný hrdina jeho *Zoufalce*, vidí „historické události jako božské hieroglyfy zjevení skrze symboly, podporujícího Zjevení skrze Písmo. Jeho ctizádství bylo ‚vybavit z obecné historie symbolický celek‘, to jest dokázat, že historie cosi *znamená*, že má svou architekturu a že se vyvíjí poslušně z předchozích dat neomylného plánu... Jevila se Marchenoirovi jako homogenní text těsně skloubený, s pevnou páteří a kostrou, nádherně rozčleněný, ale přitom dokonale zahalený, takže bylo třeba jej přepsat v gramatiku jakž takž přístupnou.“

Šlo o to, dovést číst znaky tohoto kryptogramu a proniknout jeho kombinacemi. „Všecky ruce noci tkaly tento chaos,“ praví L[éon] B[loy]. „Tři žádostivosti jako neúnavné přadleny dodaly přadeno a sedm hlavních hříchů je rozvinulo všemi možnými směry, okolo všech pokolení, skrze nerozpletný vír episod.“

Základní skutečností tohoto symbolického a prozřetelnostního chápání historie je to, že „její události nejsou postupné, nýbrž současné a simultánní, a jenom z toho důvodu mohou existovat proroci. Události se rozvíjejí před našima očima jako nesmírné plátno. Jenom naše vidění je však postupné.“

A jinde píše Bloy: „Kdybychom byli schopni obsáhnout jediným pohledem, tak jak to mohou andělé, všechny aspekty nějaké události a shody a konkordance nesmírného množství faktů, které skoro vždycky unikají naší pozornosti; kdybychom dovedli spojit a utkat silou pozornosti a lásky všechna tato rozptýlená vlákna, zahlédli bychom snad na konec *plán Boží*.“

„Je jasno, že v této poloze myšlení už neexistují pojmy prostoru a času... Celá historie se stává synoptickou a simultánní... Trvání je iluze způsobená slabostí padlé lidské přirozenosti.“

V tomto závrtném providencialistickém pojetí historie má každý člověk své místo, svou nezaměnitelnou úlohu; skrze každého z nás se uskutečňuje způsobem nám neznámým plán Boží.

„Od věčnosti ví Bůh,“ praví Léon Bloy, „že v jistém okamžiku, známém jenom jemu, vykoná ten a ten člověk zcela *svobodně* akt naprosto *nutný*. Nepochopitelná shoda svobodné vůle a Boží vševědoucnosti. Nejjasnější inteligence se nedostaly za tuto hranici.“

Bloy podnikl v několika svých knihách tuto symbolickou exegezi dějin: v *Spáse skrze Židy*, v *Marii Antoinettě*,⁴¹³ v *Kryštofu Kolumbovi*,⁴¹⁴ v *Historii byzantské*,⁴¹⁵ v *Ludvíku XVII.*,⁴¹⁶ v *Napoleonovi*⁴¹⁷ a v *Johance z Arku*.⁴¹⁸ Otvíraly se tu před ním na každém kroku ohromující souvislosti a korespondence, které se často odvážil naznačit jenom s bázní a takřka koktaje, jsa si vědom, že se tu pohybuje v oblasti tajemství a že nemůže udělat víc než konstatovat jeho existenci. Dějiny se mu zjevily jako jakási fólie Zjevení, jako mnohonásobně zlomený a rozložený odraz v zdánlivě nesouvislém chaosu událostí časných, které nemohou dát celistvý obraz, díváme-li se na ně z nízké a krátké perspektivy své fragmentární existence časné.

Svou tajemnou prozřetelnostní úlohu v tomto symbolickém dějství plní jak národy, tak jednotlivci. Zejména dva národy se mu zjevily jako nositelé zvláštního poslání: národ židovský a národ francouzský. První jako držitel nepromlčitelného zaslíbení, skrze jehož vinu se dostalo spásy všem pokřtěným národům a v jehož rukou leží klíč k rozuzlení lidského dramatu. Bůh, zajatec slibů, které dal tomuto privilegovanému plemeni, si je zachovává pro konec konců, kdy se zjeví v slávě Ducha Utěšitele.

Národ francouzský má v očích Bloyových podobnou situaci mezi národy pokřtěnými. Je to vyvolené království Matky Boží, jádro křesťanstva, s kterým má Bůh zvláštní úmysly; národ, který byl v dějinách k osvícení i k pohoršení ostatním národům a který jednoho dne opět vstane, a odpykaje v hrůzách svoje zapření, zaujme zase místo, které nemůže zaujmout žádný jiný národ. On bude nástrojem obnovení času a nastolení pravého království Božího na zemi.

Symbolicko-synchronický pohled na lidské dějiny je u Léona Bloya nerozlučně spjat s viděním nezaměnitelné dráhy každého jednotlivého člověka, s velkolepou aplikací křesťanského článku víry *O obcování svatých*.

„Nikdo nemůže říci, co je vlastně každý člověk,“ praví Léon Bloy v knize svého stáří *Meditacích samotářových*,⁴¹⁹ která je snad jeho knihou nejkrásnější a nejhlubší. „Každé

---

⁴¹³ Míneha předmluva Léona Bloya v díle Otty Friedrichse: *Marie-Antoinette calomniée, la „grande calomniée du XVIIIe siècle“ défendue contre les libelles immondes qui salirent en elle la femme, l'épouse, la mère*. Paris: M. d'Hartoy, 1948.

⁴¹⁴ Bloy, Léon. *Objevitel globu Kryštof Kolumbus*. Překl. Florian, Josef. Edice Studium. Stará Říše: Josef Florian, 1911.

⁴¹⁵ Bloy, Léon. *Epeopea byzantská*. Edice Dobré dílo. Stará Říše: Josef Florian, 1913.

⁴¹⁶ Bloy, Léon. *Syn Ludvíka XVI*. Edice Studium. Stará Říše: Josef Florian, 1904.

⁴¹⁷ Bloy, Léon. *Duše Napoleonova*. Edice Dobré dílo. Překl. Florian, Josef. Stará Říše: A. L. Stříž, 1918.

⁴¹⁸ Bloy, Léon. *Johanna d'Arc*. Edice Dobré dílo. Překl. Florian, Josef. Stará Říše: Marta Florianová, 1925.

⁴¹⁹ Bloy, Léon. *Rozjímání samotářova*. Edice Dobré dílo. Překl. O. A. Tichý. Praha: Stanislava Jílovská, 1919.

zplození je nadpřirozené. Váš matrikový list, na který jste někdy tak hrdí, neví nic o vaší duši... Existuje-li rodokmen duší, jedině andělé jsou připuštěni k tomu, aby jej zhlédli... Duše svatých, duše básníků, duše barbarů, duše pedantů nebo hlupáků, duše sto tisíce katů za jedinou duši mučedníkovu, duše temné nebo zářící, odkud přicházíte a jaká nevyzpytná Vůle vás rozdělila na vaše místa?

Podle duchovního příbuzenství, které je mi neúprosně skryto, existuje snad někde v poušti strašný divoch, jehož duše je blíženeckou sestrou mé duše... Odvažuji se říci v hloubi svých temnot, že čím víc hrůzy nahánějí takové souvislosti, tím jsou pravděpodobnější.“

„Obcování svatých!“ volá Bloy v zmíněné knize. „To je koncert všech duší od stvoření světa, a ten koncert je tak podivuhodně a přesně sladěn, že není možno z něho uniknout. Vyloučení jediné duše by bylo nebezpečím pro harmonii věčnou. Bylo třeba vynalézt slovo ‚reversibilita‘, aby se vyjádřila jakás takás představa tohoto ohromujícího tajemství.“

„Bůh zná své dílo a to stačí. My máme dosti na tom, že víme, že On chce tuto nepředstavitelnou rovnováhu a že důležitost každého jeho rozumného tvora uniká naprosto láskyplným dohadům největších svatých. Všecko, co my můžeme s chvěním a na kolenou zahlédnout, je ustavičný zázrak neúchylné rovnováhy mezi lidskými vinami a zásluhami, takže duchovním žebrákům se dostává pomoci od bohatých a bázlivci jsou zastupováni odvážnými.

Ono hnutí milosti, které mě zachraňuje ve vážném nebezpečí, mohlo být vzbuzeno dnes ráno nebo před pěti sty lety člověkem naprosto neznámým, jehož duše odpovídá tajemně mé duši a který takto dostává svou mzdu...

Takové myšlenky jsou na místě v našich apokalyptických časech. (Psáno za první světové války.) Miliony lidí se podřezávají v Evropě i v Asii. Co znamená konflikt těchto přívalů duší? Odkud přicházejí? Jaká mohou být jejich vzájemná příbuzenstva a kam jdou, až opustí svůj žalostný tělesný oděv?

Och, jaké podivuhodné a nadpřirozené ticho nahradí najednou obludný hluk bitvy! Nekonečné ticho v temnotách nebo ve světle, nevíme. Ale dojde v té chvíli bezpochyby k utkáním a k překvapením nevýslovným. Neslyšné hlasy, tváře duší se poznávají navždycky skrze průhledné přepážky ras a průsvitné zdi věků.

„Hle, toť tvoje totožnost!“ řekne Soudce, obraceje se k svědomí každého. A to je všecko, co je nám dáno pojmut z toho strašlivého okamžiku.“

***

Nevím, do jaké míry se mi podařilo vzbudit ve vás těmi několika citáty, které jsem uvedl, představu o inspiraci, koncepci a charakteru Bloyova díla. Možná, že ti, v jejichž povědomí žil Bloy jenom jako zuřivý pamfletář, jehož knihy jsou jenom snůškou nadávek, budou trochu překvapeni některými jeho tóny. Ostatně jsem řekl už předem, že Bloy sám nepředkládal své myšlenky a intuice, své pokusy o básnicko-mystickou symboliku dějin jako doktrínu; šlo mu vždycky jenom o to, konstatovat existenci a přítomnost tajemství, které se snažil obrazně vyjádřit nebo naznačit podobenstvím věcí stvořených.

Jeho dílo je dílem básníka a nikoli teologa, a to ani když se zaměstnává exegezí Písma. Je to dílo žhavého křesťanského srdce a mohutné obraznosti, proniklé skrz naskrz vědomím přítomnosti Boží ve věcech lidských.

Nikdo nás nenutí, abychom přijímali každé jeho slovo s platností absolutní jako slovo nadpřirozeně inspirované. Najdou se v jeho díle hyperboly, věty a odstavce přeexponované, které nutno brát v jejich souvislosti životní i ideové a posuzovat je podle místa, jaké zaujímají v celkové architektuře jeho díla. On sám nejlíp charakterizoval svou metodu takto: „Zlo tohoto světa vidíme dobře jenom tenkrát, když je přepneme, zveličíme. Umělec, který pozoruje jenom svůj předmět, *jej vlastně nevidí*. Abychom řekli něco platného nebo abychom vnukli dojem krásy, je nutno zdánlivě přepínat, to jest přenést svůj pohled za předmět, a potom teprve dosáhneme pravé přesnosti bez jakéhokoliv přepínání; i prorokům se vždycky vyčítalo, že přepínají.“

Když prý měl Villiers de l'Isle-Adam co dělat s člověkem dotěrným nebo drzým, prohlížel prý si ho s přehnanou bedlivostí, mrkal očima, natahoval krk, nahýbal hlavu, a nakonec zvolal zklamán: „Pane, ať dělám, co dělám, já vás nevidím!“ – Jacques Maritain k tomu poznamenává: „Bloy měl vrozenou neschopnost soudit lidi samé o sobě, jako individua zasazená do zvláštních okolností. Prostě je nerozeznával. Odtud si vysvětlíme neúměrnost jeho některých výbuchů. Mířily ve skutečnosti na *něco jiného*.“

Bloy nepracoval s odstíny individuální psychologie; transponoval hned každou událost, každé gesto, vytrhával je z jejich konkrétní lidské půdy a přetvářel je svým strašným vizionářským zrakem v čistý symbol nějaké sžiravé skutečnosti duchovní.

„Křižující pohled na to, jak Bůh a Jeho láska jsou mezi lidmi zapomenuti, jak jest nenáviděn Chudý, na krutost a podlost světa, v kterém je Bůh neznám, mu ustavičně zpřítomňovaly utrpení Páně a připodobňovaly jeho vlastní život úzkosti a agonii na hoře

Olivové. Jenom toto pro něho skutečně existovalo: tento duchovní vesmír a jeho věrná bolest. Všecko ostatní byly mátohy, podívaná neužitečná a nejistá. Stačilo, aby přešlo stínem jeho utrpení jenom třeba zdání nenáviděné neřesti nebo vlačnosti, a hned se jich zmocnil jako obludného symbolu a podrobil svému hněvu jako „poslušný popravčí“. Jeho rány mohly někdy zabloudit způsobem politováníhodným,“ praví Maritain; „zvolená oběť“ třeba ani nezasluhovala kůlu nebo skalpu; ale on mířil skrze ni, skrze podobu pomíjivou na neviditelnou obludu, pomník duchovní nepravosti, která drtila jeho srdce a srdce mnoha jeho bratří.“

Čtou-li se Bloyovy hyperboly – nebo to, co se nám dnes hyperbolami zdá –, nutno mít ustavičně na mysli, v které době, v jakém duchovním ovzduší Bloy vyrostl a žil. Jiný veliký francouzský katolický básník, Paul Claudel, který se narodil dvaadvacet let po Léonu Bloyovi, charakterizuje toto ovzduší takto: „Vzpomeňme jenom na ta smutná léta osmdesátá, na dobu plného rozvíjení literatury naturalistické. Nikdy se nezdálo jho hmoty přiléhat pevněji. Všecko, co mělo nějaké jméno v umění, ve vědě a v literatuře, bylo beznáboženské. Všichni tito tak říkajíc velicí mužové končícího století zejména vynikali nepřátelstvím k Církvi. Renan⁴²⁰ panoval. Věřil jsem v osmnácti letech tomu, čemu věřila většina tak zvaných vzdělaných lidí té doby. Přijímal jsem monistickou a mechanistickou hypotézu do všech jejích důsledků; věřil jsem, že všecko je podrobno fyzickým ‚zákonům‘ a že tento svět je tvrdým řetězem příčin a následků, který věda zítra nebo pozítří dokonale vysvětlí.“

Představte si, jak bylo takovému Bloyovi v tomto pozitivistickém a materialistickém žaláři, a pochopíte, že okolo sebe někdy bil hlava nehlava a otrásal sloupy svého vězení s řevem lvím.

„Můj hněv,“ říkával ostatně B[loy] sám, „je jenom můj rozžhavený soucit.“

Jeho přátelé, kteří ho znali a milovali, to o něm dobře věděli; a nejvěrnějšími a nejoddanějšími jeho přáteli byli mužové jako Jacques Maritain a Pierre Termier, mužové zcela odlišného temperamentu a základního lidského ladění.

„Vím, že jste optimista,“ psal Bloy v červenci 1915 Termierovi. „Já také jsem optimista; jenomže jsou dva druhy optimismu: Optimismus Milosrdenství a optimismus Spravedlnosti, které se jistě setkávají v Absolutnu, ale po jaké cestě!“

---

⁴²⁰ Ernest Renan (1823–1892), francouzský religionista, filozof, profesor hebrejštiny, historik a spisovatel. Objevil chronologické nesrovnalosti v dataci hebrejských textů Bible.

Vy doufáte v milosrdenství *před* koncem trestu. V toto milosrdenství lze jistě doufat, aspoň pro ty a ony přátele Boží; ale co se týče ostatních, jaký by to byl výsměch! Jaký bankrot pro Svatou Pannu, plačící na La Salettě!

Moje pojetí věcí je takové, že jsem nucen radovat se z nejhorších neštěstí, *jejichž předvídání mě mučí*, poněvadž vím, že jsou nutná, to jest, že je Bůh chce, to znamená, že jsou milováníhodná; poněvadž je pro mne tisíckrát jasné, že ohlášené pohromy jsou nevyhnutelnými předchůdci království Božího na zemi, za které máme povinnost modlit se ustavičně.“

Myslím, že většina z nás, i když nemáme práva doufat, že nás Bůh počítá mezi své přátele, se přirozeně kloní spíše k optimismu druhu Termierova, ať už ze slabosti, z hrůzy, ze soucitu, nebo z nedostatku lásky.

Zajímavé však je, že ti, kdož vzali v hrůzách nedávno minulých do rukou Bloyovy knihy, neodkládali je sklíčení a ochromeni, nýbrž posílení. Jako by se po té četbě pročistil vzduch, zjasnil zrak, srdce zmužnělo a zahořelo.

Veliký francouzský kritik a konvertita, Charles du Bos,⁴²¹ si zapsal do deníku v samý předvečer poslední světové smršťe a v předvečer své vlastní smrti meditaci na tato slova z orace desáté neděle po Sv. Duchu: „Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas: multiplica super nos misericordiam tuam...“ (Bože, který projevuješ svou všemohoucnost nejvíce tím, že ušetřuješ a smilováváš se: rozmnož nad námi milosrdenství své...)

Slovo *parcere* vybavilo Du Bosovi větu Bossuetovu:⁴²² *Vlastnost milosrdenství je zachovávatí*. „Poněvadž boží milosrdenství chce zachováti, proto ušetřuje. Taková je jeho touha, zachovat bytost lidskou, zachovat ji, aby ji spasil, že jí nechává až do posledního dechu dokořán otevřeny dveře k vstupu a k návratu – a ba i když člověk vydechne naposledy, vyhrazuje sobě, sobě, který zná jediný tajemství srdcí, neviditelné a nevýzpytné vykonání své milosrdné všemohoucnosti,“ praví Ch[arles] du B[os].

Položme si vedle toho závěrečný text z Léona Bloya:

---

⁴²¹ Charles du Bos (1882–1939), francouzský esejista a kritik zaměřující se na francouzskou a anglickou literaturu, díky čemuž zprostředkoval literaturu ostrovního království francouzským čtenářům. Ve svých kritikách odhaloval duši díla, která by ovlivňovala duši čtenářovu. S dcerou du Bose, Primerose (1919–1985), se Jan Čep osobně seznámil ve svém francouzském exilu na svatbě Vladimíra Pešky v roce 1953. O rok později se Čep s Primerose du Bos oženil a měli spolu dvojčata Jana a Kláru (31. 1. 1955).

⁴²² Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704), francouzský teolog, biskup, politik, spisovatel a dvorní kazatel francouzského krále Ludvíka XIV. Podporoval ideu Francie jako „první dcery církve“ a její nezávislost na papežství.

„Teď už není *lidské* naděje. I slepí si toho konečně všimli a nejhorší hovada začínají cítit potřebu obnovy. Bud' musí všechno zemřít, nebo se všechno změnit. Jsme v podzimu světa. Vegetace duší je přerušena a zima se blíží se všemi svými hrůzami. Avšak ona nutná, všeobecná proměna, kterou má vykonat Duch Svatý, je lidsky naprosto nepředstavitelná. Nic v celém běhu symbolické historie v ní nemůže poskytovat představu. ‚Ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na srdce lidské nevstoupilo...‘ To je všechno, co víme, všechno, co nám prozrazuje Zjevení. A vzácné duše, které *budou živé* ještě zítra nebo pozítří, budou se trásti tak, jak se člověk nikdy netrásl...“

Zdá se mi, že tyto dva texty se nepotírají, spíše doplňují. První z nich má na mysli milosrdenství nebo spravedlnost spíše individuální, druhý hromadnou. A víme z Písma, že bývala i obec ušetřována pro několik málo spravedlivých a že – v jiných případech – bylo souzeno spravedlivým trpět zároveň s nespravedlivými. Posledním svědkem a soudcem naší spravedlnosti nebo nespravedlnosti je Bůh sám, a záleží na tom, v jakém duchu přijímáme utrpení a tresty, které na nás posílá v své spravedlnosti a lásce. Víme ostatně z úst samého Krista, že není dáno lidem, ba ani andělům znát hodinu a čas, který s takovou milující nedočkavostí přivolával Léon Bloy. I když nás chvílemi opouští naděje lidská a jsme náchylni uvěřit, že osleplé oči neprohlédnou, a hluché uši nezačnou slyšet a tvrdá srdce se neoblomí, dokud se nezjeví On sám v doprovodu kosmických katastrof, nejsme zbaveni závazku pracovat, milovat a doufat do posledního dechu. Víme, že Bůh je především Láska, a všechno, co přichází od Něho, je milováníhodné, jak říkával Léon Bloy; i utrpení a tělesná smrt. Jsme v právu říci si k své útěše, že je mnoho příbytků v domě Božím.

Neukřivdíme však Bloyovi, uvědomíme-li si, že jeho osobní vize, jeho soudy a kletby měly relativnější a podmíněnější smysl, než jak se zdá někdy naznačovat absolutní forma jeho výroků a tvrzení. Je přirozené a pochopitelné, že zdůrazňoval – snad poněkud jednostranně – duchovní bídu svých současníků, věřících i nevěřících, a naléhavost Božích trestů v době, kdy se lidé cítili tak rouhavě bezpečni v své pýše a v svých neřestech. Ostatně my, kteří jsme prošli druhou světovou válkou a kteří jsme dosud obklopeni přízraky přesahujícími lidskou obraznost, máme málo důvodů, abychom odbyli Bloyovy apokalyptické vize mávnutím ruky.

Je ovšem pravda, že mluvit jako Léon Bloy nemá právo ledakdo. Není pochyby, že tento muž měl a má svoje poslání, poslání herolda Božího, bijícího na poplach, ke kterému byl zvláště uzpůsoben a poznamenan. Jeho duchovní pohled a umělecký výraz je nezaměnitelný a nelze jej napodobovat bez směšnosti a lživosti. Byl-li dán někomu

hlas houslí nebo flétny, počíná si zajisté neprozřetelně, namáhá-li se jím vyluzovat zvuky jako basa nebo buráčet jako hrom.

Je tedy možné, že se L[éon] B[loy] občas mýlil v některých podrobnostech a perspektivách, že si některé epochy lidstva idealizoval a jiné opět snižoval. Víme dnes např., že středověk nebyl tak skoro naprostým uskutečňováním křesťanství, jak se to jevílo Bloyově duchovní afinitě, i když se po některých stránkách přiblížil ideálu křesťanské společnosti víc než jiné epochy. Křesťanství a evangelium bylo dosud v dějinách uskutečněno vždycky jenom částečně a rovnováha jeho vtělení do společenského řádu a institucí byla vždycky vratká. Narážíme tu na nesnadnou otázku, co je to vlastně křesťanský řád ve věcech a institucích časných a jak se má ke království Kristovu, které „není z tohoto světa“. Toto je však už docela jiné téma. My, křesťané těchto apokalyptických časů, snad smíme doufat, že nová a krásná křesťanská epocha lidských dějin, ona slavná *Dominica Palmarum*,⁴²³ o které kdesi mluví Jacques Maritain, je ještě před námi. Jsme zavázáni v ni doufat a usilovat o její příchod. Osud této země záleží ještě na nás, na naší víře a lásce. Čas se zdá dlouhý jenom nám, pro Boha není času.

Ale buď jak buď, ať daleko nebo blízko, naše srdce by měla být ustavičně připravena vstát a jít vstříc Ženichovi, který přichází v noci.

*Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas: multiplica super nos misericordiam tuam, adveniat regnum tuum.*⁴²⁴

Henrimu Pourratovi

63

V Paříži 29. listopadu 1955

Můj nejdražší příteli,

vždy, i přes své nejlepší úmysly, spadávám stále do těch stejných chyb.

V létě jsme hodně cestovali s našimi malými⁴²⁵ – první cestu jsme podnikli na jih (le Midi), nedaleko Mentonu, kam jsme byli pozváni přáteli rodiny Du Bos. Byla to stará farma na svahu jednoho z údolí klesajícího směrem k moři, nacházející se nedaleko vsi La Turbie (a vesnice Èze). Měl jsem obrovské obavy z cesty (čtrnáct hodin

---

⁴²³ Lat. Květná neděle.

⁴²⁴ Lat. Jaks před tisíci dvěma lety, Kriste, se učil modlit smutné lidstva plémě: „Přijď království Tvé...“ (Mužík 1902: 102).

⁴²⁵ Jan a Klára Čepovi.

ve vlaku spolu s dětmi na houpacích sítích) – ale cesta proběhla v pořádku. – Poté jsme se vydali do Normandie k dalším přátelům Du Bosových (paní Heurgonová, dcera Paula Desjardina).⁴²⁶ Tam jsem byl nucen zúčastnit se jistých filozofických debat, které mne usvědčily v tom, že jsem se do té doby mylně domníval, že jsem kdy měl nějaké filozofické či metafyzické cítění; tito pánové hovořili jazykem, jemuž jsem téměř nerozuměl.

Naštěstí naše děti se zdály být velmi zaměstnány radovánkami z normandského čerstvého vzduchu, aniž by se jakkoliv nechaly vyrušovat pány filozofy. Uznávám, že i přes své prvotní pokusy o diskusi s pány filozofy, jsem se rozhodl přidružit k duším dětským.

Od té doby jsme se znovu octli v podzimu se dny příliš krátkými, ale naštěstí s vidinou blížících se Vánoc.

Píši Vám zejména z toho důvodu, abych se zeptal, zda je Claude⁴²⁷ stále ve Versailles či v Paříži, a zda by nás tentokrát poctil svou návštěvou.

Děkuji Vám za Vaši krásnou knihu *Europe et Paradis*.⁴²⁸ Vaše schopnost práce mne oslňuje a zároveň utěšuje. – O něco později jsem také obdržel revue *Allez... Enseignez*.⁴²⁹ – Ještě jednou Vám děkuji. Domnívám se, že slova, jež jste mi věnoval na začátku článku, jsem si nezasloužil. Ale jak jste si mohl zapamatovat to, co jsem Vám vyprávěl o Florianovi? (Byl to přítel, a v jistém smyslu také český žák Léona Bloya.)⁴³⁰ K dopisu přikládám fotografii našich dvojčat, která zítra oslaví 10 měsíců, stádium jejich vývoje, které je mimo jiné charakterizováno strkáním svých malých prstíků do každé díry, která je zrovna poblíž, nejlépe do očí, pusy či nosu.

Vzpomínám si, jak jsem se jednou skláněl nad kolébkami Claudea a Annette,⁴³¹ už si přesně nevzpomínám, řekl-li jste mi: „Víte, Jane, dokáží si Vás velmi dobře představit

---

⁴²⁶ Paul Desjardin (1859–1940), francouzský profesor na Lyceé Condorcet v Paříži a novinář, aktivní v tzv. Dreyfusově aféře, od roku 1909 majitel kláštera v Pontigny a zakladatel každoročního setkávání Dekády v Pontigny (1910–1939), kam jezdili mnozí známí spisovatelé (Sartre, Saint-Exupéry, bratři Mannovi, Eliot ad.). Po Desjardinově smrti ovšem jeho dcera, Anne Heurgon-Desjardins (1899–1977), klášter prodala a finance využila na svou filantropickou aktivitu.

⁴²⁷ Syn Henriho Pourrata Claude (1934), studoval ve Versailles na zemědělského inženýra.

⁴²⁸ Pourrat, Henri. *Europe et Paradis*. Paris: A. Michel, 1955.

⁴²⁹ *Allez... Enseignez* (1945–1969), pařížské nábožensky orientované periodikum vydávané Union spirituelle des professeurs laïcs de l'enseignement libre, tedy pouze laiky, nikoli církevními hodnostáři.

⁴³⁰ Již v roce 1952 Čep sděluje Pourratovi informace o vlivu Josefa Florianu na vlastní osobu: „Opustil jsem univerzitu bez akademického titulu (vlivem Florianu, přítele L. Bloya).“ (Zatloukal 2015:) Ve zde publikovaném dopise lze identifikovat roli i osobního setkávání literátů, které mělo vliv na přijetí Florianu francouzským spisovatelem.

⁴³¹ Dcera Pourrata Annette (1935), rovněž spisovatelsky činná.

jako otce rodiny.“ Uznávám, že jsem tuto Vaši poznámku vnímal téměř jako špatný vtip. A nyní vidíte, kdo z nás dvou měl tehdy pravdu...

Těšíte se dobrému zdraví jak Vy, tak Vaše paní? Doufám, že se Vám daří lépe. (Kdy přesně jste podnikli cestu do Švýcarska?)

Napište brzy, prosím Vás, Claudeovi, aby nám zatelefonoval (Odéon 62–36) a především aby přijel. Kdybyste nás také jednoho dne mohli navštívit... a znovu se podívat na byt Henriho Bremonda.⁴³²

Primerose i já Vám oběma posíláme srdečné pozdravy.

Se srdečným pozdravem

Jan Č.

P. S. Znovu jsem přečetl Váš článek „Culture paysanne“.⁴³³ Doufám, že z tohoto textu vzejde i kniha – kniha, v níž popíšete věci už Vámi řečené, ale kniha bude svěží, zcela nová, jako by najednou vytrysknuta z jednoho zřídla...

P. P. S. Co se týče fotografie: vlevo je syn (Jan) a vpravo dcera (Klára), vyfoceni jsou na terase našeho bytu.

64

Za P. Jakubem Demlem

Právě za čtyři měsíce a čtyři dni po Janu Zahradníčkovi umřel Jakub Deml. Mám před sebou fotografii – někdy z roku 1946 –, na které sedí oba pod břízou tasovské zahrady, se skupinou mladých lidí. Oba se usmívají, Deml už s hlavou hodně nachýlenou, Zahradníček s vlasy prošedivělými – začal šedivět velmi brzo –, ale velmi hustými. Jak prořídly ty vlasy, když se vrátil po devíti letech z vězení, a jeho úsměv – jakou ten prošel nepopsatelnou proměnou, jak hluboko se propadl!

Osud obou básníků je příznačný pro nynější duchovní situaci naší země, ačkoli v něm lze jinak najít skoro tolik rozdílů jako podobností. Dělí je především skoro poloviční lidský věk, ale tato vzdálenost se lety zkracuje a smazává. Oba byli selskými chlapci z velkomeziříčského kraje, jehož obzory se vtiskly navždy do jejich představ a snů, jehož tvary se staly látkou jejich básnického slovníku. Kdežto však Jan Zahradníček uzrával duševně už v proměněném ovzduší samostatné republiky, byl Jakub Deml

---

⁴³² Henri Bremond (1865–1933), francouzský esejista a kritik. Zakladatel teorie „čisté poezie“. Čepova rodina bydlela v bytě po zmiňovaném Francouzi.

⁴³³ Pourrat, Henri. La culture paysanne. In *Allez... enseignez...*, 1955, č. 118, s. 8–9. V tomto článku se zabýval Florianovým konceptem univerzálního vzdělávání a jeho odmítavým postojem ke školskému systému.

vysvěcen na kněze a hledal svá duchovní příbuzenstva, svůj slovní výraz ještě za vlády, která se vydávala navenek za katolickou a jejíž hlavy užívaly přívlastku veličenstev „apoštolských“. – Toto nesnadné spojení „trůnu a oltáře“ bylo po mnoha stránkách stále dědictvím absolutismu josefinského, za něhož se poprvé staly kněžské semináře ústavy státními. – Nynější „lidově demokratická“ republika napodobuje tento vzor, ať vědomě, nebo bezděky, ale s důsledností, o které se nesnilo bratru Marie Antoinetty.⁴³⁴

Generace Jakuba Demla byla už ostatně daleko od jistých českých kněží století devatenáctého, na kterých ještě ulpěl odlesk josefinského osvícenství. Šel na kněze nejenom na přání matčino, jak se stávalo tak mnoha selským synkům, ale s vědomím skutečného povolání, od kterého se nikdy neodchýlil. Otokar Březina, s kterým se seznámil – právě o deset let mladší – velmi brzo, ho utvrzoval v jeho rozhodnutí, ale zároveň ho podporoval v jeho povolání básnickém, které se probouzelo takřka současně. Tím není řečeno, že by se byl Demlův osobní a kněžský život obešel vždycky bez krizí a bez nárazů. Jakub neměl povahu od přirozenosti snadnou: byl nesmírně citlivý a zároveň prudký; obraznost a slovo ho často zavedly dále, než původně chtěl, a všechno se nedalo včas napravit jeho pověstným osvobozujícím smíchem.

Už samo spojení básníka a kněze v jedné osobě je spojení nesnadné, přes jistá slavná jména, která se tu mohou citovat: sv. Augustin, Ambrož,⁴³⁵ Bernard, sv. Jan od Kříže.⁴³⁶ Buď jak buď, nebylo to snadné těm několika venkovským kaplanům a farářům, které známe z dějin české literatury, ať už se jmenují Třebízský,⁴³⁷ Kosmák, J[indřich] Š[imon] Baar⁴³⁸ nebo jinak. Deml stál vždycky opodál všech literárních skupin, i takzvané Katolické moderny, představované Sigismundem Bouškou,⁴³⁹ Xaverem Dvořákem,⁴⁴⁰ Dostálem-Lutinovem,⁴⁴¹ a jejíž název ostatně vymyslel, možná trochu potměšile, nekatolický kritik F[rantišek] V[áclav] Krejčí.⁴⁴² Modernismem se tenkrát

---

⁴³⁴ Marie Antoinetta (1755–1793), rakouská arcivévodkyně, manželka francouzského krále Ludvíka XVI. Její bratr Josef II. (1741–1790), rakouský uherský a český panovník.

⁴³⁵ Sv. Ambrož (337–397), biskup, jeden z církevních otců.

⁴³⁶ Sv. Jan od Kříže (1542–1591), španělský katolický kněz, karmelitánský mnich a mystik.

⁴³⁷ Václav Beneš Třebízský (1849–1884), katolický kněz, spisovatel a vlastenec.

⁴³⁸ Jindřich Šimon Baar (1869–1925), katolický kněz, spisovatel a sběratel pohádek.

⁴³⁹ Sigismund Ludvík Bouška (1867–1942), katolický kněz, břevnovský benediktin, básník, překladatel a literární kritik.

⁴⁴⁰ Xaver Dvořák (1858–1939), kněz, básník a publicista.

⁴⁴¹ Karel Dostál-Lutinov (1871–1923), kněz, spisovatel, překladatel a hlavní člen Katolické moderny.

⁴⁴² František Václav Krejčí (1867–1941), původně pedagog, později překladatel, publicista, literární kritik a historik, jenž se podepsal pod Manifest české moderny. Byl zaměřen na sociální demokracii.

označovalo exegetické a teologické hnutí, jehož zastánci, například Francouz Loisy,⁴⁴³ se s Církví rozešli. Nutno jinak uznat, že teologie ve vlastním slova smyslu nebyla vždycky nejsilnější stránkou českých kněží-literátů.

Důležitou událostí v Demlově životě – hned po přátelství s Otokarem Březinou – bylo seznámení se staroříšským Josefem Florianem, českým žákem Léona Bloya. Deml u něho poznal hlouběji jak středověké mystiky, tak moderní francouzské katolíky od Ernesta Hella a Léona Bloya až ke Claudelovi a Péguymu.

Florianova Stará Říše představuje sama v sobě důležitou kapitolu českých kulturních dějin, kapitolu, která si zaslouhuje, aby byla jednou napsána. Leccos z tehdejších objevů, podnětů a tendencí Josefa Floriana a jeho prvních přátel se dá ovšem vysvětlit současnou českou i evropskou kulturní a politickou situací, ale to nejdůležitější se patrně vstřebalo během dalšího vývoje a stalo se samozřejmým u generací pozdějších. Florian sám ostatně zaujal časem kritičtější odstup k jistým unáhleně apokalyptickým perspektivám Bloyovým a byl schopen chápat i duchy založení značně rozdílného.

V době, kdy se poznali Florian a Deml, mohla být jejich spolupráce jenom dočasná; jejich povahy, způsob jejich myšlení a cítění se daly těžko smířit natrvalo. Sešli se podruhé až mnohem později, když se Jakub Deml nadosmrti usadil v rodném Tasově, v oné vilce na konci vsi, obklopené zahradou, která byla napolo lesní strání. Návštěvami se tam ostatně netrhlo, hlavně v létě. – „Pan Březina“, jak se říkalo u Demlů, tam měl svůj stálý pokoj, a jednou se octli ve velkých rozpacích, když měli najít postel pro F[rantiška] X[avera] Šaldu, nebo spíš pro jeho metr devadesát. (Ještě v posledních letech dvacátých mluvil Šalda v svém *Zápisníku* o Demlovi a jeho poezii, která je „zpěvem tak mámivým, až srdce usedá“. – Bohužel pohněvali se brzo potom, když Deml uveřejnil *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*.)

Že se nakonec rozhodl Deml usadit jako kněz na odpočinku v rodné vsi – po několika letech bezradné těkavosti –, nebylo u něho ani pouhým gestem, ani výsledkem nějaké ideologie, která si později dávala u nás i jinde všelijaká jména. Nebyl vyznavačem nějaké „rodné půdy“ anebo soběstačných selských tradic. Byl především vizionářem a básníkem křesťanského společenství duší, a toto společenství, toto „obcování svatých“, jak se říká v katolickém krédu, se pro básníka Demla vyjadřovalo především hloubkou rodových souvislostí duchovních. Ale protože může lidská duše žít na této

---

⁴⁴³ Alfred Loisy (1857–1940), francouzský teolog, profesor a filozof, jenž byl představitelem katolického modernismu. Svě filozoficko-teologické teze modernistického zaměření, zejména co se týče výkladu Bible, vydal ve svém díle *Evangelium a církev*, kvůli němuž byl v roce 1908 exkomunikován z církve.

zemi jen ve spojení s tělem, poněvadž se poznává s druhými v svém pozemském a tělesném příbytku a tvaru, jsou cesty lidských setkání nejprve cestami této země. Zůstávají do nich vtisknuty až do konce časů stopy těch, kteří po nich kdy prošli se svým osudem, a my, kteří přicházíme po nich, klademe nohy do jejich šlépějí. Všecky stvořené tvary jsou obrazem skutečností neviditelných, a víc nežli pouhým obrazem: jsou jejich tělem, z kterého vyzařuje na okraji světlo nesmrtelné, světlo, které je jejich vlastním dorozumívacím jazykem, jakousi začáteční přítomností vlasti věčné.

To byla základní intuice básníka *Prvních světel*, jako pozdějších *Mých přátel* a *Miriam*, jako přízračného *Hradu* a *Tance smrti*.⁴⁴⁴ Bylo to vidění osobité, vtělené ve výraz neobyčejně konkrétní. Každé Demlovo slovo, každá metafora se dají takřka ohmatat, a zároveň znějí melodií, která přesahuje z prostoru těla a smyslů do jakéhosi jiného prostoru, který nemá obrysů a hranic; bez kterého by nebyly věci tím, čím jsou, ale kterých on v jistém smyslu potřebuje, aby mohl být – nebo spíše, aby se mohl sdělit. Akt stvoření je výrazem lásky Boží, a slovo básníkovo je jeho obrazem, nebo spíše prodlouženou analogií.

Je to básnické vidění, které se nedá odloučit od autentické zkušenosti křesťanské víry, ba nutno říci víc: které předpokládá intimní zkušenost kněžskou.

Málo znali Jakuba Demla ti, kteří se ho pokoušeli jednu dobu zneužít jako ozdoby takzvaných vlasteneckých kněží. Poslali k němu zajímavého vyjednavče, který se několikrát sám prohlásil jeho obdivovatelem, ba žákem: Vítězslava Nezvala. Demlova ctižádost však byla zřejmě jiného druhu. Neodvážili se mu mstít za jeho odmítnutí, aspoň ne příliš přímo. – *Literární noviny*⁴⁴⁵ dokonce přinesly krátkou zmínku k jeho osmdesátinám – v které ostatně z Demla básníka moc nezbylo. – Také o jeho smrti se stručně zmínila *Lidová demokracie*,⁴⁴⁶ a opět *Literární noviny*⁴⁴⁷ osmi řádky na poslední straně z 18. února.

---

⁴⁴⁴ Deml, Jakub. *První světla*. Jinošov na Moravě: vlastním nákladem, 1917; *Moji přátelé*. Královské Vinohrady: vlastním nákladem, 1913; *Miriam*. Jinošov na Moravě: vlastním nákladem, 1916; *Hrad smrti*. Praha: vlastním nákladem, 1912; *Tanec smrti*. Tasov: vlastním nákladem, 1914.

⁴⁴⁵ *Literární noviny* (1927–1942; 1945–1951; 1952–1968; 1990–dodnes), kulturní, politický a společenský čtrnáctideník, svého času také týdeník či měsíčník. Čep zmiňuje článek: Osmdesátiny Jakuba Demla. *Literární noviny* 7, 1958, č. 34, 23. 8, s. 9.

⁴⁴⁶ *Lidová demokracie* (1945–1994), konzervativní křesťansky orientovaný deník, orgán Československé strany lidové. Zmiňovaný článek: Franc, Gustav. Zemřel Jakub Deml. *Lidová demokracie* 17, 1961, č. 38, 12. 2., s. 4.

⁴⁴⁷ Oznámení o úmrtí nenese žádný název, oněch osm řádků na straně 12, 10. ročníku, 1961, je kontroverzně následovaných dvěma odstavci Chruščovovy řeči na plenárním zasedání Komunistické strany Ukrajiny. Řeč po oznámení úmrtí, v němž zazněla slova „katolický kněz s buřičskou povahou“, začíná slovy: „Lidi je třeba vychovávat ke komunistické morálce, k pravdivosti vůči straně a lidu (...)“.

Lze si vysvětlit jenom hrubým omylem v interpretaci jeho života a díla, že nepochopili od začátku, že jeho místo je jinde než po boku Plojharů,⁴⁴⁸ Stehlíků⁴⁴⁹ a Benešů:⁴⁵⁰ v hlubokém společenství s utrpením těch, kteří seděli na lavici obžalovaných a byli potom odváděni do vězeňských cel; s němou bolestí těch, kteří musejí mlčky snášet, jak se znetvořují a tupí nejdražší a nejvznešenější skutečnosti jejich víry. Snad mohl ještě pohlédnout do očí Jana Zahradníčka a vyměnit si s ním vzkaz svrchované naděje. Nad přízraky *Hradu* a *Tance smrti* viděl už záři nového svítání, které proniká i do nejtemnějších koutů našeho času.

65

O cestách do Francie jindy a nyní, 1. část

Dovedli bychom sotva říci, proč nás přitahuje ta nebo ona cizí země, její dějiny a její kultura více než země jiná. Může se nám ostatně stát, že se naše sympatie časem střídají a mění, že se dají v jisté chvíli jiným směrem, že najednou znovu objevíme to, co jsme poprvé viděli špatně nebo čemu jsme se na jistou dobu odcizili.

Francie byla pro mne v mládí – jako bezpochyby pro mnoho jiných – především onou zemí, která se stala druhou vlastí Karla IV.; kde padl jeho slepý otec, král Jan, mezi svými dvěma rytíři; zemí katedrál a eposů, zemí Johanky z Arku. Na střední škole byla francouzština – s latinou a němčinou – třetím povinným cizím jazykem, a z výboru školní četby jsem se učil nazpaměť prvním básním Lamartinovým,⁴⁵¹ Hugovým,⁴⁵² Mussetovým, ba i Baudelairovým;⁴⁵³ četl jsem v té době poprvé Corneilla,⁴⁵⁴ Racina⁴⁵⁵ a Chateaubrianda.⁴⁵⁶ Kolem dvaceti let však byli mými autory Rusové, hlavně Turgeněv⁴⁵⁷ a Čechov,⁴⁵⁸ které jsem střídal s anglickými romantiky, hlavně Keatsem⁴⁵⁹

---

⁴⁴⁸ Josef Plojhar (1902–1981), exkomunikovaný katolický kněz, politik, člen Československé strany lidové, přívrženec komunistického režimu.

⁴⁴⁹ Ladislav Stehlík (1908–1987), jihočeský pedagog, malíř, spisovatel a básník věnující se rodnému kraji jihozápadních Čech.

⁴⁵⁰ Josef Beneš (1905–1979), katolický kněz, pedagog a spisovatel, publikoval od 30. let 20. stol. úvahy, povídky, básně a medailony. Za 2. sv. v. byl vězněn v Dachau, kde vydával ilegální časopis.

⁴⁵¹ Alphonse de Lamartine (1790–1869), francouzský politik, spisovatel a básník romantického směru.

⁴⁵² Victor Hugo (1802–1885), francouzský spisovatel, rovněž představitel romantismu. Věnoval se také politice a psal eseje.

⁴⁵³ Charles Baudelaire (1821–1867), francouzský prokletý básník, překladatel.

⁴⁵⁴ Pierre Corneille (1606–1684), francouzský spisovatel, jehož dílo ovlivnilo klasicistní dramata, původním zaměstnáním advokát.

⁴⁵⁵ Jean Racine (1639–1699), francouzský klasicistní dramatik a básník.

⁴⁵⁶ François René de Chateaubriand (1768–1848), francouzský předchůdce romantismu a diplomat. Jeho dílo *Atala aneb Láska dvou divochů na poušti* přeložil Josef Jungmann.

⁴⁵⁷ Ivan Sergejevič Turgeněv (1818–1883), ruský spisovatel a publicista pobývajícím ve Francii, kde se pohyboval v okruhu francouzských spisovatelů, např. Zoly či Flauberta.

a Shelleyem. Velkým anglickým prozaikům 19. století, Thackeraymu,⁴⁶⁰ Hardymu⁴⁶¹ a Meredithovi,⁴⁶² jsem přišel na chuť až mnohem později.

Zároveň se však už znovu navazoval styk s Francouzi. Kdo by si byl u nás mohl v prvních letech dvacátých dovolit, aby neznal Rimbauda⁴⁶³ a Apollinaira!⁴⁶⁴ Jeden můj tehdejší přítel, který začínal psát vlastní verše, uměl z paměti celé *Pásma*; odříkával mi je na pozdních večerních procházkách po vltavském nábřeží, zčásti francouzsky, zčásti v překladě Karla Čapka:⁴⁶⁵ „Čí hlas to skučí truchlivý: O Viléme, jak sešel jsi!“

Přečetl jsem ovšem také v těch letech nějakého Balzaka⁴⁶⁶ – myslím, že hlavně *Evženii Grandetovou*,⁴⁶⁷ *Tatíka Goriota*⁴⁶⁸ a *Lilii v údolí*,⁴⁶⁹ Stendhalova⁴⁷⁰ *Červeného a černého*⁴⁷¹ a Flaubertovu⁴⁷² *Citovou výchovu*,⁴⁷³ ale dojem z té první četby dávno vyprchal. Má francouzská četba se měla dát vzápětí zcela jiným směrem.

Pamatuji se z posledních univerzitních let na Šaldovu přednášku o Péguym a na jeho článek o Claudelovi, z kterého mi utkvěla věta, že básník *Zvěstování*⁴⁷⁴ zase po dlouhé době „klenul“, že viděl lidský osud synteticky, v jeho celku, tak jako někdejší stavitelé katedrál.

Brzo potom jsem se seznámil s Josefem Florianem a zůstal jsem u něho několik měsíců ve Staré Říši. Nebyla to už nejslavnější staroříšská léta; jeho první přátelé a spolupracovníci – Jakub Deml, Antonín Stríž, Otto Albert Tichý – šli každý po svých;

---

⁴⁵⁸ Anton Pavlovič Čechov (1860–1904), ruský dramatik, prozaik a lékař. Čepovi byl zřejmě blízký jeho umělecký náhled na vnitřní dramata postav.

⁴⁵⁹ John Keats (1795–1821), anglický romantický básník. Do českého povědomí pronikly jeho básně například překladem Arnošta Procházky.

⁴⁶⁰ William Thackeray (1811–1863), anglický prozaik, satirik, novinář a editor.

⁴⁶¹ Thomas Hardy (1840–1928), anglický prozaik a básník. Hardyho dílem byl inspirován i tchán Jana Čepa Charles Du Bos, jenž díky svému anglickému původu po matce dokázal číst i v angličtině.

⁴⁶² Georges Meredith (1828–1909), anglický spisovatel řadící se do viktoriánské éry, publicista, nakladatelský redaktor a advokát.

⁴⁶³ Arthur Rimbaud (1854–1891), francouzský prokletý básník, jehož práce byla inspirativní pro mnohé umělecké směry, jako byl symbolismus, surrealismus či beatnismus.

⁴⁶⁴ Guillaume Apollinaire (1880–1918), francouzský básník polského původu, dramatik, malířský kritik. Jeho dílo je významným mezníkem nejen pro francouzské moderní směřování, ale i pro naše země – počínaje překladem Apollinairova *Pásma* Karlem Čapkem v roce 1919.

⁴⁶⁵ Karel Čapek (1890–1938), spisovatel, novinář, esejista, literární a divadelní kritik, filozof, estetik a překladatel. Následující citát nepochází z „Pásma“, nýbrž z básně „Ve vězení“, která již nebyla zahrnuta do Čapkova překladu.

⁴⁶⁶ Honoré de Balzac (1799–1850), francouzský prozaik proslavený svým dílem *Lidská komedie*.

⁴⁶⁷ Balzac, Honoré de. *Evženii Grandetová*. První vyd. Praha: Henning Franze, 1928.

⁴⁶⁸ Balzac, Honoré de. *Otec Goriot*. První vyd. Praha: J. R. Vilímek, 1910.

⁴⁶⁹ Balzac, Honoré de. *Lilie v údolí*. První vyd. Praha: V. Vitek, 1922.

⁴⁷⁰ Stendhal (1783–1842), vl. jm. Henri Marie Beyle, francouzský spisovatel, stejně jako Balzac byl představitel kritického realismu a romantismu.

⁴⁷¹ Stendhal. *Červený a černý*. První vyd. Praha: Vzdělávací bibliotéka, 1898.

⁴⁷² Gustave Flaubert (1821–1880), francouzský spisovatel a tvůrce klasického francouzského románu.

⁴⁷³ Flaubert, Gustave. *Citová výchova*. Praha: Alois Hynek, 1918.

⁴⁷⁴ Claudel, Paul. *Zvěstování Panny Marie*. První vyd. Překl. Marten, Miloš. Praha: Scena, 1913).

zůstalo však mnoho přátel jaksi externích, kteří přijížděli občas, posílali dopisy, překládali zadarmo – zkrátka tvořili stále jakousi „obec“, jejíž přítomnost se cítila i na místech, kde by se jí nikdo nenadál.

[Josef Florián zaslechl kdysi, v prvních letech tohoto století, vášnivý hlas Léona Bloya, francouzského katolického anarchisty, lze-li tak říci, který roztrhl jeden z prvních svěřací kazajku filozofického determinismu a vykřikl do tváře těch, kteří proměnili živé náboženství v pohodlnou společenskou konvenci, že pijí krev Chudého. Florian se setkal s Bloyou osobně jednou v životě, na francouzské poutní hoře La Salletě; Bloy líčí to setkání ve svazku svého *Deníku*, který se jmenuje *Neprodajný*. – V době, kdy jsem ho potkal, vykládal si už Florian méně doslovně poněkud unáhlené apokalyptické perspektivy francouzského vizionáře; dával překládat a vydával Péguyho a Francise Jammesa,⁴⁷⁵ Chestertona⁴⁷⁶ a mnohé jiné.]

Roku 1926 vyšel ve Francii první román autora dosud neznámého, ačkoli mu bylo už 38 let: Georges Bernanos *Pod sluncem Satanovým*; dílo velkého talentu, který našel rázem svou formu a svůj výraz, uprostřed vrcholného období surrealismu, skoro současně s posledními svazky Proustova *Hledání ztraceného času*,⁴⁷⁷ když už měli za sebou první romány François Mauriac, Jules Romains,⁴⁷⁸ Valery Larbaud.⁴⁷⁹

[Bylo to zároveň a především dílo vyjadřující křesťanskou zkušenost našeho času, ale v kterém byla zároveň přítomna zkušenost věků; duchovní lidský osud, vyrůstající z jisté konkrétní situace, spjatý s cestami této země, ba jistého severofrancouzského kraje, rodného kraje romanopiscova. V jeho hlase bylo ovšem možno občas rozeznat přízvuk známý již odjinud, přízvuk hlasu hlavně Bloyova a Barbeye d'Aurevillyho, ale proměněný a přetvořený viděním zcela osobním, autentickým a nezaměnitelným.]

Reynkův český překlad Bernanosova románu vyšel v společném vydání Florianově a pražského nakladatele Fromka, což je samo o sobě příznačné pro naši tehdejší kulturní

---

⁴⁷⁵ Francis Jammes (1868–1938), francouzský básník a prozaik ovlivněný křesťansky smýšlejícími autory Claudelem a Péguyem. Jammesovy texty se objevily již v prvních letech vydávání *Studia*, poté v *Nova et Vetera*. V hlavní staroříšské edici vyšlo: Jammes, Francis. *Román Zajícův*. Překl. Reynek, Bohuslav. Stará Říše: Marta Fůproampví. 1920.

⁴⁷⁶ Gilbert Keith Chesterton (1874–1936), anglický literární historik a kritik, publicista, spisovatel katolické orientace. První jeho texty uveřejnil Florian ve sborníku *Studium* v listopadu 1910. V Dobrém díle pak vyšla v překladu A. L. Stříže například díla *Prostota otce Browna* (1918) či *Orthodoxie* (1918).

⁴⁷⁷ Marcel Proust (1871–1922), francouzský prozaik. V Čepově eseji „Básník a jeho inspirační zdroje“ či v „Umění a milost“ lze vysledovat Proustovo jméno, ovšem častěji se objevuje až v době exilu v souvislosti s tvůrčími metodami. Proustovo dílo: *Hledání ztraceného času*. Praha: J. Fromek, 1927–1930.

⁴⁷⁸ Jules Romains (1885–1972), vl. jm. Lous Farigoule, francouzský esejista a spisovatel řadící se do tzv. unanimismu.

⁴⁷⁹ Valery Larbaud (1881–1957), francouzský spisovatel, překladatel a cestovatel. Ve svých dílech se zabýval poetikou technické civilizace a psychologií života dětí a dospívajících.

situaci.⁴⁸⁰ Měl jsem v kapse exemplář tohoto vydání na luxusním papíře, když jsem jel ponejprv do Francie, na podzim roku 1928. Florian mě požádal, abych jej odevzdal Bernanosovi jeho jménem. Nevěděli jsme, kde bydlí; měli jsme jenom adresu jedněch jeho pařížských přátel.

Popravdě řečeno, ta záležitost mě dost mrzela. Nebyl jsem od přirozenosti vybaven k tomu, abych zvonil u dveří slavných lidí. Když jsem poslouchal na univerzitě přednášky Šaldovy, trvalo mi dlouho, než jsem se u něho přihlásil k prvnímu kolokviu. Tentokrát mi vadil ještě cizí jazyk; bylo to skoro poprvé, co jsem měl mluvit francouzsky s Francouzem.

Bernanos odpověděl obratem na můj dopis, ke kterému jsem přiložil Florianův (nevím, co v něm bylo); zval mě k sobě do Clermontu, malého města na sever od Paříže, mezi Beauvais a Compiègne. Pamatuji se, že byl krásný podzimní den; na polích vybírali řepu, jako u nás na Hané.

Otevřel mi on sám – jeho pařížští přátelé mi předtím ukázali jeho fotografii: usmíval se ústy i očima, a nebyl to úsměv, za který se někdo skrývá: šel vám rovnou vstříc, plný pozornosti. Zavedl mě do své pracovny, posadil mě proti sobě a požádal mě, abych chvíli počkal; měl na stole korekturu svého románu *Radost*, druhého dílu *Přetvářky*.⁴⁸¹ – Věděl jsem už, že budu překládat oba romány do češtiny já, a on to věděl také. Jednu chvíli pro sebe něco vykřikl a pohoršeně škrtal několik slov, ale pak ke mně zdvihl své veliké modré oči a dal se opět do smíchu.

Byl bych na rozpacích, kdybych měl říci, co jsme spolu mluvili za toho prvního setkání, a rozeznat to od našich pozdějších rozhovorů. Já jsem patrně mnoho nemluvil; klopýtal jsem ustavičně o nějaké francouzské slovo, které se nechtělo dostavit v pravou chvíli. Všiml si, že moje oči se vracejí k fotografii člověka se zavřenýma očima, ležícího na posteli: „Ano, to je mrtvý Barbey d’Aurevilly,“ řekl. – Kolikrát jsem si později vzpomněl na tu fotografii, kdykoli jsem pohlédl na ztuhlou tvář jiného nebožtíka: toho, který seděl tu chvíli přede mnou; jejich podobnost se mi zdála nápadná...

Jednu chvíli mi Bernanos položil na kolena český překlad svého románu, otevřel jej na samém konci a chtěl, abych mu přečetl poslední modlitbu, kterou vložil na rty svého mrtvého kněze: „Po mně jiný, a pak zase jiný, od věků do věků, u paty Tvého kříže...

---

⁴⁸⁰ Florian se pro zachování všeobecného kulturního rozvoje, ale i ke zvýšení nákladu knih v době vrcholící hospodářské krize neváhal obrátit na jiné nakladatele, aby mohla hodnotná kniha vůbec vyjít. Stankovič (2008) také uvádí spolupráci s knihkupcem Aloisem Srdcem ve 20. letech, u nějž Florian dokázal zajistit honoráře pro překladatele staroříšských tisků (např. Jaroslavu Skalickému).

⁴⁸¹ Viz pozn. 234.

Nejsme ti rumění svatí s plavými vousy, které vídají dobří lidé na obrázcích, a jejichž výmluvnost a kvetoucí zdraví by záviděli sami filosofové... Náš úděl je jiný, než jak si jej představuje svět. Sama kázeň geniova je vedle něho rozmarnou hrou. Každý krásný život vydává svědectví pro Tebe, Pane; avšak svědectví svatého je jakoby vyrváno železem.“

66

O první cestě do Auvergne Henriho Pourrata

U Josefa Floriana ve Staré Říši jsem pobyl několik měsíců, od září 1926 do května 1927. Přečetl jsem tam skoro celého Barbeye d'Aurevilly a Léona Bloya, Péguyho *Johanku z Arku*⁴⁸² a *Evu*⁴⁸³ a první román Bernanosův – *Pod sluncem Satanovým*. – Tihleti patřili jaksi všichni k jedné rodině. Avšak Florianův vkus nebyl jednostranně výlučný. Přeložil jsem pro jeho edici výbor z esejů R[obert] L[ouise] Stevenzona,⁴⁸⁴ autora *Pokladu na ostrově*, a několik novel amerického spisovatele u nás tenkrát skoro neznámého, Sherwooda Andersona.⁴⁸⁵ Objevil jsem tam také knížky jednoho francouzského spisovatele, jehož jméno jsem četl poprvé: Henri Pourrat.

Dvě z nich měly trochu podivný titul: *Dobrodružství, žerty a udatné kousky Kašpara z hor*. – První svazek měl ještě podtitul: *Zámek sedmi bran*, a druhý: *Hospoda u krásné pastýřky*. Vyšly roku 1922 a 1925. Jejich autor byl tedy ještě mlád, patřil ke generaci už poválečné.

Začal jsem číst prolog prvního dílu, napsaný kupodivu ve verších:

Po cestách se honí vítr, a dnes večer svítí na nebi měsíc
všecek zářící stříbrem, jak svítívá v kraji ambertsém.
Vzduch voní kručinkou a senem. Zítra je neděle, den sváteční!
Vracím se bílou cestou s chlapci, jak bývali dřív,
a táhneme čerstvě uříznuté mladé jedle. V hospodě se už tančí...
A kolik nadějí nesl ten vítr! Měsíc zachází za měsícem, léta plynou...
Kašpar a ostatní jsou už dávno mrtvi. –

Čtenář dýše hned na prvních stránkách epopoje silný vzduch auvergneských hor, slyší hukot větru a horských bystřin, které se tříští o skálu; je obklopen šerem lesa, a vzápětí

---

⁴⁸² Péguy, Charles. *Mysterium lásky a útrpnosti Johanny d'Arc*. Překl. Reynek, Bohuslav. Edice Dobré dílo. Stará Říše: A. L. Stříž, 1916.

⁴⁸³ Péguy, Charles. *Eve*. Paris: Sorbonne, 1913.

⁴⁸⁴ Viz pozn. 44.

⁴⁸⁵ Viz pozn. 16.

ho pojímá závrať z nesmírného prostoru, rozvírajícího se do výšek a do dálek. Dějová zápletky na sebe nedá dlouho čekat, ale rozvětvuje se pomalu, přibírá stále nové a nové motivy a postavy. Její rytmus je členěn střídáním ročních dob a střídáním krajin, lidskou radostí a bolestí, svatbami a pohřby. V některých lidských osudech vládne přítomnost jako v lesních hlubinách, z kterých svítí oči neznámé šelmy; jiné jsou zase pokojné a jasné jako lesní palouky zrána, zalitý sluncem, v kterém září rosa jako slzy proniklé úsměvem. Jsme v Auvergni ke konci vlády Napoleonovy a potom ještě několik let za obnovené monarchie. Ale události dalekého světa sem doléhají opožděné a přitlumené, šplhají se neskutně do příkrých stezek a skalních roklí. Může se tu schovávat po léta nepřisežný kněz nebo zbláznělý voják, ale také tu může rozprostřít neviditelné sítě svých úkladů zločinec vysokého stylu, jako onen záhadný pan Robert, který si vzal za ženu mladou Annu-Marii. Byl to právě ten, který byl příčinou všeho zla, před kterým se všichni chtěli mít na pozoru, kterého se snažili dopadnout. Teprve o svatební noci poznala mladá žena, kdo se stal jejím mužem, když strhl rukavici: byl to onen záhadný lupič, kterému ušlechtil dva prsty, když zůstala jednou sama v opuštěném stavení, a on se tam vloupal s několika pomocníky, hledaje jakési papíry. Nitky těchto pletich se táhnou až za moře, k dívčinu strýci, který zbohatl obchodem s drahým kamením.

Mladý Kašpar, vzdálený bratranec děvčete, známý už svým důvtipem a svou statečností, se stane s několika kamarády ochráncem Anny-Marie, ale má proti sobě nepřítelů skoro neviditelného a všudypřítomného. Sotva si mohou oba mladí lidé uvědomit své vzájemné city, je mladík odveden k vojsku a vrátí se do kraje teprve po posledních pohromách Napoleonových armád. Anna-Marie je už zatím ženou druhého – ženou nepřítelů a zločince, který jí však už zase opustil a dal jí unést malého synka. Kolem tohoto ústředního dramatu je nakupeno množství vedlejších dějů a postav; ožívá tu celý auvergneský kraj od Clermontu přes Issoire a Ambert až dolů do Brioude a k Le Puy, města, vsi a lesní samoty, zájezdní hospody v zátočině silnic, nad skalním srázem, pod kterým hučí voda řeky Dory... A každé to místo má svůj příběh, jehož kořeny sahají daleko do minulosti a který se neočekávaně stýká s jinými příběhy. Všecko to jako by mluvilo samo za sebe, jako by byl autor přišel už k hotovému a sám jenom poslouchal, co vypravují staří lidé, a co sami slyšeli od lidí ještě starších.

[Auvergneská epopie končí požárem a třemi střelnými ranami: jednou je zasažen záhadný intrikán Robert, který je příčinou všeho zla, druhými dvěma Anna-Marie a její tříletý synek, který podával pít nehodnému otci. Na posledních stránkách pádí Kašpar na koni do města pro léky, se smrtí o závod. Mine noc a na úbočí hor se zažehuje nový

den; zároveň s ním klíčí v lidském srdci nová naděje, usmívající se skrze slzy, tak jako sluneční paprsek v ranní rose.]

Veršovaný epilog uzavírá opět dlouhou báseň v próze, „starou historii bez hlavy a paty, která nemá otce ani matky“; byla v ní řeč „o pěti nebo šesti, s živýma očima a vlhkými rty, a zvláště o jedné s šlechetným srdcem; a o dvacíti junácích, a zvláště o jednom, a zač ten stál – jeho vlastní krev to vyzpívala. Teď jsou šest sáhů pod zemí, ale dokud vy jste schopni zatnout sekeru, smát se a postavit se čelem – není-liž pravda, že nejsou ani oni tak docela mrtvi?“

Vstoupil jsem poprvé do lesnatých revírů *Kašpara z hor* velikou oklikou přes Blois, Poitiers a Angoulême. Strávil jsem v jedné vsi na břehu Charenty skoro celé léto 1932; dopoledne jsem psal „Jakuba Kratochvíla“ z *Letnic* a odpoledne jsem překládal Pourrata. Chybělo mi každou chvíli lidové jméno nějaké květiny, nějaký krajový výraz, který jsem marně hledal ve slovníku. A když jsem se tak dlouho procházel po auvergneských cestách jenom v obraznosti, zatoužil jsem ucítit pod chodidly jejich skutečnou horskou tvrdost. Napsal jsem Pourratovi, a on mě pozval do horského městečka Vernet-la-Varenne, nějakých 30 kilometrů od Issoire, kde byl s rodinou přes léto. Jinak bydlil v rodném Ambertě, kam jsem se měl dostat až napřesrok.

Autobus stoupal z limagneské roviny a v záhybech silnice se ještě několikrát zjevilo městečko s románskou bazilikou. Vlevo vpravo jehličnaté lesy, tak jako v našich horách, vesnice a samoty s šedými kamennými zdmi, studny s vysokou obrubou, anebo otevřené studánky, z kterých vytékal průzračný pramínek.

Vystoupil jsem na malém náměstí a šel jsem vzhůru cestou, kterou mi ukázali. Bylo mezi desátou a jedenáctou hodinou dopoledne, sluneční světlo už mělo tichý tesklivý odstín pozdního léta. Vešel jsem kamennými vraty, nebo spíše branou, a nechal jsem po levé straně zdi selského statku. Trochu dál vyčnívala z borovic a jedlí střecha obytného stavení. Venku stál pod stromy vysoký člověk s blůzou staženou v pase, ve vysokých kožených kamaších; držel za ruku asi pětileté děvčátko a druhou mu ukazoval do větví. Hleděla odtamtud zvědavá veverka s rozčepýřeným ocasem nad hlavou.

Člověk se otočil: byl to asi čtyřicátník, podlouhlého obličejce, vroubeného krátce ustřiženými černými vousy. Jeho oči byly modré a pokojné; celá tvář vyjadřovala přestálou bolest. Tak jsem uviděl ponejprv Henriho Pourrata, autora *Kašpara z hor*.

Florian

Stává se nyní občas, že se objevují v československém tisku jména, která nebylo dovoleno víc než deset let vyslovit nahlas. Je pravda, že se okolo těchto lidí a jejich díla chodí stále ještě jaksí po špičkách, mluví se o nich jenom náznaky a narážkami, ale neuvádějí se stůj co stůj ve vztah s ideologií marxistickou; přiznává se mlčky, že si zachovávají naléhavou aktualitu, a to nezávisle na jedině platném a jedině přípustném vědeckém světovém názoru; že říkají stále pravdu o člověku, že nepřestali být našimi současníky.

Tak se například začalo od jisté doby vyslovovat jméno Franze Kafky,⁴⁸⁶ aniž se symbolismus *Proměny*, *Zámku*, *Procesu*⁴⁸⁷ násilím vměstnává do formulí slovníku marxistického. Smělo se dokonce vyslovit a vytisknout jméno staroříšského Josefa Florianana, který umřel před dvacíti lety, a jméno toho, kdo mu jistou chvíli otevřel oči a rozhodl o jeho osudu – totiž francouzského spisovatele Léona Bloya. Citují se cizí autoři, které k nám Florian uváděl – kromě samého Bloya například Ernest Hello, Barbey d'Aureville, Villiers de l'Isle-Adam, François Jammes, Péguy, Chesterton, ale už i Guardini,⁴⁸⁸ Georg Trakl a Franz Kafka. Z českých spisovatelů, kteří byli s Florianem ve styku a jejichž život a dílo jím byly poznamenány, uvádí autor „Tichého jubilea“⁴⁸⁹ jenom ty, kteří prý nebyli „církevně zakotveni“: totiž Josefa Čapka,⁴⁹⁰ Františka Halase, Vladimíra Holana.⁴⁹¹ Nechci nediskrétně analyzovat tuto metaforu, ačkoliv přibližně tuším, co má znamenat. Připomenu z těch druhých, to jest církevně zakotvených, jenom několik z těch, kteří jsou už mrtvi; kteří nemohou nikomu ublížit, jako nemůže nikdo ublížit jim: Jakub Deml, Jaroslav Durych, Karel Schulz, Jan Zahradníček. Znal jsem osobně všechny tyto nebožtíky, a některé z nich velmi zblízka. Sám jsem přišel ponejprv do Staré Říše o prázdninách roku 1926; byli jsme tenkrát vlastně tři; neřeknu jména těch druhých dvou, ačkoliv jenom jeden z nich byl „církevně

⁴⁸⁶ Franz Kafka (1883–1924), pražský německy píšící spisovatel židovského původu.

⁴⁸⁷ Kafka, Franz. *Proměna*. První vyd. Překl. Vrána, Ludvík a Pastor, František. Stará Říše: Marta Florianová, 1929. *Zámek*. První vyd. Překl. Eisner, Pavel. Praha: Mánes, 1935. *Proces*. Překl. Eisner, Pavel. Praha: Československý spisovatel, 1958.

⁴⁸⁸ Romano Guardini (1885–1968), německý filozof a teolog, byl významný v rámci hnutí mládeže po roce 1918 a měl vliv na vývoj katolické liturgie ve 20. stol.

⁴⁸⁹ Němec, Jiří. Tiché jubileum. In *Tvář*, 1964, č. 2, s. 10–11.

⁴⁹⁰ Josef Čapek (1887–1945), spisovatel, malíř a grafik. Florian se s jeho grafikami obeznámil v německém časopise *Aktion*. Čapkovy schopnosti využil pro výpravu některých knih ve Staré Říši a navíc byly některé jeho grafiky uveřejněny ve 34. čísle *Nova et Vetera*, jejichž obsah byl věnován současnému českému výtvarnému umění.

⁴⁹¹ Vladimír Holan (1905–1980), překladatel, básník a prozaik, jehož díla si Florian cenil.

zakotven“; oba jsou však ještě živí, a ten církevně nezakotvený zaujímá dokonce vynikající místo ve Svazu československých spisovatelů.

Jenom jeden z nás – a nebyl jsem to já – už znal cestu do Staré Říše. S Josefem Florianem jsme se však setkali už všichni tři v Praze, při jedné z jeho občasných návštěv, a seděli jsme s ním v Národní kavárně zároveň s Vítězslavem Nezvalem a E. F. Burianem.⁴⁹² Takové to byly tenkrát časy. Vyšla tehdy právě Vančurova *Pole orná a válečná*,⁴⁹³ a myslím, že to byl sám Florian, který na ně zavedl řeč. „Ten Vančura se rouhá,“ řekl, „ale rouhá se správně. Člověk se totiž může rouhat jenom tomu, več věří...“

Já jsem četl nedávno předtím svazek Bloyova *Deníku*, který má titul *Neprodajný*. Francouzský autor vypravuje na jednom místě, jak se setkal na mariánské poutní hoře La Saletta v srpnu 1906 s dvěma poutníky, kteří přišli zdaleka. „Tvář Josefa Floriana je vážná, až bolestná. Tvář sedláka od Dunaje, který by byl mučedníkem. Objímám ho po francouzsku, což ho zřejmě překvapuje, ba uvádí do rozpaků. Doprovází ho mladý moravský kněz,⁴⁹⁴ velmi sympatický, který sice nemluví francouzsky, ale s kterým se mohu dohovorit po latinsky. S mou ženou se domlouvá německy, a překládá potom obojí pro Floriana do češtiny. Babylonské zmatení jazyků v malém, které uvádí v úžas naše sousedy od ostatních stolů.“

O tři dny později se čtou v *Deníku* tyto řádky: „Odchod našich dvou Moravanů. Doprovázíme je co možná nejdále, a díváme se za nimi, jak nám mizejí v zátočině cesty, s drásavým pocitem, jako by to bylo na celý život, na celý život tohoto bolestného světa.“

Bloy měl pravdu – neměl se už víckrát setkat na této zemi se „sedlákem od Dunaje“. Je ostatně příznačné pro tohoto francouzského intelektuála z konce století devatenáctého a z počátku století dvacátého, který se vyznal dobře například v historii Říše byzantské, jak se mu pletly historické a zeměpisné představy, týkající se střední Evropy. Upozorňuje v jednom dopise svého přítele, spisovatele Reného Martineaua, že se dopouští choulostivého dvojsmyslu, když označuje národnost Florianovu slovem „bohémien“, což by mohlo znamenat také „cikán“. Nuže, vysvětluje Léon Bloy, Florian je Moravan a zároveň Čech, a zakládá si velice na spojení této dvojí příslušnosti. –

---

⁴⁹² Emil František Burian (1904–1959), teatrolog, režisér, hudební skladatel, zpěvák, divadelní ředitel, redaktor a spisovatel.

⁴⁹³ Vančura, Vladislav. *Pole orná a válečná*. Praha: Odeon, 1925.

⁴⁹⁴ P. Josef Polák.

Bloyovi samému to zřejmě nebylo příliš jasné, a záhada Florianovy národnosti přečkala setkání obou mužů na La Salettě.

Na to všechno jsem myslel, když jsme se v červenci 1926 blížili oklikami k Staré Říši. Od Florianova setkání s Bloyem uplynulo tenkrát právě dvacet let. Toho roku 1906 bylo Bloyovi právě šedesát a jeho českému žákovi třiatřicet. Florian byl mladým profesorem matematiky a fyziky na náhodském gymnáziu, když mu padl do rukou první text francouzského katolického vizionáře; četl jej s pomocí slovníku – jeho francouzština, které se naučil na telčské reálce, nestačila na výrazové bohatství francouzského spisovatele. Dojem z té první četby však byl ohromující; způsobil v celém životě českého čtenáře dramatický převrat. Opustil hmotně zabezpečenou existenci státního úředníka, vrátil se do své rodné Staré Říše a odhodlal se žít i s rodinou ze dne na den, aby se mohl dát zcela do služeb díla Mistrova, šířit ve vlastní zemi jeho poselství.

Musíme si uvědomit, jaký byl myšlenkový a společenský kontext, do kterého se zrodili tito dva lidé, neschopní polovičatých kompromisů. Ve Francii to byla doba charakterizovaná na jedné straně pozitivistickým ateismem, na druhé straně zburžoazněným katolictvím. Tito křesťané, kteří se zařizují na tomto světě co možná nejpohodlněji, kteří se farizejsky obrňují proti Absolutnu hmotným blahobytem a společenskou konvencí, byli v očích Bloyových, pro kterého byla Kristova agónie na kříži událostí ustavičně současnou, „obludami mnohem nelidštějšími nežli nevěřící, který žije bez Boha, protože o něm nic neví“.

V této základní intuici Bloyově se poznal i jeho český žák. I pro něho bylo zřejmé, že chudí, praví chudí, to jest „duše šlechetné, schopné odříkání a obětí, procházejí všemi režimy a všemi reformami hospodářskými a společenskými. A bije do očí, že nejnáročnější pokusy napravit společenské křivdy – pokusy založené *jedině* na reorganizaci a přestavbě statků a podmínek hmotných – jsou doprovázeny jinými nespravedlnostmi, zřejmými, ale také často skrytými a lidsky nenapravitelnými, utrpením časně nezhojitelným, jehož žně bude sklizena teprve na věčnosti.“

Je pravda, že Bloy tu vidí věci ze situace francouzské společnosti před padesáti nebo šedesáti lety, jako je viděl tenkrát Florian ze situace katolictví rakouského, poznamenaného oficiálním spojením trůnu a oltáře. Ten šedovlasý muž – bylo mu tenkrát nějakých třiapadesát –, který vyšel v létě 1926 vstříc svým třem mladým návštěvníkům, opíraje se o hůl, uznával, že se apokalyptické perspektivy jeho Mistra, který umřel před koncem první světové války, v lecčems poněkud posunuly. Neušel mu žádný objev v oblasti filozofie, umění nebo vědy. Sledoval například takřka napjatě

výsledky fyziky a astronomie Einsteinovy. Zároveň však prožíval ustavičnou současnost duchovního dramatu lidských dějin – dramatu, v kterém se uskutečňuje cesta od Kalvárie k Zmrtvýchvstání a druhému příchodu Syna člověka.

68

Univerzita

Má kolej (nebo internát) se nalézala v městské čtvrti zbudované Karlem IV. ve druhé polovině 14. století, která byla nazvána Novým Městem na rozdíl od Starého Města předešlých století. Zcela blízko bylo Karlovo náměstí, ve skutečnosti krásný park s velikánskými stromy, keři, trávníkem a květinovými záhony. Na jedné straně parku stála Novoměstská radnice, která také pochází z doby Karla IV., a na druhé straně kostel svatého Ignáce, sídlo jezuitského řádu a památník protireformace; a konečně na jiné straně, kde se ulice od náměstí trochu svažovala k malému potůčku, gotický kostel v Emauzích, také založený zbožným císařem.

Budovy filozofické fakulty byly ve Starém Městě blízko Karlova mostu za kostelem svatého Klimenta. Byla to v podstatě jezuitská kolej, založená v 16. století, která se stala po Bílé hoře sídlem pražské univerzity. Z mé koleje se tam člověk dostal snadno pěšky podél Vltavy nebo malými uličkami Starého Města. Dal jsem se zapsat na přednášky z češtiny, angličtiny a francouzštiny a v prvních třech letech jsem je sledoval velmi pilně a svědomitě. Byl jsem nadán pro historickou mluvnici a upozornil jsem na sebe také při praktických cvičeních souběžných s přednáškami o literatuře. Vzpomínám si, že náš profesor angličtiny věnoval v tom prvním roce svá čtení Shakespearovu⁴⁹⁵ divadlu a že já dostal za svůj první úkol rozebrat *Macbetha*,⁴⁹⁶ kterého jsem už dobře znal.

Musím se však vrátit do své koleje. Byla založena a postavena ke konci 19. století jedním vlasteneckým mecenášem asi pro tři sta chovanců; byli tam studenti ze všech fakult: studující práv, filozofie, medicíny a techniky. Pokojíky byly pro dva, jen v době závěrečných zkoušek měli studenti právo na zvláštní pokojík. Hlavní jídla se podávala v stanovenou hodinu ve velkém sále v suterénu. Kolej byla spravována správním výborem, v němž většinou zasedali staří chovanci; vnitřní záležitosti – správa knihovny,

---

⁴⁹⁵ William Shakespeare (1564–1616), anglický dramatik, básník a herec.

⁴⁹⁶ Shakespeare, William. *Macbeth*. První vyd. Překl. Kolar, Josef Jiří. Praha: Museum království českého.

čítárny atd. – byly vedeny studentským výborem, voleným na počátku každého školního roku.

Kázeň byla v mé době velmi volná. Nikdo nekontroloval naše vycházky; domovník nám otevíral každou noční hodinu a neudával to – snad s výjimkou případů, kdy měl osobně na někoho spadeno, anebo se bál, že to někdo na něho řekne. Je ostatně velmi pravděpodobné, že těch příliš pozdních – nebo příliš jitřních – návratů bylo spíše málo: stálo to peníze.

Pokud šlo o sociální původ, bydlili v koleji většinou synové úředníků, učitelů, profesorů, nebo také synové drobných rolníků, jako jsem byl já, nebo dokonce i synové dělníků, jako byl například můj spolubydlící.⁴⁹⁷ Bylo tam asi velmi málo praktických katolíků. Pokud se dá v tom věku mluvit o „Weltanschauung“, byli to většinou liberálové; socialisté – často s komunistickým zabarvením – se rekrutovali zvláště z „filozofů“, to znamená ze studujících filozofické fakulty.

Jak to se mnou vypadalo za mých prvních let na univerzitě? Bylo to období kolísání a nejistoty, ale zároveň i doba živých estetických zážitků. Už jsem nechodil vůbec na mši, ale také jsem nestudoval díla čistě filozofická, nebo si už na to nevzpomínám. Pravidelně jsem navštěvoval přednášky o francouzské literatuře profesora,⁴⁹⁸ který byl zároveň prvotřídním spisovatelem; jako literární kritik poznamenal svou pečeti dvě nebo tři generace po sobě; zároveň byl autorem povídek a románů a psal také básně. Založil a pak opustil celou řadu revuí a zanechával za sebou ozvěnu bouřlivých polemik, které byly vývojovými milníky.

Na rozdíl od ostatních univerzitních profesorů a literárních historiků v tradičním smyslu slova a „realistů“, nepopisoval odděleně „ideje“ a „hmotu“; látku mravní a „formu“; tvůrčí čin byl pro něho jeden a nedělitelný, nejvyšší projev života. Dělal spojovací znaménko, když už ne přímo rovnítko, mezi zkušeností uměleckou a zkušeností náboženskou, chápanou bezpochyby ve smyslu idealistickém. Byl v tom ostatně zbytek křesťanských názorů či spíše katolické víry, třebaže se doopravdy sblížil s katolicismem až na konci svého života.

---

⁴⁹⁷ Vilém Závada.

⁴⁹⁸ F. X. Šalda.

V mé době přednášel o francouzském romantismu, o Chateaubriandovi, Lamartinovi, Victoru Hugovi, Mussetovi a Vigny, ⁴⁹⁹ Stendhalovi a Flaubertovi, ale také o Maurici de Guérinovi, ⁵⁰⁰ o Barbey d'Aurevillym, o Baudelairovi a Rimbaudovi. Jedna z posledních přednášek, které jsem se mohl zúčastnit, byla věnována Charlesu Péguyemu. Bylo to jeho vlivem, že jsem se začal pomalu odvracet od literatury ruské k literatuře francouzské. Někdy v této době začal vydávat revui, kterou sám redigoval. Pozdravil některé básníky z nastupující generace, inspirované francouzskými surrealisty, ale za chvíli neváhal riskovat svou popularitu, když se tito mladí lidé dávali strhovat příliš lacinou hrou slov.

Na univerzitě jsem dále chodil na přednášky z češtiny, angličtiny a francouzštiny, a přitom jsem psal. Poslal jsem několik svých próz do dvou předních revuí, aniž jsem se o tom s někým radil a aniž jsem je předložil k schválení svému prvnímu literárnímu poradci, bývalému profesorovi angličtiny. K mému překvapení byly uveřejněny pod mým jménem. Moje překvapení – které se brzy změnilo v uspokojení – bylo tím větší, že moji kolegové na univerzitě v nich poznali katolickou inspiraci. To dokazuje, že jsem si sám špatně uvědomoval, co se ve mně děje. Teprve po uveřejnění svých próz jsem se dostal do styku se skupinou katolických intelektuálů, v jejichž čele stál tehdy už velmi známý spisovatel, asi o šestnáct let starší než já, Jaroslav Durych. Později jsem ho musil soudit velmi objektivně a dokonce přísně. Naše povahy byly velmi rozdílné a takřka protikladné. Ale v té době mi bylo dvaadvacet let a nebyl jsem schopen se vyznat v jeho idejích, v jeho formulích a v jeho politických postojích. Byl první, kdo za nové republiky navazoval na katolické tradice českých dějin a kdo nepodával katolicismus hlavně ze stránky estetické, aby jej udělal přijatelnější. Pocit izolace tváří v tvář předsudkům a prostřednosti oficiální ideologie způsoboval, že byl často zbytečně útočný, ostrý a nesmiřitelný i v oblastech, kde je podmíněnost plně oprávněná.

Asi ve stejné době jsem se v jedné pražské kavárně seznámil s jiným zvláštním člověkem, Josefem Florianem, přímým žákem Léona Bloya, s kterým se setkal na La Salettě v roce 1907. ⁵⁰¹ (Sám Bloy o něm mluví dost obsírně v části svého *Deníku* nazvané *Neprodejný*.) Florian začal tím, že přijal určité extrémistické postoje a apokalyptické vize svého francouzského učitele; považoval moderní společnost za neodvolatelně ztracenou a odsouzenou; jako mladý gymnazijní profesor se vrátil do své

---

⁴⁹⁹ Alfred de Vigny (1797–1863), francouzský romantický spisovatel,;pro Čepa jistě zajímavý svým pojetím úzkosti z Boží nepřítomnosti.

⁵⁰⁰ Maurice de Guérin (1810–1839), francouzský básník přírodních motivů, přítel d'Aurevillyho.

⁵⁰¹ Sic! 1906.

rodné vesnice na západní Moravě, kde se pokusil shromáždit okolo sebe několik mladých lidí; dokonce i dva nebo tři kněze, kteří se oddali studiu a kontemplaci. Žil v skoro dokonalé chudobě, ale s pomocí některých blízkých i vzdálených přátel, jejichž počet neustále vzrůstal, začal nepravidelně publikovat časopisy a překlady katolických spisovatelů u nás málo známých, počínaje úplným vydáním díla Léona Bloya. Ve chvíli, kdy jsem ho poznal, už uveřejnil také básně Claudelovy a Péguyho, povídky a romány Barbeye d'Aurevillyho a připravoval překlad Bernanosovy knihy *Pod sluncem Satanovým*, který toho roku také vyšel.

69

U Josefa Floriana

To se seběhlo o prázdninách po čtvrtém roce mých univerzitních studií, v létě roku 1926. Ten poslední rok jsem si už velmi málo hleděl studia a zkoušek. Pravda, na začátku roku jsem složil s úspěchem svou první státní zkoušku, již se říkalo „pedagogická“. Potřebovali ji všichni, kdo chtěli nastoupit dráhu středoškolského učitele. Vyžádal jsem si dokonce témata pro státní písemné zkoušky, jedno z české literatury a druhé z literatury anglické (R[obert] L[ouis] Stevenson). Ale věděl jsem, že nikdy profesorem nebudu. Neurčitě jsem myslil na to, že si udělám „doktorát“, což byl titul čistě čestný, který nanejvýš umožňoval další specializovanou vědeckou práci s konečným možným cílem univerzitní kariéry. Ale člověk musí z něčeho žít, i když se oddává svým osobním zálibám. Většina těchto doktorů se stávala úředníky všeho druhu nebo jednoduše novináři či knihovníky.

Neměl jsem ani tušení, jak se budu žít. Neurčitě jsem počítal s literárním povoláním, s překlady a s bůhví čím ještě. Psal jsem dále drobné povídky, jejichž rukopis přijal jeden pražský nakladatel⁵⁰² právě před prázdninami roku 1926. Byl to také vydavatel Jaroslava Durycha. Už asi rok jsem se znova více či méně pravidelně večer modlil a chodil opět na mši. Vzpomínám si, že poprvé k tomu došlo v podkrovní světničce mé rodné chalupy v Myslechovicích. Byl to spíše jakýsi kout půdy, který byl oddělen od ostatního prostoru stěnou z prken. Odnal jsem si tam své knihy, kterých tenkrát ještě moc nebylo, a postavil malý stolek pod okénko směřující na malou náves. Podkrovní světnička byla také skladiště: o stěny byly opřeny staré kosalice, motyky a zrezivělé lopaty,

---

⁵⁰² Ladislav Kuncíř.

z trámů nad mou improvizovanou postelí visely obnošené kusy oděvů. Bylo slyšet šustot neviditelných myší, které prováděly své noční reje.

Jak se mi vrátilo to gesto modlitby po tolika letech nejistoty, zmatku a pochyb? Nebyl to výsledek jasných a vědomých úvah. Nezískával jsem svou víru zpátky na základě usilovného myšlení, jako jsem ji neztratil – nebo si myslil, že jsem ji ztratil – pod nárazy přísného rozumového uvažování. Nestudoval jsem systematicky žádnou filozofii a nebyl jsem toho schopen. Bylo to jakési sesutí, jehož logika mně samému unikala; a stejně ten nový Otčenáš, který jsem pronesl nahlas a celou svou bytostí, nebyl vyústěním nového filozofického nebo teologického poznání. Četl jsem jenom básníky, romanopisce a esejisty. Přesto však to také nebyl jen pouhý a prostý návrat k víře mého dětství, třebaže by tento akt nebyl možný bez této víry. Vytvářel ve mně novou skutečnost; nebyl jsem už tím, kým jsem byl dříve; bylo to neodvolatelné vyplutí. Toto gesto bylo pro mne objevením nového světa, v němž byl svět mého dětství jakoby pohlcen, zahrnut a dovršen. Nacházel jsem znova sama sebe, ale vykročil jsem už na cestu, která mě měla zavést za dosud známé obzory.

Podnět k návštěvě Staré Říše, vesnice Josefa Floriana, vyšel od jednoho mého kolegy na fakultě, který se mnou studoval angličtinu. Jmenoval se Aloys. Byl to právě on, který mě uvedl do styku s Jaroslavem Durychem a s jeho časopisem. Jako třetí se přidal k naší výpravě jeden studující filozofie a literatury, syn horníka, který padl ve válce. Už také uveřejnil několik básní v avantgardních časopisech; znal z paměti Apollinairovo *Pásmo*, které mi recitoval za našich nočních procházek po vltavském nábřeží. „Et quelle voix lugubre ulule: Guillaume, qu'es-tu devenu?“⁵⁰³ Také se jmenoval Vilém. Formálně vystoupil z církve v prvních dobách nové republiky „volnomyšlenkářů“.

Udělalí jsme velký okruh, než jsme se dostali do Staré Říše. Chodili jsme celé dny po cestách Moravy, zpívali jsme všechny písně, které jsme znali nebo kterým nás naučil náš vůdce Aloys, velký muzikant. Zastavovali jsme se v hospodách, abychom se najedli a popili. Čas od času jsme nasedli do nějakého vláčku, když vzdálenosti před námi byly příliš velké a nezajímavé.

---

⁵⁰³ Fr. „Příšerný hlas houkal v duši mé / Kams to až přivedl Guillaume“. Citace nepochází z uvedené básně, nýbrž z básně „Ve vězení“ ze sbírky *Alkoholy*. Čep v citované pasáži provedl také záměnu slova lugubre (mrzutý) se sinistre (zlověstný).

Vzpomínám si na jednu takovou zastávku v jedné slovácké vesnici u mladého učitele,⁵⁰⁴ který byl Aloysovým spolužákem na církevním gymnáziu, kde vyučovali kněží. Vstoupil potom do semináře, odkud po dvou letech odešel, protože si nebyl jist, je-li povolán ke kněžství a protože pochyboval o své víře. Z té krize se ještě nedostal. Strávili jsme skoro celou noc ve vinném sklepě, který patřil jeho rodině. Vypravoval nám či spíše nám jednotvárně líčil peripetie svých vnitřních bojů, svých nářků a svých vzpour. Jeho matka pořád ještě doufala, že se snad vzpamatuje, že se vrátí do semináře a že přijme z jeho rukou první kněžské požehnání. Ale on už věděl, že ji definitivně zklame; poznal jednu dívku z okolí, s níž se hodlal oženit...

Po několika dnech jsme se ocitli u posledního úseku své cesty. Ještě jeden doušek vína v hospodě, a už jsme byli v kraji Josefa Floriana. Jenom náš přítel Aloys už jednou kráčil po těch cestách lemovaných stromy, protínajících chudičká pole a lesnaté vršky. Co jsme očekávali od tohoto setkání? Je možné, že v tomto ztraceném kraji daleko od intelektuálního proudění a myšlenkových směrů naší doby žije člověk, který vidí jasněji než ostatní a lépe než náčelníci literárních her; muž, který nám snad řekne odhalující slovo a který nás postaví nebo vrátí na naši cestu?

Už stál před námi ten muž mající tak trochu přes padesát, oblečený jako vesničan, opírající se o hůl, protože jedna jeho noha byla nehybná následkem nějaké špatně léčené nemoci.⁵⁰⁵ Jeho kaštanové vlasy už šedivěly, jeho modré oči si nás vážně a pozorně prohlížely jednoho po druhém. Vyzval nás, abychom si sedli v místnosti s nízkým stropem, vystlané knihami. Dům, kde bydlil, byla stará stodola a chlévy sousedního statku. Po stěnách visely reprodukce slavných obrazů. K našemu úžasu nám ukázal dva nebo tři originály George Rouaulta, s nímž se seznámil prostřednictvím Léona Bloya.

Z nás tři se samozřejmě nejvíc odvažoval mluvit Aloys, protože znal důvěrně místo a jeho atmosféru. My dva jsme odpovídali víceméně neobratně jen na přímé otázky. Uvědomovali jsme si, jak všechna slova, na která jsme byli zvyklí, prozrazují tady svou bezvýznamnost a svůj porušený smysl, a jak malou důležitost mají tady věci, kterým se venku ve světě přikládalo tolik váhy. Tento náhlý ústup od „aktualit“ všeho druhu v nás vyvolával závrať.

Třebaže jsme mluvili málo a třebaže jsme se vyhýbali přímým doznáním, měli jsme brzy pocit, že tento samotář o nás všechno ví, alespoň to podstatné. Když Vilém Z[ávada]

---

⁵⁰⁴ Zřejmě Ladislav Homolík (1904–?), blízký přítel Skoumala z doby studia na kroměřížském gymnáziu (Blümllová 2005).

⁵⁰⁵ Viz pozn. 261.

musil vyjít ze slepé uličky a přiznat se, že vystoupil z církve, Florian chvilku mlčel, potom obrátil na mne své pronikavé oči plné sympatie a zeptal se: „Vy také?“ Zakroutil jsem záporně hlavou, ale necítil jsem v tuto chvíli žádnou nadřazenost nad svým přítelem.

Na druhý den byla neděle a my jsme se všichni tři zúčastnili mše, která byla sloužena v kapli přímo v domě. Uviděli jsme tam celou rodinu pohromadě: Floriana a jeho ženu, jeho sestru a děti, kterých bylo tenkrát deset nebo jedenáct. Poslední syn se jim měl narodit později. Nejstarší dceři Martě mohlo být asi dvacet; bratr Metoděj, který přišel po ní, studoval harmonium.⁵⁰⁶ Celebující kněz⁵⁰⁷ byl kaplan na odpočinku, kterého jsem měl brzy lépe poznat. Vyslovoval každé slovo liturgického textu skoro nahlas. Byla to už jakási „mše-dialog“, která byla tehdy ještě dost vzácná.

Všichni šli k přijímání. Pocit (Aloyse nevyjímaje), že jsme tam jenom jako katechumeni⁵⁰⁸ a že stojíme vůči ostatním v jakési chrámové předsíni, ještě zesílil.

Po mši se celá rodina znova rozešla. A my jsme pokračovali ve svých rozhovorech z minulého dne o všem možném. Pokud si vzpomínám, mluvilo se hodně o poezii a mystice, o těchto dvou oborech poznání, které se tenkrát směšovaly v slovníku současných surrealistických autorů. Florian tehdy vcelku přijímal historické vidění Léona Bloya, uznáváje některá jeho slovní přepínání, vysvětlitelná jeho postavením osamoceneného rváče a *obtížného žebráka*. Ale byl zároveň schopen chápat zcela rozdílnou řeč takového Charlese Pégyho, rozdílnou aspoň na první pohled; tušil, že se jejich osobní perspektivy v cíli sbíhají...

Odpoledne jsme si vyšli na procházku po polních cestičkách a lesních cestách. Náhle jsem seděl úplně sám vedle Floriana na travnatém svahu. Chvíli bylo ticho a potom jsem ucítil na sobě jeho pohled a zachvěl jsem se při jeho prvních slovech... která jsem očekával.

„Zdá se mi, že jste jiný než vaši kamarádi; co chcete dělat ve světě?“

Zmateně jsem cosi zakoktal o svých literárních pokusech. Přiznal jsem se, že do toho jasně nevidím, ani do sebe ani mimo sebe.

„Nechtěl byste zůstat tady? Trochu byste mi pomáhal a přitom byste byl volný.“

Odpověděl jsem mu, že si to musím rozmyslet, že musím zajet k rodičům a všechno zařídit...

---

⁵⁰⁶ Hudební nástroj podobný varhanám.

⁵⁰⁷ Nepodařilo se dohledat.

⁵⁰⁸ Lidé teprve se připravující na křest a učící se křesťanské víře.

„Dejte si pozor,“ řekl mi ještě, „jakmile odtud jednou odejdete, snadno znova zbloudíte...!“

Neodpověděl jsem, ale věděl jsem, že už jsem se rozhodl.

Když jsem se vrátil domů, pomáhal jsem rodičům při žních jako každé prázdniny. Loučil jsem se se vším: s poli, se známými obzory, s milovanými tvářemi, které netušily, co se ve mně děje. Ničil jsem dopisy, rukopisy a noviny, v nichž byly uveřejněny mé první prózy pod patronátem mého gymnazijního profesora.⁵⁰⁹ Vyhýbal jsem se společnosti svých spolužáků, s nimiž jsem trávil prázdniny poslední roky.

Asi po čtrnácti dnech jsem napsal Florianovi, že přijedu, kdy bude chtít. Připravil jsem si tajně svůj kufřík s trochou prádla a s několika knihami. Florianova odpověď nedala na sebe dlouho čekat: tentokrát mě zase Florian vybízel, abych si všechno rozmyslil; ale pro mne už nebyla cesta zpátky. Rodičům jsem řekl, že odjíždím na pout' na místo, kde jsem byl s otcem za první světové války. Neměl jsem odvahu jim říci pravdu; že hodlám podruhé zklamat naděje, které do mne vložili a že se vzdávám každé světské kariéry; že se vrhám do hmotné nejistoty a že tím vzbudím pravděpodobně posměch sousedů...

***

Přijel jsem do Staré Říše na počátku měsíce září roku 1926, toho nejkrásnějšího září, které jsem kdy poznal. Florian mě přijal vážně s otcovskou starostlivostí. Najal mi světničku v jednom statku ve vesnici. První dny pokračovaly prázdniny. Ráno jsem vstával brzy a účastnil jsem se mše v soukromé kapli. Já jediný jsem nechodil k přijímání.

Četl jsem knihy z Florianovy knihovny, ale pořád to nebyla díla filozofická nebo teologická; čas této četby měl teprve přijít. V tu chvíli to byli hlavně básníci: *Kantáta pro tři hlasy*⁵¹⁰ od Claudela, *Jana z Arku* a *Eva* od Péguyho. Dostal se mi také do rukou můj první Romano Guardini, *Posvátná znamení*.⁵¹¹ Tento autor německého jazyka, ale italského původu a citovosti, mě měl doprovázet po celý život.

Po určité době zavedl Florian řeč na mou zpověď. Odpověděl jsem mu, že jsem připraven. Doporučil mi faráře⁵¹² ze sousední farnosti, premonstráta (mnoho farností toho kraje bylo spravováno premonstráty, kteří pocházeli z velkého historického kláštera v sousedství).

---

⁵⁰⁹ Biografické údaje se nepodařilo dohledat.

⁵¹⁰ Ve Staré Říši text nevyšel, domníváme se, že jej Čep četl v originálu *Cantate à trois voix* (1913).

⁵¹¹ Guardini, Romano. *O posvátných znameních*. Edice Kurs. Stará Říše: Marta Florianová, 1925.

⁵¹² Bližší informace se nepodařilo dohledat.

Zašel jsem tam jednou v neděli po ranní mši v doprovodu nejstaršího Florianova syna. Nad poli visela mlha, cesta byla dlouhá. Metoděj zazvonil na faře, zatímco jsem já čekal sám v kostele. Připadal jsem si jako před první zpovědí ve svém dětství. Třebaže jsem dlouho a co nejupřímněji zpytoval svědomí, nevěděl jsem, kterým slovem začnu. Nikdy jsem se ještě nezpovídal po tak dlouhé době. Pramenem nejistoty byla pro mne otázka, jestli jsem ztratil víru v plném smyslu toho slova a jak jsem ji znova našel.

Přišel kněz, sedl si do zpovědnice a udělal kříž. Dlouho mě poslouchal a potom se mnou mluvil s pochopením a s láskou. Vůbec se mě neptal na to, co u Florianů dělám. Rozhřešil mě, stiskl mi ruku a řekl mi na shledanou. Už jsem ho neměl nikdy spatřit, dávno jsem zapomněl i jeho jméno.

Na druhý den ráno jsem šel k přijímání s ostatními, po čtyřech nebo po pěti letech. Cítil jsem se velmi klidný, bez nějakého patrného vzrušení. A pak jsem chodil k přijímání po několik měsíců každý den. Měl jsem dojem, že jsem se znova našel.

***

Mezitím vyšla má první kniha; dostal jsem z Prahy své autorské výtisky a jeden z nich jsem dal Florianovi. Tvářil se dost překvapeně; přes všecku kritiku, již mě neušetřil, jsem cítil, že se mu kniha líbí, ale že je zároveň neklidný. Není v mé lásce k literatuře nebezpečí, že znova zbloudím a že od něho odejdu?

Naším jsem tu malou knížečku neposlal, ale oni o ní slyšeli a také ji četli. Četli pravděpodobně také nějakou recenzi v novinách, kterou jim sousedé přinesli. Byl jsem překvapen, když jsem se později dověděl, že obyvatelé vesnice našli v mých povídkách postavy a podrobnosti, o nichž si právem nebo neprávem mysleli, že je poznávají, což jsem si já sám vůbec neuvědomoval. Později jsem je také v nich našel, když jsem se na ně podíval pozorně. I když jsem z nich vycházel, ztrácely pro mne všecku poměrnou hmotnost ve chvíli, kdy jsem je zasazoval – nebo si myslil, že je zasazuji – do nové souvislosti, v níž jsem je proměňoval perspektivou svého vidění. Bezpochyby se mi to vždycky úplně nezdařilo, aspoň v tom prvním pokuse. Ale co mě už tenkrát překvapilo, byl zájem mých vesnických čtenářů o tyto podrobnosti, zatímco tón a perspektiva mých povídek jim unikala.

Když mi otec psal, o tom všem se vůbec nezmnul; nic mi nevyčítal; ještě jednou podal důkaz jemnosti, která mě dojala. „Jsi dospělý, měl bys vědět, co děláš. Já s matkou se můžeme za tebe jenom modlit!“

Věděl jsem opravdu tak dobře, co dělám a co chci?

***

To, co jsem na počátku tohoto dobrodružství cítil, byla úleva a osvobození. Jestliže jsem v jistém smyslu odešel ze světa, jak se to ve Staré Říši říkalo, neodešel jsem ze života, naopak: prožíval jsem jeho souvislost a hlubokou skutečnost mnohem intenzivněji než v pražském chaosu. Tato samota odpovídala zaměření a uzpůsobení mé povahy, která mě mohla zavést s větší vnitřní kázní k životu v klášteře. Můj návrat k náboženské praxi mi vracel duchovní kontinuitu, o kterou jsem organicky usiloval. Když jsem se osvobodil od rozptylování každodenní a povrchní „aktualitou“, cítil jsem se blíže pravému, trvalému a věčnému.

Ale když se to stalo, napadla mě jiná myšlenka: nebyl v mém rozhodnutí také nějaký polovědomý útěk před nesnázemi života? Nevyužil jsem této příležitosti k tomu, abych se vyhnul určitým životním nutnostem – abych unikl zkouškám a povinnostem nějak se žít?

Ta nutnost ostatně jenom ustoupila do pozadí, nebyla rozřešena. Jedl jsem s Florianovými u jejich stolu, ale jejich hmotné postavení byla věc ze všeho nejnejistější; žili ze dne na den. Knihy, které vydávali, se zásadně neprodávaly u knihkupců; rozesílali je omezenému počtu čtenářů, kteří platili, co mohli, a často také vůbec nic, a hlavně ne pravidelně. Je ovšem pravda, že mezi nimi bylo několik přátel, kteří platili mnohem víc, a tyto dary představovaly podstatnou část hmotné existence Florianovy rodiny. Ale i tak přicházely těžké chvíle, kdy zásuvka ve stolku byla úplně prázdná a kdy se kupovaly na dluh i věci potřebné do kuchyně.

Rozumělo se samo sebou, že já za sebe nic platit nebudu a že si také nedám platit za svou práci. Ale v čem měla ostatně ta práce záležet? Zpočátku jsem měl být bezpochyby podroben jakémusi období pozorování a zkoušky. A toto období vlastně neskončilo, když asi po devíti měsících došlo ke krizi, která vyvolala můj odchod ze Staré Říše.

***

Pro tu chvíli Florian vyžíval mé znalosti cizích řečí, zvláště angličtiny, a mých vloh pro řemeslo překladatelské. Florian dostal – nevím jak a nevím od koho – dvě nebo tři knihy amerického spisovatele Sherwooda Andersona, který byl tenkrát u nás úplně neznámý. Přeložil jsem pro sebe několik povídek z *Winesburg Ohio*⁵¹³ a z *Triumph of the Egg*.⁵¹⁴ Florianovi se velmi líbily a požádal mě, abych z těch dvou knih udělal

---

⁵¹³ Anderson, Sherwood. *Winesburg Ohio*. New York: B. W. Huebsch, 1919.

⁵¹⁴ Anderson, Sherwood. *Triumph of the Egg, and other stories*. London: Jonathan Cape, 1922. Povídku „Triumf vejce“ Čep uveřejnil v exilu v rozhlasovém programu Rádia Svobodná Evropa.

výbor, který by vyšel v jednom svazku.⁵¹⁵ Potom jsem mu ukázal jeden esej R[oberta] L[ouise] Stevensonova (*Pulvis et Umbra*) z knihy *Across the Plains*.⁵¹⁶ Pak jsem vybral ještě dvě další statě ze stejné knihy nebo z *Virginibus Puerisque*.⁵¹⁷ Také ty později vyšly ve Staré Říši.⁵¹⁸

Mezitím přišla zima, kratičké dny, mrazy a sněh. Častěji jsem sedával v „rodině“. Mé oči utkvávaly stále víc na jedné z dcer, které mohlo být osmnáct nebo devatenáct. Měla krásné modré oči a vlasy do zrzava. Byla velká a oblékala se jako venkovanka. Zabývala se malováním; jejími učiteli byli malíři, jejichž obrazy, reprodukce nebo originály zdobily zdi ve všech místnostech nebo se nacházely v albech otcovy knihovny.

Marie byla dívka zcela nevinná, ale člověk u ní tušil horoucí srdce a ohnivé smysly. A ona mi mé pohledy brzy vracela. Nevšiml jsem si jich jenom já sám. Jednoho dne si mě vzala stranou Florianova mladší sestra, která dělala bratrovi sekretářku. Řekla mi, že si dobře všimla, že se mi Marie líbí a že jí také nejsem lhostejný. Navrhla mi, že mi to u neteře a u bratra zprostředkuje.

Jenomže se věci obrátily docela jiným směrem. Pomalu jsem začínal s překvapením zjišťovat, že tetiny pohledy na mně ulpívají s výrazem, jehož významu jsem se bál domýšlet.

Jednou večer přišla za mnou do mé světničky. Po chvílce váhání mi začala vysvětlovat, že si všechno rozvážila, že Marie je pro mne moc mladá, že já potřebuji ženu rozumnější, která by mi mohla být užitečná po všech stránkách. Než jsem se mohl vzpamatovat, měl jsem její ruce okolo krku. Neměl jsem sílu ji odstrčit. Byla nejméně o dvacet let starší než já.

A tak začala doba zmatků, rozpaků a výčitek. Onemocněl jsem nadlouho chřipkou; chodila často za mnou v doprovodu služky, která na ni čekávala v předsínce. Bývala na posteli vedle mě, abych ji laskal, aniž by mě nechala zajít dál.

Když jsem poprvé vstal a šel na mši do kapličky, nešel jsem k přijímání. K svému velkému překvapení jsem viděl, jak ona přistupuje k svatému Stolu...

Situace byla bez východiska; konečně mi navrhla, abych šel požádat bratra o její ruku.

---

⁵¹⁵ Viz pozn. č. 16.

⁵¹⁶ Stevenson, Robert Louis. *Across the Plains: with memories and essays*. London: Chatto & Windus, 1905.

⁵¹⁷ Stevenson, Robert Louis. *Virginibus Puerisque*. London: Eveleigh Nash and Grayson, 1881.

⁵¹⁸ Viz pozn. č. 44.

Vyslechl mě beze slova. Když promluvil, připadalo mi, že chraptí. „Ona byla vždycky taková: snadno se zamilovává. Už se jí to stalo s několika mými spolupracovníky; dokonce ani sutana ji nezastavila...“

A po chvíli mlčení: „Je pro vás příliš stará; všiml jste si někdy vrásek na jejím krku? Myslil jsem, že máte v úmyslu vstoupit do semináře. A že využijete zdejšího pobytu, abyste si to lépe rozvážil!“

Bylo to tedy „ne“. Bratrovo slovo bylo pro sestru rozhodující; věřila, že je nepostradatelná pro něho i pro jeho dílo. Přijala jeho odmítnutí jako příležitost k oběti a žádala mě, abych se také já na ní podílel. S ní.

Na druhý den ráno jsem nasedl se svým chudičkým zavazadlem do autobusu. Vracel jsem se do Prahy jako trosečník.

70

Praha 1927–1939

Můj pobyt ve Staré Říši jistě změnil běh mého života, ale zároveň se stal pramenem a jádrem bezpečné jistoty a duchovní zálohy, která nebyla nikdy vyčerpána.

Pokud šlo o bezprostřední důsledky, byl to zřejmý nezdár. V kufru mi zbývaly dvě nebo tři košile a jediný oblek. Přijali mě přátelé a hledali pro mne nějakou obživu.⁵¹⁹ Cítil jsem, že jsem se všemu odcizil a že nemám vůbec žádnou ctižádost. Představa, že bych si měl znova sednout do lavic na fakultě a dát se znova do přerušené práce, ve mně vzbuzovala hrůzu. Způsoboval to bezpochyby nedostatek energie a potom také jakási zbabělost. Styděl jsem se znova se objevit mezi profesory a spolužáky.

Prázdniny toho roku jsem strávil u rodičů. Už si nevzpomínám, jak jsem je obeznámil se svým odchodem od Floriana; pravděpodobně prostřednictvím nejstarší sestry, se kterou jsem si častěji psal a která mi vyřídila jejich pozvání.

Vystoupil jsem z pražského rychlíku na stanici vzdálené asi hodinu od mé vesnice. Šel jsem pěšky a vlekl jsem svůj kufr. Slunce právě vycházelo, když jsem vstoupil malými vrátky vedle humna do sadu své rodné chalupy, do sadu oživeného prvními vzpomínkami na dětské hry a sny. Měl jsem dojem, že se vracím z velké dálky. Byl jsem doma, a přece jsem tam vstupoval jako cizinec, jako podvodník. Chalupa vypadala, jako by spala, nic se nehnulo, ani v zahradě ani na dvoře. Neoznámil jsem ani

---

⁵¹⁹ Viz pozn. 216.

den ani hodinu svého příjezdu. Postával jsem mezi dvěma obrovskými ořechy, které uzavíraly tento malý prostor před světem jako tichá a šumící hradba.⁵²⁰

Konečně se ozvaly důvěrně známé zvuky od chlívů; udělal jsem několik kroků a uviděl jsem maminku se sestrou a potom také tatínka. Pozdravil jsem: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ jak jsem říkával, když jsem byl malý chlapec. Odpověděli mi úsměvem a „Na věky věkův!“

Nastěhoval jsem se zase do své světničky v podkroví: chodil jsem ven, jen když jsem musil, vyhýbal jsem se bývalým prázdninovým přátelům a těžko jsem snášel zvědavé pohledy sousedů, čtenářů své knížečky.

Rodiče se mě na nic neptali a jejich jemnost mě hluboce dojímala. Začal jsem znova milovat tatínka a maminku způsobem, který jsem si nedovedl nikdy představit, cítil jsem se jim znova velmi blízko jako v dobách svého dětství. Nemohl jsem se vzpamatovat z jejich šetrnosti, z jejich shovívavosti a z jejich pochopení.

Velmi jsem se také sblížil se svými sestrami a mladšími bratry, které jsem málem uvedl na sceně za předešlých let knihami, které jsem jim půjčoval s některými svými poznámkami. Byl ještě čas, aby se tak řečeno vzpamatovali z mých omylů bez příliš velké škody pro sebe.

Ale tyto prázdniny byly jenom ústraním, které nemohlo trvat stále. Musil jsem do Prahy hledat nějakou obživu. Nabídli mi překlady a soukromé hodiny. A pak se jeden z mých přátel stal ředitelem jednoho velkého nakladatelství⁵²¹ a našel mi místo lektora s pravidelným malým platem. Dal jsem se znova do psaní; po několika měsících mi vyšla další sbírka próz.⁵²²

***

V citové oblasti bylo toto období poznamenáno nejhlubší a nejbolestnější láskou mého života.

Přítel, který mě přijal jako lektora do svého nakladatelství, byl zasnouben s dívkou,⁵²³ která právě dokončila studia a byla jen o málo mladší než já. Nabídl mi, abych se ubytoval u matky jeho snoubenky na jednom pražském předměstí, kde jsem pak bydlil pět nebo šest let.

---

⁵²⁰ Ořešáky či ořechy v zahradě bývají častým motivem Čepových próz (nejvíce se objevují v souborech *Dvojí domov*, *Tvář pod pavučinou* a *Polní tráva*).

⁵²¹ Mínen Bedřich Fučík.

⁵²² Viz pozn. 227.

⁵²³ Viz pozn. 242.

Dívka sama bydlila ve městě u jedné své tety, ale v měsících před svatbou přicházela trávit své prázdniny a svátky k matce. Tam jsme se lépe poznali.

Takřka okamžitě vznikla mezi námi dohoda a vzájemná sympatie. V počátcích mého citu bylo něžné přátelství plné úcty (ke které mě vedlo – říkám to, aniž bych si chtěl lichotit – mé hluboké založení) a pak stejné záliby a stejné zájmy. Dal jsem jí číst své oblíbené autory, kteří se jí většinou také zalíbili. Byla velmi citlivá k tomu, co jsem psal sám, a povzbuzovala mě v mé práci a v mých plánech. Vypravovali jsme si své vzpomínky a nacházeli jsme v nich společné prvky.

Byla to dívka úplně čistá a neporušená, třebaže jsem u ní někdy cítil zadržovanou vášeň. Ale hlavně ji chránilo – přede mnou i před sebou – naše vzájemné přátelství s jejím snoubencem. Jestliže někdo z nás – anebo v některých chvílích a později oba dva – jsme cítili v sobě zárodky toho, co by se mohlo nazývat láskou, byli jsme si tichou dohodou vědomi toho, že nesmíme za žádnou cenu přivést tento cit na světlo, že se musíme chránit mu dát jméno a že jej musíme okamžitě vykázat do oblasti zakázaného a nemožného; že je našim společným úkolem a povinností jej stůj co stůj přeměnit v čisté přátelství.

Když jsem bydlil u její matky, dostal jsem telegram volající mě k lůžku umírajícího otce. A tam také jednoho zářijového rána přišel v den své svatby můj přítel se zprávou o náhlé smrti nevěstiny tety. Svatba se přesto konala, ale tato událost poznamenala tragickým stínem nejenom začátky společného života obou manželů, ale také naše vzájemné vztahy a mé city k mladé paní.

Už několik týdnů před svatbou se u ní objevil jakýsi neklid, dokonce úzkost, které zase zneklidnily mne. Mám tvrdit, že jsem z toho ničemu nerozuměl? Možná, že jsem nechápal všecko, ale hlavně jsem byl myslím dojat, poctěn, a dokonce trochu polichocen skutečností, že přede mnou nic neskrývala a že mne nechala podílet se na svých nejskrytějších citech. Ani zdaleka mě nikdy nenapadlo, že bych se mohl pokusit z toho těžit a chtít si vzít více, než mi sama nabízela. Je ostatně pravděpodobné, že kdybych přišel do toho pokušení a dotkl se její zdrženlivosti a studu, že bych všecko ztratil v jejích očích a že bych ztratil i ji.

Postoj, který by mohl překvapit u dívky, která nebyla přese všecko tak mladá, ale jejíž zkušenost v lásce se asi omezovala na několik těch políbení a pohlazení od snoubence. Zároveň musila cítit – protože měla vzácný dar psychologické jasnovidnosti a hlavně čistě ženské intuice –, že já nejsem v tomto smyslu „nebezpečný“, že jsem ve svých nejskrytějších a nejpravdivějších sklonech cudný a dokonce plachý. Vzpomínám si

například na jeden výlet, který jsme společně podnikli jednoho červencového odpoledne na blízký druhý břeh řeky. Zvedal se tam protáhlý pahorek porostlý stromy, mezi nimiž se tyčila špička zvonice. Procházeli jsme se zcela sami po cestičkách v stínu dubů a buků, vracejíce se v hovoru k svým dětským vzpomínkám, k své četbě a k mé vlastní práci, protože jsem už byl autorem dvou malých sbírek povídek. Zdrželi jsme se, a když jsme se vrátili na břeh řeky, byla už skoro tma. Musili jsme volat převozníka, který byl se svou loďkou na druhé straně. Stáli jsme tam dlouhou chvíli zcela sami vedle sebe, než nám odpověděl a než jsme uslyšeli ve večerním tichu údery vesel v šplouchající vodě.

Za chvíli jsme seděli na malé lávce v přední části loďky, skoro jsme se dotýkali, ale neodvažovali jsme se dotknout vědomě, nebo se vzít za ruce. Voda kolem nás odplouvala a odnášela chvějivý odlesk hvězd. Cítili jsme se kdy blíže jeden k druhému – a přesto tak zoufale oddělení, oddělení navždycky?

Zůstal jsem dlouhá léta důvěrným přítelem mladých manželů; prošel jsem s nimi obtížnými situacemi. Byl jsem často účasten jejich sporů. Došlo k mnoha nedorozuměním mezi mnou a jedním z nich nebo s oběma zároveň. Hrozně jsem tím trpěl a pokoušel se znova získat svou nezávislost, ale vždycky jako bych se ocitl na pokraji propasti: venku byla jen prázdnota, bez jakéhokoliv směru.

Pouze jedenkrát, když jsem jí dával hodinu francouzštiny nebo jí pomáhal s překladem, jsem si před ní klekl a přitiskl rty na lem její sukně; snesla to bez námitek; po chvíli mi naznačila gestem, abych vstal...

***

Měli jedno dítě, potom druhé a třetí. Někdy jsem s nimi trávil část svých prázdnin; byl jsem vždy přijímán s přirozenou samozřejmostí, ale v jistém smyslu jsem se přesto nepřímou a nechtěně vzdaloval. Stávalo se, že jsem zašel do nočních podniků a vycházel odtamtud nešťastný, pohrdaje sám sebou, neschopen zamilovat se do jiné ženy...

Můj přítel nebyl v Praze, když jsem tam naposledy přijel před svým osudovým odjezdem. Doprovázela ji sestra, když jsme se v jednom pražském parku loučili. Přála mi hodně štěstí – ale ani ona ani já jsme si nemyslili, že se už nevidíme na této zemi.

V prvních letech tohoto přátelství jsem četl *Velkého Meaulna* a teprve mnohem později *Dominika*.⁵²⁴ Přirozeně jsem se poznal v postavě Françoise Seurela, Meaulnesova

---

⁵²⁴ Fromentin, Eugène. *Dominik*. Překl. Marek, Josef. Praha: Kamilla Neumannová, 1914. Eugène Fromentin (1820–1876), francouzský spisovatel, esejista a autor cestopisů. Čepem zmiňované dílo bylo

přítele, ale postupně jsem také u sebe objevoval výčitky zbloudilého a dvojnásob nevěrného milence.

Analogie s Dominikem mě ohromila ještě víc, ale – což může vypadat podivně – teprve při druhé četbě, do které jsem se pustil před rokem tady ve Francii. Moje postavení bylo přesto skoro totožné; miloval jsem ženu, jejíž přátelství jsem si chtěl za každou cenu udržet; věděl jsem, že ji ztratím, jestliže se jí přiznám k svým skutečným citům. Zároveň jsem však nemohl přemoci svou touhu, aby to *věděla*.

Byl tady přesto jeden důležitý rozdíl: Dominik nenávidí Madeleinina manžela: já jsem měl J[itčina] manžela opravdu rád věda, že také on je mým opravdovým přítelem.

***

Byla to v určitém smyslu ústřední doba mého života, ale pouze v jednom smyslu. Napsal jsem za těch dvanáct let většinu svých knih, získal jsem si jméno a vstoupil jsem do literárních příruček. Přeložil jsem Pourrata, Bernanose, Maurice Baringa, Ramuze. Byl jsem znám a hodnocen jako spisovatel s katolickou inspirací. Ale jak to bylo s mou vírou v tomto období, do jaké míry opravdu prostoupila mým životem a mou každodenní zkušeností?

Tato léta pravděpodobně nepředstavují ustavičné a pravidelné prohlubování a intelektuální a duchovní pokrok; dokonce musím s obavou přiznat, že skoro každý krok dopředu byl doprovázen, když ne přímo zrušen, jiným krokem dozadu, vážným pokleskem, váháním a delším či kratším přešlapováním na jednom místě. Ztrácel jsem mnoho času v pražských kavárnách a vinárnách ve společnosti spisovatelů mého věku nebo trochu starších, jež mi získala má čerstvá proslulost, dost překvapující pro ně a ještě více pro mne. Nebyla to z mé strany marnivost; ale přijímal jsem to jako něco, co se rozumí samo sebou a co mi patří. Moje skutečné já zůstávalo přitom trochu v pozadí jako jakási vnitřní záloha, která byla – nebo jsem si myslel, že je – v bezpečí před ponižujícími styky, činy a myšlenkami. Teprve hodně pozdě – doufám, že to nebylo příliš pozdě ve smyslu absolutním – jsem si musil uvědomit, do jaké míry jsem se klamal; že jsou na světě chyby, které nikdy nenapravíme.

Pracoval jsem hodně, ale nepravidelně; často jsem musil improvizovat, ale tato improvizace byla jenom zdánlivá: úsilím vůle a takřka násilným soustředěním se mi alespoň zčásti dařilo vyčerpat až do dna vnitřní zkušenost tak často přerušovanou. Byl v tom kus zázraku, že má próza – povídky, novely, eseje a jeden román – mohla

---

jeho dílem jediným, ovšem zapsaným na vrchol psychologického románu 19. století ve Francii. O Fromentinovi a jeho románu referoval Čep v Radiu Svobodná Evropa v cyklu Slovo a svět v roce 1960.

vyvolávat svým pomalým a rozjímavým rytmem dojem, že se na ní pracovalo dlouho; ve skutečnosti bylo v mých rukopisech velmi málo škrtnů.

Myslím, že mou základní inspiraci charakterizovaly tři ideje: a) *Vrozený platonismus* – Platonovy⁵²⁵ texty se mi dostaly do rukou až mnohem později –, který ve mně vyvolával dojem, že se pohybují v tomto čase a na tomto světě uprostřed stínů, jež vrhají skutečnosti přímo nepřístupné, umístěné mimo naše viditelné obzory. Tato zkušenost, či spíše toto tušení splývalo u mne s větou svatého Pavla: *Nunc videmus per speculum et in aenigmate*.⁵²⁶ b) Náš úděl v tomto čase a na tomto světě je *údělem poutníků*, kteří se osvobodili od časných starostí a časného dění a také aspoň zčásti od vlastních citů, úspěchů nebo nezdarů a kteří jsou tady jenom proto, aby šli jinam, nebo jako by se byli vrátili na tuto zemi, když už předtím žili nebo aspoň zahlédli něco jiného, čemu náleží skutečným základem své bytosti. c) Tato dvě tušení nebo tyto dvě intuice doplňoval nebo opravoval hluboký *pocit lidského společenství pozemského i duchovního*, vyrůstajícího zároveň z příbuzenství krve i z příbuzenství ducha, překračujícího čas i prostor.

Tato dvě příbuzenství byla ve velmi těsném spojení, setkávala se na konci cest této sladké země, hlavně cest a stezek rodného kraje. Můj rodný kraj se stal – nebo znova stal – středem a ohniskem mých zkušeností žitých nebo vysněných; mé vymyšlené příběhy z něho vycházely a do něho se zase sbíhaly, nikoli ve smyslu sentimentálního a smyslného regionalismu nebo modloslužebného kultu země, určité pozemské vlasti, ale ve smyslu symbolu, do něhož se vtělovalo tušení absolutní a věčné vlasti.

Postavy mých příběhů byly vábeny mimo své rodné obzory, volány hlasy přicházejícími k nim ze vzdálených zemí, ale při svém odchodu měly jistotu, že se mohou vždycky vrátit na cesty a stezky svého dětství jako na místa své pozemské a duchovní jistoty.

Od té doby se moje postavení podstatně změnilo; zbývá mi velmi málo naděje, že kdy ještě uvidím kraj, kde jsem se narodil. Ale i když je ten kraj pro mne navždycky ztracen,⁵²⁷ vždycky se v něm potkám s těmi, které miluji a které jsem miloval, na těch

---

⁵²⁵ Platon (427 př. n. l. – 347 př. n. l.), antický řecký filozof a matematik. Jak je vidno, přejal Čep nejprve intuitivně a později skrze četbu platonské pojmání světa. Podle Platonova *Podobenství o jeskyni* se člověk může dobrat pravdy a pravé podstaty světa pouze tehdy, má-li „filozofický pud“, tj. snahu přejít od smyslového k duchovnímu. Člověk se tedy může ze smyslového vězení vlastního těla, které je onou jeskyní, osvobodit tím, že se bude zabývat krásou (v Čepově případě literaturou a teologií), jež umožňuje odvrácení se od smyslového světa.

⁵²⁶ Lat. Nyní vidíme nejasně jako v zrcadle. Tutéž citaci sv. Pavla píše i Věře Procházkové (viz zde dopis č. 59).

⁵²⁷ Tento motiv se promítl do povídky „Ostrov Ré“, kde se protagonistovi do žité reality exilu promítá prostor vzdáleného domova. Próza je součástí sbírky *Cikáni* (Mnichov: Sdružení československých politických uprchlíků v Německu, 1953).

cestách, jež spojují mou vesnici s farním kostelem; bude to vždycky na těchto cestách uprostřed polí, ať už budou pokryty zralým obilím nebo sněhem, ať už to bude v zimě nebo v plném odpoledni dne zalitého sluncem, pod němým pohledem hvězd nebo za časného rána, kdy skřivánek střásá z oblohy svůj závrtný zpěv – vždycky se tam sejdu s těmi, s nimiž jsem spojen dědictvím tělesným i duchovním.

A také tam uvidím kráčet ty dva poutníky z Emauz se srdcem smutným, než se k nim připojí On a otevře jim oči, aby viděli za čas a za tělesnou smrt.

***

Už jsem řekl, že jsem v oněch letech mnoho četl; četl jsem ze své úřední povinnosti jako lektor nakladatelství; ze zvědavosti a často také bohužel z lenosti, abych nemusil psát sám. Nedovedl bych vypočítat ani tituly těch knih, ani jména jejich autorů. Četba filozofická a teologická byla bohužel v menšině. Ale několikrát jsem byl zasažen do živého a ta rána, která byla zároveň branou otevřenou k novým, jakoby tušeným obzorům – ta rána se stávala částí mé nejvnitřnější zkušenosti. Myslím na své první setkání se svatým Františkem z Assisi, s Pascalem a se svatým Augustinem. U svatého Františka to byla jeho láska k věcem a tvorům stvořeným, spojená v tajemství lásky s utrpením svobodně přijímaným, naroubovaným na bolest Ukřižovaného; u Pascala pak osobní střetnutí se záhadou existence a nekonečných prostorů, a pak v nejhlubším mlčení vesmíru a v srdci každého člověka ten planoucí oheň, který oživuje a zároveň stravuje; u svatého Augustina – který v té době stál u mne velmi blízko Pascala – dramatická povaha jeho obrácení, to objevení Boha bližšího jeho pocitu bytí než pocit vlastního já. Mohl bych k těm třem přidat ještě kardinála Newmana,⁵²⁸ jehož *Apologii pro vita sua* jsem četl velmi záhy, kdyby nové setkání s vnitřním světem anglického konvertity nebylo pro mne čerstvou zkušeností dnešního dne.

***

Jenže v té době jsem slyšel v oblasti básnické a literární hlasy, které ke mně promlouvaly řečí tak důvěrnou, až se mi srdce trhalo; skoro současně v letech 1927 až 1935 jsem četl *Velkého Meaulna* Alaina Fourniera, *Daphne Adeane*⁵²⁹ a *Cat's Cradle*⁵³⁰ Maurice Baringa a romány George Bernanose.

---

⁵²⁸ John Henry Newman (1801–1890), nejprve anglikán, později katolický kněz a teolog. Ke katolicismu jej přivedlo studium církevních Otců a intenzivní modlitba. Díky příklonu ke katolické menšině na britských ostrovech znovu pozvedl úroveň římsko-katolického vyznání. Po vydání spisu *Apologia pro vita sua* (1864) byl uznávaný oběma církvemi.

⁵²⁹ Baring, Maurice. *Daphne Adeane*. London: William Heinemann, 1926.

⁵³⁰ Baring, Maurice. *Cat's Cradle*. London: William Heinemann, 1925.

U Fourniera jsem bezpochyby poznával kraj ztracený a všudypřítomný, pořád hledaný; u Maurice Baringa jeho platonský prvek, úlohu času, který jako by se vyčerpával tím, že odděluje jednu osobu od druhé a osobu samu od sebe a který ve skutečnosti pracuje jen na tom, aby je spojil. Člověk může být nejbližší sám sobě, když si o sobě myslí, že je ztracen. – S Bernanosem jsem prožil aktuálně zneklidňující drama úzkosti v Zahradě olivové, drama nekončící agonie, do kterého už padají první paprsky Vzkříšení. A pak ty cesty, po kterých kráčejí Bernanosovi hrdinové, počínaje abbé Donissanem a chlapcem *Monsieur Ouina*⁵³¹ konče, od stmívání po rozbřesk, ty cesty jeho rodného kraje a celého světa, cesty podobné těm, do kterých jsem vtiskl kroky svého dětství.

***

Seznámil jsem se osobně s Bernanosem za svého prvního pobytu ve Francii na podzim roku 1928. Josef Florian mě pověřil, abych mu odevzdal luxusní exemplář českého překladu *Sous le soleil de Satan*⁵³² (autorem překladu byl básník Bohuslav Reynek, já jsem několik kapitol přehlédl).

Bernanos tehdy bydlil v Clermontě. Napsal jsem mu ze svého hotelu na Montparnasse a on mi okamžitě odpověděl, abych se přijel za ním podívat na jih. Viděl jsem už jeho fotografie v *Nouvelles Littéraires*,⁵³³ kde byl uveřejněn jeho rozhovor s Frédéricem Lefèvre,⁵³⁴ ale když se náhle objevil v pokoji, kde jsem na něho čekal, měl jsem před očima docela jiného člověka; otevřený pohled jeho velkých modrých očí, pohled zároveň zkoumavý a překypující chápavou sympatií, mě zasáhl přímo do srdce. Věděl jsem, že nemá rád, že nemohl mít rád novou Československou republiku, protože demokratická ideologie, zkratka ideologie Masarykova nebo Benešova směřovala jiným směrem než jeho vlastní názory. Připadalo mi docela přirozené, že toho málo ví o dějinách mého národa a mé země a o náboženském dramatu, kterým prošel. Tím víc jsem byl dojat jeho velkomyslnou upřímností, jejímž pramenem byla právě křesťanská láska, která se projevovala ještě více tónem jeho slov a jeho hlasu, než tím, co říkal. Neznal mě, byl jsem mnohem mladší než on, a přece se mnou okamžitě jednal jako rovný s rovným.

V dalších letech jsem ho viděl v Bayorre u Toulonu před jeho nehodou a potom po ní, když se namáhavě vláčel, opíraje se o dvě hole; několikrát jsem byl při jeho pověsných

---

⁵³¹ Bernanos, Georges. *Monsieur Ouine*. Paris: Plon, 1946.

⁵³² Tj. *Pod sluncem Satanovým*.

⁵³³ Viz pozn. 316.

⁵³⁴ Frédéric Lefèvre (1889–1949), francouzský spisovatel, publicista, literární kritik a historik, šéfredaktor *Nouvelles Littéraires*.

výbuších hněvu, vyvolaných často nějakým nerozumným slovem jeho společníka, někdy také mým. Ale ty bouře odcházely stejně rychle, jako přišly: náhle se odmlčel a potom se dal do osvobozujícího smíchu. A člověk cítil, že je mu blíž než předtím.

Když se přestěhoval z Bayorre do Palma de Mallorca, navrhl mi – mezitím jsem přeložil *l'Impostûre a La Joie*⁵³⁵ –, abych za ním dolů přijel a „pracoval“ s ním. Došlo k výměně dopisů a nakonec ještě v říjnu nebo počátkem listopadu roku 1935 jsem nastoupil cestu do Barcelony, projížděje Auvergní Henriho Pourrata, jehož *Kašpara z hor*⁵³⁶ jsem také přeložil. Rozhodl jsem se po dlouhém váhání. Procházel jsem znova jednou z velkých krizí svého života; utápěl jsem se ve své „platonické“ lásce k ženě jednoho ze svých nejlepších přátel – ve vztahu, který byl vyvažován ponižujícími mravními poklesky. Cítil jsem, že se potřebuji z toho ze všeho dostat a znova začít svůj život.

„Jste ve věku svatého Augustina, když konvertoval,“ řekl mi Bernanos v jednom z našich prvních rozhovorů po mém příjezdu do Palmy. Ale dny ubíhaly a já jsem pořád neviděl, v čem bych mu mohl být užitečný. Navštěvoval jsem městské kostely a muzea, zatímco on odcházel kolem deváté z domu a šel si sednout se svým sešitkem do kavárny. Setkávali jsme se u stolu při obědě a při večeři. Večerní sezení se často prodlužovalo; hovořilo se o všem možném, také jsme si někdy zazpívali staré francouzské romance. (Bernanos sám zpíval dost falešně, ale s velkým citem.) Bydlil jsem u nich a v noci jsem postupně oblékal na sebe všecko, co jsem měl na dosah ruky: vlněné ponožky, dva svetry a přes sebe jsem přehazoval zimník. Nikdy mi za celý můj život nebyla taková zima jako v tom měsíci listopadu a prosinci v Palma de Mallorca, třebaže venku byly stromy a keře v květu (mimózy).

Dvě Bernanosovy dcery se vracely ze svých kolejí jen na sobotu; syn Yves chodil systematicky za školu a všichni o tom věděli; bylo mu šestnáct let, kouřil dýmku a hádal se s otcem; jednou jsem zaslechl z vedlejšího pokoje prudké hlasy a za chvíli se objevil otec celý udýchaný, s kravatou v nepořádku a se zrakem odvráceným.

Bylo mi stále méně jasné, na co tam vlastně jsem. Nakonec jsem zašel do cestovní kanceláře a objednal jsem si zpáteční lístek. Musil jsem sebrat všecku svou odvahu, abych to Bernanosovi řekl. Udělal jsem to jednou večer po jídle ve chvíli, kdy rozhovor vázl. Neodpověděl mi – skoro jsem měl dojem, že mě přeslechl. Ale na druhý den se k tomu sám vrátil. Nic mi nevyčítal, nenaléhal. Skoro se omlouval, že mě nechal tak dlouho v nejistotě, jenom dodal, že mi chtěl dopřát trochu času, abych se orientoval,

---

⁵³⁵ Viz pozn. 234.

⁵³⁶ Viz pozn. 175.

a že on sám uvažovalo nejlepším způsobu, jak využít mých schopností. Myslí si, že bych mu mohl pomáhat ve výchově dětí; že bych mohl psát v první verzi články do novin, jejichž téma bychom si předem prodebatovali; a že bychom mohli společně psát „lehké“ polodetektivní romány, něco na způsob *Zločinu*.⁵³⁷

***

Bylo pro mne těžké se rozcházet s Bernanosem, ale upřímně jsem cítil, že nestačím na ty tři předvídané úkoly; příliš jsem se bál, že ho zklamám, nemluvě o rodině, do které se mi nechtělo zamotávat. Byl jsem pořád pod dojmem té rozvázané kravaty...

Onoho rána, kdy jsem měl nastoupit na loď, odešel Bernanos jako obvykle do města do kavárny se svou holí a se svou aktovkou. Uviděl jsem ho ještě, jak sedí v autobusu (jeho pověstný motocykl byl ještě pořád na celnici, protože stále neměl peníze, aby si jej dal z Francie poslat). Když se vůz rozjížděl, pozdravil mě svým nejkrásnějším úsměvem a zamáváním.

Bylo to po mém odjezdu ze Staré Říše další sbohem, rozloučení ještě drásavější než první, pocit nezdaru, opuštěnosti a samoty. Znova jsem byl vydán sám sobě.

Při návratu do Prahy jsem se poprvé vyhnul Paříži. Bylo to před Vánocemi roku 1935.

Po několika měsících vypukla ve Španělsku občanská válka, Baleáry byly obsazeny italskými fašisty: všechny ty hrůzy vylíčil Bernanos ve svých *Grands cimetières sous la lune*.⁵³⁸ Já se v Praze právě chystal překládat *Deník venkovského faráře*,⁵³⁹ jehož dvě třetiny jsem četl v rukopisu na Mallorce. Bernanos musil každý den napsat tři stránky, aby si vydělal na životní minimum 180 franků denně. Znovu jsem v duchu viděl kavárny v Palmě, kde se rodily ty nezapomenutelné věty, které jsem se znova a znova pokoušel vyjádřit ve své rodné řeči, aniž bych přitom ztlumil jejich přízvuk a jejich melodii a aniž bych zhasl světlo, které z nich tryskalo jako ze stále obnovovaného pramene.

Už jsem nikdy neviděl George Bernanose. Dověděl jsem se, že po Mnichově odjel do Jižní Ameriky; naslouchal jsem jeho poselstvím ve francouzském vyslání BBC za světové války ve své rodné vsi, kam jsem se uchýlil; jedno ucho pozorně poslouchalo rádio, a druhé bedlivě sledovalo každý zvuk na ulici za oknem zastřeným tmavomodrým papírem. Jestliže v této pozdní hodině vjíždělo do vesnice auto, byl to vždycky důvod k obavám: zastaví pod mým oknem? Na druhou stranu směrem

---

⁵³⁷ Bernanos, Georges. *Zločin*. Praha: Škeřík, Symposion, 1937.

⁵³⁸ Bernanos, Georges. *Grands cimetières sous la lune*. Paris: Plon, 1946. V českém překladu vyšla kniha pod názvem *Velké hřbitovy v měsíčním svitu* (2008).

⁵³⁹ Bernanos, Georges. *Deník venkovského faráře*. Překl. Čep, Jan. Praha: Melantrich, 1937.

k zalesněným pahorkům nevedl žádný východ. Auto se většinou za chvíli vracelo; ti pánové se spokojovali tím, že navštívili starostu. Srdce zase začalo tlouci, ale byla to možná jenom odložená partie.

Po skončení války nebylo rozumné posílat dopisy do ciziny a ještě méně žádat o pas; nejistá situace se stávala hroživou; události v únoru 1948 překvapily jenom takové lidi, kteří nic nechápali nebo si zacpávali uši a přikrývali oči, aby nic neslyšeli a nic neviděli. Za jedné srpnové noci jsem přešel tajně a po čtyřech hranici mezi Čechami a Bavorskem. Jediným mým zavazadlem byla odřená aktovka. Když jsem se koncem měsíce dostal do Paříže, byl už Georges Bernanos několik týdnů na pravdě Boží. Později jsem četl vyličení jeho agonie a smrti z pera abbé Pézerila.⁵⁴⁰ Bylo mu šedesát let.

71

Tady a tam

(I)

Od té noci 15. srpna 1948⁵⁴¹ uplynulo šestnáct let. Jak rozpoznat v této temné látce nějakou osu nebo nějaké osy, které by ji třídily a dávaly jí určitý tvar a směr; které by prozrazovaly jisté úsilí a konání vedoucí k nějakému cíli – k nějakému cíli nebo úběžnému bodu, jenž je přitahuje?

Když jsem před nedávnem četl jednu z povídek svého mládí „Jakub Kratochvíl“⁵⁴² (která znova vyšla v jednom českém americkém týdeníku)⁵⁴³ poznamenal jsem si ve svém deníku mimo jiné: „Už tehdy jsem se střetával se všemi svými slabostmi (bylo mi tehdy třicet let), třebaže jsem si to v tu chvíli plně neuvědomoval: se slabostmi své povahy, své vůle a svého nadání.

Je to bez síly, je to špatně postaveno; hrdina nic nedělá; spokojuje se s tím, že se s událostmi setkává či spíše že na ně trpně čeká, všechno před ním mívá jako stíny...

Jeho vnitřní život je nejenom prohra, ale porážka a rozvrat – můžeme-li použít těchto slov při jeho vnější i vnitřní trpnosti.

Ale tady bych se chtěl přesto trochu hájit. Není pod tou vnější nelogičností něco, co drží, co se rozvíjí a co roste? Situace se prostě neopakují ve stejné rovině; je tady přesto jakýsi vzestup, jakási proměna...

---

⁵⁴⁰ Životopisné údaje nebyly nalezeny.

⁵⁴¹ Datum útěku do exilu.

⁵⁴² Viz pozn. č. 316.

⁵⁴³

Je pravda, že můj Jakub Kratochvíl se příliš dívá na svět a na události (nechci říci, že také na lidi, které má rád) jako na jevy, které nemají samy o sobě žádnou důležitost. Jako by se domníval, nebo ten výklad připouštěl – a podle toho se také choval – že tak příliš nezáleží na tom, co děláme. Jako by lidský život byl konec konců jen hra stínů na tekoucí vodě...

Ale odvažuji se říci, že tato hra stínů je platonská intuice, která je mi vrozená. To neznamena (to by nemělo znamenat), že ta hra je docela neuvědomělá a bezdůvodná, že nemá smysl, že nic neříká. Tyto stíny existují a něco znamenají úměrně skutečnosti, jejímž jsou odrazem; protože ta skutečnost má smysl, nemohou jej nemít také stíny: musí být smysl dokonce i v jejich hře, i když se nám někdy zdá – když ne většinou –, že je bez souvislosti a bez významu.

Náš život je ‚obraz a podobenství‘, ale právě tím je činnou účastí na skutečném bytí, dokonce na Absolutnu...“

***

Od své generální zpovědi v roce 1926 za svého pobytu u Josefa Florianiana jsem už nezakolísal ve své víře a nezanechal své náboženské praxe. Byla má víra vždycky živá?... Pokud si člověk uchovává živou víru v kratších či delších obdobích vyprahlosti srdce a při kratších či delších přestávkách v náboženské praxi; pokud člověk zůstává věřícím, i když necítí „přítomnost“, i když se provinuje zpronevěrami v řádu mravním...

Člověk se samozřejmě neprovinuje jenom svými slabostmi a svými hříchy, ale už tím, že odkládá na pozdější dobu svou nápravu a říká si, že po tomto poklesku bude žít zase „řádným životem“...

Stávalo se mi to bezpochyby často; běda, až příliš často. Stávalo se mi, že jsem žil na okraji nebo mimo sama sebe. Ale přece se odvažuji věřit, že jsem nikdy a nadlouho neztratil svou vnitřní souvislost. Víra je vázána na činy, které nemohou být zastoupeny představami, i když to budou představy nejjasnovidnější. Ostatně jde-li člověk až do konce po své cestě, nutně dochází ke skutečnému úsilí celé bytosti a člověk končí „činy“.

Netvrdím, že jsem často vydržel až do konce a že jsem byl vždycky schopen se úplně oddat.

Nechyběla mi vůle, ale nebyl jsem pokaždé schopen jít až do konce. Nebyl jsem líný v běžném slova smyslu. Představuje to moc práce, že jsem napsal knihy, které jsem napsal, a že jsem přeložil knihy, které jsem přeložil. Ale neklam se: nenapsal jsem

všecky knihy, které jsem mohl napsat, a ty, které jsem napsal, mohl jsem napsat líp. Hlavně jsem nenapsal *knihu*, kterou jsem měl napsat a kterou už nikdy nenapíši.

***

Kdosi mi jednou vytkl – bylo to mnohem později a týkalo se to slabosti, která nejenom ohrožovala mé zdraví, ale která také mohla zavdat důvod k pomluvám: mé slabosti pro víno –, že si myslím, že moje jednání nebude mít žádné následky. Ta výtka byla bezpochyby nespravedlivá, když by ji člověk zevšeobecnil. Ale ačkoliv jsem dovedl udělat několikrát za svého života vážná rozhodnutí, která mě přišla draho, a ačkoliv jsem se několikrát zavázal na život, míval jsem možná sklon k tomu, dostat se z bryndy sněním a podceňovat čin v jeho vnějším smyslu. Od té chvíle, co jsem opustil univerzitu a šel k Florianovi, nebyl jsem schopen si zařídit život. Příliš jsem brával věci tak, jak přicházely – a nebylo to mou zásluhou, že všechno do jistého stupně dopadlo vcelku dobře.

Neměl jsem „plán“ pro osobní život. Domníval jsem se, že nejsem určen pro manželství, a několikarocní období, kdy jsem miloval neuskutečnitelnou láskou ženu svého přítele,⁵⁴⁴ mě zbavovalo jiné volby (ale přitom mě nechránilo před hříchy představitosti a před poklesky sice pomíjejícími, ale přesto velmi pokořujícími).

Od svého odjezdu ze Staré Říše jsem se obíral myšlenkou, že se stanu knězem, mnichem, ale bezpochyby příliš vlažně. Stalo se mi dvakrát nebo třikrát, že mi nějaký kněz ukazoval na tuto cestu, ale jiní mě zase od ní zrazovali. „Kdo má spisovatelský dar, má psát,“ řekl mi jednoho dne kněz, profesor na teologické fakultě, který byl mým přítelem a kterému jsem se svěřil se svým úmyslem, snad jen přechodným rozmarem. To vábení se pak projevilo ještě několikrát, za mého pobytu u Bernanose, pak znova po válce a nakonec i ve vyhnanství v Paříži. Jeden francouzský světicí biskup se mi nabídl za prostředníka. Blížil jsem se k padesátce, a to byla bezpochyby krajní mez. Ještě jednou jsem zaváhal – a ve dvaapadesáti letech jsem se oženil. Tím byl problém pro mne vyřešen navždycky; tváří v tvář mé ženě a před očima mých dvou dětí ztratila smysl otázka, zda jsem udělal dobře nebo špatně a jestli jsem odpověděl nebo neodpověděl svému pravému volání. Cítím se být špatným manželem a špatným otcem a stává se někdy, že mi připadá, jako bych snil – ale jisté je, že mám rád svou ženu a své děti, třebaže mi chybí smysl pro skutečnou povinnost a skutečnou odpovědnost.

---

⁵⁴⁴ Jitku Fučíkovou.

Jak jsem se vyrovnal s další „stavovskou povinností“, kterou mi tolikrát připomínali někteří moji přátelé a kterou jsem nakonec vzal také já vážně – se svým povoláním spisovatelským? Už trýznivá samota válečných let – pocit, že jsem na opuštěném ostrově, který nemohu opustit, ale kde nejsem v bezpečí před mocnostmi zla – brzdila ve mně hru obrazotvornosti. Čas neutíkal, byl jsem příliš přítomen ve chvílích hrůzně ztuhlých v sobě, ve své každodenní nejistotě a v nebezpečích, jimž byli vystaveni moji nejbližší, abych se mohl pustit do větší literární práce. Chodil jsem na mši, modlil jsem se růženec; to jsem dělal s celou duší, ale nebyl jsem například schopen se soustředit na delší povídku nebo román. Jestliže jsem přesto za těchto let napsal knihu,⁵⁴⁵ udělal jsem to skoro na objednávku a na námět vědomě nečasový, třebaže byl proniknut vnitřní atmosférou, v níž jsem žil. Kniha mohla ostatně vyjít až po válce.

Za toho dva a půl roku poměrné svobody – mezi květnem 1945 a únorem 1948 – jsem mohl napsat jenom několik článků⁵⁴⁶ a přeložit jeden anglický román (Bruce Marshall, *All glorious within*).⁵⁴⁷ Když jsem přijel do Paříže, napsal jsem v září–říjnu 1948 v nuzném hotelovém pokojíku v rue de l'École de Médecine řadu článků pro časopis *Le Monde*⁵⁴⁸ a dlouhé pojednání o postavení církve v mé zemi, které uveřejnil časopis *Esprit* (za doby Emmanuela Mouniera)⁵⁴⁹ a jednu povídku, „Cikáni“.⁵⁵⁰ To byla první a jediná povídka psaná přímo francouzsky. Dělal jsem si iluze; měl jsem v hlavě román, který jsem chtěl napsat francouzsky, ale brzy jsem si uvědomil, že ve Francii a hlavně v Paříži mají lidé jiné starosti než poslouchat můj tlumený hlas a mou melodii pravděpodobně příliš nevtíravou. Kromě toho jsem musil z něčeho žít. Byl jsem nucen přijmout práci, která mně sice úplně nezabírala všecek můj čas, ale která mě uváděla do obtížných situací a nutila se stýkat s lidmi, od nichž mě oddělovaly nepřekonatelné vzdálenosti.

---

⁵⁴⁵ Myšlena kniha *Děravý plášť* (Praha: Vyšehrad 1942).

⁵⁴⁶ Např. Čep, Jan. Hlas Francie. *Vyšehrad* 1, 1945, č. 30/31, s. 1–2; Křesťan a svět. *Vyšehrad* 2, 1947, s. 1–2.

⁵⁴⁷ Zmíněný překlad vyšel ve Vyšehradu v roce 1948 pod názvem *Plná slávy*, jako překladatel není ovšem uveden Jan Čep, nýbrž překladatelka z angličtiny Hana Snajdrová.

⁵⁴⁸ Pod souhrnným názvem *Úvahy emigranta* Čep uveřejnil tři eseje: „Trpět jako ostatní“, „Hledání ztracené jednoty“ a „Křesťanství a komunismus“ (Zatloukal 2001).

⁵⁴⁹ Emmanuel Mounier (1905–1950), francouzský publicista katolického směru, redaktor časopisu *Le Monde* a filozof personalismu vycházející z Blondelových a Péguyho myšlenek. Jan Čep jej kontaktoval dopisem datovaným ke dni 22. března 1946, když chtěli v nakladatelství Vyšehrad uveřejnit Mounierův manifest personalismu *Misto pro člověka* (Praha: Vyšehrad, 1948), který autor sepsal v roce 1936. Čep autora v dopise ujišťuje o „politické nezištnosti“ sebe a Aloyse Skoumala v jinak politicky zaštitěném Vyšehradu Československou stranou lidovou pod vedením jejího zakladatele Msgre Jana Šrámka (1870–1956). Obhajuje se před Mounierem, neboť ten v manifestu kritizuje nejen kapitalismus, ale i socialismus a fašismus v rámci kolektivismu. Čep se zaštiťuje katolickými spisovateli, které přeložil – Bernanose a Pourta – a tím, že on i Skoumal prošli učením Florianovým, „jehož jméno je možno často číst na stránkách deníků Léona Bloya (hlavně v *Neprodajném*).“ (Zatloukal 2016: 265)

⁵⁵⁰ Čep, Jan. Cikáni. In *Svobodný zítřek* (Paříž), 21. 10. 1948, č. 2, s. 6; 2. 11. 1948, č. 3, s. 6.

Neměl jsem dost vnitřní hospodárnosti; nebyl jsem schopen vykázat všechny ty své nenáležitě a nesmířitelné závazky každý do jeho kouta. Kdekdo se mě pokoušel zabrat sám pro sebe a já se neuměl bránit. Abych se mohl vrátit ke své tvorbě, musil jsem stůj co stůj získat odstup, najít těžiště a spřátelit se s novými obzory. Všecko okolo mne a ve mně se ještě pořád příliš kymácelo, všecko bylo příliš blízko, všecko bylo páté před deváté.

Na podzim roku 1951 jsem konečně vyhověl žádosti Rádia Svobodná Evropa a stal jsem se členem jeho redakce. Ale když jsem odjížděl do Mnichova, měl jsem v úmyslu se zavázat pouze na určitou dobu, a proto jsem si ponechal doklady uprchlíka ve Francii; doufal jsem, že se brzy vrátím.

A přesto moje první tři roky v Paříži byly pro mne jenom řadou neúspěchů. Kromě „Cikánů“, uveřejněných v časopise *Terre humaine*,⁵⁵¹ nenašla žádná z mých dřívějších povídek přeložených do francouzštiny svého nakladatele. Ani můj román *Hranice stínu*. Těžko jsem polykal svou hořkost a přemáhal svou malomyslnost. A přesto jsem odcházel do Mnichova jako do druhého exilu. Strávil jsem tam tři a půl roku s kratšími i delšími pobyty ve Francii. Má práce v rádiu spočívala v tom, že jsem psal promluvy rázu více či méně osobního, úvahy rázu polo politického, polo filozofického. Navazoval jsem na literární druh, který jsem do té doby pěstoval jen příležitostně: stávalo se, že jsem už od svých mladých let psával články, eseje a promluvy, z nichž některé byly po druhé světové válce shrnuty do svazku nazvaného *Rozptýlené paprsky*.⁵⁵²

Tentokrát se stal esej mým jediným, povinným a pravidelným projevem. Byl to – nebo měl to být – jakýsi mluvený esej, mohu-li to tak nazvat. Ale musil jsem jej napřed napsat – já si nedovedl ten úkol představit jinak než jako napsanou stránku. Neměl jsem nikdy rád žurnalismus ve vlastním slova smyslu; také tentokrát jsem mohl čerpat jenom ze své zkušenosti, ze svého myšlení, také tentokrát jsem mohl pracovat s větou. První dobu – řekněme tak dva tři roky – se mi to dařilo poměrně snadno, ačkoliv mě to i tenkrát stálo mnohem víc než mé redakční kolegy. Ale čím déle to trvalo, tím víc mě to tížilo – s výsledky často po všech stránkách málo uspokojivými. Ty neúprosné pravidelné termíny, ta nutnost napsat stůj co stůj svých deset nebo patnáct minut do rádia! Uvědomil jsem si, co to znamená sedět celé hodiny před prázdným listem papíru

---

⁵⁵¹ Blíže neurčené francouzské periodikum *Terre humaine*.

⁵⁵² Čep, Jan. *Rozptýlené paprsky*. Olomouc: Krystal 1946. Poválečný výbor z esejí, proslovů a meditací obsahuje... Rudolf Černý (1947) v recenzi na texty určuje jako ohnisko křesťanský personalismus.

s jedinou myšlenkou: je naprosto nutno, aby do zítřka bylo pět nebo šest stran popsaných mou rukou. Stala se z toho můra – můra, která ještě pořád trvá.

Z druhé strany mi vnutila tato robota jistou disciplínu, která nepatří k mým přirozeným vlastnostem. Dařilo se mi aspoň čas od času vložit do svých vět část autentické životní zkušenosti; vyvolával jsem a volal k životu tuto zkušenost, jak jsem kroužil své věty; ustaloval jsem některé své vrozené intuice, prohluboval jsem je a pokoušel se jim dát tvar, který byl zároveň jejich objevením.

Ediční poznámka

Předkládaná edice s názvem „Staroříšský pobyt Jana Čepa v jeho korespondenci a díle“ je snahou o zmapování Čepovy a Florianovy synergie, neboť souhrnnější podchytení pramenů na poli literární historie stále absentuje. Literární badatelé pouze několika větami poukazují na vliv Josefa Floriana, ale nikterak jej nepřibližují.

Proto vznikl výbor z dopisů a esejí zmiňované osobnosti. Byl pojat jako dokumentární edice, abychom prohloubili jednak poznatky v oblasti biografické, zejména co se týče postojů autora k vydavateli a nakladateli Josefu Florianovi, jednak v oblasti spisovatelské, neboť pobyt ve Staré Říši rozšiřoval Čepův zájem o filozofické a teologické knihy a katalyzoval hlubší poznání cizojazyčných literatur, s čímž souviselo také osobní seznámení s francouzskými spisovateli. To vše se odehrávalo na pozadí Hory studia. Cílem edice je proto ozřejmit vnitřní svět Jana Čepa, zmapovat vliv Josefa Floriana – jeho náboženskou, kulturní a literární sféru jak v době Čepovy duševní krize, tak v období následujících let. Jak sám autor podotýkal, byla Stará Říše jednou z jeho křížovatek, která jej usměrnila na cestě životem a byla pro něj velmi důležitou životní zkušeností.

Kritériem pro výběr textů byla Čepova reflexe Josefa Floriana a Staré Říše, přičemž jádro výběru zahrnuje zejména témata vydavatelství, literárních děl, *Archů* a *Tvaru*, francouzských autorů a Čepových přátel a známých, již také osobně znali staroříšského vydavatele. Texty, v nichž se Čep primárně věnoval jiné osobnosti a vydavatele pouze zmínil, jsme ovšem také zahrnuli, a to kvůli zásadnímu vlivu a neoddelitelnosti Josefa Floriana od osoby, o níž se referuje (zejm. Bloy a Deml). Čep reflektoval úlohu Floriana jako zprostředkovatele mezi sebou a zejména francouzskými autory. Z množiny dokumentů jsme kvůli informační nenasycenosti eliminovali podružné informace typu pozdravů, reflexe návštěvníků, výčtů osobností atd., popř. jsme tyto informace zahrnovali do poznámkového aparátu s odkazem na publikované edice či originály uložené ve fondech archivů.

Edice zahrnuje dopisy Jana Čepa z let 1926–1955 adresované různým literátům a přátelům, ke korespondenci bylo přidruženo jedenáct Čepových esejistických textů, v nichž se objevuje sám mentor, staroříšské téma či zmínka o Dobrém díle. Pro úplnost je nutné zdůraznit, že ne všechny Čepovy dopisy se zachovaly, neboť dle svých slov autor ničil mnohé dokumenty, a to již před návštěvou Staré Říše, také před cestou do Francie a v mnoha dalších situacích. Tyto eliminace písemností nemůžeme vyloučit ani

u adresátů, jimž Čep psával, například z knihy rozhovorů Aleše Pálana (2007) víme o pálení Čepových milostných dopisů adresátkou Antoníí Florianovou a jejím synovcem Josefem Florianem. Z korespondence Čepa s Aloysem Skoumalem (2015) máme informace o dopisech Čepově sestře Anně (provdané Skládalové), které by mohly být podnětné, víme, že si s o jedenáct měsíců mladší sestrou jako jedinou z rodiny hojně dopisoval, a jelikož si byli velmi blízcí, mohly by se objevit ještě nezveřejněné a přínosné informace o pobytu ve Staré Říši.

Mnohé z dopisů byly již před naší edicí publikovány:

Josefu Florianovi: originály dopisů byly původně uloženy v soukromém archivu Mojžíra Trávníčka. Edičně připravené byly Veronikou Jurčekovou jako bakalářská práce „Vzájemná korespondence Jana Čepa a Josefa Floriana“ (Olomouc: UP 2007) Převzali jsme znění všech dvaceti šesti Čepových dopisů (s. 17–90) a doplnili je jedním rukopisným konceptem dopisu (zřejmě psán před 9. září 1926) Jana Čepa, jenž se nachází v autorově fondu v Literárním archivu PNP pod inv. č. 315-316. Dopis je napsaný na zažloutlém dvakrát přeloženém dvojlistu tužkou s mnohými škrty, jež neregistrujeme. Ve fondu je pod stejným inventárním číslem uložen i strojopisný opis dopisu z 24. března 1937 pořízený zřejmě Václavem Čepem. Tento koncept byl i v archivu Mojžíra Trávníčka, a tudíž byl editován Veronikou Jurčekovou.

Věře Procházkové: originály dopisů jsou dle domněnky Petra Hory (2006) v soukromém držení Věry Šmídové (roz. Procházkové). Jeden dopis z 27. března 1943 přebíráme, přestože se v něm jen nepřímo hovoří o Josefu Florianovi, z publikace *Před námi tma a mráz* (Praha: Torst 2004, s. 63–67). Přepisujeme jej, doufáme, v plném znění (kniha postrádá jakékoli zmínky o edičních zásazích, uložení, editorovi svazku atd. Známa je pouze odpovědná redaktorka, tj. Šárka Grauová).

Henrimu Pourratovi: Čepovy francouzské autografy dopisů jsou situovány ve Francii v Centre Henri Pourrat v Bibliothèque du Patrimoine de Clermont Communauté v Clermont-Ferradu pod signaturou HPC. Dopis Pourratovi přebíráme z edice Jana Zatloukala *Correspondance Henri Pourrat – Jan Čep (1932–1958)*. (Clermont-Ferrand: Société des Amis d’Henri Pourrat 2015, s. 198–199). Z francouzského textu přeložila Markéta Strýčková (únor 2018).

Georgesi Rouzetovi: dopisy se nalézají v soukromém archivu Mojmíra Trávníčka a jejich výběr byl přeložen a editován Janem Zatloukalem v knize *Francouzští přátelé Jana Čepa* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2016). Z této edice přebíráme dva dopisy (s. 77, 84–86) v jejich plném znění.

Aloysi Skoumalovi: původní dopisy jsou uloženy v Moravském zemském muzeu v Brně. Z jednadevadesáti editovaných dopisů přebíráme patnáct od editorky Dagmar Blümlové z knihy *Spiritus agens Aloys Skoumal* (Praha: Torst. 2015, s. 45–242), a to v nezměněné podobě.

Janu Zahradníčkovi: originály pocházejí z pozůstalosti Jana Zahradníčka, která byla v soukromém držení Marie Zahradníčkové. Čtyři námi doslovně převzaté dopisy pocházejí z edice Mojmíra Trávníčka s názvem *Korespondence I. 1931–1943* (Praha: Aula 1995, s. 64, 180–182, 187–188, 208–209). Přebíráme je včetně eliminace části textu, která je označena hranatými závorkami [...].

Z dosud nepublikovaných dopisů pracujeme s korespondencí adresovanou Jakubu Demlovi (2 dopisy: [1931?] a 16. června 1932) a Jaroslavu Durychovi (5 dopisů; 10. prosince 1926, 8. ledna 1927, 11. ledna 1927, 3. května 1927 a 31. září 1927), obojí je uloženo v Literárním archivu Památníku národního písemnictví ve fondech adresátů – první z nich pod signaturou 21/B/9 a druhý 3/D/20 s inv. č. 141-149. V případě prvního dopisu pro Jakuba Demla se nezachoval, pokud je nám známo, úvodní list s oslovením a datací, a proto jsme datací, uvedenou v ediční závorce, vyvozovali z kontextu dopisu. Dopis je psán na zažloutlém přeloženém dvojlistě popsáným z obou stran a na jednom samostatném listu polovičního formátu. Jako psací pomůcka bylo použito pero s černým inkoustem. Dopis je ve stavu mírného poškození, domníváme se, že byl zřejmě zmuchlán a určen k vyhození. Druhý dopis Jakubu Demlovi je psán černým inkoustem na přeloženém šedém dvoulistě se spodním vroubkovaným okrajem. U těchto vybraných dopisů se obálky nezachovaly. Tři dopisy Jaroslavu Durychovi jsou psány na formátech přibližně velikosti A4, popsáných jednostranně modrým inkoustem. Dopis z 31. září 1927 je rovněž stejného formátu jako předchozí trojice, ovšem popsán černým inkoustem z obou dvou stran. Dopis z 8. ledna 1927 je na oboustranně popsáném dvojlistu a jednom samostatném listu popsáným modrým inkoustem pouze z jedné strany.

Jelikož je množství dopisů převzato z již jednou zpracovaných edic, přebíráme některé informace z poznámkového aparátů předešlých editorů, přičemž na ně v těchto případech odkazujeme bibliografickými údaji. Snažili jsme se ovšem neplenit veškerou práci svých kolegů a čerpali jsme z nich jen v nejnútnejších případech. Použili jsme indicie dané editory a rozšířili je o nové poznatky, o nový kontext, a uváděli kauzalitu mezi pojednávanými fakty. Zásadní edicí pro nás byly dopisy Jana Čepa s Josefem Florianem od Veroniky Jurčkové, která vzájemnou korespondenci připravila jako bakalářskou práci na katedře bohemistiky Univerzity Palackého. Od Jurčkové přebíráme spíše jen úryvky z Florianových dopisů, abychom zaplnili bílá místa v Čepových textech. Druhou zásadní edicí byla kniha *Spiritus agens Aloys Skoumal* od editorky Dagmar Blümlové. U dopisů Aloysi Skoumalovi jsme s poznámkovým aparátem pracovali daleko více, neboť se zde uváděly informace jinde nedohledatelné. K těmto zápisům připojujeme odkaz ke zmíněné knize, popř. i k příslušné straně. V případě dopisů Janu Zahradníčkovi jsme využili edice *Korespondence I* Mojžíra Trávníčka, jehož přispěním jsme dotvořili kontext sdělovaných událostí citacemi z dopisů zde nepublikovaných. Pro dva dopisy z edice Jana Zatloukala *Francouzští přátelé Jana Čepa* čerpáme informace především z oblasti francouzských reálií (časopisy, osobnosti, události) a taktéž používáme úryvky Čepových dopisů ostatním Francouzům (např. Mounierovi), abychom zprostředkovali souvislosti některých promluv Jana Čepa.

Kromě dopisů jsme použili pro výbor také Čepovy eseje týkající se Josefa Floriana a jeho vlivu jak na Jana Čepa, tak na kulturní prostředí české i francouzské:

Na rozcestí: lokalizaci originálu eseje se nám nepodařilo dohledat, ale její první publikace byla nejprve v monotematickém čísle *Akordu* (9, 1941/1942, duben, č. 7, s. 246–249). Výchozím textem je pro nás esej ze souborného vydání *Rozptýlených paprsků* (Praha: Vyšehrad/Knižní klub 1993, s. 143–145).

Hlas Francie: o originálu nemáme bohužel žádné informace, ovšem první publikování bylo vyhotoveno ve *Vyšehradu* (1, 1946, 29. 5., č. 30–31, s. 1–2). V edici vycházíme z knižně uveřejněného textu v *Rozptýlených paprscích* (Praha: Vyšehrad/Knižní klub, s. 231–233).

Léon Bloy: rukopis, popsaný Mojžírem Trávníčkem, postrádá přesnou lokalizaci a je jen podotýkáno, že je pouze „v soukromých rukou“. Originál je psán tužkou s eliminacemi a také vsuvkami, čítá 45 listů velikosti A5 popsaných pouze na jedné straně. Původně byl text uveřejněn jako přednáška na

Akademickém týdnu v Praze 27. října 1946 a také přeložen do francouzštiny rovněž k přednesu, a to ve sdružení Les Amitié françaises de Prague 24. února 1947. Psaná verze byla publikována v *Boxu* (6, 1996, s. 77–85). Pro naši edici byl výchozím textem ten, jenž byl uveřejněn v souboru *Umění a milost* (Brno: 2001, s. 92–112).

Za P. Jakubem Demlem: strojopisný originál s názvem *Básník Jakub Deml* je uložen v Institutu slovanských studií v Paříži (Institut d'études slaves) a byl přednesen 5. března 1961 v Rádiu Svobodná Evropa v pořadu tzv. meditací. První publikování proběhlo již pod názvem *Za P. Jakubem Demlem* zároveň v *Novém životě* (Řím; 13, 1961, č. 6, s. 138–139) a *Svědectví* (Paříž; 4, 1961/1962, č. 14, s. 167–169). Náš text vychází z knižní publikace Poutník na zemi (Brno: Proglas 1998, s. 266–269).

O cestách do Francie jindy a nyní (I. část): strojopisný originál je uložen v Institutu slovanských studií v Paříži (Institut d'études slaves) a byl určen pro rozhlasový pořad Úvahy časové a nadčasové v Rádiu Svobodná Evropa. Jeho čtyři části byly vysílány mezi dubnem a květnem 1961, přičemž nesl název *Cesty do ciziny jindy a nyní*. Editor Jan Zatloukal v knize *Francouzští přátelé Jana Čepa* (Brno: CDK 2016) ovšem první část ze čtyřdílné odstranil, jelikož byla zaměřená na Čepovu návštěvu v Anglii, druhou část přečísloval na část první. Ke zbývajícím třem ze čtyř částí připojil nový text z roku 1963 o Francii a přejmenoval celé Čepovo pojednání na *O cestách do Francie jindy a nyní*, které má tedy stále čtyři části. Od Zatloukala přebíráme část první (v RSE část druhou; Zatloukal ed. 2016: 337–340), která byla vysílána v RSE mezi 16. a 30. dubnem 1961. Upravenou verzi Janem Zatloukalem přebíráme beze změny a rovněž ji označujeme jako část první.

O první cestě do Auvergne Henriho Pourrata: strojopisný originál je uložen v Institutu slovanských studií v Paříži (Institut d'études slaves). Byl určen pro rozhlasový pořad Úvahy časové a nadčasové v Rádiu Svobodná Evropa a vysílaný byl 4. června 1961. Edičně upravený text přebíráme od Jana Zatloukala z knihy *Francouzští přátelé Jana Čepa* (Brno: CDK 2016, s. 190–193).

Florian: stejně jako strojopisný originál *Básník Jakub Deml* je esej *Florian* uložena v Institutu slovanských studií v Paříži (Institut d'études slaves). Rozhlasově byla proslovena 19. dubna 1964 v Rádiu Svobodná Evropa, taktéž

v kulturním programu tzv. meditací. Výchozími pro nás byly xerokopie strojopisu pořízené v Institutu Janem Zatloukalem, jenž se s Petrem Komendou podílí na zpracování Čepových rozhlasových pořadů meditací.

Univerzita, U Josefa Floriana, Praha 1927–1939, Tady a tam (1. část): strojopisný originál se škrty a vsuvkami, které provedl perem Jan Čep, má 192 stran vytržených z bloku formátu 21,5 × 27 cm, jenž nese paginaci v pravém horním rohu. Strojopis je opatřen přebalem s uvedením Čepovy pařížské adresy a s poznámkou rukopisem Bedřicha Fučíka „Orig. franc. celý, překlad Grubrův – chybí H 12, H13“. Jeho uložení je nám neznámé. Jak je ale zřejmé, byl psán původně francouzsky a ukázky z něj, resp. z předešlé verze textu, která je nám rovněž neznámá, byly publikovány ve francouzském časopise *Arena* (1964, květen, č. 20, s. 1–29). Český překlad strojopisu pořídil dle Mojmíra Trávníčka zřejmě Václav Čep ve spolupráci s Bedřichem Fučíkem (uvádí se překlad anonymní) v roce 1974, který byl předlohou pro knižní vydání *Sestry úzkosti* (Řím: Křesťanská akademie 1975). Druhé vydání *Sestry úzkosti* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 1994) je výchozím textem jak pro soubor *Poutník na zemi* (Brno: Proglas 1998, s. 176–199, 212–216), tak pro nás.

Podotkněme, že jsme si vědomi žánrově nehomogenního celku edice, neboť zahrnuje dva druhy dokumentů – korespondenci a esejistická pojednání –, oba žánry lze ovšem zahrnout pod pojem ego-dokumenty, a to díky spojitosti s autobiografickým obsahem. U některých esejí lze namítnout, že jsou spíše literárně-historického charakteru, ale tím, že se v tomto druhu esejí vyskytuje prolínání Čepových životních zkušeností s literárními pojednáními, lze zahrnout i tyto texty pod ego-dokumenty. Esejistika je u Čepa dominantním výrazovým prostředkem obzvláště po odchodu do exilu, kdy jeho prozaická tvorba začala inklinovat k esejisticky pojatým monologům, až nakonec převážily právě eseje. To se projevuje v posledním oddílu edice (viz níže).

Korespondence a texty jsou seřazeny v chronologickém sledu tak, abychom byli schopni reflektovat osobní zlom v Čepově životní cestě a jeho spisovatelském povolání, abychom ilustrovali proměnlivou atmosféru spojenou s Josefem Florianem, reflektovali jejich vzájemné vztahy, postoje a vlivy. Důležité je u Čepových esejí zdůraznit, že je uveřejňujeme v nepozměněné podobě, abychom poukázali na integraci Florianovy Hory studia. Ukazuje se totiž, že se skrze osobnost Josefa Floriana Čep dostával k francouzským autorům, což je nejvíce patrné zejména v eseji *Léon Bloy*. Řazení je

tedy důsledně chronologické a obzvláště u korespondence jsme nesáhli po řazení dle adresátů, neboť tak by se sledovala spíše pisatelova komunikační strategie při sdělování daných informací, čímž by se upozadila atmosféra a vývoj vztahu k Florianovi i bezprostředně reflektované myšlenky, dojmy, události atd., které výrazně ovlivnily směřování Jana Čepa. Uvědomujeme si, že tímto jsme dopisy vytrhli z kontextu souborů korespondence jednotlivých adresátů a roztříštili koherenci sdělovaného. Abychom zamezili bílým místům a suplovali otázky či odpovědi korespondenčních partnerů, vytvořili jsme rozsáhlý poznámkový aparát. Do pozadí jsme posunuli také žánrové hledisko, neboť některé texty Čep psal současně se sdělením v dopisu (např. esej *Na rozcestí*). Nechtěli jsme tedy narušit kontext, v němž jednotlivé texty vznikaly, a rozpoložení samotného autora.

Chronologii rozdělujeme na čtyři časově omezené celky: 1) Přípravy ke spolupráci s Josefem Florianem, 2) Během návštěvy Staré Říše, 3) Doba po opuštění Staré Říše a 4) Vzpomínky na Starou Říši po smrti Josefa Floriana. Úseky nejsou v množství textu zdaleka vyvážené, je to dáno především okolnostmi jejich vzniku – četností Čepova psaní, korespondenčním a osobním dosahem adresátů atd.

Při úpravách textu jsme u již vydané korespondence kolaci neprováděli kvůli nedostupnosti některých fondů a rovněž z časových důvodů. Výjimkou byl strojopisný opis jednoho dopisu Florianovi (viz výše), u něhož jsme objevili zřejmě přepisovačskou chybu: místo názvu *Sarn* bylo uvedeno *Sara*. U esejistických textů jsme provedli zběžné srovnání časopiseckého otisku s knižně publikovaným textem, jmenovitě u *Na rozcestí* a *Hlas Francie, Za P. Jakubem Demlem* (zde dostupná i xerokopie strojopisu *Básník Jakub Deml*); bohužel se nám nepodařilo obstarat časopisecký výtisk textu *Léon Bloy* uveřejněný v *Boxu* (6, 1996, s. 77–85). Nicméně jsme získali přístup ke xerokopiím Čepových rozhlasových děl *O cestách do Francie jindy a nyní (1. část)*, *O první cestě do Auvergne Henriho Pourrata* zprostředkovaných Janem Zatloukalem a Petrem Komendou z Institutu slovanských studií v Paříži. U textů pocházejících ze souboru *Sestra úzkost* jsme porovnali pouze knižně vydané texty z roku 1975, 1993 a 1998. Konstatujeme pouze, že u většiny přehlédnutých textů jsme objevili přepisovačské chyby, popř. v textu *O cestách do Francie jindy a nyní* chybělo adjektivum „univerzitních“ („Pamatuji se z posledních *univerzitních* let na Šaldovu přednášku o Péguyem“). Největší zásahy byly provedeny v textech *Sestry úzkosti* z roku 1975, kde byla četná místa eliminována. Tato místa editoři znovu zavedli pro vydání z roku 1994 pomocí srovnání s francouzským originálem.

V textech korespondence jsme sjednocovali psaní datace, povětšinou jsme římská čísla označení měsíců rozepisovali na celá slova (např. 10. XII 1926 → 10. prosince 1926). V ojedinělých případech jsme doplňovali tyto údaje tak, že jsme dataci a místo pouze odvozovali z kontextu dopisů z jiných konvolutů, a proto tyto odvozené údaje označujeme edičními závorkami a otazníkem: dopis č. 3 Josefu Florianovi [Myslechovice před 9. zářím 1926?], dopis č. 35 Jakubu Demlovi [Modřany březen 1931?], č. 36 Josefu Florianovi [Modřany před 3. dubnem 1931?]. V dopisu č. 19 Jaroslavu Durychovi je přeškrtnuté datum 19. dubna a je nahrazeno datem 3. května. Tento signifikantní jev taktéž registrujeme v edici a zaznamenáváme jej špičatými závorkami: Stará Říše [<29. dubna>] 3. května 1927. Třikrát je doplněno místo, odkud Čep psal. Z předchozích edic je řečeno, že tomu tak bylo podle razítka na obálce či na pohlednici: č. 5 Aloysi Skoumalovi [Myslechovice] 8. září 1926; č. 21 také Skoumalovi [Slapy] 1927; č. 46 Josefu Florianovi [Stará Boleslav] 18. července 1935. Odstranili jsme adresu u dopisu Georges Rouzetovi (Paříž XII, Rue Daguerre, Hotel Daguerre), Jakubu Demlovi (Modřany u Prahy Pod vinicí 807; J. Č. chep M. Trigoulet, Lavigerie par St. Saturnin, Charente, France). V esejích určených pro rozhlasové vysílání jsme eliminovali úvodní a závěrečné formule typu „Dnes uslyšíme...“ / „Volá...“ atd. Redakční škrty, označené písmeny O. C., jsme u esejí z Rádia Svobodná Evropa nerespektovali, ale zaznamenáváme jejich možnou eliminaci hranatými závorkami. Máme za to, že se jedná o francouzskou zkratku ouverte couper (O. C.) – otevřený škrť –, neboť v jiných esejích z RSE byla tato zkratka napsána anglicky jako time cut. Domníváme se proto, že se jednalo pouze o časové omezení, tedy o zásah cizí rukou, nikoli o tvůrčí záměr. Hranatou závorku používáme rovněž při nejistém čtení: [Rajman].

Na úrovni pravopisných úprav se řídíme *Pravidly českého pravopisu* (1993), potažmo *Internetovou jazykovou příručkou*, dále *Příručním slovníkem jazyka českého* a *Slovníkem spisovného jazyka českého*, které používáme pro ověření některých Čepem užívaných ekvivalentů slov (např. kalenice). Nápomocný byl také titul *Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině* (Sekvent a Šlosar 2002) a *Autorský slovník Jana Čepa* (Změlík a Plecháč 2014, online). Postup uplatňujeme podle příručky *Editor a text* (2006) a pokynů pro autory zabývající se úpravou korespondence sborníku *Literárního archivu PNP*.

Co se týče Čepova stylu psaní, ponecháváme jej bez zásahů (samozřejmě kromě překladu). V naší edici zařazené francouzské texty přeložil Jan Zatloukal a jeden dopis

Henrimu Pourratovi Markéta Strýčková (únor 2018). O Čepově písemné komunikaci lze například říci, že podle jednotlivých vlastností adresáta/recipienta/čtenáře a kontextu vzniku promluvy vybírá Jan Čep typ jazykového kódu, samozřejmě je to mezi češtinou užívanou v komunikaci s českými mluvčími a mezi francouzštinou s francouzskými přáteli Jana Čepa. Naopak netypické je použití francouzštiny při psaní *Sestry úzkosti*. Mojmir Trávníček (1993) se domnívá, že byly autobiografické eseje jednak určeny primárně francouzskému čtenáři, jednak byla francouzština prostředkem, jak podnítit autorovo tvůrčí psaní. Nedílnou součástí textové struktury je přepínání kódu mezi češtinou, angličtinou a latinou, vždy v závislosti na jazykových schopnostech adresáta textu.

Pro vyznačování Čepem podtržených slov či vět používáme kurzívu, kterou jsme aplikovali také na zvýraznění názvů knih. Pro odlišení kapitol či jednotlivých povídek slouží dvojité uvozovky. V případech užití dvojitých uvozovek v rámci citace jsme je nahrazovali jednoduchými. Nahradili jsme hranaté závorky za kulaté u dopisu Jaroslavu Durychovi, aby nedošlo k záměně za ediční závorky, což by mohlo vést k dezintepretaci.

Nijak jsme neměnili používání krátkých jmenných adjektiv: nenápadni, platno, silen; knižních slov: nevýzpytný; a knižní a básnické užití koncovky -ové u neživotného maskulina: údové. Nezasahujeme do skloňování substantiv lišícího se od dnešního úzu: dramate, překladě, Melantricha, Švýcařích, nešťastníče, Hromnicům. Podobu slovně vyjádřené číslovky dvacíti také neeliminujeme. Ponecháváme poněmčenou podobu slova studia → študiích. A pouze upozorňujeme na Čepův styl psaní kvantity u přechylovací přípony -ová, jež je zde užitá jako posesivní koncovka maskulina genitiv singuláru.: Emmerichovy m. Emmerichové. S odkazem na jediný výskyt staršího skloňování pažema rozpjatýma jak v naší edici, tak v Autorském slovníku Jana Čepa měníme příponu -ama na spisovnou příponu -ami v závislosti na zmiňovaném slovníku, kde se nachází šest výskytů spisovné podoby.

Ponecháváme Čepovy typické slovesné tvary s elidovaným -e-: čtl, přečtl, čtli; dále starší psaní infinitivů: odříci, utéci, ale jediný výskyt infinitivu na -ti odstraňujeme a sjednocujeme s psáním v jiných případech. Ponecháváme variantní psaní slovesa musil a myslil. Hovorové používání redukovaného klitika -s (jsi) stojící před l-ovým přičestím signalizující druhou osobu singuláru: prýs, dobřes; Čepovo ojediněle se vyskytující používání koncovky -m v slovesných tvarech druhé osoby plurálu rovněž neodstraňujeme z důvodu užití v písemné komunikaci inklinující k hovorovosti, neboť

jsou tyto tvary použity pouze v dopisech pro Aloyse Skoumala, tudíž jsou slova i stylizována do mluvené podoby: obtěžujem, budem.

Čepovo užití kvantit u slov vypráhlost a láhvička ponecháváme. Ve dvou případech jsme upravili kvantitu samohlásek, krátíme ji u psaní slova vrátká a měníme na vratká a v případě melodií na melodii, neboť se jedná o akuzativ singuláru.

Ponecháváme notoricky známé zkratky: atd., popř., odp., hod., prof., gen. plur. (genitiv plurálu), dat. (datován), sl., sv. (výjimkou je rozepsání zkratky u toponyma Sv[até] země), p. (pan – je-li na počátku věty, rozepisujeme ji, aby nedošlo k záměně s P. → páter), P., sl. → slečna, např., atd; sjednocujeme t. zv. na tzv., na př. na např.; měníme typicky francouzskou zkratku pro monsignora Mgr. na dnes užívanější zkratku Mons.; sjednocujeme užívání skloňované zkratky pro doktora (dra, dru atd.) pouze na dr. Rozepisovali jsme: pp. → pány Scheinostem, Kuncířem; záp[adních] Flander, 2. února [19]42, Švýc[arska], [18]77, r[oku] [18]79, veš[kerá]. A také jsme rozepsali zkratky vlastních jmen A[nny] K[ateřiny] Emmerichovy, Ot[okaru] Březinovi; Sešitů L[éona] B[loye], M[eera] de Walcheren, Dopisům L[éonu] B[loyovi] Jeanu de la L[aurencie] a F[rédérikovi] Brou, L[éonu] Daudetovi, R[ené] Lacroix, dat[ován], H[enri] P[ourrata], J[indřich] Š[imon] Baar, F[rantišek] V[áclav] Krejčí, F[rantiška] X[avera] Šaldu, Ch[arles] du B[os].

Číslovky psané číslicí ponecháváme, kromě sjednocování v případě dvojího použití ve větě: první, 2. číslo, 3. číslo), letopočty necháváme číselně, pouze měníme římské číslice za arabské při psaní řadových číslovek u století. Římský typ psaní přepisujeme i v případě psaní adresy Břetislavova 10/2, Praha 3.

Prizpůsobujeme psaní cizích slov dnešním pravidlům: unfair → nefér, essaye → eseje, affinita → afinita a vitrailí → vitráží; množství změn je u slov obsahujících -s-, které dnes píšeme se -z-: paralyzu, fyzickou, pulzovalo, intenzivní, univerzity, konverzi, farizejů, filozofie, rezonance, vizionáře, vize, krystalizačním, organizuje, kompenzováno, rezerv, autostylizovaný, charakterizoval, vizionářským, pozitivistickém, gymnáziu, zburžoaznělým, intenzivněji. Dále souhláskovou skupinu -th- měníme na jednodušší -t-: ateista, tématem, teologa, patetických. U cizích slov, kde chyběla kvantita, jsme ji přidali: tragédie, krédu, fólie, doktrínu, konkrétní, nediskrétně, agónie. A upravili jsme psaní slova ideí → idejí.

Upravili jsme psaní spřežek: podruhé, přesto (ve významu navzdory něčemu, ale stejně), mimoto, zaživa, poprvé, přičemž, kolikpak, naplano, kdovíco, zčásti, předtím,

například, jakžtakž, víceméně, zatímco, neméně. Naopak oddělujeme chybně sprážené *na shledanou*. Upravili jsme psaní genitivní předložky: mít s krku → mít z krku.

V případě velkých písmen v textu ponecháváme ojedinělá psaní, neboť se zde promítá Čepovo sice laické, ale i tak lze říci, že teologické studium, neboť velká písmena zde mají funkci označení jedinečnosti či úcty, např. Vůli. Dále přibližujeme dnešnímu úzu psaní názvů svátků: Vánocích, Hromnicích, Velikonocích; a psaní dvou toponym sv[até] Země → Sv[até] země a říše Byzantské → Říše byzantské. Pouze v dopisech upravujeme osobní zájmena zastupující adresáta: Vás, Ty. U dvou názvů literárních děl taktéž měníme malá písmena za velká: *obrazy z utrpení Páně* → *Obrazy z utrpení Páně*, *Pod sluncem satanovým* → *Pod sluncem Satanovým*, deníku → *Deníku*, naopak přepisujeme Starého Zákona na Starého zákona a *Červeného a Černého* na *Červeného a černého*. Majuskule dle dnešního úzu měníme na malá písmena: epifanie, jezuité, evangelium. Nakonec upravujeme psaní zkráceného názvu pro Evropský literární klub: Elk → ELK.

Cizí vlastní jména systematicky upravujeme podle dosavadního standardu a konvenčního skloňování (zejm. v genitivu singuláru), Čepovy výkyvy neponecháváme. Uvádíme na pravou míru chybně napsaná jména: Miróovy → Mir[on]ovy, Neubeuer → Neubauer, Guidovi Guezellovi → Guidu Gezellovi, Valery-Larbaud → Valery Larbaud (bez spojovníku); a jednoho toponyma Comiègne → Compiègne. Měníme Čepovo psaní cizích jmen u genitivu singuláru, jelikož je jejich skloňování ovlivněno konvencí: Belloc → Belloka, Balzaca → Balzaka, Georgese Bernanose → George Bernanose, George Rouaulta → George Rouaulta Bloye → Bloya, Charlesa Péguyho → Charlese Péguyho, François Seurela → Françoise Seurela, Henri Pourrata → Henriho Pourrata Velkého Meaulnesa → Velkého Meaulna; a jedno u lokálu: Maurice de Guérinovi → Maurici de Guérinovi. A sjednocujeme psaní *Revue angloaméricaine* se spojovníkem, tedy na *Revue anglo-américaine*.

Ojediněle jsme upravili gramatické chyby (vydavatelství, neposílaly by → neposílala-[li] by; ztrnul → strnul, shlédli rodokmen → zhlédli rodokmen) a mylně zapsané jméno Pečinková jsme přepsali na Pečenková. A rozsah měsíců zapisujeme bez užití mezer, jelikož Čep užil pomlčky místo slova až: září–říjnu. Emendaci jsme provedli ve vzácných případech, na něž upozorňujeme edičními závorkami: neposílala-[li] by, [a] s neukojitelnou žízni. A v jediném případě jsme zvolili dopsání absentujícího otazníku v tázací větě: „Jaké jsou ty moravské Hudební rozhledy nebo jak se to jmenuje, rediguje to Vladimír Helfert[?]“ Emendovali jsme také místo, kde zřejmě

došlo ke kontaminaci větné vazby, domníváme se, že Čep zamýšlel použít sloveso „postavili“, ale místo toho užil slovesa „měli stát“: měli stát tři vozy zrovna před „Pelikánovy“ → měli stát tři vozy zrovna před „Pelikánov[ými]“.

Na poli syntaktickém jsme rovněž zasahovali jen v ojedinělých případech. Doplňujeme interpunkci, jež chyběla v uvození vedlejších vět: ani – ani, ať – nebo, jak – tak, a přece, a dokonce, jen když, a když. V několika případech si doplnění vyžádaly i rozsáhlé větné struktury. Interpunkci jsme naopak odstranili před infinitivem v odůvodněných případech: protože, nebýt Tebe → protože nebýt Tebe; cítil jsem takřka jako svou povinnost, jet mu na pohřeb → cítil jsem takřka jako svou povinnost jet mu na pohřeb; s neukojitelnou žízní, vtělit do slova do obrazů vidění → s neukojitelnou žízní vtělit do slova do obrazů vidění. Odstranění jsme provedli také před příslovcem, které nerozvíjí vedlejší větu (ptá se, proč → ptá se proč; kolikrát ani neví, čím → kolikrát ani neví čím) a podřadicí spojkou než, která spojuje pouze větné členy, nikoli vedlejší větu: jste jiný, než vaši kamarádi → jste jiný než vaši kamarádi; nemůže udělat víc, než konstatovat jeho existenci → nemůže udělat víc než konstatovat jeho existenci. Interpunkci doplňujeme za pomlčkou, stojí-li jako vsuvka mezi vedlejšími větami („–, který“; „–, že“). Co se týče pomlček v rámci jednoho odstavce, na koncích vět jsme je ponechávali, neboť jimi Čep odděloval nestejnorodé myšlenky jednotlivých vět. Pomlčku jsme ovšem odstraňovali na koncích odstavců, jelikož u nich předpokládáme neodůvodněné psaní.

Čepem citovaná místa, odlišená od ostatního textu uvozovkami, jsme kolaci nepodrobili, jelikož jsme evidovali velkou rozkolísanost. Čep zřejmě překládal některé pasáže sám přímo z povětšinou francouzských originálů, tudíž jen upozorňujeme v poznámkovém aparátu na dílo, k němuž se citace váže, strany a doslovné znění neuvádíme.

Seznam adresátů

Deml, Jakub	1931 [?] 16. června 1932
Durych, Jaroslav	10. prosince 1926 8. ledna 1927 11. ledna 1927 3. května 1927 31. září 1927
Florian, Josef	28. června 1926 23. srpna 1926 před 9. září 1926 14. dubna 1928 26. května 1928 31. dubna 1928 4. října 1928 19. října 1928 25. října 1928 27. prosince 1928 15. července 1930 7. listopadu 1930 24. listopadu 1930 před 3. dubnem 1931 7. dubna 1931 13. května 1931 24. listopadu 1932 1. února 1933 8. února 1933 17. března 1934 11. dubna 1935 18. července 1935 19. července 1935 11. ledna 1936 18. března 1936 22. prosince 1936 17. března 1937 24. března 1937
Pourrat, Henri	29. listopadu 1955
Procházková, Věra	27. března 1943
Rouzet, Georges	7. listopadu 1928 17. června 1932
Skoumal, Aloys	12. července 1926 23. srpna 1926 8. září 1926

	6. října 1926 18. listopadu 1926 20. listopadu 1926 25. listopadu 1926 1. prosince 1926 6. prosince 1926 16. prosince 1926 18. ledna 1927 9. února 1927 29. dubna 1927 27. srpna 1927 po srpnu 1927 15. října 1928 24. ledna 1942 7. listopadu 1945
Zahradníček, Jan	24. října 1935 3. ledna 1942 8. ledna 1942 11. března 1942

Anotace

Autor:	Trojková Natálie
Název katedry a fakulty:	Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky
Název diplomové práce:	Staroříšské období Jana Čepa v jeho korespondenci a díle (edice)
Vedoucí diplomové práce:	Mgr. Petr Komenda, Ph.D.
Počet znaků:	celkem 497 299 (z toho edice 362 006 včetně poznámkového aparátu)
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury	144 (z toho pro edici 81)
Klíčová slova korespondence, esej, edice, Jan Čep, autobiografie, ego-dokumenty, Stará Říše, Josef Florian, Dobré dílo, Hora studia, katolicky orientovaná literatura	

Resumé

This work edits the theme „The Period of Stará Říše in the Čep’s Letters and Work“. Interwar writer Jan Čep’s life and work are inextricably linked, and it was our task to gather Čep’s essential texts concerning Josef Florian, his influence and publishing work. We wanted to follow Čep’s fundamental center of personal growth and creative development.

In the introductory part titled „Čepova staroříšská mozaika“ we follow the biographical context. We are dedicated to Čep’s way of understanding the world, which is a redesigned of a limited view in chaotic time into conscious time, i.e order time. This transformation is made possible by the knowledge of the world through education, which provides the orientation in the world and time. The conversion process was made possible by his visit to the Stará Říše and closer knowledge of Josef Florian, who was an example to Čep. He showed him how by studying and creating the individual education system represented by the Mountain of Studies, he could create a comprehensive view of the world as a mosaic image. Through the Mountain of Studies, we come to Čep’s Writing and Translation part, focusing on French provenance literature.

The second study includes the historical context in the reception of Josef Florian. In this chapter „Josef Florian jako sdílená hodnota“ we show what role Florian has played in the community of Catholic supporters of the Stará Říše and what nature these reflections mean to today’s consumer.

Finally, we put discussion of possible interpretations autobiographical sources. We focus on a single event in Čep’s life, which is reflected in three of his ego-documents. A fundamental role is played by the so-called perspective curvature, which is influenced by the context of the origin of these texts.

The main part of the work consists of editorial preparation of Čep’s ego-documents, which follow the reflections of the Stará Říše and Josef Florian. We chose solely chronological ordering because it allows us to follow a variable time-dependent atmosphere. It is possible to observe gradual metamorphoses of the author’s attitudes and opinions, his life direction, his development in self-education and his focus on French authors.

Prameny

1. BLÜMLOVÁ, Dagmar ed. (2015). *Spiritus agens Aloys Skoumal*. Praha: Torst.
2. ČEP, Jan (1964). Florian. Institut slovanských studií v Paříži. RSE: *Meditace*, 19. dubna 1964.
3. ČEP, Jan (1993). Na rozcestí; Hlas Francie. In: ČEP, Jan (1993). *Rozptýlené paprsky*. Praha: Vyšehrad/Knižní klub, s. 143–145; 231–233.
4. ČEP, Jan (1998). Univerzita; U Josefa Floriana; Praha 1927–1939; Tady a tam, 1. část; Za P. Jakubem Demlem. In: ČEP, Jan (1998). *Poutník na zemi*, s. 176–199, 212–216; 266–269.
5. ČEP, Jan (2001). Léon Bloy. In: ČEP, Jan (2001). *Umění a milost*, s. 92–112
6. ČEP, Jan (2016). O první cestě do Auvergne Henriho Pourrata; O cestách do Francie jindy a nyní, 1. část. In: ZATLOUKAL, Jan ed. (2016). *Francouzští přátelé Jana Čepa*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 190–193; 335–340.
7. *Literární archiv Památníku národního písemnictví*. Fond Jakuba Demla. Signatura 21/B/9 z 19. září 2018.
8. *Literární archiv Památníku národního písemnictví*. Fond Jaroslava Durycha. Signatura 3/D/20. Inv. č. 141-149 z 19. září 2018.
9. ŠMÍDOVÁ, Věra (2004). *Před námi tma a mráz*. Praha: Torst.
10. TRÁVNÍČEK, Mojmír ed. (1995). *Korespondence I. 1931–1943*. Praha: Aula.
11. ZATLOUKAL, Jan ed. (2014). *Correspondance Henri Pourrat – Jan Čep (1932–1958)*. Clermont-Ferrand: Société des Amis d'Henri Pourrat.
12. ZATLOUKAL, Jan ed. (2016). *Francouzští přátelé Jana Čepa*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Použitá literatura

13. APOLLINAIRE, Guillaume (1965). *Alkoholy života*. Praha: Československý spisovatel.
14. BAUER, Michal ed. (2007), Jan Čep ve vzpomínkách své rodiny. Praha: Torst.
15. BEDNÁŘ, Jirí (1992). Duchovní přátelství lékaře a spisovatele. *Zprávy spolku českých bibliofilů v Praze*, 1992, č. 3–4, s. 39–42.

16. BEDNÁŘOVÁ, Jitka (2006). *Josef Florian a jeho francouzští autoři*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-090-X.
17. BEDNÁŘOVÁ, Jitka a Trávníček, Mojmír (2001). *Jan Zahradníček: knihy básní*. Praha: NLN.
18. Čep, Jan – Kalista, Zdeněk. Dopisy přijaté, 19. července 1927, *Literární archiv Památníku národního písemnictví*, fond Zdeňka Kalisty, inv. č. 1462-1465.
19. ČEP, Jan (2011). *Červený muškát*. Šternberk: Sternberg.
20. ČEP, Jan (2015). *Knihy týdne*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
21. DEML, Jakub (1934). *Zapomenuté světlo*. Tasov: Jakub Deml.
22. DEML, Jakub (1991). *Pouť na svatou horu*. Brno: Petrov.
23. DEML, Jakub (1999). *Rosnička*. Brno: Vetus Via.
24. DEML, Jakub (2015). *Sedm let jsem u Vás sloužil*. Iwashita, Daniela, Klimešová, Petra eds. Praha: Dauphin.
25. DOLEŽAL, Miloš ed. (2006). Tvoje rovnováha se zdá tak jistá! *Souvislosti* 17, 2006, č. 1, s. 218–229.
26. FORST, Vladimír a kol. (1985). *Lexikon české literatury 1 A–G*. Praha: Academia.
27. FORST, Vladimír a kol. (1993). *Lexikon české literatury 2/I H–J*. Praha: Academia.
28. FORST, Vladimír a kol. (1993). *Lexikon české literatury 2/II K–L*. Praha: Academia.
29. HORA, Petr (2006). Nad svazečkem dopisů Jana Čepa. *Aluze* 2006, č. 2, s. 127–129.
30. CHURANĚ, Milan a kol. (1998). *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století I. A–M*. Praha: Libri.
31. CHURANĚ, Milan a kol. (1998). *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století I. N–Ž*. Praha: Libri.
32. KLEMENTOVÁ, Eliška (2012). *Jan Scheinost: Katolík a fašista, novinář a politik*. Disertační práce, vedoucí práce doc. Vratislav Doubek, Ph.D. Praha: FF UK, Politologie.
33. KOMÁREK, Karel (2014). *Čep, Durych a několik příbuzných*. Olomouc: Vydavatelství FF UP.
34. KOMENDA, Petr (2008). *Ediční příprava korespondence*. Olomouc: Vydavatelství FF UP.

35. KUDRNÁČ, Jiří, KOMÁREK, Karel a kol. (2000). *Jaroslav Durych: život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm*. Brno: Atlantis.
36. *Literární archiv Památníku národního písemnictví*. Fond Jana Franze. Z 19. září 2018.
37. *Literární archiv Památníku národního písemnictví*. Fond Zdeňka Kalisty. Z 19. září 2018.
38. MERHAUT, Luboš a kol. (2008). *Lexikon české literatury 4/I S–T*. Praha: Academia.
39. MERHAUT, Luboš a kol. (2008). *Lexikon české literatury 4/II U–Ž*. Praha: Academia.
40. NOVÁK, Otakar (1966). *Slovník spisovatelů: Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*. Praha: Odeon.
41. NÜNNING, Ansgar ed. (2006). *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host.
42. OPELÍK, Jiří a kol. (2000). *Lexikon české literatury 3/I M–O*. Praha: Academia.
43. OPELÍK, Jiří a kol. (2000). *Lexikon české literatury 3/II P–Ř*. Praha: Academia.
44. PÁLAN, Aleš (2007). *Být dlužen za duši: Jan Florian, Gabriel Florian*. Brno: Host.
45. PROCHÁZKA, Martin, STRÍBRNÝ, Zdeněk a kol. (2006). *Slovník spisovatelů (anglická literatura)*. Praha: Libri.
46. PUTNA, Martin C. (1998). *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*. Praha: Torst.
47. PUTNA, Martin C. (2010). *Česká katolická literatura 1918–1945*. Praha: Torst. Vydání první.
48. STANKOVIČ, Andrej (2008). *Josef Florian a Stará Říše*. Praha: Triáda.
49. STÖRING, Hans Joachim (2007). *Malé dějiny filosofie*. Vyd. osmé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
50. SÝKOROVÁ, Kateřina (2013). *Plzeňská papírna rodiny Piette*. Diplomová práce, vedoucí práce Mgr. Mušková, Eva, Ph.D. Plzeň: PedF, Západočeská univerzita, Historie.
51. TRÁVNÍČEK, Mojmír (1992). Dopisy Jana Franze Janu Čepovi. *Proglas* 3, 1992, č. 7, s. 51–54.
52. TRÁVNÍČEK, Mojmír (1996). *Pouť a vyhnanství*. Brno: Proglas.
53. TRÁVNÍČEK, Mojmír ed. (1995). *Korespondence 1931–1943*. Jan Čep – Jan Zahradníček. Praha: Aula.

54. TRÁVNÍČEK, Mojmír ed. (2000). *Korespondence 1943–1948*. Jan Čep – Jan Zahradníček. Praha: Aula.
55. TROJKOVÁ, Natálie a JIRSA, David (2017). *Je to s tím Akordem velký kříž*. Olomouc: FF UP.
56. VANČURA, Zdeněk a kol. (1979). *Slovník spisovatelů – Spojené státy americké*. Praha: Odeon.
57. ZATLOUKAL, Jan (2001). Čepovy první exilové eseje. *Texty, literární časopis*, podzim 2001, č. 23.
58. ZATLOUKAL, Jan ed. (2016). *Francouzští přátelé Jana Čepa*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Elektronické zdroje

59. „Jean Rupp“ [online]. Scoutopedia, poslední aktualizace 18. 3. 2018. Dostupné z: https://fr.scoutwiki.org/Jean_Rupp.
60. *Alastair* [online]. ©2005–2006 Archiv výtvarného umění, o.s. Dostupné z: <http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=133089>.
61. Bible [online]. Dostupné z: <http://bible.patroni.cz/>.
62. Catalogue général [online]. *Bibliothèque nationale de France*. Dostupné z: <https://catalogue.bnf.fr/index.do>.
63. Catalogues de Biblioteca nacional de España [online]. ©2019 BNE Madrid. Dostupné z: <http://www.bne.es/en/Catalogos/>.
64. Česká literární bibliografie – databáze [online]. © 2019 Česká literární bibliografie. Dostupné z: <https://clb.ucl.cas.cz/cs-cz/bibliograficke-databaze>.
65. Encyklopédia britanica [online] ©2019 Encyclopædia Britannica, Inc. Dostupné z: <https://www.britannica.com/>.
66. Fučíková, Jitka [online]. *Provenio Knihovna Národního muzea*, verze systému 22, 17. 12. 2018. Dostupné z: <https://stt.opac.nm.cz/authorities/60246?locale=cs>.
67. Hamlet (činohra) [online]. Archiv Národního divadla. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/print.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=3118>.
68. Chlumský, Jan. *Světcí k nám hovoří* [online]. Z připravované encyklopedie svatých in catholica.cz

69. Karlík, Petr, Nekula, Marek a Pleskalová, Jana. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2018. Dostupné z: <https://www.czechency.org/>.
70. Katalogy a databáze Národní knihovny ČR [online]. © 2014 Ex Libris, NK ČR. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/RMM5C56C9DIRL4A8Y7BYSE2EL837TU3TG TNJMJI6NUTXE1CHK T-65944?func=file&file_name=find-b&local_base=SKC.
71. Křenková-Floriová, Magdalena. *Ateliér Stará Říše* [online]. ©2014 Magdalena Křenková. Dostupné z: <http://www.obrazy-krenkova.cz/rodokmen.html>.
72. La nouvelle revue française [online]. Wikipedia, poslední aktualizace 10. dubna 2019. Dostupné z: https://fr.wikipedia.org/wiki/La_Nouvelle_Revue_fran%C3%A7aise.
73. Matys, Adolf. *Historie Umělecké besedy* [online]. © 2019 Umělecká Beseda. Dostupné z: <http://www.umeleckabeseda.cz/umelecka-beseda/historie>.
74. Murry, Christopher John ed. (2004). Bloy, Léon Henri Marie. In *Encyclopedia of Modern French Thought*. New York: Fitzroy Dearborn. Dostupné online: <https://books.google.cz/books?id=P4dAiBzRIYC&pg=PA96&lpg=PA96&dq=anne-marie+roulet+bloy&source=bl&ots=J1A4wR0iQu&sig=ACfU3U2UKR-fN4OMqt3RwA3iX7HIICxzJQ&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiOwMDa8sDgAhVKL1AKHX7JBXEQ6AEwBnoECAIQAAQ#v=onepage&q=anne-marie%20roulet%20bloy&f=false>
75. Mužík, Augustin Eugen (1902). *Adveniat regnum tuum* [online]. Praha: Poesie sociální. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Adveniat_regnum_tuum!
76. Raïssa Maritain [online]. Wikipedia. cit. 18. 2, 2019 https://en.wikipedia.org/wiki/Ra%C3%AFssa_Maritain.
77. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. © 2006–2011 ÚČL AV ČR. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>.
78. *Slovník českých nakladatelství 1849–1949* [online]. © 2007–2019 Aleš Zach. Dostupné z: <https://www.slovník-nakladatelstvi.cz/>.
79. Spousta, Jan. Bonifác VIII. [online]. *Getsemany, křesťanský měsíčník* [online]. Praha: Institut ekumenických studií v Praze z.s. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/579>.

80. Stabat Mater dolorosa [online] *Wikipedia*, poslední aktualizace 28. února 2019.
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stabat_Mater.
81. Vilgus, Petr (2001). *Pestrý týden 2. listopadu 1926 – 28. dubna 1945* [online].
Praha/Opava. Dostupné z:
https://web.archive.org/web/20061107170507/http://itf.fpf.slu.cz/studenti/Pestry_tyden.pdf